Е. Сведенборг

ПРО НЕБЕСА, ПРО СВІТ ДУХІВ І ПРО ПЕКЛО

@Степан Крета. Переклад з російської мови

Біографія Сведенборга

В шерензі перших знаменитостей Скандинавії зустрічається ім'я, яке викликало в свою епоху багато різних розмов і думок, які мають, з одного боку глибоких шанувальників, з другого -- до цього часу служить для більшості предметом тупого здивування і цікавості, як ім'я якогось духовидця, з такою неосвіченістю і легковажністю поставлене загальною думкою поряд з іменем Каліостро і подібних йому пройдисвітів людства. Говоримо про державного і вченого мужа Швеції, який здобув особливу довіру її войовничого короля і європейську відомість серед вчених сучасників, -- про Емануїла Сведенборга.

Він народився в Стокгольмі 29 січня 1688 року. Батько його, доктор Еспер Сведберг, який походив з стародавньої шведської фамілії, був єпископом і полковим священиком королівської гвардії. Молодий Емануїл, обдарований найщасливішими здібностями, отримав відмінну освіту в Упсальському університеті і з ранніх років відзначався невтомним пориванням до одержання знань. Його заняття обіймали філологію, філософію, всі галузі математики, астрономію і взагалі всі природничі науки. Першими працями його, виданими в світ, були: в 1709 році – академічна дисертація. предметом якої були вислови римських філософів, і в 1710 році – збірник латинських віршів під назвою Ludus Heliconicus, виявляючи , при прекрасному оформленні, рідкісну живість уяви. Скоро після цього Сведберг для завершення своєї освіти здійснив подорож по Англії, Голландії, Франції і Німеччини, і на протязі чотирьох років відвідував знамениті їх університети. З особливою любов'ю віддався він вивченню математики, астрономії, механіки і фізики і по поверненню видав в Стокгольмі в 1716 році свої математичні і фізичні досліди і зауваження під назвою: Deadalus hyperboreus, які дали йому популярність між вченими. Ці праці і діяльність Сведберга звернули на нього особливу увагу Карла 12, і король, із поваги до талантів молодого математика, назначив його в 1716 році (28 років), без всяких з його боку пошуків, надзвичайним асессором королівської гірничої колегії, залишаючи, між іншим, на його волю прийняття на себе тієї важної в Швеції посади. З цього часу Сведберг користувався відмінною довірою короля, який шукав нерідко його компанії, і в 1718 році, при облозі Фридрихсгаля, мав випадок надати Карлу особливу послугу винаходом механічного пристрою, з допомогою якого перекотив через гори і долини. що відділяють Швецію від Норвегії, на відстані двох з половиною міль (більше 20 верст) дві галери, п'ять великих кораблів і одну шлюпку, використані Карлом для перевезення облогової артилерії під самі стіни Фрідріхсгаля. Ця заслуга і нові праці вченої діяльності Сведберга були оцінені шведським урядом, і вдячна королева Ульріха Елеонора винагородила його в 1719 р. дворянським званням, з яким і поєднано почесне перейменування Сведберга в Сведенборга.

Обов'язки Сведенборга як людини і громадянина завжди були для нього предметом самого добросовісного виконання. Проникнутий тим переконанням, Сведенборг, маючи всі необхідні теоретичні відомості про основи гірничого мистецтва, не хотів, все-таки, приступати до виконання наданої йому королем посади, не вивчивши досконало металургії і взагалі всього, що відноситься до добування і обробки мінералів. З цією метою, щоб на самому виробництві набути ґрунтовні практичні знання гірничої справи, він в 1721 році відправився в нову подорож для огляду і обстеження рудників і розробки металів на гірничих заводах в Швеції, Саксонії і Брауцшвейге, а потім – в Австрії і Угорщині. Серед тих занять Сведенборг невтомно працював для науки і збагатив її багатьма творами, як власне приналежними до області мінералогії, хімії і фізики, так і іншими, по предмету астрономії, гідростатики і кораблебудування. Всі вони видані в 1721-1722 роках. Листи Сведенборга, які відносяться до цього часу, показують з яким вмінням користувався він своїм перебуванням за границею. Все, що являлося видатним у вченому світі, всяке нове відкриття або важливий твір, звертали на себе його діяльну увагу, він спішив ознайомити з ними своїх співвітчизників, дістаючи і відправляючи в Швецію всі необхідні для цього матеріали. Повертаючись в Стокгольм, Сведенборг прийняв на себе посаду асесора, і з

цього часу вчена діяльність його зосередилась переважно на мінеральному царстві природи, на філософському дослідженні і поясненні явищ стихійного світу на основі математики. Він опрацював по цьому предмету великий твір, який надрукував в 1734 році (в Дрездені і Лейпцигу) під назвою: Opera philosophia et mineralia (філософські і мінералогічні праці), в трьох томах in folio. В першому—викладені його principia rerum naturalium, sive novorum tentaminum phaenomena mundi elementaris philosophice explicandi; останні містять описання способів і найновіших удосконалень гірничої справи не тільки у всіх землях Європи, а і в англійських колоніях, з кресленнями горнил і інструментів. Тут Сведенборг достатньо розвиває основні положення своєї детально продуманої і досконало зв'язаної в частинах системи, відзначеної характером своєрідного, глибокодумного погляду на природу, смілістю нових ідей і широтою вченості , охвачуючи притому все, що тільки могло гірниче мистецтво того часу показати, відносно обробки найпоширеніших металів. Цей твір підняв ще більше значення Сведенборга в колі європейських вчених, і вони спішили виявити йому знаки своєї поваги. Стокгольмська академія наук і інші вчені товариства Європи обрали його в число своїх членів. Членом Упсальської академії він вже був і до того часу. Тоді ж і С.- Петербургська академія наук прислала йому від 17 грудня 1734 року диплом на звання члена-кореспондента. Сведенборг зайняв почесне місце серед представників європейської науки.

В цьому ж році він видав другий твір: prodromus philosophiae Ratiocinantis Infinito,de mechanismo operationis anima et corporis. За ним слідували: Oeconomia regni animalis u Regnum animale (1744—1745) , яким перший твір служить як би вступним нарисом, і на кінець, De cultu et amore Dei, видане також в 1745 році. в Лондоні. В тих творах філософські ідеї Сведенборга отримали новий розвиток в застосуванні їх до тваринного царства природи, і в особливості до людини; в них міститься трактат про безконечне і кінцеву мету творіння, про механізм дії душі і тіла, і мимохідь, як і в попередніх його творах, зроблено багато зауважень і додатків, яких не зустрічаємо ні в одному із творів попередніх йому авторів. Всюди той же глибокодумний погляд, теж всеохвачуюче знання свого предмету, самостійність думок, повнота змісту, і при цьому характерна риса Сведенборга – постійна відсутність бажання вражати однією зовнішністю, ще менше, скажемо мимохідь, присвоювати собі щасливі обороти інших або спритно користуватися чужою працею, придаючи її вид новизни, своєрідним викладенням і блиском зовнішньої обробки.

Твором De cultu et amore Dei завершується ряд власне наукових праць і філософських досліджень Сведенборга. Яке би значення вони не мали в області людських знань, але шлях, пройдений шведським натуралістом-мислителем на цьому поприщі глибоко повчальний. Бачимо, як поступово, від розгляду всесвіту в кінцевих проявах простору і часу, Сведенборг приведений був до нової вищої діяльності – в сфері безкінечності ... в1745 р. по власних словах його, йому дано було поглянути в світ духовний, і він ввійшов в світ спілкування з духами і ангелами.

З того часу багатогранна діяльність Сведенборга, покликаного до нового подвигу, прийняла виключно релігійний напрямок. Він в 1747 році склав з себе обов'язки державної служби, щоби повністю присвятити себе своїм новим заняттям. І тільки в сеймах, членом яких він був як голова дворянської фамілії, він постійно приймав діяльну участь, являючись завжди ревним і благородним захисником користі своїй державі, чужий ворожому духові партій, що роздирали тоді Швецію, пристрасті і крамоли яких довели її, на кінець, до крайньої степені розладу і політичної нікчемності.

З 1745 року настала друга половина багатого працями життя Сведенборга. Теологічні твори його надзвичайно чисельні. і в голові їх стоїть: Arkana coelestia (небесні тайни), де Сведенборг пояснює перші дев'яносто глав Біблії, переведені ним буквально з першоджерела (книги Буття і Вихід). Перші томи цієї великої праці появилися в друку в 1749 році, і ними починається довгий ряд, майже безперервно, що ідуть одна за одною його теологічних праць. Велика частина найважніших із них видана самим автором; другі ж надруковані після його смерті, всіх—числом від 30 до 40 томів. Всі вони, як і попередні твори Сведенборга, написані по-латині. Але мова його, відзначається найперше чистотою і деякою вишуканістю, тут

особливо проста, стиснена і, при математичній строгості вираження, зведена більше або менше в форми одноманітні.

Ось перелік основних теологічних творів Сведенборга:

Arcana coejestia (Небесні тайни), in quarto в 8 томах. Лондон, 1739-1756.

De coelo ot inferno (Про небо і пекло), ib. 1758.

Sapientia angelica de divino amore et de divina sapientia (Мудрість ангельська про Божественну любов і Божественну премудрість). Амстердам, 1763.

Sapientia angelica de divina providential (Мудрість ангельська про Божественне провидіння). Амстердам, 1764.

Apokalipsis revelata (Апокаліпсис відкритий). Амстердам, 1766.

Wera Christiana religio (Істинна християнська релігія), Лондон, 1771.

Всі твори свої, як бачимо, Сведенборг друкував в Лондоні і Амстердамі, завжди з власноручних манускриптів, написаних по його словах, просто на чисто, і потім розсилав їх по різних університетах або роздавав духовним і світським особам, відомим у вченому світі своїми працями і значенням. Інших шляхів Сведенборг не вибирав для розповсюдження свого вчення і далекий був від духу сектантства і намагання придбати прихильників ...

Глибока старість не послабила духовної діяльності і тілесних сил Сведенборга. В1771році ще раз відправився він в Лондон з наміром видати при житті останній свій твір: Wera christiano religio (Істинна християнська релігія). Сведенборг вспів це, але межа земних праць його була вже близька. В Лондоні в кінці цього року він був вражений апоплексичним ударом, внаслідок якого і помер 29 березня 1772 року, на 85 році свого невтомного життя, присвяченого високому служінню.

Сведенборг був в багатьох відношеннях видатним явищем морального світу, отримав від природи одну із тих щасливих організацій, які даються в долю небагатьом. З глибоким, багатогранним розумом і ясністю погляду з'єдналися в ньому прекрасні якості душі і серця. Любов до людей, полум'яне служіння на користь свого краю (при самому серйозному і старанному виконанні своїх обов'язків) були постійними керівниками Сведенборга на довгій стезі його діяльного життя. Він був істинним філософом в загальновизнаному розумінні цього слова – невтомним в праці і скромним в бажаннях. Не бажаючи почестей, він все життя задовольнявся місцем асесора і після 30- річної служби шукав тільки пенсії, яка би разом з залишеним йому батьком спадком могла забезпечити потреби його невибагливого життя і дати йому можливість повністю і з усією діяльністю присвятити себе своєму новому покликанню.

Розказують про Сведенборга багато як про духовидця.

От одна із тих подій, яка видається за достовірну.

Шведська королева Луїза Ульріха, бажаючи особисто переконатися в справедливості того , що її розповідають про духобачення Сведенборга надумала піддати його випробовуванню. Запросивши його якось в палац, королева між розмовою спитала в нього: чи правдиво то, що він може мати спілкування з померлими, і, отримавши ствердну відповідь, спитала його, чи не може прийняти він від неї доручення до недавно померлого її брата (принца Вільгельма). Сведенборг відповів, що виконає це з великим задоволенням, і королева, відвівши його на бік, виявила бажання взнати від нього, про що говорив з нею брат в останні хвилини їх побачення, перед самим від'їздом її в Стокгольм. Королева дуже добре знала, що принц нікому би не переказав цієї розмови, і вона сама ніколи не говорила про це з ніким. Через декілька днів Сведенборг з'явився з відповіддю в палац. І, по запрошенню королеви ввійшовши з нею в особливу кімнату, в присутності тільки державного радника графа Шверіна, який залишився в деякому віддалені, передав їй розмову її з принцом, з всіма деталями місця, часу і обставин, при яких вона відбувалася. Королева так вражена була цією несподіванкою, що відчула запаморочення і тільки через декілька хвилин прийшла до себе від здивування, яким чином Сведенборг міг взнати то, що було тайною для всіх і відоме тільки їй і її померлому брату.

Не менше чудова наступна подія.

Після несподіваної смерті голландського посла при стокгольмському дворі Графа Мартевіля до вдови його звернулись з вимогою за поставку якихось речей в дім покійного

значної суми грошей, яку, як її було відомо, чоловік її заплатив своєчасно; але вона не могла пред'явити про це отриманої квитанції, не знаючи де її знайти. В такому стані вона, за порадою своїх знайомих, більше можливо із цікавості, ніж із інших причин, звернулася до Сведенборга з проханням взнати від її покійного чоловіка, де покладена квитанція, на що і отримала від нього згоду. Через деякий час Сведенборг прийшов до неї і оголосив, що бачився з її чоловіком і отримав від нього обіцянку зайнятися негайно пошуком розписки. В ту ж ніч п. Мартенвіль явився жінці своїй в сні і сказав, в якому саме місці схована квитанція, яка і була там знайдена.

(Із записок Карла Робзама, комісара стокгольмського банку і із листа другого чоловіка п. Мартевіль, датського генерала Ф.Е.)

Ми приведемо тут ще два яскравих випадки. Ось один з них, про який Кант зібрав всі необхідні дані.

В 1756 році в кінці вересня Сведенборг, який тільки що повернувся з Англії в Готтенбург, обідав в товаристві декількох осіб, у одного із тамтешніх жителів. Біля шести годин вечора він вийшов із кімнати і повернувся блідий і стривожений, кажучи, що в Стокгольмі сильний пожар і що полум'я охватило вже значну частину міста. В хвилюванні він декілька раз після цього залишав кімнати і оголосив на кінець, що дім такого-то його знайомого вже перетворився в попіл і що його власний дім знаходиться в великій небезпеці. Вийшовши ще раз біля 8 годин, він повернувся вже л лицем спокійним, кажучи: „ Слава Богу, пожежа погашена, вогонь зупинився за три будинки від мого". Все це викликало великий рух в місті і дійшло до відома губернатора, який на другий день запросив до себе Сведенборга і отримав від нього підтвердження всього сказаного йому напередодні з описом всіх найменших дрібниць. А на другий день приїхав із Стокгольма кур'єр з повідомленням про пожежу, яка дійсно була, як її описував Сведенборг

Наступний випадок описаний Юнгом Штіллінгом в його творі (Theorie der Geisterkund)

В сімдесятих роках минулого століття, говорить він, жив в Ульберфельде (в герцогстві Берському) один негоціант, з яким я був зв'язаний самою тісною дружбою. Це був глибокий містик, в вищому значені слова, людина світлого розуму і самої бездоганної чесності, який не сказав би навмисно неправди ні за які блага життя. Цей друг, який вже давно відійшов із світу, розказував мені, що одного разу він був по справах своїх в Амстердамі, де в цей час знаходився також Сведенборг, про якого він чув і читав багато дивного. Бажаючи з ним познайомитися і взнати його, друг мій вирішив піти до нього і знайшов старого досить приємної зовнішності, який прийняв його дуже ввічливо і запросив сісти. Після звичайних привітань негоціант сказав: „Пане асесор, твори ваші здійснили на мене глибоке враження, але джерело, з якого ви черпаєте... пробачте, це так незвично так недоступно для розуму, що ви, надіюсь, не образитесь бажанням правдивого друга істини, якщо він попросить у вас неспростовного доказу дійсності ваших спілкувань з духовним світом ... У нього був товариш, який вчився богослов'ю в одному з німецьких університетів і помер, ще будучи студентом. Незадовго до його смерті я мав з ним дуже важливу розмову; чи можете ви взнати від нього, про що ми з ним говорили?" – „ Добре, я подивлюся, --відповів Сведенборг. – Як звали вашого друга?" Негоціант сказав його ім'я. „Зайдіть до мене через два або три дні – я побачу, чи можу знайти його". Через декілька днів негоціант знову відвідав Сведенборга, який зустрів його з усмішкою і сказав: „Я говорив з вашим другом; предметом розмови вашої було відновлення всіх речей". І тут Сведенборг розказав йому з усією точністю, що він і що друг його стверджували в цій розмові.

В кінці 1771 року Сведенборг, як ми вже сказали, був вражений апоплексичним ударом, внаслідок чого втратив мову і впав в стан летаргії, але він скоро поправився, знову міг говорити і вже до самої своєї смерті зберіг у всій повноті почуття самосвідомості і розумової сили. В продовж хвороби його відвідало виключно невелике число друзів своїх і самітно сторонився товариств, між останніми був один шведський священик Фереліус. Під час своїх відвідин цей друг Сведенборга неодноразово питав його, що він думає про кінець своєї хвороби, і отримував у відповідь кожен раз, що він повинен від неї померти.

Внаслідок цього Фереліус спитав його, чи не має наміру він перед смертю для виявлення істини відректися, можливо, від чого-небудь з того, що він написав. На це Сведенборг,

піднявшись на ліжку і положивши руку на груди, відповів з деяким жаром, засвідчивши істину всього ним написаного і додав, що він міг би написати значно більше, якби це було йому дозволено. Священик звернувся до нього з питанням, чи не бажає він прилучитися святих тайн, на що Сведенборг виявив згоду і подякував другу, спитав при цьому, чи читав він його пояснення тайної вечері. Вслід за тим з великим благоговінням проказав він покаяння в гріхах і прийняв святе причастя. Подібно розповідає ще якийсь Гартлей, доктор богослов'я, який в супроводі одного із своїх друзів відвідав Сведенборга за декілька днів до його смерті, іменем дружби і вічності переконував його відкрито оголосити чи точно істинно все, що написав він відносно предметів релігійних. „ Все мною написане –чиста істина,-- була тверда відповідь Сведенборга.—І ви опісля з кожним днем будете більше і більше переконуватися в тому".

Вступ

1. Господь, розмовляючи з учнями своїми про кінець віку, як про останній час церкви, під кінець пророцтва про послідовні стани її відносно любові і віри говорить:

І раптом, після скорботи днів тих, сонце затьмиться, і місяць не дасть світла свого, і зірки спадуть з неба, і сили небесні порушаться; Тоді з'явиться знак Сина Людського на небі; і тоді заплачуть всі племена земні і побачать Сина Людського, що йде на хмарах небесних з силою і славою великою; І пошле Ангелів Своїх з трубою громовистою, і зберуть вибраних Його від чотирьох вітрів, від краю небес до краю їх. Матвія 24. 29-31.

Хто розуміє ці слова по їх буквальному змісту, той думає, що все в них сказане станеться, як написано, під кінець віку, названого останнім судом, що, таким чином, не тільки сонце і місяць потемніють, зірки спадуть з неба, і на небі з'явиться знак Господа, і Його самого побачать на хмарах, а разом з ним і ангелів з трубами, і що навіть, як місцями сказано в Святому Письмі, загине весь видимий світ і що після того буде нове небо і нова земля.

В теперішній час багато хто в церкві живе в цьому переконанні. Але хто так думає, той не знає тайн, скритих в кожному реченні Слова Божого, бо в кожному його реченні є внутрішній зміст, в якому заключається не природне і світське, як в буквальному змісті, а одно духовне і небесне. І це не тільки відносно змісту деяких слів, а навіть відносно кожного слова, бо Слово Боже написано від початку до кінця по відповідностях, для тої мети, щоб в кожній частинці його був внутрішній зміст.

Який цей зміст, можна бачити з всього, що написано і показано в „Тайнах Небесних", і також із того, що сказано в творі „Про білого коня апокаліпсису". В цьому ж самому змісті треба розуміти сказане Господом в вище приведеному вислові про прихід його на хмарах: сонце, яке потемніє, означає Господа відносно любові; місяць означає Господа відносно віри; зорі – пізнання блага і істини або любові і віри; знак сина людського на небесах – появу Божественної істини; коліна земні, які заплачуть, -- все, що відноситься до істини і блага або до віри і любові; прихід Господа на хмарах небесних з силою і славою – присутність його самого в Слові і об'явленні; хмари означають буквальний зміст Слова, а слава—внутрішній зміст його; ангели з трубами і голосом сильним означають небеса, звідки виходить Божественна істина. З цього можна бачити, що значать ці слова Господа, а саме: що під кінець церкви, коли не стане більше любові, а потім і віри, Господь відкриє Слово в його внутрішньому змісті і виявить тайни небесні.

Тайни, які відкриваються на слідуючи сторінках, відносяться до небес і пекла і життя людини після її смерті. Сьогодні людина церкви навряд чи щось знає про небеса і про пекло і про життя своє після смерті, хоч про все це написано в Слові. Навіть багато з належних до церкви все це заперечують, кажучи в собі: хто з відтіля приходив і розповідав? Але щоб ця схильність до заперечення, переважно властива вченим світу цього, не заразила і не зіпсула простих серцем і простих вірою, мені дано було на протязі 13 років бути разом з а ангелами, говорити з ними як людина з людиною і бачити, що відбувається на небесах і в пеклі. В даний же час мені дано описати, що я бачив і чув з тою надією, що темрява просвітиться і невірство знищиться. Таке безпосереднє відкриття здійснюється сьогодні тому, що воно то саме, яке розуміється під приходом Господа.

ПРО НЕБЕСА

Господь є Бог небес

2. Найперше треба знати, хто є Бог небес, бо все інше від того залежить: на всіх небесах не визнають іншого Бога, крім одного Господа; там говорять, як він сам вчить, що:

Я і Отець – одно. Отець в Мені і Я в Ньому; бо не від Себе говорити буде, а буде говорити, що почує, і майбутнє проголосить вам. Івана 10. 30, 38; 16. 13-15.

Я часто говорив про це з ангелами, і вони постійно відповідали мені, що на небесах вони не можуть ділити Божественну (засаду) на три, бо знають і розуміють, що Божественна (засада) одна і що вона єдина в Господі. Вони також сказали мені, що люди приналежні до церкви, які приходять на той світ з розумінням про трояке Божество, не можуть бути прийняті на небеса, тому що думка їх переходить від одного розуміння до другого, а там не можна думати про трьох і говорити про одного: кожен на небесах говорить, як думає, бо там є мова думкою бо думка словесна. Внаслідок цього ті, які в світі ділили Божественну (засаду) і склали собі про кожного окреме поняття, і не зібрали їх в одне і не зосередили їх в Господі, не можуть бути прийняті. На небесах всі думки взаємно сповіщаються, якби хтось туди прийшов, маючи на думці поняття про три засади, а говорив би про одного, його би тут же виявили і відкинули. Але необхідно знати, що всі ті, хто не відділяв істину від блага або віру від любові, отримують в тому житті, коли їх тому навчать, небесне поняття про Господа, тобто, що Він – Бог всесвіту; не так буває з тими, які віру відділяли від життя, тобто які не жили по заповідях істинної віри.

3. Люди церкви, які заперечували Господа і визнавали одного Отця і в такій вірі укріпилися, знаходяться поза небесами, а так як на таких людей немає ніякого впливу з небес, де поклоняються одному Господу, то вони поступово позбавляються здатності думати істину про що би то не було. Вони, на кінець, стають як німі або говорять, як нерозумні, ходять надаремно, і руки в них висять і гойдаються, як позбавлені сили в суглобах. Люди, які заперечували Божественну (засаду) Господа і визнавали в ньому одну тільки людську засаду, як соцініанці, однаково знаходяться поза небесами, вони проносяться вперед, трохи вправо і спускаються в глибину. Таким чином вони відокремлені повністю від інших християн, але люди, які говорили, що вірять в Божественну невидиму засаду, називаючи цю засаду Істотою всесвіту, якою все сталося, і відкидають всяку віру в Господа, виявилися віруючими ні в якого Бога, тому, що невидима Божественна (засада) є для них все таж природа в своїй першооснові. Але ні віра, ні любов не осягають Божественної невидимої (засади), тому що думка не вміщає цього поняття, такі люди відсилаються до тих, кого називають натуралістами, тобто природними. Не так буває з тими, які народилися поза церквою і називаються язичниками; про них буде сказано пізніше.

4. Всі діти, з яких складається одна третина небес, приводяться до визнання і віри, що Отець їх Господь і затим, що він Господь всіх, отже Бог небес і землі. Що діти на небесах виростають і вдосконалюються в знаннях до степені розуму і мудрості ангельської, це буде видно далі.

5. Що Господь є Бог небес, в цьому люди церкви сумніватися не можуть, Він сам вчить:

Все передано Мені Отцем Моїм. Матвія 11. 27; Івана 16. 15; 17. 2. І дальше: *Дана Мені всяка влада на небі і на землі.* Матвія 28. 18. Господь говорить на небесах і на землі, тому -- що хто керує небесами той керує і землею, бо одно залежить від другого. Керувати небесами і землею—значить отримувати від Господа всіляке благо, належне любові, і всяку істину, приналежну вірі, таким чином, всяке розуміння і всяку мудрість і, отже, всяке блаженство: життя вічне; цьому також вчить сам Господь, кажучи:

Віруючий в Сина має життя вічне; а не віруючий в Сина не побачить життя. Івана 3.36. І в другому місці: *Я є воскресіння і життя; віруючий в Мене, якщо і вмре, оживе; І всякий хто живе і вірує в Мене не помре повік.* Івана 6. 25-26. І дальше: *Я є дорога і істина і життя.* Івана 14. 6.

6. Були духи, які проживаючи в світі визнавали Бога отця, а про Господа думали, як про людину, а тому не вірили, щоб Він же був Богом небес. По тій причині їм було дозволено іти у всі сторони і шукати де хочуть, чи є ще інші небеса, крім Господніх, але, прошукавши в продовж декількох днів, ніде їх не знайшли. Вони були із числа тих, які вважали блаженство небес в славі і пануванні, але не досягнувши бажаного і почувши, що небеса з цього не складаються, вони обурилися і вимагали таких небес, в яких вони могли б панствувати над другими і сяяти такою ж славою, як в світі.

Божественна (засада) Господа утворює небеса

7. Ангели в сукупності називаються небесами, тому що вони собою складають їх; тим не менше небеса, як в загальному, так і в частинах, утворюються із Божественної засади, яка, виходячи від Господа, находить на ангелів і сприймається ними. Божественна засада, що виходить від Господа, є благо любові і істина віри, тому по мірі прийняття від Господа блага і істини, вони стають ангелами і настільки ж небесами.

8. Будь-який на небесах знає і вірить, навіть усвідомлює, що він сам собою не може ні хотіти, ні робити блага і що сам по собі не може ніхто ні мислити істини, ні вірити в неї, а що все це виходить від Божественної (засади) і, отже, від Господа; також будь-хто знає, що благо і істина ангельські не є самі по собі благо і істина, тому що в них нема життя, яке виходить від Божественної засади. Ангели самих внутрішніх небес навіть усвідомлюють цей вплив Господа і відчувають його. Наскільки вони приймають його, настільки їм здається, що вони в небесах, тому що вони в тій же мірі знаходяться в любові і вірі і в тій же мірі в світлі розуміння і мудрості і в небесній звідти радості. Так як все це виходить від Божественної (засади) Господа і небеса для ангелів являються в тому, то зрозуміло, що небеса утворюються Божественною засадою Господа, а не ангелами із чогось власного свого.
По тій причині небеса в Слові Божому називаються житлом Господа і також престолом Його, а ті, що перебувають на небесах називаються такими що живуть в Господі. Яким чином Божественна (засада) сходить від Господа і наповнює собою небеса, про це буде сказано пізніше.

9. Ангели в премудрості своїй ідуть ще дальше. Вони говорять, що від Господа виходить не тільки всяке благо і істина, а навіть всяке життя. Вони підтверджують це наступними судженнями: ні в чому немає буття самого по собі; всяке буття залежить від того, що йому передує, отже, всяке *буття* тримається первинною засадою, яку ангели називають самою суттю (ipsum esse) всякого життя. Таким же чином існує все інше в світі, бо *існування* є безперервне *буття* (subsistentia est perpetua existential), а то, що не тримається проміжним в безперервному зв'язку з первинною засадою, тут же розпадається і розвалюється. Крім того, ангели говорять, що джерело життя тільки одне, а життя людини – струмок, що з нього тече, який, якщо він не буде постійно живитися від свого джерела, тут же висохне. Від цього єдиного джерела життя, яким є Господь, ніщо інше не виходить, крім Божественного Блага і Божественної Істини, які кожна людина любить, наскільки вона приймає їх. Хто приймає їх вірою і життям, той живе життям небес, а хто відхиляє або подавляє їх, той міняє їх на пекло, бо перетворює благо в зло, а істину в неправду, отже, життя в смерть. Що всяке життя виходить від Господа, ангели підтверджують це наступним чином: все в світі відноситься до блага і істини; життя волі людини, тобто життя любові, відноситься до блага, а життя розуму людини, тобто життя віри її, до істини. Так, якщо всяке благо і істина ідуть зверху. То звідти ж виходить і всяке життя. Ангели, віруючи таким чином, відказуються від всякої подяки і віддяки за добро, яке вони

роблять. Вони навіть приходять в незадоволення і віддаляються, якщо хтось приписує їм таке благо. Їм дивно, як людина може вірити, що вона мудра сама від себе і що вона сама ж від себе творить благо. Благо, яке людина творить заради себе самого, не признається ними за благо, бо це значить робити його від себе, але благо, зроблене заради блага, вони називають благом, що виходить від Божественної (засади), і говорять, що це саме благо утворює небеса, бо таке благо є сам Господь.

10. Деякі духи, живучи в світі, утвердилися в тій вірі, що благо, яке вони роблять, і істина, в яку вони вірять, виходять від них самих або присвоєні їм як власність. В такій вірі живуть всі ті, які в добрих ділах своїх бачать заслугу і вимагають собі за них винагороду. Такі духи не приймаються на небеса. Ангели біжать від них і дивляться на них як на нерозумних і злодіїв; нерозумних, тому що вони безперервно бачать самих себе, а не Божественну (засаду); на злодіїв, тому що вони віднімають від Господа то, що Йому належить. Ці духи не приймають тої небесної віри, що Божественна (засада) Господа, що сприймається ангелами, утворює небеса.

11. Що жителі небес і сини церкви живуть в Господі і Господь в них, цьому вчить і сам Господь, кажучи: Перебувайте в Мені, і Я в вас. Як вітка не може приносити плоду сама собою, якщо не буде на лозі: так і ви, якщо не будете в Мені, Я є лоза, а ви вітки; хто перебуває в Мені, і Я в ньому, той приносить багато плоду; бо без мене не можете робити нічого (Іван 15:4 – 7).

12. З цього можна бачити, що Господь, перебуваючи в небесних ангелах, перебуває в тому, що Йому належить; і що, таким чином, Господь є все у всьому небесному по тій причині, що благо, яке виходить від Господа, є для ангелів сам Господь, бо що виходить від Нього є Він сам; отже, небеса для ангелів являються благом яке виходить від Господа, а не із якої-небудь особи.

Божественна (засада) Господа на небесах є любов до Нього і любов (charitas) до ближнього

13. Божественна (засада), що виходить від Господа, називається на небесах Божественною істиною по причині, про яку буде сказано нижче. Ця Божественна істина, по Божественній любові Господній, діє від Нього на небеса. Божественна любов і Божественна істина, що з неї випливає, можуть уподібнитися сонячному вогню і світлу від Нього: любов подібна сонячному вогню, а істина, що виходить від любові, подібна світлу, що виходить від сонця; так як і по відповідності, вогонь означає любов, а світло – істину, що від неї виходить. Із Цього можна бачити, яка Божественна істина, що виходить від Божественної любові Господньої: вона по суті своїй є Божественне благо в поєднанні з Божественною істиною; і в силу цієї єдності вона живить все, що на небесах, подібно тому, як тепло сонця в поєднанні з світлом весняною і літньою порою оживляє всю землю. Не так буває, коли тепло не поєднано з світлом, тобто при холодному світлі: тоді все ціпеніє і замирає. Це Божественне благо яке подібне теплу, є в ангелах благо любові, а Божественна істина, уподібнена світлу, є та істина, через яку і від якої походить благо любові.

14. Любов тому є та Божественна засада, із якої існують небеса, що вона є духовне поєднання; вона поєднує ангелів з Господом і їх самих поєднує взаємно, так що вони перед Господом складають одно ціле. При тому ж любов є для кожного сама суть його життя: любов'ю живе ангел, любов'ю живе і людина. Що сама внутрішня засада життя в людині виходить від любові, це при малому роздумуванні зрозуміло кожному, і точно: людина від присутності в ньому любові загоряється, при відсутності її вона холоне, а позбавляючись повністю, вмирає. Необхідно знати, що життя кожної людини таке, як її любов.

15. На небесах є два різні види любові: любов до Господа і любов до ближнього; в самих внутрішніх, або треті, небесах – любов до Господа, а в других, або середніх, -- любов до ближнього. І та і друга виходять від Господа, і та і друга складають небеса. Яким чином ці два роди любові між собою відрізняються і поєднуються, це з більшою ясністю видно на небесах і тільки смутно розуміється на землі. На небесах любити Господа не значить любити Його

особистість, а любити благо, яке виходить від Нього, а любити благо значить хотіти і робити його по любові; любити ж ближнього не значить любити його особу, а любити істину, і жити по ній. Із цього очевидно, що ці два роди любові відрізняються як благо від істини і що вони поєднуються як благо з істиною. Але все це трудно доступне думці людини, яка не знає, що таке любов, що благо і що таке ближній.

16. Я інколи говорив про це з ангелами: вони дивуються, що люди церкви не знають, що любити Господа і любити ближнього значить любити благо і істину і по волі робити то і друге; між тим як люди могли би знати, що кожен доказує любов свою до другого, коли він хоче і робить то, що бажає другий, що тоді тільки він любимий взаємно і поєднується з тим, кого любить; а що любити другого і не виконувати його волі не доказує любові, а, навпаки, насправді не є любов. Також люди могли б знати, що благо, яке виходить від Господа, є подоба Його, бо Він сам в тому благу, і що ті люди стають подобою Господа і поєднуються з ним, які засвоюють собі благо і істину тим, що хочуть їх і живуть в них; хотіти значить і любити робити. Що все це так, тому вчить Господь в Слові, кажучи: Хто має заповіді Мої і виконує їх, той любить Мене; і Я полюблю його, і явлюсь йому Сам (Іван 14:21, 23). Якщо заповіді Мої виконуєте, перебуватимете в любові Моїй (15:10,12).

17. Що любов є та Божественна (засада), яка виходячи від Господа, проникає (afficit) ангелів і створює небеса, це там доказується на досвіді, бо всі хто живе на небесах є образи любові і благостині; вони являються в невимовній красоті, і в їх обличчях, в їх словах і в кожній частинці їх життя світиться любов. Крім того, від кожного ангела і від кожного духу виходять і оточують їх духовні сфери життя, через які пізнаються, іноді навіть на великій відстані, які ці духи відносно почуття любові своєї; бо сфери ці витікають від життя почуттів а потім думок або від життя любові а потім віри кожного з них. Сфери, які витікають від ангелів, такі повні любові, що вони проникають до самої внутрішньої засади життя тих духів, в общині яких ангели знаходяться; мені приходилося іноді відчувати їх, і вони точно так проникали і мене. Що ангели отримують життя своє від любові, це стало мені зрозуміло також із того, що кожен в тому житті повертається лицем дивлячись по любові своїй. Ті, що живуть в любові до Господа і в любові до ближнього, постійно повертаються до Господа; ті ж, навпаки, які живуть в любові до себе, постійно повертаються в протилежну від Господа сторону. Це стається постійно і яким би чином вони не повертались тілом, бо в тому життю віддалі відповідають в точності внутрішньому стану жителів. Так само як і сторони світу, які там не визначені раз назавжди, як на землі а дивлячись по зверненню обличчя жителів. У всякому разі, не самі ангели повертаються до Господа, а Господь повертає до себе тих, які люблять робити все, що виходить від Нього. Про це більш детально буде сказано нижче, коли буде говоритися про сторони світу в тому житті.

18. Божественна (засада) Господа на небесах є любов, тому що любов є приймач всього небесного, тобто миру, розуміння, мудрості і блаженства. В дійсності, любов приймає, бажає і шукає все, що її рідне, споживає це і постійно хоче збагачуватись і вдосконалюватись тим, що до неї відноситься. Це відомо і людині, бо любов в ній, так би мовити, розглядає все, що є в неї в пам'яті, і то, що тут знаходить спорідненого, витягує, збирає і розміщує в собі і біля себе; в собі щоб воно було її власністю, і біля себе, щоб воно служило її; а все решта, не споріднене їй, вона відкидає і виганяє. Що в любові є здатність приймати споріднені їй істини і бажання приєднувати їх до себе, це стало мені зрозуміло через духів, піднятих на небеса. Не дивлячись на то, що вони в світі були із числа простих, як тільки вони ввійшли в товариство ангелів, вони досягли повної ангельської мудрості і блаженства небес. Це було дано їм за то, що вони любили благо і істину заради блага і істини і, засвоївши то і друге життям, придбали через це можливість стати приємниками небес і всього, що є там невимовного. В тих, які живуть в любові до себе і світу, не тільки повністю немає здатності приймати благо і істину, а вони навіть їм противні і відкидаються ними; так що при першому дотику або відчутті благ і істин духи ці тікають і приєднуються в пеклі до тих, які в однаковій з ними любові. Деякі духи сумнівалися, що небесна любов була така, і бажали знати, чи так це; внаслідок того по подоланню перешкод вони були приведені в стан небесної любові і віднесені на деяку віддаль

вперед, до ангельських небес. Вони звідти говорили зі мною і сказали, що відчувають внутрішнє блаженство, яке вони не можуть виразити на словах, і дуже жаліють, що їм необхідно повертатися в попередній стан. Інші були навіть піднесені на небеса і по мірі того, як возносилися всередину або вище, досягли такого розуміння і мудрості, що розуміли то, що перше їм було зовсім не зрозумілим. Із всього того ясно, що любов, яка виходить від Господа, є сприймач небес і всього, що в них є.

19. Любов до Господа і любов до ближнього охвачує собою всі Божественні істини. Це можна бачити із того, що сам Господь сказав про ту і другу любов: Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всім розумінням твоїм; люби ближнього твого, як самого себе. На тих двох заповідях стверджується весь закон і пророки (Матвій 22:37-40). В законі і пророках все Слово, а отже, і всяка Божественна істина.

Небеса поділяються на два царства

20. Так як небеса до безкрайності різновиді і немає в них ні однієї громади повністю подібної з іншою, ні навіть одного ангела з другим ангелом, то небеса і поділяються взагалі на два царства, а в особливості на троє небес, в частинах же на незліченні громади; про все це буде сказано детальніше на своєму місці. Тут же загальні розділи названі *царствами*, тому що небеса називаються *Царством Божим.*

21. Божественна (засада), що виходить від Господа, приймається ангелами всередину більше або менше; ті, які приймають її більше в середину називаються *небесними* ангелами, а ті, що приймають її менше всередину, називаються *духовними* ангелами; внаслідок цього небеса поділяються на два царства, з яких одно називається *царством небесним*, а друге *царством духовним.*

22. Ангели, які складають небесне царство, приймаючи Божественну від Господа засаду більше всередину, називаються ангелами внутрішніми або вищими; по цьому і небеса, які вони утворюють називаються небесами внутрішніми або вищими. Ангели, які складають духовне царство, приймають Божественну від Господа засаду менше всередину, називаються ангелами зовнішніми а також нижчими; по цьому і небеса, які утворюються ними, називаються небесами зовнішніми або нижчими. Сказано вищими і нижчим тому, що вони відносно також можуть бути названі внутрішніми і зовнішніми.

23. Любов ангелів небесного царства називається небесною любов'ю; а любов ангелів духовного царства називається духовною любов'ю; небесна любов є любов до Господа, а духовна любов є любов до ближнього. Так як будь-яке благо належить любові (бо любиме вважається кожним за благо), то благо першого царства називається благом небесним, а благо другого царства благом духовним. Із цього ясно, що ці два царства відрізняються між собою як благо любові до Господа і благо любові до ближнього; а так як благо любові до Господа є благо внутрішнє і ця любов є любов внутрішня, то і небесні ангели є ангели внутрішні і називаються вищими.

24. Небесне царство називається також царством Священства Господнього, а в Слові – житлом Його; духовне ж царство називається Царським царством Його, а в Слові – престолом Його. По Божественній небесній (засаді) своїй Господь названий в світі Ісусом, а по Божественній духовній (засаді) – Христом.

25. Ангели небесного царства Господнього в мудрості і славі своїй стоять набагато вище ангелів духовного царства по тій причині, що вони більш внутрішньо приймають Божественну (засаду) Господа, бо, перебуваючи в любові до Нього, вони до Нього ближче і тісніше з Ним поєднанні. Небесні ангели такі, тому що, бувши в світі вони приймали і тепер приймають Божественні істини негайно в життя, не приймаючи їх, як духовні ангели, попередньо в пам'ять і в думку. Внаслідок цього істини ці написані в серцях їх; вони відчувають і, так сказати, бачать їх в собі самих, ніколи не роздумуючи, щоб переконатися, істина це чи ні. В Єремії вони описані наступним чином: Покладу закон мій у внутрішність їх і на серцях їх напишу його. І вже не

будуть вчити один одного, брат – брата і говорити: пізнайте Господа, бо всі самі будуть знати Мене, від малого до великого (31:33,34). В пророка Ісаї вони названі *навчені Господом* (54:13); сам Господь тому вчить в Івана (6:45,46).

26. Було сказано, що ті ангели по премудрості і славі своїй набагато вище інших, тому що вони негайно приймали і приймають в життя Божественні істини; почувши їх, вони тут же хочуть і виконують їх на ділі, не переносячи їх попередньо в память для обдумування потім: чи дійсно це істини? Такі ангели зразу ж знають по натхненню від Господа, дійсно це істина, яку вони чують, чи ні, бо Господь впливає безпосередньо на волю людини, а через волю на думки її;або, що теж саме, Господь впливає безпосередньо на благо, а через нього на істину, бо то називається благом, що належить волі і потім ділу, а істиною – що належить пам'яті а потім думці. Навіть всяка істина перетворюється в благо і вселяється в любов, як тільки вона вселяється в волю; але, поки істина в одній пам'яті а потім в думці, вона не стає благом, не жива і не засвоюється людиною, бо людина є людиною в силу волі своєї і відповідного з нею розуму, а не в силу одного розуму свого окремо від волі.

27. Внаслідок такої різниці між ангелами небесного царства і ангелами духовного царства, вони не живуть разом і між собою не спілкуються. Вони спілкуються тільки через посередництво ангельських громад, яких називають небесно – духовними; через ці громади небесне царство впливає на духовне, внаслідок чого відбувається, що небеса, хоч і розділяються на два царства, а все ж складають одне ціле. Господь завжди піклується про таких ангелів-посередників, через яких здійснюється спілкування і поєднання.

28. Так як дальше немало буде сказано про ангелів того і другого царства, то деталі тут пропускаються.

Про потрійність небес

29. Небес троє, і досить між собою різних, а саме: самі внутрішні, або треті, середні, або другі, і останні або перші. Вони ідуть одні за другими і відносяться між собою як в людині верхня, середня і нижня частини тіла, тобто голова тулуб, ноги; або як верхній середній і нижній яруси будинку. В такому ж точно порядку виходить і находить Божественна від Господа засада, а тому і розділ небес на три частини витікає із необхідності порядку.

30. Внутрішні в людині засади, душі і духу її приналежні, знаходяться в подібному ж порядку: в них також є саме внутрішнє, середнє і останнє, бо в складі людини при створенні її ввійшли всі засади Божественного порядку, так що сама людина стала образом цього порядку, а, отже, і небес в малому виді. Ось чому людина через внутрішні засади свої спілкується з небесами і після смерті переходить до ангелів: до ангелів самих внутрішніх, середніх або останніх небес, по мірі прийняття нею в земному житті Божественного блага і істини, які виходять від Господа.

31. Божественна засада, що просвітленням сходить від Господа і приймається в третіх, або самих внутрішніх, небесах, називається *небесною*, а тому і ангели тих небес називаються небесними. Божественна засада, що витікає від Господа і приймається в других, або середніх, небесах, називається духовною, а тому і ангели тих небес називаються ангелами *духовними*; на кінець, Божественна засада, яка діє від Господа і сприймається в останніх, або перших, небесах, називається *природною*. Так як природна засада тих небес не подібна природному цього світу, але заключає в собі і духовне і небесне, то і небеса ці називаються духовно природними і небесно природними; духовно-природними називаються ті, що під впливом середніх, або других, небес, тобто духовних, а небесно-природними називаються ті, що під впливом самих внутрішніх, або третіх, небес, тобто небесних. Хоч ангели духовно-природні і відмінні від небесно-природних, а все ж вони складають одні небеса, тому що знаходяться в одній степені.

32. В кожних небесах є внутрішнє і зовнішнє; ангели , які живуть у внутрішньому, називаються ангелами внутрішніми, а ті, що живуть у зовнішньому, називаються ангелами зовнішніми. Зовнішнє і внутрішнє на всіх небесах, або в кожних із трьох небес, в тому ж співвідношенні між собою, як воля і її розум в людині: внутрішнє відповідає волі, а зовнішнє –

розуму її. У всякої волі свій розум, одно без другого не буває; волю можна прирівняти до полум'я, а розум – до світла від полум'я.

33. Треба знати, що ангели знаходяться в одних або других небесах дивлячись по своєму внутрішньому; чим більше їх внутрішнє відкрито до Господа, тим вони в більш внутрішніх небесах. В кожному ангелі, дусі і людині є три степені внутрішньої (засади); ті, в яких відкрита третя степінь, знаходяться в самих внутрішніх небесах; ті, в яких відкрита друга або тільки перша степінь, знаходяться в середніх або останніх небесах. Внутрішня (засада) відкривається через прийняття Божественного блага і Божественної істини; хто любить Божественні істини і тут же приймає їх в життя, отже, в волю і потім в діло, той по мірі прийняття ним блага із любові до істини знаходиться в самих внутрішніх, або третіх, небесах; хто не приймає Божественні істини тут же в волю, а спочатку в пам'ять, а потім в розум, а потім вже хоче і виконує їх на ділі, той знаходиться в середніх. або других, небесах; а хто живе морально і вірить в Божественну засаду, не піклуючись переважно про вченість, той знаходиться в останніх, або перших, небесах. Із цього ясно, що небеса утворюються різницею станів внутрішньої (засади) в людині і що небеса знаходяться не ззовні а в середині кожного; цьому також вчить і Господь, кажучи; Не прийде Царство Боже явним чином; і не скажуть: ось, воно тут, або: ось, там. Бо Царство Боже є всередині вас (Лука 17:20,21).

34. Точно так і всяка досконалість росте всередину і зменшується до зовнішнього, бо внутрішнє ближче до Божественного і в собі чистіше, зовнішнє ж більш віддалено від любові, у всякому благу і потім в блаженстві. Але не в блаженстві без розуміння, мудрості, любові і блага, тому що без цього блаженство тільки зовнішнє, а не внутрішнє. Внутрішнє в ангелах самих внутрішніх небес відкрито в третій степені, і тому досконалість їх дуже переважає досконалість ангелів середніх небес, у яких внутрішнє відкрито в другій степені; таким же чином досконалість ангелів середніх небес дуже переважає досконалість ангелів останніх небес.

35.В силу такої різниці ангелу одних небес нема входу до ангелів других небес, тобто ангел нижчих небес не може піднятися, а ангел вищих небес опуститися. Хто піднімається з нижніх небес, того охвачує неспокій, аж до мук, він нікого не може бачити і ще менше – з ким-небудь говорити; а хто сходить з вищих небес, той позбувається своєї мудрості, говорить незв'язно і приходить у відчай. Деякі із проживаючих в останніх небесах, які ще не знали, що небеса знаходяться всередині ангела, думали, що вони досягнуть вищого небесного блаженства, якщо тільки піднімуться на ті небеса, де ангели насолоджуються таким блаженством. Їм навіть дозволено було піднятися туди, а коли вони піднялися, то не дивлячись на всі пошуки і на великий натовп присутніх ангелів, вони нікого не змогли побачити; внутрішні засади прибулих не були відкриті в тій же степені, як внутрішні засади ангелів тих небес, тому і зір їх був закритий. Скоро після того серце їх стиснулося так, що вони не знали, живі вони чи ні, і тому тут же перенеслися звідти в свої небеса, радіючи, що очутилися серед своїх, і заповідаючи собі в майбутньому не бажати того, що вище підходящого до їх життя. Я також бачив ангелів, які сходили з вищих небес в нижчі і які в втрачали свою мудрість до того, що вони не пізнавали своїх небес. Цього не стається, коли сам Господь підносить деяких ангелів з нижчих небес на вищі, щоб вони бачили славу тих небес, що буває досить часто; в такому випадку ангели попередньо приготовляються, а потім супроводжуються ангелами-посередниками, через яких вони спілкуються. Із попереднього видно, що всі троє небес зовсім різні між собою.

36. В одних і тих же небесах всякий може бути в товаристві з ким він хоче, але задоволення від спілкування залежать від подібності блага, в якому хто знаходиться; але, про це буде сказано в наступних главах.

37. Хоч небеса такі різні між собою, що ангели одних небес не можуть спілкуватися з ангелами других небес, та все ж Господь поєднує всі небеса в одно впливом безпосереднім і посереднім: вплив безпосередній – який від Нього іде у всі небеса і вплив посередній – який іде від одних небес в другі. Внаслідок цього всі троє небес складають одне ціле і все існуюче в них знаходиться у взаємному зв'язку від першого до останнього, так що без зв'язку немає нічого: що не пов'язано проміжним з першим, то не може існувати, а розвалюється і знищується.

38. Хто не знає Божественного порядку відносно ступенів, той не може зрозуміти, яким чином небеса можуть відрізнятися між собою. І також зрозуміти, що таке людина внутрішня і людина зовнішня. Більшість в світі не має іншого поняття про внутрішнє і зовнішнє, або про вище і нижче, як про щось безперервне або нероздільне, що іде від чистішого до грубішого; між тим як внутрішнє з зовнішнім не пов'язано а розділено. Степені бувають двоякого роду: суцільні і роздільні. Суцільні подібні степеням світла від яскравого до темноти, або подібні степеням ясності предметів по мірі їх освітлення, або ще подібні степеням чистоти повітря від нижчих його шарів до вищих; ці степені вимірюються віддалями. Навпаки, степені не суцільні, а роздільні різні, як початок і кінець, як причина і наслідок, як творець і творіння. Будь-який спостерігач побачить, що кожна річ в світі, як в загальному так і в частинах, створюється і складається по тих степенях, тобто що від однієї речі походить друга, від другої третя і так дальше. Хто не дійде до розуміння тих степенів, тому ніяк не зрозуміти ні різниці одних небес від других, ні різниці здібностей внутрішньої і зовнішньої людини, ні різниці між світом духовним і природним, ні різниці між духом людини і тілом її, не зрозуміти, що таке і звідки походять відповідності і перетворення і що значить вплив (навіювання). Люди почуттєві не розуміють тих відмінностей; вони навіть в тих роздільних степенях бачать одно суцільне, і тому, по їх розумінню, духовне є не що інше, як природне, тільки більш чисте. По тій причині такі духи стоять ззовні (ніби за порогом) і далекі від розуміння.

39. В додаток мені було дозволено про ангелів всіх трьох небес сказати тайну, яка досі не приходила на розум нікому за нерозуміння степенів. Тайна ця являється в тому, що в кожному ангелі і в кожній людині є сама внутрішня, або вища, духовна степінь, дещо саме внутрішнє і вище, або, так сказати тайник, на що перше всього і ближче всього впливає Божественна, яка виходить від Господа засада, яка потім вже ніби із тайника цього прихиляє і всі інші внутрішні засади, які слідують по степенях порядку, як в ангелі так і в людині. Ця внутрішня, вища засада, або тайник цей, можна назвати в людині і в ангелі входом Господнім і навіть Господнім в них житлом. Через цю внутрішню, або вищу, засаду людина стає людиною і відрізняється від тварин, в яких тієї внутрішньої засади, або тайника, немає. От чому людина, не як інші тварини, може через внутрішню засаду і духу свого возноситись Господом до Нього самого, вірити в Нього, проникнутися любов'ю до Нього і через це бачити Його; по тому самому людина може сприймати розуміння і мудрість, говорити по розсудку і, на кінець, жити в вічності. Але ні один ангел не може ясно зрозуміти, що саме провидінням Господнім твориться в тайнику його, бо це вище всіх понять і премудрості ангелів.

40. Все це було сказано про всі три небеса взагалі; слідом за тим буде сказано про кожні небеса окремо.

Небеса складаються із незліченних общин

41. Ангели кожних небес не живуть всі в одному місці, а діляться на малі і великі общини в залежності від виду блага любові і віри кожного з них; подібні між собою по благу утворюють одну общину. Благо на небесах різновидне до безконечності, і кожний ангел такий, яке його благо.

42. Ангельські общини на небесах знаходяться навіть на деякій віддалі одна від одної дивлячись по відмінності свого блага взагалі і в деталях. Віддалі в духовному світі походять не від чогось іншого, як від різниці стану внутрішньої (засади); отже віддалі на небесах залежать не від чогось іншого, як від різниці стану любові. Духи, які в цьому відношенні значно різні між собою, знаходяться на більшій віддалі один від одного; ті ж, навпаки, які мало між собою відрізняються, знаходяться на меншій віддалі; а ті чий стан любові повністю подібний, живуть разом.

43. Також різні між собою і всі члени однієї і тієї ж общини: ангели більш досконалі, тобто які переважають інших в благу і любові, мудрістю і розумінням, знаходяться в середині; а менш досконалі – навколо їх на такій віддалі, наскільки уступають першим в досконалості. В цьому відношенні вони можуть бути порівняні з світлом, яке зменшується від середини до країв: хто знаходиться в середині, той в найбільшому світлі, а хто ближче до краю, той в світлі поступово меншому.

44. Ангели ніби самі собою тягнуться до подібних собі; з ними вони як зі своїми і як дома, з іншими ж вони як з чужими і як не в себе; в общині собі подібних вони почувають себе вільними і тому знаходяться в повному задоволенні життям.

45. Із цього видно, що всіх хто живе на небесах зближає благо і що ангели відрізняються між собою по якості його. Не самі ангели зближаються таким чином, а зближає їх Господь, від Якого виходить благо. Він сам веде їх, поєднує і розподіляє, даруючи кожному свободу по мірі блага його; таким чином він кожному дає життя по своїй любові, вірі, розумінню і мудрості і, отже, в блаженстві.

46. Всі ангели, які живуть в подібному благу, знають один одного точно так, як люди цього світу знають своїх батьків, рідних і друзів; навіть знають один одного, ніколи раніше не бачившись. Це відбувається тому, що в тому житті немає іншої рідності, близькості і дружби, крім духовної, яка належить любові і вірі. Декілька раз мені було дано бачити це, коли я був в дусі, тобто без тіла, і таким чином в товаристві ангелів; тоді одних я бачив ніби знайомих мені з дитинства, інші здавалися мені зовсім чужими: перші знаходилися в подібному зі мною стані духу, а другі в іншому.

47. Всі хто складає одну ангельську общину взагалі подібні один на одного лицем, але частково не подібні. Ця загальна подібність облич і різновидність їх в деталях може стати дещо зрозумілою з того, що буває на землі. Відомо, що в кожного народу є в лиці і в очах якась загальна подібність, по якій він пізнається і відрізняється від інших; ще більше буває ця подібність в одної родини, але з значно більшою досконалістю буває вона на небесах, де всі внутрішні почуття виражаються і просвічуються на лиці: лице на небесах є зовнішнє зображення тих почуттів; там не можна мати лице не відповідне почуттям своїм. Мені було навіть показано, як загальна подібність відрізняється в деталях кожного обличчя, які належать одній общині: перед мною являлось ніби ангельське лице, яке в рисах своїх по різному змінювалось відповідно почуттю блага і істини у ангелів однієї общини. Ці зміни продовжувалися довго, але я зауважував, що один вираз лиця залишався загальною основою, а всі інші виходили і складалися із нього ж. Таким же чином і через це лице мені були показані почуття цілої общини, згідно з яким видозмінюється лице кожного із членів його, бо, як сказано вище, лице кожного ангела є образ його внутрішніх засад, отже, і образ почуттів, що належать його любові і вірі.

48. В наслідок того ж відбувається, що ангел вищої мудрості тут же бачить по лицю, який другий ангел; на небесах ніхто не може скрити на лиці, який він всередині, чи притворюється; так само не можливо там говорити неправду або обдурювати хитрістю і лицемірством. Бувало іноді, що в ангельські общини вкрадаються лицеміри, які привикли майстерно скривати своє внутрішнє і приймати зовнішність або образ того блага, в якому живуть ці общини, і таким чином наслідувати ангелів світла. Але вони не можуть тут довго залишатися: вони скоро начинають відчувати внутрішній сум, мучаться, блідніють і ніби задихаються. Така переміна здійснюється в них внаслідок впливу і дії на них протилежного життя, тому вони тут же кидаються назад в пекло, до своїх, і не пробують більше підніматися на небеса. Такого-то роду духи розуміються під іменем чоловіка, який серед званих на вечерю був знайдений одітим не в весільну одежу і кинутим в пітьму кромішню (*Матвій 22:11 і дальше*).

49. Всі небесні общини спілкуються між собою, але не прямим шляхом, тобто не багато ангелів виходять із своєї общини в іншу, бо вийти із своєї общини значить як би вийти із себе або свого життя і перейти в інше, яке не так підходить; а всі общини спілкуються між собою через розповсюдження сфери, яка виходить від життя кожного: сфера життя є сфера почуття любові і віри. Сфера ця поширюється навколо общини в довжину і ширину, і тим більше в довжину і

ширину, чим почуття ангельські більш внутрішні і досконалі. Поширення це співрозмірно з розумінням і мудрістю ангелів. Сфера тих, що знаходяться в самих внутрішніх небесах і в середині їх поширюється на всі небеса; таким чином всі небесні жителі спілкуються з кожним і кожний з усіма. Але про це поширення сфер буде сказано більш детально нижче, в главі про небесний образ, згідно якому розміщені ангельські общини, а також в главі про мудрість і розуміння ангелів, бо всяке поширення почуттів і думок здійснюється таким чином.

50. Вище було сказано, що на небесах є великі і малі общини: більші складаються із міріад ангелів, малі із декількох сотень тисяч, а менші із декількох сотень. Є також ангели, які живуть окремо, небагатьма сім'ями або домами. Хоч вони і живуть окремо, але вони розміщені в тому ж порядку, як і самі общини, тобто мудріші з них знаходяться в середині, а самі прості на границях; хто живе таким чином знаходяться під найближчим спостереженням Господа і є кращі із ангелів.

Кожна община утворює небеса в малому виді, а кожен ангел в меншому

51. Кожна община утворює небеса в малому виді, а кожен ангел в меншому тому саме, що благо любові і віри утворює небеса і що це благо властиве кожній небесній общині і кожному ангелу такої общини. Хоч це благо всюди різне і різновидне, а все ж таки це одне і теж небесне благо; вся різниця тільки в різниці самих небес. Тому і говориться про вознесеного в яку небудь небесну общину, що він на небесах, також і про тих, які вже там, що вони в небесах і кожен в своїх. Це відомо всім жителям того світу, тому ті, що стоять поза небесами або під ними і дивляться здаля на житла ангельських общин, також говорять: ось небеса тут і там. Це можна порівняти з начальниками, посадовими особами і служителями при царському дворі: хоч вони живуть окремо, кожен в своєму житлі або в своїй кімнаті, хто вгорі , хто внизу, а все ж вони в одному і тому ж палаці і при одному дворі, кожен при своїй посаді і на царській службі. Із цього ясно, що розуміється в словах Господа: в домі Отця Мого багато осель (Івана 14:2), і в пророків під словами : житла небес і небеса небес.

52. Що кожна община утворює небеса в малому виді, я міг бачити з того, що небесний образ кожної общини, подібний образу всіх небес: посередині кожних небес, як було сказано вище в №43, перебувають ангели більш досконалі, а навколо них до самих границь, в поступовому порядку, менше досконалі. Я міг переконатися в тому також із того, що Господь не тільки всіх живущих на небесах, а так само і всіх членів кожної общини веде, як одного чоловіка; внаслідок цього ціла ангельська община являється іноді як одно лице в образі ангела, що дано мені було Господом бачити. Також і Господь серед ангелів не являється окружений сонмами їх, а один в образі ангела: ось чому Господь і цілі общини названі в Слові ангелом, бо Михаїл, Гавриїл, Рафаїл є не що інше, як ангельські общини, яким дані ці імена по їх посадах.

53. Як ціла община складає сама по собі небеса в малому виді, так же само і кожен ангел складає їх в малому виді. Небеса не ззовні ангела, а всередині нього; внутрішнє в кожному ангелі, духу його приналежна засада розміщена в ньому по образу небес для прийняття всього небесного, яке знаходиться поза ним; і ангел сприймає це небесне по якості блага, що знаходиться в ньому від Господа: ось чому і кожен ангел сам по собі утворює небеса.

54. Ніяк не можна сказати про кого - небудь, що небеса знаходяться поза ним, а треба знати, що вони всередині його, бо кожен ангел приймає небеса, які поза нього, по тих небесах, які всередині нього. Із цього ясно, як помиляється той, хто думає, що йому тільки варто перенестися в середовище ангелів, щоб ввійти в небеса, яким би не було його внутрішнє життя, і що тому небесне життя дарується кожному по безпосередньому милосердю Господа, -- тоді як ніщо небесне, що знаходиться поза людиною, не може вплинути на неї і не приймається нею, якщо в середині неї самої немає небес. Деякі духи, які трималися першого переконання, були внаслідок такої віри перенесені в небеса, але так як їх внутрішнє життя було протилежне

ангельському, то розум їх почав до того мрачніти що вони робилися як би не при повному розумі, а воля їх до того стала мучитися, що вони ніби впадали в запаморочення. Словом, коли ті, хто жив не розумно пробують ввійти в небеса, то вони задихаються і мучаться там, подібно рибі, витягнутій із води на повітря, або подібно тваринам під ковпаком насосу в безповітряному просторі. Із цього ясно, що небеса знаходяться в середині кожної людини, а не поза нею!
55. Так як всі ангели приймають небеса, які знаходяться в них, по якості небес що знаходяться в середині їх, то подібним же чином вони приймають і Господа, тому що Божественна засада Господа утворює небеса. Ось чому коли Господь являється якій – небудь общині, то Його бачать по якості блага тієї общини, тобто не всюди однаково; не тому, щоб ця різниця була в Господі, а тому, що вона в тих, які бачать його по якості свого блага. Навіть сам вид Господа пронизує їх по якості любові їх до Нього: люблячі Господа від всього серця проникнуті Ним до самої глибини душі, а хто любить Його менше, той і менше проникнутий Ним; для злих, що знаходяться поза небесами, присутність Господа є мука. Господь, являючись якій-небудь общині, представляється її в образі ангела, але тут же відрізняється від інших по Божественному світлу, що виходить від Нього.
56 Небеса знаходяться всюди, де визнають Господа, де вірять в Нього і люблять Його; різновидність поклоніння Йому і різновидність блага в тій і другій общині нешкідлива , а корисна, тому що із цієї різновидності складається досконалість небес. Трудно пояснити це, не скориставшись прийнятими і звичними в науці виразами, які пояснюють, яким чином досконалість одиниці утворюється із різновидності частин, розміщених в найдосконалішому образі. Всяка одиниця, говорить наука, складається із різних частин, бо одиниця, в якій їх немає, сама ніщо, не має форми, отже не має якості,; але коли одиниця складається із різних частин і коли ці частини складають образ досконалий, в якому кожна із них дружньо і стройно приєднується до іншої, тоді одиниця по якості своїй досконала. Таким чином і небеса складають одиницю, яка складається із різновидих частин, розміщених в найдосконалішому виді, бо небесний образ (форма) є найдосконаліша із всіх образів. Що в цьому являється всяка досконалість, це ясно видно по всьому прекрасному і приємному, що вражає однаково і зовнішні почуття і дух; бо все прекрасне існує і походить не від чогось іншого, як від поєднання різних, стройно складених і узгоджених частин, розміщених в сукупному (сумісному) або послідовному порядку; ніколи ця якість прекрасного не належить одиниці, не різновидій в своїх частинах. На цій підставі кажуть, що різновидність приємна, і відомо, що від якості цієї різновидності залежить і їх приємність. Із всього цього видно, яким чином досконалість, навіть небесна, походить із різновидності частин, бо із того, що існує в світі природному, можна, як би в дзеркалі, бачити то, що існує в світі духовному.
57. Сказане вище про небеса може бути однаково сказане і про Церкву, бо Церква є небеса Господні на землі. Церков декілька, і не дивлячись на те кожна з них називається Церквою і істинно є Церквою настільки, наскільки благо любові і віри царствують в ній. Господь і тут із різних частин складає одно ціле, тобто одну церкву із декількох. Про кожну людину церкви можна сказати в особливості те ж, що про церкву взагалі, а саме, що церква всередині людини, а не поза нею і що кожна людина, в якій Господь присутній в благу любові і віри, є також церква. Про ангела в якому знаходяться небеса можна сказати те ж саме, що і про людину, всередині якої церква: тобто як ангел сам по собі утворює небеса в малому виді, так і людина утворює в малому виді церкву. Більше того, та людина, всередині якої церква, утворює собою також і небеса, як і ангел. Бо людина створена для того, щоб іти на небеса і бути ангелом; ось чому всякий хто приймає благо від Господа є людина – ангел. До речі, необхідно сказати, що однаково властиво людині і ангелу і що більше того властиво одній тільки людині: людині і ангелу однаково властиво то, що внутрішня їх засада створена по образу небес, наскільки вони живуть в благу любові і віри. Більше того тільки одній людині властиво, що її зовнішнє створено по образу світу, і що наскільки вона живе в благу, настільки світське в ній підпорядковане небесам і служить їм, і що тоді Господь присутній в внутрішній і зовнішній її людині ніби в своїх небесах; в тому і в другому Господь знаходиться в своєму Божественному порядку, тому що Бог є сам порядок.

58. На кінець, необхідно сказати, що небеса знаходяться в середині кого-небудь не тільки в його загальних або головних частинах, а навіть в дрібних і найдрібніших, тому що найменша частина в ньому зображує в собі і найбільшу. Це відбувається тому, що кожна людина є відображення своєї любові і така, як царствуюча в ній любов, бо пануюча засада впливає на всі найменші частини, влаштовує їх і всюди вводить свою подобу. Царствуюча любов на небесах є любов до Господа, Він там любимий більше всього, а тому Господь на небесах є все у всьому. Він впливає на всіх ангелів взагалі і на кожного окремо, облаштовує їх, втілює їх в свою подобу і присутністю своєю утворює небеса; ось чому кожен ангел утворює небеса в малому виді, община в більшому, а всі общини разом в найбільшому

Всі небеса в сукупності зображають ніби одну людину

59. Ця тайна ще невідома в світі, але вона цілком відома на небесах; знання цієї тайни з усіма особливостями і подробицями, що відносяться до неї, є головний предмет ангельського розуміння. Від цього знання залежить і багато іншого, що без пізнання самої тайни як загальної засади не могло би чітко і ясно входити в ангельські поняття. Знаючи, що всі небеса разом з общинами зображають ніби одного чоловіка, вони називають небеса великим або Божественним чоловіком. Божественним тому, що Божественна засада Господа утворює собою небеса (див.№7-12).

60. Люди без правильного поняття про духовні і небесні предмети не можуть повірити, щоб духовне і небесне могло бути влаштовано і поєднано в образ і подобу людини; вони думають, що земне і матеріальне, яке складає останнє в людині, складає і її саму і що без цього людина не є людиною. Але хай буде їм відомо, що людина стає людиною не в силу земних і матеріальних засад, з яких склалося тіло її, а в силу того, що вона може розуміти істину і хотіти благо; це останнє і є то духовне і небесне, що дійсно складає людину. Будь-кому відомо, що людина така, які її розум і воля, і, більше того, людина могла би знати, що земне тіло її створене для земної служби розуму і волі і для дії, згідно їх вимогам, служби в останній сфері природи. Тому тіло ніскільки не діє само по собі, а повністю підкоряється розуму і волі, і до такої степені, що будь-яку думку свою виражає язиком і губами, а все, що бажає волею, виконує тілом і членами; таким чином, все робиться тілом по розуму і волі, а саме тіло по собі нічого не робить. Із цього зрозуміло, що засади розуму і волі складають людину і що, діючи на найменші частини тіла, як внутрішнє на зовнішнє, вони в образі своєму подібні людині, яка по тому і називається внутрішньою, або духовною; таку саме людину в найбільшому і найдосконалішому вигляді зображають небеса.

61. При такому понятті про людину ангели ніколи не звертають уваги на то, що вона робить тілесно, а дивляться на волю, по якій діє тіло; цю волю вони називають самою людиною; також і розум її, коли він з волею складає одне ціле.

62. Ангели, все ж, не бачать всіх небес разом в образі однієї людини, тому що ні один ангел не може осягнути поглядом всіх небес, а в цьому образі вони бачать іноді цілі общини, які знаходяться в далині від них і складаються із декількох тисяч ангелів. По одній общині як частині вони визначають і про ціле, тобто і про всі небеса, бо в найдосконалішому образі ціле відповідає частинам, а частина цілому; одна різниця в величині. Тому ангели і говорять, що Господь бачить всі небеса в тому образі, в якому їм видно тільки одну общину, бо Божество із глибини тайника свого осягає і бачить все.

63. Внаслідок такого людиноподібного образу небес Господь і керує ними як однією людиною або одиницею. Відомо, що хоч людина складається із незліченно різних частин як в цілому, так і в деталях (в цілому – із членів, органів і черев, а в деталях –із волокон, нервів і кровоносних

жил, отже, із членів всередині членів),-- а все таки вона діє як одна людина; такі і небеса під управління і доглядом Господа.
64. Не дивлячись на таку різновидність частин, людина тому складає одне ціле, що в ній нема ні однієї частини, яка би не сприяла цілому і не виконувала служби; ціле служить для частин своїх, і частини служать для цілого, бо ціле складається із частин і частини складають ціле. Внаслідок цього одна частина дбає про другу, оберігає її і, взаємно поєднуючись, приймає такий образ, що вони всі разом, як в загальному так і в деталях, сприяють цілому і благу його; таким чином вони діють як одиниця. Таким же чином і общини на небесах поєднуються в одно ціле дивлячись по виконанню кожним із них служби своєї; не виконуючі ніякої служби для цілого відсторонюються як різнорідні частини: виконувати службу значить хотіти блага, а не виконувати служби значить хотіти блага іншим не заради загального блага, а заради себе самого і при тому більше всього любити себе, а в першому випадку більше всього любити Господа. Таким-то чином всі хто живе на небесах складають якби одне ціле; не самі по собі, а по Господу; на Нього вони дивляться як на Єдиного, від якого виходить все, а на царство Його – як на общину, про яку необхідно піклуватися. Саме це розуміється в словах Господа: Шукайте найперше Царства Божого і правди Його, а інше все додасться вам (Матвій 6:33).
Шукати правди Його значить шукати блага Його. Ті хто люблять в цьому світі благо вітчизни більше свого і благо ближнього як своє в тому житті люблять і шукають царство Господнє, бо там царство Господнє їм замість вітчизни; а які люблять творити благо іншим не ради себе, а ради блага люблять там ближнього, бо для них благо є ближній; всі такі люди знаходяться у великому чоловікові, тобто на небесах.
65. Так як всі небеса не тільки зображають одну людину, а, можна сказати, складають Божественно-духовну людину в найбільшому образі навіть по виду, то небеса і відрізняються, подібно людині, на члени і частини, які і однаково називаються. Ангели знають, в якому члені знаходиться та або інша община, і говорять: така община знаходиться в такій то частині або області голови, друга – в такій частині або області грудей, а треті в такій-то частині або області живота і т.д. Взагалі, вищі або треті, небеса складають голову до шиї; середні, або другі, небеса – груди і тулуб до колін; а останні або перші,-- ноги від колін до ступнів і руки від плечей до пальців, бо руки з пальцями хоч вони і з боків тіла, а складають останнє в людині. Із цього ще раз видно, чому троє небес.
66. Духи, які знаходяться під небесами, дуже дивуються, коли чують і бачать, що є небеса над ними і під ними. Духи ці думають і вірять, як люди в світі. Що небеса тільки наверху; вони не знають, що розміщення небес подібне розміщенню членів, органів і черев в людині, із яких деякі лежать вище, другі нижче, і також подібно розміщенню частин в кожному члені, органі і череву, із яких деякі ззовні, а другі всередині. Ось звідки походить і обманливість розумінь тих духів про небеса.
67. Ці подробиці про небеса як і про великого чоловіка тому приведені тут, що без попереднього пізнання їх ніяк не можна було би зрозуміти то, що буде сказано нижче про небеса, і скласти собі ясне розуміння про небесний образ, про єднання Господа з небесами, про єднання небес з людиною, про вплив духовного світу на природній. І взагалі ніякого про відповідності; а так як про все це буде сказано по порядку нижче, то все попереднє і говорилося для ясності наступного.

Кожна община на небесах зображує людину

68. Що кожна община на небесах зображує людину і також подібно її по образу своєму, мені декілька раз дано було бачити. В одну общину вкралось декілька духів, які зуміли показати себе ангелами світла; це були лицеміри. По мірі того як вони відділялися від ангелів, я бачив, як вся

община спочатку здавалася чимось темним, а потім вона поступово набувала людський ще не ясний образ і як, на кінець, в повному світлі стала подібною людині. Всі, які були в благу даної общини знаходились в тій людині і складали її, інші ж , які не знаходилися в ній і які не складали її, були лицеміри; останні були відкинуті, а перші залишені; таким чином здійснився розподіл. Лицемірами називаються ті, які говорять і діють добре, але які у всьому бачать тільки самих себе. Вони однаково з ангелами говорять про Господа, про небеса, про любов, про життя небесне і однаково з ними поступають добре, щоб показатися на ділі такими ж, як і на словах, але думають вони інакше: ні в що не вірять, нікому не хочуть блага, крім себе, добро роблять тільки для самих себе, а якщо і для других, то тільки напоказ і, отже, також для себе.
69. Мені дано було бачити і то, як ціла община в присутності Господа являється одиницею в людському образі. На висоті, до сходу, появилось щось наче хмарка, кольору перехідного від білого до червоного, з зірочками навколо; вона опускалася, поступово ставала світлішою і на кінець явилася мені в досконалому людському образі. Зірочки навколо хмарки були ангели, які здавались зірочками по світлу, яке виходить від Господа.
70. Необхідно знати, що хоч будь-яка община коли вона в зборі, являється одним лицем в образі людини, а все ж ні одна община в людському образі своєму не подібна другій общині; вони відрізняються між собою, як лиця однієї сім'ї. Причина цьому та ж, що викладена вище в №47, тобто що общини відрізняються між собою по різновидності блага, в якому вони живуть і від якого залежить їх видимий образ: в найдосконалішому і прекрасному людському образі являються общини, які знаходяться в самих внутрішніх, або вищих, небесах і в центрі тих небес.
71. Гідне зауваження, що чим більше ангелів складають одну небесну общину і утворюють одне ціле, тим досконаліший людський образ цієї общини. Як було сказано вище №56, різновидність влаштована по небесному образу, створює досконалість, а де більше ангелів, там і більше різновидності. Кожна небесна община щоденно зростає в числі своєму і разом з тим стає досконалішою; внаслідок цього вдосконалюється не тільки одна община, а і всі небеса, бо вони всі складаються із різних общин. Якщо ж небеса вдосконалюються із збільшенням числа своїх жителів, то із цього видно, як помиляються ті, які вважають, що небеса від повноти своєї замкнуться; навпаки чим вони будуть повніші, тим вони будуть досконаліші, а тому і ангели нічого не бажають більше, як приймати до себе новоприбулих ангелів.
72. Кожна община, являючись в зборі своєму одиницею, тому приймає людський образ, що це, як було сказано вище, властиво всім небесам. В найдосконалішому образі, яким є образ небес, частини подібні цілому і найменші самим великим, із яких складаються небеса; що ті общини такі ж небеса в малому виді, див.№51-58. Така постійна подібність базується на тому, що на небесах благо кожного походить від єдиної любові і, отже, із одного джерела. Ця єдина любов, від якої виходить всяке благо на небесах, є любов до Господа, яка виходить від Нього самого; ось чому всі небеса, як одно ціле, складають Його подобу в загальному виді, кожна община в меншому, а кожний ангел в детальності.

Зовнішній вид кожного ангела досконало людський

73. В двох попередніх главах показано, що небеса в сукупності своїй зображають людину, так само як і кожна небесна община окремо; по вище вказаних причинах необхідно те ж саме сказати і про кожного ангела. Як небеса складають людину в найбільшому образі і кожна небесна община в меншому, так і кожен ангел в найменшому, бо в образі такому досконалому, який образ небес, ціле подібне частині, а частина подібна цілому. Це відбувається тому, що небеса утворюють общину, яка віддає кожному все небесне і кожного наділяє всім тим, що в ньому є. Стаючи таким чином прийомником, ангел стає і небесами в малому виді. Так само і людина: наскільки вона приймає в себе небеса, настільки вона стає таким прийомником, потім небесами і ангелом (див.№37). Це саме сказано в Апокаліпсисі наступним чином: І стіну його

виміряв (святого Єрусалиму) в сто сорок чотири лікті, мірою людською, яка міра і Ангела (21:17). Єрусалим тут означає Церкву Господню, а в вищому змісті небеса; стіна означає істину, яка охороняє від нападів неправди і зла; число 144 означає всі блага і істини в сукупності; міра означає якість; людина означає того, в кому всі ці блага і істини знаходяться взагалі і частково, отже, того, в кому знаходяться небеса. А як ангел, в силу прийняття ним тих благ і істин, є також людина, то і сказано: міра людини, яка міра і ангела. Ось внутрішній зміст тих слів, без якого ніхто не міг би зрозуміти, що стіна святого Єрусалиму є міра людська, тобто ангела.
74. Тепер звернемось до досвіду. Що ангели мають людський образ, тобто що вони такі ж люди, я бачив до тисячі раз. Я розмовляв з ними як чоловік з чоловіком, іноді з одним, іноді з багатьма разом, і ніколи я не бачив, щоб зовнішній образ їх чим-небудь відрізнявся від людського. Іноді я дивувався тому, але, щоб це не було приписано обману почуттів або уяви, мені дано було бачити їх явно, при повній свідомості почуттів і в стані ясного розуміння. Я часто говорив їм, як люди в християнському світі по сліпому незнанню своєму думають, що ангел або дух є один розум без образу, або одна тільки думка, або, на кінець, щось ефірне, обдароване засадою життя. Таким чином не залишаючи духу нічого людського, крім здатності мислення, люди думають, що дух не бачить із-за відсутності очей, не чує за відсутності вух і не говорить бо не має язика і рота. На це ангели відповідали мені, що вони знають про існування такого поняття у багатьох в світі, о переважанні його особливо у вченому середовищі і також, на диво їх, в духовенстві. Вони навіть пояснили це тим, що вчені, які знаходяться на чолі інших і перші подають такі поняття про ангелів і духів, судять про них по почуттєвих засадах зовнішньої людини, а хто думає на основі цієї засади, а не по внутрішньому світлу і загальному поняттю, вродженому кожній людині, той не може думати інакше, тому що чуттєва засада зовнішньої людини розуміє одне тільки природне, а не то, що вище нього, і, отже, не може мати ніякого поняття про духовний світ. Від тих вождів і наставників неправдиве поняття про ангелів перейшло і до тих які думали не своїм розумом, а чужим; а хто бере свої думки в іншого, спочатку переконується в них і вже після того розбирає їх своїм розумом, той трудно відстає від своїх понять і, закріпившись в них, у більшості випадків заспокоюється. Дальше ангели сказали мені, що в людей простих серцем і вірою немає такого поняття про ангелів, і що вони думають про них як про небесних людей, тому що вони вченістю своєю не погасили вродженого їм зверху поняття і не можуть собі уявити що-небудь без образу; тому саме ангели в храмах, на картинах або в статуях ніколи не зображаються інакше, як людьми. Про цю здатність осягання, вроджену зверху, ангели сказали мені, що це є та сама Божественна засада, яка діє на тих, чия віра і життя в благу.
75. По всьому ,що мені дано було взнати на досвіді на протязі декількох років, я можу ствердно сказати, що ангели по зовнішньому образу своєму такі ж люди, як ми; що в них є лице, очі, груди, руки, пальці, ноги; що вони один другого бачать, чують і говорять між собою; словом, в них є все, що належить людині, крім матеріального тіла. Я бачив їх в світлі, яке набагато переважає світло опівдні цього світу, і в цьому світлі я розрізняв всі риси обличчя їх значно чіткіше і ясніше, ніж обличчя людей на землі. Мені також дано було бачити ангела самих внутрішніх небес: лице його блистіло і сяяло більше ніж у ангелів нижчих небес; я розглянув його і можу сказати, що він був в найдосконалішому людському образі.
76. А все ж необхідно знати, що людина не може бачити ангелів очима тіла, а очима духу, який всередині людини, тому що дух її належить духовному світу, а все тілесне природному; подібне бачить тільки подібне, тому що воно складається із подібної йому засади. До того ж знаряддя тілесного зору, тобто очей, таке грубе, що, як відомо кожному, воно не може бачити найменших витворів природи без допомоги оптичних приладів; ще менше воно може бачити то, що виходить із області зовнішньої природи, тобто все приналежне духовному світу. Та все ж таки людина може прозріти в духовний світ, коли вона відділяється від зору тілесного і її відкривається зір духовний; якщо це по волі Господа, це здійснюється в одну мить, і тоді людина повністю впевнена, що вона бачить очами тіла. Таким чином ангелів бачив Авраам, Лот, Маноахім і пророки; подібним чином Господь, по воскресінні своїм, був побачений учнями своїми, і, на кінець, таким же чином я сам бачив ангелів. Пророки, володіючи такого роду

зором, були названі ясновидцями і людьми, чиї очі відкриті (1 Царств 9:9; 23:3). Дати бачити таким чином, виражалось словами: відкривати очі, що і було зроблено з слугою Єлисея, як видно із наступного: І молився Єлисей, і говорив: Господи! Відкрий йому очі, щоб він побачив. І відкрив очі Господь слузі, і він побачив, і ось, вся гора наповнена конями і колісницями вогненними навколо Єлисея (4Царств 6:17).
77. Добрі духи, з якими я говорив про цей предмет, співчували серцем про таке невігластво церкви відносно небесного буття духів і ангелів; вони з обуренням просили мене сказати, що вони зовсім не розуми без образу і не ефірні дихання, а що вони люди в людському образі і що вони бачать, чують і відчувають так само, як люди на землі.

Небеса в загальному і в частковості зображають людину внаслідок Божественної людськості Господа

78. Це виходить як висновок із всього сказаного і доказаного в попередніх главах, а саме: 1. Господь є Бог небес. 2.Божественна засада Господа утворює небеса. 3.Небеса складаються із безлічі общин, з яких кожна утворює небеса в малому виді, а кожний ангел в меншому. 4.Всі небеса в сукупності зображають одну людину. 5.Кожна община на небесах також зображає одну людину. 6.Тому і кожен ангел по образу своєму є досконала людина. Із всього цього виходить, що якщо Божественна (засада) утворює небеса, то і сам образ її є людський.
79. Ця істина була мені доказана багаторазовим досвідом, про який я частково скажу тепер наступне. Ні один ангел на небесах не уявляє Божественної засади в іншому образі, як людському; і, що дивно, навіть ангели вищих небес не можуть думати про Божественну засаду інакше; вони в необхідності думати таким чином внаслідок впливу на них самої Божественної засади і внаслідок самого образу небес, згідно якому думки їх поширюються навколо них, бо кожна ангельська думка поширюється на небесах і розуміння і мудрість ангельські співрозмірні цьому поширенню. Ось чому всі хто на небесах, визнають Господа, бо немає Божественної людської засади ні в кому, крім самого Господа. Все це не тільки було сказано мені ангелами, а і дано було мені побачити самому, коли я підносився у внутрішню сферу небес; із чого видно, що ясність розуміння цієї істини залежить від степені мудрості ангелів. От чому і сам Господь являється їм видимо, бо Він являється в Божественному ангельському образі, тобто в людському, тільки тим, які визнають і вірять, що Божественна засада видима, а не тим, на думку яких вона не видима; перші можуть бачити його, а другі не можуть.
80. Так як ангели осягають не Божественну невидиму засаду, називаючи її Божеством без образу, а Божественну засаду, видиму в людському образі, вони звичайно і говорять, що один Господь людина, що вони люди тільки по Ньому і що кожний стає людиною по мірі прийняття ним Господа. Під прийняттям Господа вони розуміють прийняття блага і істини, які виходять від Нього, бо Він сам перебуває в своїм благу і в своїй істині; вони називають це мудрістю і розумінням, кажучи: кожен знає, що розуміння і мудрість складають людину, а не особу його без тих засад. Що це так, то це видно по ангелах внутрішніх небес: будучи по Господу в благу і істині, а тому в мудрості і розумінні, вони являються в найпрекраснішому і найдосконалішому людському образі, а ангели нижчих небес в менше досконалому і менше прекрасному. В пеклі ж навпаки: жителі його здаються при небесному світлі не людьми, а чудовиськами, тому що вони живуть не в благу і істині, а в злі і неправді, тобто в протилежних мудрості і розумінню засадах; тому і життя їх називається не життям, а духовною смертю.
81. Так як небеса в цілому зображають людину внаслідок Божественної людської засади Господа, то ангели і говорять, що вони перебувають в Господі, і навіть в тілі Його, як говорять деякі із них; під цім вони розуміють перебувати в благу і любові Господній, як вчить тому і сам Господь, кажучи: Перебувайте в Мені, а Я в вас! Як та вітка не може приносити плоду сама з

себе, коли не перебуватиме на виноградині, так і ви, як в Мені перебувати не будете ...бо без Мене не можете робити нічого ...Перебувайте в любові Моїй. (Іван 15:4-10).
82. Внаслідок того, що небеса не інакше осягають Божественну засаду, кожній людині, яка хоч трошки приймає небесний вплив, вроджене розуміння про Божество в людському образі. Так було в давнину, так і в теперішній час як всередині церкви, так і поза нею; прості люди подумки уявляють собі Божество в образі старця, окруженого сяйвом. Але це вроджене поняття погасло у всіх тих, хто своїм розумінням і життям в злі віддалився від небесного впливу; хто погасив в собі це поняття власним розумом, той визнає невидимого Бога, а хто погасив це поняття життям в злі, той не визнає ніякого Бога. Ні ті ні другі не знають про існування цього вродженого поняття, тому що його немає в них; тоді як це поняття є та сама Божественна небесна засада, яка перша входить в людину впливом з небес, тому що людина народжена для небес, і ніхто не входить в небеса без поняття про Божественну засаду.
83. Із цього виходить, що в кого немає відповідного поняття про небеса, тобто про Божественну засаду, якою існують небеса, той не може піднятися і до першого порогу їх; як тільки він наближається до них, він відчуває в собі опір і відштовхування. Це відбувається тому, що його внутрішня засада не відкрита для прийняття небес, а замкнута, як не відповідна небесному образу; і навіть чим ближче така людина наближається до небес, тим міцніше замикається її внутрішня засада. Така участь тих, які належачи до церкви, заперечують Господа і, подібно соцініанцям, заперечують Божественність Його; яка ж доля народжених поза церквою, яким, за відсутності Слова, Господь невідомий, -- про це буде сказано дальше.
84. Що в давніх було поняття про людськість Божества, це ясно із явлень Божества Аврааму, Лоту, Ісусу Навіну, Гедеону, Маноаху, жінці його і іншим, які хоч бачили Бога як людину, а все ж поклонялися Йому як Богу Всесвіту, називаючи Його самим Богом небес і землі і Єговою; що Аврааму являвся Господь, це Він Сам говорить (Іван 8:56); а що Він же являвся іншим, це ясно із слів Його: А ви ні голосу Його (Отця) ніколи не чули, ні обличчя Його не бачили (Іван 5:37; 1:18).
85. Але судячи про все по чуттєвому минулому людина трудно може зрозуміти, що Бог є людина. Чуттєва людина може думати про Божество не інакше як по світському і по предметах цього світу, а тому про Божественну і духовну людину – не інакше, як про людину матеріальну і природну; на цій основі вона робить висновок, що якщо Бог людина, то Він повинен бути велетнем, як Всесвіт, і якщо Він керує небесами і землею, то, очевидно, через багатьох помічників, подібно царям цього світу. Якщо сказати такій людині, що на небесах немає простору, як тут, то вона зовсім не зрозуміє цього; бо хто привик думати по природі і при одному світлі його, той не може думати, зрікаючись поняття про простір, в якому вона живе; але дуже помиляється той хто таким же чином думає про небеса. Простір на землі не подібний простору на небесах; тут він визначуваний і тому вимірюваний, а на небесах він не визначуваний і тому не вимірюваний. Кожен знає, як далеко поширюється зір ока, навіть до сонця і зірок, які так далеко від нас: хто думає глибше, той знає, що внутрішній, думці приналежний зір, поширюється дальше і що тому зір ще більше внутрішній може поширюватися ще дальше, який же повинен бути самий внутрішній і вищий, тобто Божественний.
86. Небесні жителі дивуються, що люди вважають себе розумними, коли думають про Бога як про істоту невидиму, тобто ні в якому образі не осяжному, і що думаючих інакше вони називають нерозумними і навіть простими , між тим як виходить навпаки. Ангели говорять, нехай ці розумники випробують себе, чи не бачать вони замість Бога природу: деякі ту, яка перед їх очима, інші ту, яка не належить їхньому зору? Чи не сліпі вони до того, що не знають, що таке Бог, що таке ангел, що таке дух, що таке душа їх, яка буде жити після смерті, що таке життя небесне в людині і багато іншого, що належить розумінню? Між тим як всі це знають, розуміючи по – своєму, ті, яких вони називають простими. Про Бога в них поняття як про Божество в людському образі; про ангела – як про небесну людину; про душу, яка буде жити після смерті, --що вона подібна до ангела; про небесне життя людини – що воно є життя по

заповідях Божественних. По всьому тому ангели називають тих простих розумними і готовими для небес, а других , навпаки, нерозумними.

Все, що є на небесах, відповідає всьому, що є в людині

87. Тепер по багатьох причинах не знають, що таке відповідність. Одна із головних причин та, що людина віддалилася від небес любов'ю до себе і до світу; а хто більше всього любить себе і світ, той дивиться на одне тільки світське, тому що воно ласкає його внутрішні почуття і приємне його природним нахилам. На духовне ж він не дивиться, бо воно ласкає внутрішні почуття і приємне для духу, тому люди і відкидають духовне, кажучи, що воно вище їх розуміння. Давні поступали інакше: для них наука відповідностей була головною із всіх наук; в ній вони черпали розуміння і мудрість, і через неї люди, які належали до церкви, спілкувалися з небесами. Бо наука відповідностей є наука ангелів. Самі давні люди, будучи людьми небесними, думали майже по відповідностях, подібно ангелам, тому вони говорили з ними, і сам Господь часто являвся їм і навчав їх. Але сьогодні наука ця до того втрачена, що навіть невідомо, що таке відповідність.
88. І так не зрозумівши, що таке відповідність, не можна мати ніякого ясного поняття про духовний світ, про вплив його на природний, про те, що таке духовне порівнюючи з природнім, ні ясного поняття про дух людський, що називається душею, ні про її діяльність в тілі, ні про стан людини після смерті; тому необхідно пояснити, що таке відповідність і що вона означає. Таким чином прокладеться шлях до наступного.
89. Скажемо спочатку, що таке відповідність: весь природній світ відповідає духовному не тільки в загальному, а навіть і в кожній своїй частковості, тому все, що в світі природному існує внаслідок духовного світу, називається відповідністю. Необхідно знати. Що природній світ є і існує внаслідок духовного світу зовсім так, як наслідок від своєї причини. Природним світом називається весь простір, який знаходиться під сонцем і одержує від нього світло і тепло; все від нього існуюче належить цьому світу. Духовним же світом називаються небеса, і все існуюче в небесах належить цьому світу.
90 Так як людина являє в собі небеса і світ в малому виді згідно великому образу (див.№57), то в ній є і то і друге: світ природний і світ духовний. Внутрішні засади, які належать духу її і відносяться до розуму її і волі, складають її духовний світ, а зовнішні, які належать до її тіла і відносяться до її почуттів і дій, складають її природний світ. Таким чином, все, що знаходиться в природному світі людини, тобто в почуттях і діях її тіла, походить від її духовного світу, тобто від розуму і волі її духу, називається відповідністю.
91. По властивості людського обличчя можна мати поняття про відповідність: на обличчі, яке не привикло до удавання, всі почуття духу являються в їх природному виді, як в першообразі; тому лице і називається викривальником духу. Таким чином духовний світ людини проявляється в її природному світі: тобто думки її розуму в мові, а бажання її волі в рухах тіла; словом, все, що проявляється в тілі, чи буде воно на лиці, в мові або рухах тіла, називається відповідністю.
92. Із цього також видно, що таке внутрішня людина і що таке зовнішня: що таке внутрішня людина і що таке зовнішня: що внутрішня людина -- та, яка називається духовною, а зовнішня – та, яка називається природною; що одна відрізняється від другої, як небеса від землі, і що все що проявляється і існує в зовнішній, або природній, людині проявляється і існує внаслідок внутрішньої, або духовної.
93. До сих пір говорилося про відповідність внутрішньої, або духовної, людини з її зовнішньою, або природною, людиною, а тепер буде сказано про відповідність всіх небес з всіма частинами людського тіла.

94. Вище показано, що небеса в сукупності зображають одну людину, яка тому і названа великою людиною. Було також сказано, що внаслідок того і ангельські общини, з яких складаються небеса, розміщені в такому ж порядку, як члени, органи і черева в людині, тобто що деякі общини знаходяться в голові, другі – в руках, треті – в грудях, а інші – в окремих частина тих членів (див.№59-72). Тому общини, які знаходяться в якому небудь члені небес, відповідають такому ж члену в людині; наприклад, ті що знаходяться там в голові відповідають голові людини; ті що знаходяться там в грудях відповідають грудям людини, а які знаходяться в руках відповідають рукам людини і так дальше у всьому. В силу такої відповідності людина існує, бо її існування залежить безпосередньо від небес.

95. Перед тим було також сказано на своєму місці, що небеса діляться на два царства, з яких одне називається царством небесним, а друге духовним. Небесне царство взагалі відповідає серцю, і всьому що відноситься до нього в цілому тілі; духовне ж царство відповідає легеням і всьому, що відноситься до них в цілому тілі. Серце і легені утворюють два царства в людині: серце царює в ньому бойовими і чорнокровними жилами, а легені – нервовими і м'язовими волокнами; то і друге приймає участь в кожному його зусиллі і дії. В кожній людині, в духовному світі її, який називається її духовною людиною, є також два царства: одно належить волі, друге розуму; воля царствує любов'ю до блага, а розум царює любов'ю до істини; ці царства відповідають царствам серця і легенів в тілі. Теж саме і на небесах: небесне царство є засада волі в небесах, і там царює благо любові; а духовне царство є засада розуму в небесах, і там царює істина. От що відповідає діям серця і легенів в людині. Внаслідок цієї відповідності серце в Слові Божому означає волю і також благо любові, а дихання легенів означає розум і істину віри; тому саме почуття приписуються серцю, хоч вони не знаходяться в ньому і не походять від нього.

96. Відповідність обох небесних царств з серцем і легенями є загальна відповідність небес з людиною; а , крім того, є і часткова – з кожним її членом, органом і черевом, а саме: духи, які знаходяться в голові великої людини, тобто небес, більше інших перебувають у всякому благу, бо живуть в любові, мирі, невинності, мудрості, розумінні, а тому в радості і блаженстві; ті духи впливають на голову людини і на всі її частини, відповідаючи їм. Ті, що знаходяться в грудях великої людини, або небес, перебувають в благу милосердя і віри, і вплив їх звернутий на грудну порожнину людини, якій вони відповідають. Ті, які знаходяться в черевній частині великої людини, тобто небес, або в дітородних частинах, живуть в подружній любові. Ті, що знаходяться в ногах, перебувають в нижчому небесному благу, яке називається благом природно-духовним. Ті, що знаходяться в руках перебувають в силі істини по благу. Ті, що знаходяться в очах – в розумі, в ніздрях – в послуху. Ті, що знаходяться в вустах і язику – в винахідливості по розуму і розумінню. Ті, що знаходяться в нирках – в істині випробовуючій, розкладаючій і виправляючій. Ті, що знаходяться в печінці, в підшлунковій залозі і селезінці – в різних очищеннях блага і істини. Так і відносно всіх інших частин небес: вони всі впливають на подібні ж частини в людині і відповідають їм. Небеса впливають на роботу і служби членів, а служби, маючи свій початок в духовному світі, одіваються в видимий образ через речовини, які знаходяться в природному світі, і таким чином проявляються в дії; від цього і відповідність між ними.

97. По тій же причині члени, органи і черева, що згадуються в Слові Божому, мають теж саме значення, бо в Слові Божому все має значення по відповідності: голова означає розуміння і мудрість; груди – благостиню; черевна частина – подружню любов; руки – силу істини; ноги – природне; очі – розум; ніс – пізнання; вуха – послух; нирки – дослідження істини і т. д. По тій же самій причині ми звичайно говоримо про розумну і мудру людину, що вона з головою; про того хто повний благостині, що він людина серця; про того, хто скоро розуміє, що він тонкого чуття (тонкий ніс); про людину розумну – про гостроту зору; про того, хто сильний, що в нього широкі плечі; про того, хто говорить і бажає по любові, що він робить це від серця. Такого роду приказки і багато інших склались по відповідності, бо початок їх в духовному світі, хоч людина того зовсім не знає.

98. Що все, що є на небесах, відповідає, таким чином, тому, що є в людині, мені було доказано неодноразово досвідом, і навіть так часто, що я переконався в тому, як в істині очевидній і яка не підлягає ніякому сумніву. Але немає необхідності приводити тут всі ці досвіди, тим більше що по великій кількості їх їм би тут не було місця.
99. Хоч все, що є тілесного в людині, відповідає всьому, що є на небесах, та все ж таки людина не є образом небес по зовнішності своїй, а по внутрішньому. Внутрішня засада її є прийомник небес, а зовнішнє – прийомник світу; і тому наскільки внутрішнє приймає небеса, настільки людина у внутрішній засаді своїй стає образом небес в малому виді по образу великої людини; наскільки ж її внутрішнє віддаляється від небес, настільки вона не стає образом небес і великої людини. При всьому цьому зовнішня засада людини, як прийомника світу, може бути в образі своєму згідно з порядком світу і тому в різній степені красоти. Зовнішня краса, тобто тілесна, залежить від батьків і від формування дитини в лоні, а після того підтримується загальним впливом світу на тіло; внаслідок цього зовнішня, або природна, людина в образі своєму значно відрізняється від духовної людини. Мені було показано декілька раз, який в образі своєму дух людини, і я бачив, як в деяких людей, з гарною і приємною зовнішністю, дух був бридкий, чорний і потворний, так що цей образ був скоріше пекельний, ніж небесний; навпаки ж, в інших людей з негарною зовнішністю, дух був прекрасний, світлий і подібний ангелу. Дух людини після смерті являється в тому виді, яким він був в тілі, коли перебував в ньому на землі.
100. Але відповідність не обмежується однією людиною, а іде ще дальше і поширюється на всі небеса: третім, або самим внутрішнім, небесам відповідають другі, або середні; другим, або середнім, відповідають перші, або останні; останнім же відповідають в людині всі частини її тілесного образу, тобто члени, органи і черева. Таким чином, крайня границя небес закінчується в тілесній засаді людини, яка і служить їм якби основою. Тайна ця буде викладена в іншому місці.
101. Необхідно знати, що все що відповідає небесам відповідає і Божественній людській (засаді) Господа, бо Ним сталися небеса і Він сам є небеса, як було сказано в попередніх главах; якби Божественна людська засада Господа не сходила впливом на все існуюче на небесах і потім по відповідності на все існуюче в світі, то не було би ангела і не було би людини. Із цього знову видно, чому Господь став людиною і одів Божественну свою засаду в людську, від перших основ до останніх; і саме тому, що коли людина, яка служить основою небес, перевернула і розвалила порядок, то до збереження всього існуючого вже стало недостатньо тої Божественної людської засади, якою існували небеса до приходу Господа.
102. Ангели дивуються, коли взнають, що є люди, які все приписують природі і нічого не відносять до Божественної засади; які думають, що тіло їх, в якому зібрано стільки чудесно – небесного, є також витвором природи; навіть думають, що розумова засада людини походить від того ж джерела. Між тим їм варто було би піднестися розумом, щоб побачити, що ці чудеса походять від Божественної засади, а не від природи; що природа створена тільки для того, щоб одівати духовне і відповідно зображати його в останній степені порядку. Таких людей духи порівнюють з совами, які бачать в темноті, але нічого не бачать при світлі.

Все, що є на землі відповідає небесам

103. В попередній главі було сказано, що таке відповідність, і також, що всі частини матеріального тіла, як в загальному так і частково, є відповідності; тепер по порядку необхідно показати, що все існуюче на землі і взагалі все існуюче в світі є відповідність.
104. Все, що є на землі, відноситься взагалі до одного із трьох видів природи, які називаються царствами, тобто до тваринного, рослинного і видобувного. Предмети царства тваринного складають відповідності першої ступені, тому що вони живуть; предмети рослинного царства є відповідності другої ступені, тому що вони тільки ростуть; предмети царства видобувного є відповідності третього ступені тому що вони і не живуть і не ростуть. Відповідності в

тваринному царстві є різного роду живі істоти, як ходячі і плазуючі по землі, так і літаючі в повітрі; перераховувати їх немає необхідності, тому що вони відомі. До відповідностей царства рослинного належить все, що росте і цвіте в садах, лісах, полях і рівнинах; це також не потребує окремого перечислення. До відповідностей царства видобувного належать всі благородні і неблагородні метали, прості і дорогоцінні камені, різного роду землі і також води. Крім тих витворів природи, все, що із них промислом людини виготовлено для служби, як – то: різного роду їжа, одежа, житла, будівлі і тому подібне, -- також належить до відповідностей.

105. Всі небесні тіла: сонце, місяць, зірки, також хмари, дощ, грім, блискавка – є відповідності. Явища, які залежать від сонця, від його присутності або відсутності, такі як: світло і темнота, тепло і холод, також залежні від тих явищ пори року, названих весною, літом, осінню і зимою, і часи дня, тобто ранок, південь, вечір і ніч, є також відповідності.

106. Словом , все що є в природі, від самого малого предмету і до самого великого, є відповідність, тому що світ природний, з усім що йому належить, отримує своє буття і існування від світу духовного, а той і другий від – Божественного. Тут сказано буття і існування, тому що існування виходить від того ж джерела, від якого і первинне буття: існування є безперервне буття; ніщо не може існувати само по собі, а тільки від чого – небудь попереднього, отже, від первинної засади, від якої якщо воно відділяється, то повністю гине і знищується.

107. Все, що в природі має буття і існує згідно Божественного порядку, є відповідність. Божественний порядок будується Божественним благом, що виходить від Господа; він починається в самому Господі, поступово проходить від Нього через небеса на землю і тут закінчується в своїх останніх ступенях. Все, що в світі згідно з порядком, є відповідність; з порядком же згідно всяке добро і все, що достатньо гідне до служби, бо всяке добро стає добром по мірі його служби; образ же його відноситься до істини, тому що істина є образ добра. Ось чому все, що в цілому світі і природі його знаходиться в Божественному порядку, відноситься до добра і істини.

108. Все, що ми зустрічаємо в царствах тваринному і рослинному, служить очевидним доказом того, що все в світі отримує своє буття від Божественної засади і втілюється в такі елементи, з допомогою яких може знаходитися в природі, виконувати службу і таким чином бути відповідністю. В тому і другому царстві є такі предмети, що кожен, подумавши внутрішньо, легко переконається в їх походженні від небесної засади; із незліченної кількості даних візьмемо деякі для пояснення. Почнемо з тваринного царства. Всім відомо, які дивні знання дані кожній тварині від народження. Бджоли знають, як збирати мед на квітах і як будувати із воску соти, в яких вони зберігають свій мед, щоб таким чином себе і своїх забезпечити їжею на майбутню зиму. Їх самка кладе яйця, а другі при цьому прислуговують її і замазують їх, щоб народилося нове покоління. Вони живуть під яким-то управлінням, образ якого їм всім відомий від народження; корисних членів общини зберігають, а не корисних виключають, позбавляючи їх крил. Крім того, в їх управлінні є ще багато чудового, даного їм зверху заради служби: так віск їх служить для освітлення цілому роду людському, а мед – для осолодження їжі. Яких чудес не бачимо ми в житті гусениць, які стоять на нижчій ступені тваринного царства! Вони вміють харчуватися соком листків відомих їм рослин, а потім в певний час закутуватися в оболонку (лялечку) , в якій сидять, як би в утробі, відроджуючи таким чином породу свою. Деякі із них перетворюються спочатку в личинки і златниці і прядуть тканину; по закінченні роботи одіваються в друге тіло і прикрашаються крилами; літають в повітрі, якби в своїх небесах, здійснюючи шлюби, кладуть яйця і піклуються про своє потомство. Крім тих особливостей, всі взагалі тварини, які літають в повітрі, не тільки знають їжу, якою їм необхідно харчуватися, а навіть і де її знайти; вміють, кожна порода по своєму, звивати собі гнізда, класти в них яйця, висиджувати їх, виводити своїх пташат, годувати їх і, на кінець, коли вони окриляться, виганяти їх із гнізда. Вони також знають, яких ворогів їм уникати і з якими товаришами їм водитися; все це знають вони з самого дитинства. Не кажу вже про їх яйця, в яких все готове в належному порядку для утворення і годування зачатої пташини; не скажу також і про багато інших чудес природи, тому що їх і не злічити. Хто після цього, думаючи хоч трохи по здоровому розсудку, скаже, що всі ці чудеса не від духовного світу, якому природний служить тілесною оболонкою,

або для того, щоб духовну причину показати в її матеріальному прояві? Людина, не дивлячись на то, що вона набагато вище всіх тварин, які населяють землю і повітря, не народжується, подібно їм, з повним знанням необхідної для неї науки, тому що тварини живуть по законах порядку свого життя і так як не мають розсудку не можуть розвалити в собі того, що їм дано із духовного світу. Людині ж дана від духовного світу здатність мислення; спотворивши в собі ту здатність життям, протилежним порядку, чому сприяв розум її, вона не може народитися інакше як в повному незнанні і вже потім Божественними шляхами повертатися до небесного порядку.

109. Що стосується предметів рослинного царства, то по багатьох його особливостях можна бачити, в чому являються його відповідності. Наприклад, із насіння виростають дерева, які спочатку покриваються листям, а потім дають цвіт і плоди і в плодах їх утворюється нове насіння. Все це робиться так послідовно і в такому дивному порядку, що не можна цього передати в декількох словах; можна написати цілі книги, і все таки внутрішні тайни, які відносяться до найближчих служб рослинного царства, не будуть вичерпані наукою. Так як ці творіння походять від духовного світу, або з небес, які в образі своєму подібні людині (що було показано вище на своєму місці), то і все приналежне тому царству дещо відноситься і до того, що належить людині, як це вже відомо деяким вченим. Відповідність всього, що є в рослинному світі, стала для мене очевидною із багатьох дослідів. Розглядаючи в садах дерева, плоди, квіти і овочі, я часто зауважував їх відповідності на небесах, говорив з духами, які знаходилися в тих відповідностях, і навчався їх джерелу і властивостям.

110. Ніхто в даний час не може іншим шляхом, крім небесного, пізнати всі духовні, небесам належні засади, яким відповідають всі природні, світу приналежні засади, тому що сьогодні наука відповідностей повністю втрачена; в чому, все ж, являється відповідність духовного з природнім, я хочу пояснити декількома прикладами. Тварини нашої землі взагалі відповідають почуттям; тварини смирні і корисні – почуттям добрим, дикі і не корисні – почуттям злим. В особливості ж, бики і телята відповідають почуттям, властивим розуму природному; вівці і ягнята –почуттям, властивим розуму духовному; птахи, залежно від породи своєї, відповідають різним засадам того і другого розуму. По тій причині різні тварини, як-то: бики, телята, вівці, кози, агнці і ягнята, рівно голуби і горлиці – вживалися в церкві прообразній для священних служб, жертвоприношень і всепалення; при такому їх застосуванні вони відповідали духовним засадам.. Тварини, дивлячись по родах і видах своїх, є дійсно почуття по тій причині, що вони живуть, а всяке життя від почуття і згідне з ним; на тій основі кожній тварині вроджене знання, відповідне почуттям її життя. А як сама людина відносно природної своєї людини подібна на тварину, то в звичайній розмові вона і уподібнюється її: якщо людина смиренна, її називають вівцею або ягням; якщо вона люта, її називають ведмедем або вовком; якщо хитра – лисицею або змієм і т.д.

111. Така ж відповідність знаходиться і в предметах рослинного царства. Сад взагалі відповідає небесам відносно розуміння і мудрості, тому в Слові небеса називаються віртоградом Божим і раєм і сама людина називає їх раєм небесним. Дерева, дивлячись по породах своїх, відповідають розумінню і пізнанню блага і істини, через це даються розуміння і мудрість; ось чому древні, які володіли наукою відповідностей, здійснювали свої служби в гаях. По тій же причині ми так часто зустрічаємо в Слові назви дерев, як-то; виноградної лози, олив, кедрів і інших, яким уподібнюються небеса, церква і людина; плодам деревним уподібнюються добрі діла людські. Їжа, отримувана із рослин, в особливості зерно, зібране з поля, відповідає почуттям любові до добра і істини, тому що почуття ці живлять життя духовне, подібно тому як їжа земна живить життя природне. Хліб взагалі відповідає любові до всякого блага тому, що він краще всякої другої їжі підтримує життя і що під його назвою розуміється їжа взагалі. На основі тієї відповідності сам Господь називає Себе хлібом життя; по тій же причині хліби вживалися в священному служінні Церкви ізраїльської: вони покладалися в скинії на престол і називалися хлібами пропозиції; тому і всяке Божественне служіння, яке здійснювалось жертвоприношеннями і всепаленями, називалось хлібом. Заради цієї самої відповідності найсвятіше служіння в Церкві християнській є свята вечеря, в якій пропонується хліб і вино. Із тих небагатьох прикладів можна бачити, в чому являється відповідність.

112. Скажу тепер в декількох словах, яким чином здійснюється єднання небес з світом, через відповідності. Царство Господнє є царство намірів, тобто служб, або, що теж саме, царство служб, тобто намірів. Тому Всесвіт був створений і влаштований Божественною засадою таким чином, щоб служби одівалися всюди в такі предмети, через які вони могли би проявитися в дії або в проявленні спочатку в небесах, а потім на землі, тобто поступово і послідовно до самих останніх ступенів природи. Із цього ясно, що відповідність природних засад з духовними, або земного з небесним, здійснюється через служби, що служби єднають то і друге і що зовнішні образи (або форми), в які одіваються служби, настільки служать відповідностями і засобами єднання, наскільки вони є образами, тобто формами, служб. Всі предмети, існуючі в природному світі і його троякому царстві згідно з Божественним порядком, є образи служб або проявлень, які утворилися внаслідок служби і заради служби; тому всі ці предмети і є відповідності. Що ж стосується людини, то наскільки вона живе згідно з Божественним порядком, тобто наскільки вона живе в любові до Господа і в милосерді до ближнього, настільки дії її є служби в образі і відповідності, яким вона єднається з небесами; любити Господа і ближнього значить взагалі відправляти службу. До цього необхідно знати, що світ природний єднається з духовним через людину, або, іншими словами, що людина є посередник цього єднання, тому що вона належить не тільки світу природному, а і духовному (див.№57); внаслідок чого наскільки вона стає людиною духовною, настільки вона стає і посередником цього єднання, і, навпаки, наскільки вона стає не духовною, а природною людиною, настільки вона перестає бути таким посередником. А все ж таки, незалежно від її посередництва, Божественний вплив безперервно сходить в світ і у все світське в людині, але тільки не в розумову засаду її.

113. Як все згідне з Божественним порядком відповідає небесам, так все противне Божественному порядку відповідає пеклу. Все відповідне небесам відноситься до блага і істини, а відповідне пеклу – до зла і неправди.

114. Скажу тепер декілька слів про науку відповідностей і служби її. Перед тим говорилося, що духовний світ, тобто небеса, єднається з світом природним через відповідності і що, отже, через них людина єднається з небесами. Небесні ангели не думають як людина, по-природному, а по-духовному, і тому людина, знайома з наукою відповідностей, може думкою бути разом з ангелами і таким шляхом єднатися з ними відносно своєї духовної, або внутрішньої людини. З цією метою, щоб людина могла поєднуватися з небесами, Слово Боже написано одними відповідностями: все, що міститься в ньому до останньої частинки, є відповідність; тому якби людина була знайома з наукою відповідностей, то вона могла би розуміти Слово в його духовному змісті і пізнати такі тайни, яких по змісту букви зовсім не видно. В Слові є два змісти: один буквальний, а другий духовний. Зміст буквальний говорить про земне, а духовний про небесне; а так як єднання небес з світом здійснюється через відповідності, то і Слово дано було в такому вигляді, щоб в ньому все, до останньої йоти, мало свою відповідність.

115. Мені було сказано на небесах, що стародавні жителі нашої землі, як люди небесні, думали по самих відповідностях і що земна природа, яка була перед їхніми очима, служила їм засобом до такого думання. Люди ці спілкувалися з ангелами і говорили з ними, так що через них небеса єдналися з землею. На тій основі цей час було названо золотим віком; давні письменники говорять навіть, що в той вік небесні жителі перебували з людьми і знаходились в товаристві їх, як друзі з друзями.. Потім, як мені було сказано, виникло друге покоління людей, які не думали по самих відповідностях, а по науці відповідностей; єднання небес з людиною все ще продовжувалось, але вже не було таким внутрішнім; цей час названо срібним віком. Після того настало покоління, яке хоч і знало відповідності, але не думало по науці їх, тому що жило в природному благу, а не в духовному, як попередники його; цей час названо мідним віком. Після того людина стала поступово зовнішньою і на кінець тілесною; тоді наука відповідностей зовсім втратилась, а з нею пізнання небес і багато того що до них відноситься. Віки ці були названі золотим, срібним і мідним по відповідностям, бо золото означає небесне благо, в якому жило стародавнє покоління людей; срібло духовне благо, в якому жило наступне давнє покоління; а

мідь – благо природне, в якому знаходилось наступне потомство; що ж стосується заліза, по імені якого був названий останній вік, то воно означає істину тверду без блага.

Про небесне сонце

116. На небесах не видно сонця цього світу і всього, що відбувається від цього сонця, тому що все це природне. Природа починається з видимого нами сонця, і все, що ним виробляється, називається природним; духовне ж сонце, в області якого знаходяться небеса, вище природного, зовсім від нього відокремлене і сполучається з ним не інакше, як через відповідності. В чому являється ця відмінність, можна бачити із сказаного вище в №38, а в чому являється це спілкування, видно із сказаного в двох попередніх главах про відповідності.
117. Але хоч на небесах і не видно нашого сонця і нічого що походить від нього, а все ж таки там є і сонце , і світло, і тепло – словом, все те, що ми бачимо в цьому світі, і навіть незрівнянно більше того; а тільки воно не однакового походження, тому що все, що є на небесах, належить духовній засаді, а все, що на землі – природній. Сонце на небесах є Господь, світло небесне є Божественна істина, а тепло небесне – Божественне благо, що виходить від Господа як сонця: від цього джерела виходить все, що тільки є на небесах; але про світло і тепло і про те, що від них там походить, буде сказано в наступних главах, тут же – тільки про небесне сонце. Господь на небесах являється сонцем тому, що Він є Божественна любов, яка дає буття всьому духовному, так само як наше сонце – всьому природному; ця любов і світить як сонце.
118. Я взнав це не тільки від ангелів, а і мені самому було дано декілька раз бачити, що Господь на небесах дійсно являється сонцем, а тому я і скажу тут в декількох словах все, що я бачив і чув про Господа як сонце. Господь являється сонцем не в небесах, а високо над небесами і не над головою або прямовисно, а перед лицем ангелів, на середній висоті. Він являється на великій відстані перед правим оком або перед лівим: перед правим оком Він являється повністю подібним до сонця, ніби такого ж вогню і такої ж величини, як наше сонце; перед лівим же оком Він являється подібним не сонцю, а місяцю, такої ж білизни і величини, як наш місяць, але з більшим блиском, і посередині декілька маленьких місяців такої ж білизни і такого ж блиску. Господь являється в двох місцях так по різному по тій причині, що Він являється кожному дивлячись по тому, як Він прийнятий ним; тобто Він являється інакше тим які приймають Його як благо любові і інакше тим які приймають Його як благо віри. Тим які приймають Його як благо любові Він являється згідно цьому прийняттю подібно вогненному і полум'яному сонцю; такі духи знаходяться в Його небесному царстві. Ті які приймають Його як благо віри Він являється подібно місяцю, чия білизна і блиск також відповідні з якістю прийняття Його; духи ці знаходяться в царстві духовному. Така відмінність походить від того, що благо любові відповідає вогню, тому і любов в духовному розумінні є вогонь, а благо віри відповідає світлу, тому і світло в духовному розумінні є віра. Господь тому являється перед очами, що внутрішні, духу людському належні засади бачать через орган ока: через праве око, коли вони основані в благу любові, а через ліве, коли вони основані в благу віри. Все, що в ангелів або людей знаходиться з правої сторони, відповідає благу, від якого виходить істина; а все, що з лівої сторони, -- істині, від якої виходить благо. Благо віри є по суті істина, що виходить від блага.
119. На цій основі в Слові Божому Господь відносно любові уподібнюється сонцю, а відносно віри – місяцю; на цій же основі любов, що виходить від Господа і до Нього ж звернута, названа сонцем, а віра, що виходить від Господа і до Нього ж звернута, названа місяцем. Так в наступних виразах: І світло місяця, буде як світло сонця, а світло сонця буде світліше в семеро, як світло семи днів, в той день (Ісаї 30:26). І коли ти погаснеш, закрию небеса, і зірки їх потьмарю, сонце закрию хмарою, а місяць не буде світити світлом своїм. Всі світила, які світяться на небі потьмарю над тобою і на землю твою наведу тьму (Ієзекіїль 32:7, 8).Сонце затьмиться при сході своїм, і місяць не сяє світлом своїм (Ісаї 13:10). Сонце перетвориться в пітьму і місяць -- в кров (Йоіл. 2:10, 31; 3:15). І сонце стало темне як волосяниця, і місяць

зробився як кров. І зірки небесні впали на землю (Об. 6:12,13). І зараз, після скорботи днів тих, сонце потемніє, і місяць не дасть світла свого, і зірки спадуть з неба (Матвій 24:29). В тих виразах сонце означає любов, а місяць – віру, а зірки – пізнання блага і істини; коли їх більше немає, то сказано, що вони затьмаряться, не дають світла свого і падають з небес. Що Господь являється на небесах подібно сонцю, видно також із того, що, коли Він преобразився перед Петром, Іваном і Яковом: засіяло лице Його, як сонце (Матвія 17:2). Таким бачили його учні, коли були відлучені від тіла і знаходились в небесному світлі. Ось чому давні, які належали до церкви прообразної, звертались в богослужінні своєму лицем до сонця, на схід; від них же походить і звичай при побудові храмів звертати її вівтар на схід.

120. Яка велика Божественна любов і яка вона, можна побачити із порівняння її із сонцем нашої землі: любов ця така полум'яна, що вона, як не трудно цьому повірити, значно полум'я ніша нашого сонця. Тому саме Господь як сонце не впливає безпосередньо на небеса, а полум'яність любові Його поступово на шляху своєму зменшується; це поступове зменшення полум'яності являється променистим поясом навколо сонця, а, щоб ангели могли достатньо вільно переносити цей Божественний вплив, вони, крім того, покриті зверху легкою хмаркою. Таким чином, небеса знаходяться на віддалі від сонця, співрозмірно прийняттю ангелами Божественного впливу: вищі небеса, які перебувають в благу любові, ближче всіх до Господа-сонця; нижчі небеса, які перебувають в благу віри, більш віддалені від Нього; а ті, що взагалі не живуть в благу, як жителі пекла, знаходяться на самій дальній від Нього віддалі, і тим дальше, чим більше вони протилежні благу.

121. Коли Господь являється на небесах, що буває часто, Він не являється посеред сонця, а в образі ангельському, відрізняючись від ангелів сіянням Божественним. В цьому образі особистої присутності Господа немає, бо сама особистість Його окружена сонцем; присутність же Його є одна видимість. На небесах досить часто буває, що людина здається присутньою в тому місці, де зупиняється або закінчується погляд її, хоч би він сам знаходився досить далеко від цього місця; ця присутність називається присутністю внутрішнього зору, про який буде сказано пізніше. Я також бачив Господа поза сонцем в образі ангельському на великій висоті, трошки нижче сонця; я бачив Його і ближче в такому ж образі, з лицем, наповненим сяйвом; і одного разу – серед ангелів, як промінь полум'яного світла.

122. Земне сонце завжди здається ангелам чим-то темним, в протилежність небесному сонцю, а місяць чимось похмурим, в протилежність небесному місяцю. Це відбувається тому, що земний вогонь відповідає любові до себе, а світло цього вогню – неправді тієї любові. Любов же до себе повістю протилежна Божественній любові, а неправда цієї любові повністю протилежна Божественній істині; а що протилежне Божественній любові і Божественній істині, то для ангелів пітьма і морок. Ось чому обожнювати земне сонце і місяць і поклонятися їм означає в Слові любити себе і неправду, які від тої любові; тому про тих хто живе таким чином сказано, що вони будуть знищені (Повт. 4:19; 17:3 -5; Єрем.8:1, Єзек. 8-15, 16,18; Обяв.16:8, Матвія 13:6).

123. Так як Господь на небесах являється сонцем по Божественній любові, яка перебуває в Ньому і виходить від Нього, то всі хто живе на небесах і звертаються постійно до Нього: ті хто живе в небесному царстві звертаються до Нього як до сонця, а ті хто живе в духовному царстві звертаються до Нього як до місяця; ті які живуть в пеклі звертаються до темноти і мороку, тобто в протилежну сторону і, таким чином, задом до Господа. Це робиться по тій причині, що всі які знаходяться в пеклі живуть в любові до себе і до світу і, отже, протилежні до Господа. Ті, хто звертається до темноти, яка їм служить замість сонця, знаходяться в пеклі позаду і називаються геніями; а звернуті до мороку, який їм служить замість місяця, знаходяться в пеклі попереду і називаються духами; на тій основі говорять про тих хто в пеклі, що вони в мороці, а про тих хто знаходиться на небесах, що вони в світлі; морок означає неправду, що походить від зла, а світло – істину від блага. Всі звертаються таким чином тому, що в тому житті кожен дивиться на то, що царює всередині його, тобто на любов свою, і що лице ангела, або духу, складається по його внутрішніх засадах; також і тому, що в тому житті сторони світу не визначені раз назавжди, як в природному світі, а визначаються по зверненню обличчя жителів того світу. Таким же чином звертається і людина відносно духу свого: хто живе в любові до себе і світу повертаються до

Господа задом, а хто живе в любові до Господа і до ближнього повертається до Господа лицем; але людина цього не знає, тому що вона живе в світі природному, в якому сторони світу визначаються по сходу і заходу сонця. Так як людині трудно це зрозуміти, то це буде пояснено в слідуючих главах: про сторони світу, про простір і час на небесах.
124. Внаслідок того що Господь є сонце на небесах і що все що походить від Нього повертається до Нього, Він і є загальний центр, який дає всьому свій напрямок і визначення; а тому Його ж присутності і нагляду підлягає і все інше як на небесах, так і на землі.
125 Із всього цього можна ясніше зрозуміти сказане про Господа в попередніх главах, а саме: що Господь є Бог небес (№2-6); що Божественна засада Його утворює небеса (№7-12); що Божественна засада Господа на небесах є любов до Нього і любов до ближнього (№13-19); що все що знаходиться на землі відповідає небесам і через небеса Господу (№80-115); і, на кінець, що тутешнє сонце і місяць є також відповідності (№105).

Про небесне світло і тепло

126. Ті, що привикли думати і судити по зовнішній природі не розуміють, що може бути світло на небесах, між тим як світло на небесах таке велике, що воно на багато раз перевищує тутешнє полуденне світло; я часто бачив його навіть в вечірню пору і в ночі. Спочатку я дивувався, коли чув від ангелів, що світло нашого світу ледь тільки тінь в порівнянні з небесним світлом, але, коли я бачив його, можу засвідчити, що білизна і блиск його перевищують всяке описання. Все, що я бачив на небесах, я бачив в тому світлі, і тому ясніше і виразніше того, що на землі.
127. Світло небесне не природне, як світло нашого світу, а духовне, тому що воно виходить від Господа як сонця і сонце то є Божественна любов (як було сказано в попередній главі). То, що виходить від Господа як сонця, називається на небесах Божественною істиною; в сутності своїй це Божественне благо в поєднанні з Божественною істиною: звідси для ангелів джерело світла і тепла, тому що світло їх витікає із Божественної істини, а тепло від Божественного блага. Із цього ясно, що світло небесне, так само як і тепло, по такому походженню своєму не природні, а духовні.
128.Світло для ангелів є Божественна істина, тому що ангели істоти духовні, а не природні; духовні істоти бачать при своєму сонці, а природні при своєму. Ангели отримують свій розум від Божественної істини, і розум їх є внутрішній зір, який впливає на їх зовнішній зір і утворює його; тому все, що являється на небесах від Господа-сонця, являється в світлі. Внаслідок такого походження небесного світла воно різновиде по мірі прийняття ангелами Божественної істини, що виходить від Господа, або, що те ж, по мірі розуміння і мудрості ангелів. Тому світло це в небесному царстві відрізняється від світла в духовному царстві і також різне в кожній общині: в небесному царстві світло здається вогненне, тому що ангели цього царства отримують світло своє від Господа-сонця; світло в духовному царстві здається блискучої білизни, тому що ангели цього царства отримують його від Господа як від місяця (див. №118). Неоднакове світло і в кожній общині, і навіть різне в одній і тій же общині: перебуваючі в середині її живуть в більшому світлі, а перебуваючі в окружних межах общини живуть в меншому світлі (див.№43). Словом, світло дається ангелам по мірі прийняття ними Божественної істини, тобто по ступені їх розуміння і мудрості від Господа. Ось чому небесні ангели називаються ангелами світла.
129. Так як Господь на небесах є Божественна істина, а Божественна істина – світло, то Господь в Слові і названий світлом, так як і всяка істина, що виходить від Нього; так, наприклад, в слідуючих виразах: Ісус сказав їм: Я світло світу; хто піде за Мною, той не буде ходити в темноті, а буде мати світло життя (Іван 8-12). Доки Я в світі, Я світло світу (9-5). Ісус сказав їм: ще на малий час світло є з вами; ходіть, доки є світло, щоб не обійняла вас темнота. Доки світло з вами, вірте в світло, щоб бути синами світла. Я світло прийшов в світ, щоб всякий віруючий в Мене не оставався в темноті (12:35,36,46). Світло прийшло в світ; але люди більше

полюбили темноту, ніж світло (3:19). Іван говорить про Господа: Було світло істинне, яке просвічує кожну людину (1:4, 9). Народ, що сидить в темноті, побачив світло велике, і сидячим в країні тіні смертної засяяло світло (Матвій 4:16). І поставлю тебе в завіт для народу, на світло для язичників (Ісая 42:6). А Я зроблю Тебе світлом народів, щоб спасіння Моє поширилось до кінця землі (49:6). Спасенні народи будуть ходити в світлі Його (Обяв.21:24). Пошли світло Твоє і істину Твою; хай ведуть вони мене (Пс.42:3). У всіх тих виразах і в інших Господь називається світлом по Божественній істині, що виходить від Нього, так як і сама істина називається світлом. Так як світло на небесах виходить від Господа, як від сонця, то, коли Господь преобразився перед Петром, Яковом і Іваном, засяяло лице Його, як сонце, одежі Його стали білими, як світло; або зробились блискучими, дуже білими, як сніг, як на землі білильник не може вибілити (Матвія 17:2; Мар.9:3). Одежі Господа показалися такими внаслідок того, що вони зображали Божественну істину, що виходить від Нього на небесах; також і в Слові одежі означають істини, тому і сказано в Давида: Господи, Ти одіваєшся світлом, як різою (Пс.103:2).

130. Що світло на небесах духовне і що це є Божественна істина, можна заключити також із того, що і для людини є духовне світло, яке просвічує її по мірі того, наскільки сама людина, сприймаючи Божественні істини, знаходиться в розумінні і мудрості. Духовне світло в людині є світло її розуму, предмети якого є істини, розглядувані нею в аналітичному порядку, на основі яких вона розмірковує і виводить послідовні висновки. Людина не знає того, що світло, в якому розум її бачить ці предмети, є дійсно світло; не знає, тому що не бачить його своїми очами і, думаючи не помічає його. А все таки багато людей знають про це світло і відрізняють його від природного світла, в якому живуть люди, думаючі природно, а не духовно. Природно думати – значить дивитись тільки на світське (земне) і відносити все до природи; дивитись на небесне і все відносити до Божественної засади – значить думати духовно. Мені декілька раз дано було відчути і бачити, що світло, яке просвічує розум, є істинне світло, повністю відмінне від світла, яке називається природним. Внутрішньо і поступово я возносився до того світла; по мірі вознесіння мого розум мій просвітлявся до того, що я пізнавав, чого раніше не міг пізнати, і навіть такі речі, які для думки в природному світлі були зовсім не доступними. І іноді я обурювався на себе за то, що в звичайному стані своєму не розумів того ж самого, що при небесному світлі розумів ясно і виразно. Так як для розуму є своє особливе світло, то, кажучи про нього, і вживаючи ті ж вирази, як і про око, наприклад, коли розум розуміє, говорять: він бачить, йому ясно; а коли він не розуміє, тоді говорять, що йому не ясно і темно і т. д.

131. Так як небесне світло є Божественна істина, світло це є також Божественна мудрість і Божественне розуміння. Тому теж саме значить: вознестись до небесного світла, або возвиситись в розумінні і мудрості, або просвітитися, от чому і світло у ангелів повністю відповідає степені їх розуміння і мудрості. Внаслідок того що світло на небесах є Божественна мудрість, кожен в тому світлі негайно пізнається таким, яким він є: внутрішнє кожного видно на лиці його у всій своїй повноті, без затаєння найменших дрібниць. Ангели внутрішніх небес люблять, щоб у них все було відкрито, тому що вони нічого не хочуть, крім блага; навпаки ж, ті, що живуть під небесами і не хочуть блага, бояться тому саме, щоб на них не дивилися при небесному світлі. І, що дивно, ті що знаходяться в пеклі між собою здаються людьми, а при небесному світлі – чудовиськами з страшним лицем і страшним тілом, тобто в повному образі свого власного зла. Те ж саме буває і з людиною відносно духу її коли ангели дивляться на неї: якщо вона добра, то вона здається їм людиною відповідно з її благом красоти; якщо ж вона зла , то чудовиськом, бридкість якої відповідає її злу. Із цього ясно, що при небесному світлі все стає явним, тому що небесне світло є Божественна істина.

132. Внаслідок того що Божественна істина на небесах є світло, всі істини, де би вони не були, в самому ангелі чи поза ним, в середині небес чи поза ними, світяться. Між іншим, істини поза небесами не світяться так, як істини всередині небес: вони дають холодне світло, подібне снігу, в якому немає тепла, тому що ті істини не отримують свого життя від блага, подібно істинам всередині небес; тому холодне світло це при першому дотику небесного світла пропадає, а якщо під ним скривається зло, то перетворюється на морок. Я часто бачив це а також багато іншого визначного відносно світла істини, але говорити тут про це не стану.

133. Скажу тепер декілька слів про небесне тепло. Небесне тепло по суті своїй є любов, вона виходить від Господа як сонця, яке, як було показано в попередній главі, є Божественна любов, що в Господі перебуває і від Господа виходить; із цього ясно, що тепло і світло небесні, походять від одного джерела, однаково духовні. Дві речі виходять від Господа як сонця: Божественна істина і Божественне благо. Божественна істина на небесах проявляється в світлі, а Божественне благо в теплі; А Божественна істина і Божественне тепло до того між собою нерозлучні, що вони не складають двох речей, а одне ціле. В ангелах вони , все ж, роздільні, тому що деякі із них більше приймають Божественне благо, ніж Божественну істину, а другі – більше Божественну істину, ніж Божественне благо. Ті, що приймають більше Божественне благо живуть в небесному царстві Господа, а ті, що приймають більше Божественну істину живуть в духовному Його царстві; а найдосконаліші із ангелів приймають те і друге в однаковій степені.
134. Небесне тепло , як і світло небесне, всюди різне: в небесному царстві воно не таке, як в духовному, і також різне в кожній общині тих царств; різне не тільки по кількості своїй, а навіть і по якості. Воно сильніше і чистіше в небесному царстві Господа, тому що ангели того царства більше приймають Божественне благо; не так сильно і чисто в духовному царстві Господа, тому що ангели того царства більше приймають Божественну істину; так само воно різне і в кожній общині дивлячись по тому, як його приймають. Є тепло і в пеклі, але воно не чисте. Тепло небесне є то, яке розуміється під словами „священний і небесний вогонь”; а під словами „нечистий і пекельний вогонь” розуміється пекельне тепло. Той і другий відноситься до любові, але небесний означає любов до Господа і любов до ближнього, як і всяке почуття тих любовей; пекельний же вогонь означає любов до себе і любов до світу, як і будь-яке почуття тих любовей. Що любов є тепло духовного походження, це очевидно із того, що вона запалюється: і дійсно, людина запалюється і гарячиться дивлячись по степені і якості любові своєї; особливо ж весь запал її виявляється, коли нападають на неї. Ось звідки походять вирази „гарячитися, запалюватися, горіти, кипіти, палати”, коли мова іде про почуття, які належать любові до добра або про почуття любові до зла.
135. Любов що виходить від Господа-сонця, тому відчувається теплом на небесах, що внутрішні засади ангельські повні любові від Божественного блага, що виходить від Господа; внаслідок чого і зовнішні засади їх, зігріваючись від цього джерела, відчувають теплоту. От чому тепло і любов на небесах взаємно собі відповідають. Так що кожному ангелу там тепло по мірі того, наскільки він сам живе в любові; але про це було вже сказано вище. Земна теплота зовсім не проникає в небеса, тому що вона надто груба, природна і не духовна; але не так буває з людиною на землі, тому що вона в один і той же час живе в світі природному і в світі духовному. Внаслідок того дух її запалюється тільки по мірі якості любові своєї. А тепло її від того і другого джерела, тобто не тільки від теплоти духовної, а і від природної; перша впливає на другу, тому що вони одна другій відповідають. В чому являється відповідність тої і другої теплоти, можна бачити із спостереження за тваринами, а саме із того явища, що любов їх, для якої головне є відтворення породи своєї, проявляється і діє по мірі присутності і приливу земного сонячного жару, який великий тільки в весняну і літню пору. Цілком помилково думають деякі, що любов збуджується впливом природного тепла; природне не впливає на духовне, а духовне на природне; цей вплив згідно з Божественним порядком, а перше противне йому.
136. У ангелів, так як і в людей, є воля і розум. Розум їх отримує життя своє від небесного світла, тому що світло небесне є Божественна істина і тому Божественна мудрість; воля ж їх отримує життя своє від небесного тепла, тому що тепло небесне є Божественне благо а тому Божественна любов. Сама сутність життя ангелів являється від цього тепла, а не від світла, хиба що в ньому є і тепло; що життя походить від тепла, це очевидно із того, що за відсутності його життя пропадає. Те ж саме буває і з вірою без любові, або з істиною без блага, тому що істина, яка називається істиною віри, є світло, а благо, що називається благом любові, є тепло. Це видно ще ясніше із порівняння з нашим світлом і теплом, яким відповідають світло і тепло небесні. Від тутешнього тепла в поєднанні його з світлом, все що є на землі, оживає і цвіте, поєднання ж це

буває весняної і літньої пори. А від світла без тепла нічого не оживає і не цвіте, навпаки, все ціпеніє і вмирає; відсутність цього поєднання буває зимою: в цю пору тепла немає, а світло остається. Внаслідок такої відповідності небеса і названі були раєм, бо там істина в союзі з благом, або віра з любов'ю, як і тут весняною порою світло з теплом. Із цього ще яснішою стає вищесказана істина (див. №13-19), що на небесах Божественна засада Господа є любов до Нього і любов до ближнього.

137. У Івана сказано: З початку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог, Все через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього. І життя було в Нім, а життя було Світлом людей. Воно в світі було, і світ через Нього повстав. І Слово сталося тілом, і перебувало між нами; і ми бачили славу Його (1:1,3,4,10, 14). Ясно , що під іменем Слова розуміється Господь, бо сказано, що Слово стало плоттю, але не відомо, що саме розуміється під словом, і тому необхідно це сказати: Слово в цьому виразі означає Божественну істину, що в Господі перебуває і від Господа виходить; тому вона і названа тут також світлом, яке, як було вже сказано, є Божественна істина. А яким чином все було створено Божественною істиною, це буде тепер пояснено. На небесах вся сила належить Божественній істині; без цієї останньої зовсім не має і першої. Всі ангели називаються силами внаслідок прийняття ними Божественної істини; нею вони владні над пеклом і над тими, що противляться їм, бо там тисячі ворогів не витримують і одного променя небесного світла, тобто Божественної істини; а як ангели стають ангелами внаслідок прийняття ними Божественної істини, то всі небеса, складаючись із ангелів, походять від цього ж джерела. Що така велика сила Божественної істини, цьому не вірять ті, які не мають про істину іншого поняття, як про думку або слово, які сильні самі по собі, наскільки другі підкоряються їм, виконуючи їх волю; між тим як Божественній істині властива сила сама по собі, і навіть така велика, що нею були створені небеса, і світ, і все, що в них є. Що така сила властива Божественній істині, можна пояснити двома порівняннями, а саме: силою істини і блага в людині і силою світла і тепла, які виходять від нашого сонця. Силою істини і блага в людині можна пояснити це так: все, що людина робить, вона робить по розуму і волі; дія волі її проявляється в благу, а дія розуму її в істині, бо все приналежне волі відноситься до блага, а все приналежне розуму відноситься до істини. Таким чином, через те і друге людина приводить в рух все своє тіло, в якому тисячі речей приходять в дію по наказу і бажанню вищевказаних засад; із цього ясно, що все тіло було створене так, щоб бути в розпорядженні блага і істини і, отже, щоб діяти по благу і істині.

Було сказано, що сила істини пояснюється ще порівнянням її з силою тепла і світла нашого сонця. Все, що росте на землі: дерева, рослини, квіти, трави, плоди і насіння, -- існує тільки з допомогою сонячного тепла і світла; якщо ж тим засадам властива така велика продуктивна сила, то якою ж повинна бути та сила в світлі Божественному, тобто в Божественній істині, і в теплі Божественному, тобто в Божественному Благу, яким створені не тільки небеса, а і світ, бо, як було сказано вище, світ існує внаслідок небес. Із цього видно, як розуміти, що все було створено словом, що без нього нічого не було створено і що світ стався ним же, тобто це значить, що все було створено Божественною істиною, що виходить від Господа. На цій основі в книзі Буття спочатку говориться про світло, а потім про те, що походить від нього (Буття 1:3,4). Тому також все, що є в світі, як на небесах, так і на землі, відноситься до блага і до істини і до поєднання їх, без чого не може бути і буття.

139*. Зауважимо, що Божественне благо і Божественна істина, що виходять на небесах від Господа як сонця, не знаходяться в самому Господі, а виходять від Нього. В самому Господі одна тільки Божественна любов, яка є сама суть, що дає буття цьому благу і істині; отримувати буття від суті – це то, що розуміється під словом походити. Це можна пояснити і порівнянням з нашим сонцем: тепло і світло земні не знаходяться в сонці, а виходять від нього; в сонці є тільки вогонь, а від того вогню походять і існують засади світла і тепла.

140. Так як Господь-сонце є Божественна любов і вона є само Божественне благо, то Божественна засада, що виходить від Господа і складає на небесах Його Божественність, називається для відмінності Божественною істиною, хоч вона є Божественне благо в поєднанні

з Божественною істиною. Ця Божественна істина є то, що називається Дух Святий, що виходить від Господа, тобто свята, що виходить від Господа, засада.
* В оригіналі немає №138.

Про чотири сторони світу на небесах

141. На небесах, як і на землі, чотири сторони світу: схід, південь, захід і північ. Як тут, так і там вони визначаються по сонцю: на небесах по небесному сонцю, тобто по Господу, а на землі по земному; а все ж різниця між тими і другими сторонами велика. Перша – та, що тут називають півднем місце найбільшої висоти сонця над землею ; північчю – коли сонце знаходиться в протилежній стороні, під землею; а сходом – місце сходу його в рівнодення і заходом – місце, де воно тоді сідає: таким чином, в світі всі сторони світу визначаються півднем. На небесах же сходом називається то місце, де Господь являється в виді сонця; в протилежній місцевості знаходиться захід; на правій стороні – південь, а на лівій – північ; і це постійно, яким би чином ангели не поверталися лицем і тілом. Таким чином на небесах всі сторони світу визначаються сходом. Те місце, де Господь являється у вигляді сонця, тому називається сходом, що всяка засада життя сходить або виходить від Нього, як від сонця; і ще тому, що, наскільки ангели приймають тепло і світло, або любов і розум, від самого Господа, настільки, говорять вони, Господь сходить в них; тому Господь в Слові названий сходом.
142. Друга різниця в тому, що в ангелів завжди схід попереду, перед лицем, захід – позаду, південь на правій стороні і північ на лівій; але так як це трудно зрозуміти тут на землі, де людина повертається лицем на всі сторони, то це буде пояснено. Всі небеса звертаються до Господа як до свого спільного зосередження, тому і всі ангели звертаються в ту ж сторону. Відомо, що і на землі всяка річ тяжіє до спільного центру, але напрям цього тяжіння на небесах відрізняється від напряму його на землі. Ця відмінність являється в тому, що на небесах звертаються до свого загального центру передні частини, а на землі нижні; це тяжіння тут називають центробіжною силою і тяготінням. У ангелів всі внутрішні засади їх дійсно звернуті наперед (тяжіють вперед), а так як внутрішні засади їх виражаються на лиці, то і сторони світу визначаються в тому світі по лицю.
143. А що в ангелів схід завжди по переду, як би вони не повертались лицем і тілом, це ще трудніше зрозуміти тут, де людина, повертаючись куди хоче, може бачити і будь яку сторону світу перед собою; тому і це також повинно бути пояснено. Ангели, подібно людині, повертаються і нахиляються тілом у всі сторони, а все ж схід у них завжди перед очима; це відбувається тому, що у ангелів повертання лиця і тіла залежить від іншої засади, ніж у людини. Це повертання хоч і здається на вид однаковим, по суті своїй не однакове. Засада, від якої воно залежить, є пануюча любов, яка керує будь-яким рухом лиця і тіла в ангелів і духів, бо, як було сказано вище, внутрішня засада їх дійсно повернута до загального свого центру, тобто до Господа як сонця. А як любов їх постійно перед їх внутрішньою засадою і засада ця виражається на лиці їх, яке є тільки зовнішнім його образом, то і пануюча любов їх завжди перед ними, перед лицем їх. Отже, і сам Господь як сонце постійно знаходиться перед ними, тому що джерело їх любові в Ньому самому; а як Він сам присутній в них в своїй же любові, то Він же і робить, що вони бачать Його перед собою, куди би не повертались лицем і тілом. Ця обставина не може бути поки що представлена ясніше, але в слідуючих главах, і особливо коли буде мова про зображення і видимості а також про час і простір на небесах, вона представиться в більшій ясності. Із багатьох дослідів мені дано було взнати і самому зрозуміти, що ангели бачать Господа постійно перед собою; скільки би я не був в товаристві ангелів, я завжди зауважував перед собою присутність Господа, який хоч і не був видимий, але відчувався в світлі, і ангели не раз підтверджували мені, що це так. На тій основі, що Господь постійно перед

лицем ангелів, у нас звичайно говорять, що віруючі в Бога і люблячі Його бачать Господа перед собою, споглядають на Нього і повертаються до Нього. Людина виражається, таким чином, по впливу на нього духовного світу, і багато інших виразів в мові людській походить від того ж джерела, хоч сама людина і не знає цього.

144. Це повертання лиця і тіла до Господа є одно із небесних чудес; багато може бути там в одному місці і звертаються там лицем і тілом в різні сторони а все ж таки бачать Господа перед собою, маючи направо від себе південь, наліво—північ, а позаду – захід. До числа чудес відноситься також і наступне: погляд ангельський завжди повернутий на схід, а все ж ангели можуть бачити і всі інші сторони світу, з тою різницею тільки, що вони бачать їх внутрішнім зором своїм, який належить думці їх. До числа чудес належить і то, що ніколи не дозволяється на небесах стояти позаду іншого і дивитися йому в потилицю, тому що при цьому порушується вплив блага і істини, що від Господа виходять.

145. Ангели інакше дивляться на Господа, як Господь на ангелів: ангели, дивлячись на Господа, дивляться Йому в очі, Господь же, дивлячись на ангелів, дивиться їм на чоло по тій причині, що чоло відповідає любові і що Господь через любов впливає на волю їх; а бачити себе дає Він їм через розум, якому відповідають очі.

146. Сторони світу в небесному царстві Господньому відрізняються від сторін світу в Його духовному царстві по тій причині, що Господь являється ангелам небесного царства у вигляді сонця, а ангелам духовного царства у вигляді місяця; місце Його явлення – схід, віддаль там між сонцем і місяцем 30 градусів, отже, така ж різниця і в положенні сторін світу обох царств. Що небеса поділяються на два царства, небесне і духовне – див. главу де про це говориться, №20-28; що Господь в небесному царстві являється в виді сонця, а в духовному у виді місяця див. №118. А все-таки сторони світу на небесах значимі, тому що ні духовні ангели не можуть піднятися до небесних, ні ці останні – опуститися до духовних (див.№35).

147. Із цього видно, що значить присутність Господа на небесах, тобто що Він всюди і в кожному, в благу і в істині, що виходять від Нього, і що отже, Він присутній в ангелах в тих засадах які належать власне Йому, як вже було сказано вище в №12. Ангели відчувають присутність Господа по своїй внутрішній засаді: вона дає зір очам їх; таким чином вони бачать Господа поза собою, тому що зв'язок між Господом поза ними і Господом всередині їх безперервний. Із цього ясно, як необхідно розуміти, що Господь в них і вони в Господі: Перебувайте в Мені і Я в вас (Іван 15:4). Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, перебуває в Мені і Я в ньому (6:56). Тіло Господа означає Божественне благо, а кров – Божественну істину.

148. Всі на небесах розміщені по різному дивлячись на сторони світу. На сході і заході перебувають ті, що живуть в благу любові: на сході – ті, що живуть в світлому розумінні цього блага, а на заході – в порівняно темному; на півдні і півночі перебувають ті, хто живе в мудрості цього блага: на півдні ті, що живуть в ясному світлі цієї мудрості, а на півночі – в порівняно темному світлі її. Ангели духовного царства Господнього розміщені таким же чином, як і ангели небесного царства, з різницею, все –таки, відносно блага любові своєї і світла істини по благу; тому що любов в царстві небесному є любов до Господа, а світло істини від неї є мудрість. Любов же в царстві духовному є любов до ближнього, яка називається благостинею, а світло істини звідти є розум, який також називається вірою (див.№23). Ангели обох царств відрізняються ще тим, що сторони світу в тому і другому царстві стоять один від другого на 30 градусів, як було сказано вище (№146).

149. Таким же чином живуть ангели і між собою в кожній небесній общині: на сході – ті, хто знаходиться в більшій степені любові і благостині; на заході – ті, хто в меншій; на півдні – ті, хто в більшому світлі мудрості і розуміння; на півночі –ті, хто в меншому. Вони живуть, таким чином, роздільно, тому що кожна община зображає собою небеса і сама по собі є небеса в малому виді (див.№51-58); той же порядок дотримується і в ангельських громадах. Вони розміщуються в тому ж порядку по образу небес, по якому кожен знає своє місце. Господь навіть передбачає, щоб в кожній общині були ангели різного роду з тою метою, щоб небеса відносно виду свого були всюди собі подібні; а все ж таки будова всіх небес відрізняється від

будови однієї общини, як ціле від частини, тому що общини на сході вище тих, які на заході, а общини на півдню вище тих, які на півночі.
150. Ось чому сторони світу на небесах означають і якість їх жителів, тобто схід – любов і благо її в ясному розумінні; захід – теж саме в темному розумінні; південь – мудрість і розуміння в ясному світлі; північ—теж саме в темному світлі; а як сторони світу на небесах мають таке значення, то вони зберігають його і в внутрішньому або духовному змісті Слова. Бо внутрішній, або духовний зміст Слова повністю відповідає тому, що існує на небесах.
151. Що стосується тих що живуть в пеклі, то положення їх зворотне. Вони не повертають поглядів своїх до Господа як до сонця або місяця, а в протилежну від Нього сторону, до чогось темного, що заміняє їм земне сонце наше, до чогось похмурого, що заміняє їм земний місяць наш; ті що називаються геніями повертаються до першого, а ті що називаються духами – до останнього. Що земне сонце і місяць невидимі в духовному світі, і що замість цього сонця видно щось темне, протилежне небесному сонцю, і що замість нашого місяця щось похмуре, протилежне небесному місяцю, це було сказано вище (№122). Таким чином, сторони світу для проживаючих в пеклі протилежні сторонам світу на небесах: схід для них в тому місці, де знаходиться це щось темне і похмуре, а захід – в тому місці, де небесне сонце; південь для них на правій стороні, а північ – на лівій; і це постійно, яким би чином вони не поверталися тілом своїм. І не може бути це інакше, тому що всяке спрямування їх внутрішніх засад, а внаслідок цього і всякий рух тіла їх схиляється і спрямовується в ту сторону. Що спрямування їх внутрішніх засад і тому самого тіла у всіх жителів того світу залежить від любові – див. №143, а що любов в проживаючих в пеклі є любов до себе і любов до світу і що ці два види любові відповідають земному сонцю і місяцю – див.№122. Більше того, ці любові протилежні любові до Господа і любові до ближнього, а тому жителі пекла і повертаються до тих темних предметів в протилежну від Господа сторону. Вони навіть і перебувають по своїх сторонах світу: від сходу свого і до заходу живуть віддані злу по любові до себе; а від півдня свого і до півночі перебувають ті, що живуть в неправді по злу; про це буде сказано ширше в розділі про пекло.
152. Коли який-небудь злий дух приходить до добрих, то сторони світу так перемішуються, що добрі духи майже не знають, де їх схід; декілька раз я зауважував це сам і також чув від духів, які жалілися на це.
153. Злі духи, здається, іноді повертаються до небесних сторін світу, і тоді вони обдаровані розумом і розумінням істини, але в них немає ніякої схильності до добра, внаслідок чого, як тільки вони повертаються знову до своїх сторін, в них немає більше ніякого розуміння і сприйняття істини, і вони тоді говорять, що істини, які вони недавно чули і розуміли, не істини, а неправда; вони навіть хочуть, щоб їх неправду визнали за істину. Відносно цієї здатності повертатися я взнав, що в злих духів розум їх може таким чином повертатися, але не воля; і що це влаштовано Господом з тою метою, щоб кожен міг бачити і пізнавати істину, але що ніхто не приймає її, не живучи сам в благу, бо істину приймає благо, а ніяким чином зло. Потім я взнав, що теж саме буває і з людиною з тою метою, щоб вона могла виправлятися з допомогою істин; але все-таки людина виправляється нею тільки в тій мірі, наскільки сама живе в благу. Внаслідок цього людина може таким же чином повертатися до Господа, але якщо вона живе в злі, то негайно повертається назад і стверджується в неправді свого зла в протилежність істинам, які недавно розуміла і бачила; це робиться, коли вона думає в собі, по своєму внутрішньому стану.

Про зміни внутрішнього стану ангелів на небесах

154. Під зміною стану ангелів розуміються зміни в них відносно любові і віри, а потім мудрості і розуміння, отже, відносно станів їх життя і того, що відноситься до нього; а як життя ангельське є життя любові і віри, а тому мудрості і розуміння, то і стани їх відносно до того ж і називаються станами любові і віри і станами мудрості і розуміння. Тепер буде сказано, яким чином ці стани міняються у ангелів.

155. Ангели не знаходяться постійно в одному і тому ж стані відносно любові і, отже, в одному і тому ж стані відносно мудрості, бо всяка мудрість їх походить від любові і відповідає їй. Іноді вони знаходяться в стані гарячої любові, а іноді в стані любові не такої сильної; вона зменшується поступово від вищої степені до нижчої. Коли ангели в самому вищому стані любові, тоді вони знаходяться в світлі і теплі свого життя, або в стані ясності і задоволення; коли ж вони знаходяться в найменшій степені любові, тоді вони в тіні і в холоді, або в стані темноти і незадоволення; від останнього стану вони знову повертаються до першого і т. д. Ці зміни хоч і ідуть одна за другою, але з різновидністю; вони чергуються як предмети світла і темноти, тепла і холоду або, як щоденно в світі, ранок, південь, вечір і ніч, з постійною різновидністю на протязі року. Ці часи відповідають: ранок – ясному стану любові ангельської; південь – ясному стану мудрості їх; вечір – темному стану їх мудрості; а ніч – стану без любові і мудрості. Але необхідно зауважити, що у небесних жителів нема таких станів, які би відповідали ночі, а тільки деякі стани, відповідають зорі, що передує ранку; стан ночі належить тим, що перебувають в пеклі. Внаслідок такої відповідності день і рік в Слові Божому означають взагалі стани життя: тепло і світло – любов і мудрість; ранок – першу і вищу степінь любові; полудень – мудрість в своєму світлі; вечір – мудрість в тіні; зоря – сутінки перед ранком; а ніч – повна відсутність любові і мудрості.

156. Разом із станом внутрішніх засад, які приналежні любові і мудрості ангельської, міняються і стани різних предметів, які знаходяться поза них і постають пере їх зором, тому що предмети, які знаходяться поза них, приймають видимість в залежності від внутрішнього стану самих ангелів; але чим являються ці зовнішні предмети, буде сказано в наступних главах про зображення і видимості на небесах.

157. Кожен ангел піддається тим же перемінам станів, як і кожна община взагалі; але в кожній общині кожен ангел іншим, тому що всі ангели різні між собою по любові і мудрості: так, ті що живуть в середині знаходяться в більш досконалому стані, ніж ті, які знаходяться навколо до самих границь її (див.№23 і №128). Визначати ці відмінності в переході станів було би дуже обширно; достатньо сказати, що стани кожного міняються по якості його любові і віри, внаслідок чого один знаходиться в своєму світлому стані, коли другий в темному і нерадісному; і це в тій же общині і в той же самий час. Такі відмінності станів зустрічаються між одною общиною і іншою, і між общинами небесного царства і общинами духовного царства. Взагалі, зміни у внутрішньому стані ангелів подібні різним часам дня в різних кліматах землі, де в одному місці ранок, коли в другому вечір, або в одних тепло, коли в інших зимно, і навпаки.

158. Мені дано було на небесах взнати, звідки походять ці зміни станів. Ангели сказали мені, що цьому декілька причин: перша -- та, що радості життя і небесні задоволення, якими вони насолоджуються по любові і мудрості, що виходять від Господа, стали би поступово слабнути, якби вони постійно знаходилися в них; що і відбувається з тими, які постійно віддаються однаковим задоволенням і насолодам. Друга причина – та, що ангел так само, як і людина, невід'ємний від свого власного і що в цьому власному кориниться любов до самого себе; всі що живуть на небесах утримуються від цього власного, і наскільки вони Господом утримуються від нього, настільки вони в любові і мудрості; а наскільки не утримуються – настільки віддаються любові до самого себе; а так як всякий любить своє власне і тягнеться до нього, то стан його піддається таким змінам. Третя причина – та, що ангели таким чином удосконалюються, тому

що це привчає їх жити в любові до Господа і утримуватися від любові до себе; і тому також, що чергування задоволення і не задоволення розвиває в них відчуття і усвідомлення блага. До цього ангели додали, що не Господь створює в них такі переміни станів, тому що Господь як сонце завжди впливає теплом і світлом, тобто любов'ю і мудрістю, а що самі ангели тому причиною, тому що вони люблять своє власне і постійно ним захоплюються. Вони пояснили це порівнянням з нашим сонцем: не воно є причиною щорічних і щоденних перемін в стані тепла і холоду, світла і темноти, бо сонце стоїть нерухомо, а причина тому рух самої землі.

159. Мені було показано, яким чином Господь як сонце являється ангелам небесного царства в їх першому стані, другому і третьому. Спочатку я побачив Господа як сонце, в такому прекрасному блиску і сяйві, що цього неможливо описати; мені було сказано, що в такому виді Господь-сонце являється ангелам в їх першому стані. Потім я побачив біля сонця великий темний пояс, від якого попередній блиск і сяйво, які надавали йому такої красоти, стали слабнути; мені було сказано, що в такому вигляді сонце являється ангелам в їх другому стані. Потім пояс цей став ще темнішим, внаслідок чого і сам блиск сонячний ще зменшився; ця зміна здійснювалась поступово, поки сонце не стало повністю білим, і мені було сказано, що в такому виді сонце являється ангелам в їх третьому стані. Потім я побачив, як це біле сонце пересунулося вліво до небесного місяця і злилося з його світлом, внаслідок чого він незвично засяяв. Мені було сказано, що це четвертий стан для тих що знаходяться в небесному царстві і перший для тих, що знаходяться в духовному і що таким чином чергуються зміни станів в обох царствах; не в цілому царстві, все ж, а поступово в кожній його общині; і що ці зміни не визначені, а приходять раніше або пізніше без відома ангелів. Крім того, вони мені сказали, що само сонце так не міняється і не рухається з місця на місце, а що це так здається внаслідок послідовних перемін в стані самих ангелів, бо Господь являється кожному з них дивлячись по його стану: вогненного блиску, коли вони в найбільшій любові, менш вогняним і, на кінець, білим, коли любов їх спадає; а що якість їх стану зображується тим темним поясом, від якого відбувалися в сонці, як здається зміни полум'яності і світла.

160. Коли ангели в нижчому стані своєму, тобто коли вони у власному своєму, то їм стає сумно. Я говорив з ними, коли вони були в цьому стані, і бачив їх сум, але вони мені відповідали, що надіються в скорому часі повернутися в попередній стан і, таким чином, ніби знову бути на небесах, бо небеса для них є утримання від свого власного.

161. В пеклі також бувають переміни в станах, але про це буде сказано нижче, в розділі про пекло.

Про час на небесах

162. Хоч на небесах все іде і рухається точно так послідовно , як і на землі, а все ж у ангелів не має поняття, ні думки про час і простір; і до того вони позбавлені тих понять, що вони зовсім не знають, що таке час і простір. Про час на небесах буде сказано тепер, а нижче, в другій главі, про простір.

163. Якщо ангели не знають, що таке час, хоч у них все іде послідовно одно за другим так само, як і на землі, і навіть без всякої різниці, то це тому, що на небесах немає років і днів, а замість них зміна станів; де роки і дні там і час, а де замість них зміна станів, там одні стани.

164. Час для нас існує тому, що сонце, рухаючись від одного знаку зодіака до другого, утворює так звані пори року, а обходячи землю, утворює так звані часи дня; і ті і другі в певні строки. Небесне ж сонце поступовим рухом своїм і круговоротом не утворює років і днів – а ніби зміни в станах. Ось чому у ангелів немає ніякого поняття про час, а тільки про стани; що таке стан , дивись вище (№154).

165. Так як ангели не мають того поняття про час, як люди на землі, то в них не має зовсім і думки про час і про те , що відноситься до нього, вони не знають властивих йому поділів на роки, місяці, тижні, часи і навіть, що таке завтра, сьогодні, вчора. Коли ангели чують про це від людини (до якої на землі завжди приєднуються від Господа декілька ангелів), тоді замість тих

назв вони розуміють стани і все що відноситься до них. Таким чином, природна думка людини перетворюється в ангела в духовну. На тій підставі час і все, що до нього відноситься, означає в Слові Божому стани і різні по відповідності духовні поняття.
166. Так само і все те що відбувається в часі, як пори року, які називаються весною, літом, осінню і зимою; часи дня, які називаються ранком, полуднем, вечером і ніччю; вік людини, який називають дитинством, юністю, дорослістю і старістю; і взагалі все те, що або залежить від часу, або по порядку його іде одне за другим. Коли людина думає про такі предмети, вона думає по часу, ангел же по стану; тому все, що в подібних думках людини відноситься до часу, перетворюється в ангела в поняття про стан: весна і ранок перетворюються в поняття про стан любові і мудрості, властивих ангелам в першому стані; літо і південь перетворюються в поняття про любов і мудрість ангелів в другому стані; осінь і вечір – в поняття про те ж в третьому стані ангельському; зима ж і ніч – в поняття і стани існуючі в пеклі; ось чому часи в Слові мають подібні значення (див.№155). Із цього ясно, яким чином природні поняття людини стають духовними в ангелів, які знаходяться при ній.
167. Так як ангели не мають ніякого поняття про час, то вони і о вічності іншого поняття, ніж люди на землі; ангели розуміють вічність як безкінечний стан, а не як безкінечність часу. Я одного разу думав про вічність і думкою про час міг зрозуміти, що значить „навіки, в вічність", тобто що це значить не мати кінця; але не міг зрозуміти, що значить „від віку, від вічності" і, отже, того, що робив Бог від вічності, до створення. Сумуючи з цього, я був піднятий в небесну сферу і в той стан розуміння вічності, в якому знаходяться ангели. Тоді мені стало зрозуміло, що в вічності не слід думати по часу, а по стану, і що тоді тільки можна зрозуміти, що значить „від вічності"; як це було зі мною.
168. Ангели, розмовляючи з людиною, іноді не говорять з нею властивими її природними поняттями, які всі запозичені від часу, простору, матеріальності і їм подібним, а через поняття духовні, які всі базуються на станах і на їх різних змінах всередині і ззовні ангелів. Все-таки коли духовна думка ангельським впливом сходить на людину, вона моментально і сама собою перетворюється у властиву людині природну думку, яка достатньо відповідає духовній; що це таким чином робиться того не знає ні ангел, ні людина, а такий взагалі всякий небесний вплив на людину. Деякі ангели були допущені до моїх думок ближче звичайного, і навіть до природних думок моїх, в яких багато базувалося на часі і просторі; а, так як вони тут нічого не зрозуміли, вони тут же відійшли; і після того я чув, як вони, розмовляючи , говорили, що були в темноті. Мені дано було взнати на досвіді, до чого доходить незнання ангельське відносно часу: один із небесних ангелів був таким, що міг входити не тільки в духовні, а і в природні, людині властиві, думки; внаслідок чого я міг говорити з ним, як людина з людиною. Спочатку він не розумів, що таке я називав часом, так що я повинен був пояснити йому, яким чином сонце обходить нашу землю і утворює роки і дні і що внаслідок цього роки поділяються на чотири пори, на місяці і неділі, а день – на 24 години; що ці часи повертаються в встановлені строки і що таке походження часу. Вислухавши це, він дуже здивувався, кажучи, що цього не знав, а знав тільки стани. Розмовляючи з ним, я між іншим сказав йому, що на землі відомо, що на небесах немає часу або, по крайній мірі, що люди говорять про це, ніби знаючи це;бо вони про помираючого говорять, що він залишає все тимчасове і відділяється від часу, і через це розуміють відхід його від світу. Я сказав також, що деякі люди знають, що час по засаді своїй є стан, тому що він повністю залежить від стану любові, в якому знаходяться. Він короткий для тих, які в стані задоволення і радості, тривалий для тих, які в незадоволенні і в смутку, і перемінний для людини в стані надії і чекання; що внаслідок того судять про те, що таке час і простір, і навіть деякі з них знають, що час існує тільки для природної людини.
169. Природна людина думає, що вона позбудеться всякої думки, якщо в неї відняти поняття про час, простір і все матеріальне, тому що на цьому базуються всі її думки. Але хай буде її відомо, що думки її настільки ж кінцеві і вузькі, наскільки вони залежать від часу, простору і всього матеріального, і, навпаки, тим більше безкінечні і широкі, чим менше вони залежать від тих умов, бо в тій же мірі розум піднімається над матеріальним і світським. Ось звідки

походить і ангельська мудрість, яка така , що її називають неосяжною, бо вона не доступна думці, яка базується на подібних поняттях.

Про предмети, зображувані і видимі на небесах

170. Людина, яка думає по одному природному світлу, не може зрозуміти, щоб на небесах було що-небудь подібне до земного, тому що по природному світлі він думав і прийшов до того поняття, що ангели одні тільки розуми, подібні легкому віянню, і що, отже, в них нема тих почуттів, якими обдарована людина, і, отже, очей, а якщо немає очей, то нема і видимих для них предметів. Тоді як насправді в ангелів всі ті ж почуття , як і в людини, і навіть незрівнянно більш досконалі, так що і світло, при якому вони бачать, значно ясніше світла, при якому бачить людина. Що ангел є людина в досконалому образі і володіє всіма почуттями – див. Вище (№73-77), а що світло небесне багато ясніше земного – див.№126-132.
171. Неможливо описати в декількох словах, в чому являються предмети, видимі ангелами на небесах; вони більшою мірою подібні тим же, які і на землі, але досконаліші по виду і численніші по кількості. Про існування таких предметів на небесах можна заключити із того, що бачили пророки, наприклад із показаного Єзекілії про новий храм і нову землю (Єзек. 4о-48); також Даниїлу (Дан.7-12); Івану від першої і останньої глави Апокаліпсиса і другим, про яких говориться в історичних і пророчих книгах Слова. Вони бачили ці речі, коли їм були відкриті небеса, а небеса, так би мовити, відкриваються, коли відкритий внутрішній, тобто духовний зір людини, бо то, що на небесах, не може бути побачено тілесними очима людини, а очима її духу. З дозволу Господа вони відкриваються, коли людина відділяється від природного світу, в якому вона знаходиться по тілесних почуттях своїх, і коли підноситься в світ духовний, в якому вона знаходиться по своєму духу. В тому світлі я і бачив все, що є на небесах.
172. Але хоч всі предмети, видимі на небесах, більшою мірою подібні земним, а все ж, вони не подібні їм по суті своїй, тому що небесні предмети отримують буття своє від небесного сонця, а земні від земного; перші називаються духовними, а другі природними.
173. Все, що є на небесах, отримує буття своє не таким чином, як то, що на землі. На небесах все існує від Господа по відповідності з внутрішніми засадами ангелів, бо в ангелів є і внутрішні і зовнішні засади: все, що належить їх внутрішнім засадам, відноситься до любові і віри, отже, до волі і розуму, бо воля і розум приймають любов і віру; зовнішні ж засади їх відповідають внутрішнім (див. №87-115). Це можна пояснити тим, що було сказано вище про тепло і світло на небесах, тобто що ангели насолоджуються теплом по якості любові своєї, а світлом по якості мудрості (див. №128—134). Точно так і відносно всього іншого що належить зовнішнім почуттям ангельським.
174. Коли мені випадало бути в общині ангелів, я бачив все, що є на небесах, цілком так, як і то, що на землі; і до того ясно, що я був цілком впевнений, що знаходжуся на землі, і притім в якомусь царському палаці. І я говорив з ангелами про все, бачене мною, цілком так, як людина з людиною.
175. Всі предмети на небесах, відповідають чому-небудь внутрішньому, разом з тим зображають це поняття, внаслідок чого вони і називаються зображеннями, або прообразами; а так як вони міняються в залежності від зміни внутрішнього стану в ангелах, то зображення ці також називаються видимостями, хоч, по суті, все бачене ангелами на небесах і відчуване зовнішніми відчуттями їх, бачиться і відчувається ними так само живо, як і все бачене людиною на землі, і навіть значно ясніше, чіткіше і гарніше. Такого роду видимість на небесах називається дійсною, справжньою, тому що вона дійсно існує; є також видимість не справжня, не дійсна: до неї відносяться предмети, які хоч і видимі для очей, але не відповідають чому-небудь внутрішньому; але про це буде сказано нижче.
176. Щоб ясніше показати, якого роду предмети являються ангелам по відповідності, я скажу тільки наступне: перед ангелами розуму являються сади і парки, повні всякого роду дерев і квітів; дерева розміщені в прекрасному порядку, утворюючи криті алеї і альтанки з прикрашеними входами і майданчиками навколо; все такої красоти, що цього неможливо

описати. Ангели розуму гуляють тут, збирають квіти і плетуть вінки, якими прикрашають дітей; в тих садах є навіть породи таких квітів і дерев, яких ніхто не бачив і не міг бачити на нашій землі. Дерева там приносять плоди дивлячись по благу любові, в якій перебувають ангели розуму, і всі ці предмети являються їм тому, що сади, парки, плодові дерева і квіти відповідають розумінню і мудрості. Що все це є на небесах, це відомо і на землі, але тільки тим, які живуть в благу і не погасили в собі небесного світла природним і його облудністю; ці люди, коли мова іде про небеса, думають і говорять, що там такі речі, які ніколи око не бачило і вухо не чуло.

Про одяг ангельський

177. Так як ангели люди і вони живуть між собою так само, як і люди на землі, то в них є і одяг, і житла, і тому подібне, з тою різницею, все ж, що все це в них досконаліше, тому що і самі вони в більш досконалому стані. Як мудрість ангельська перевищує людську в тій степені, що називається невимовною, так само і все решта, що ними відчувається і бачиться, бо все це відповідає їх мудрості (див. №173).

178. Одежі в яких являються ангели, чому-небудь відповідають, як і все що відноситься до них, а якщо відповідають то і дійсно існують (див.№175).

Їх одежі відповідають їх розуму, внаслідок чого всі небесні жителі одіті дивлячись по розуму своєму; а так як один переважає по розуму другого (див. №43-128), то і одежа в одного гарніша, ніж в другого: в самих розумних одежі яскраві, як полум'я, або блискучі, як світло; у менше розумних одежі світлі і білі, але без блиску; а в тих, які ще менше розумні, одежі різнокольорові; ангели ж самих внутрішніх небес голі.

179. Так як одежі ангелів відповідають їх розуму, вони також відповідають істині, бо всяке розуміння від Божественної істини; тому ангели одіті дивлячись по степені їх розуміння або дивлячись по прийняттю ними Божественної істини. Одежі деяких яскраві, як полум'я, в других блискучі, як світло, по тій причині, що полум'я відповідає благу, а світло—істині від блага; в інших же одежі світлі, білі, без блиску або різнокольорові, тому що Божественне благо і Божественна істина менше блистять і, крім того, по різному сприймаються в тих, що менше розумні: світло і білизна відповідають істині, а кольори різним видам її. В самих внутрішніх небесах ангели голі, тому що вони живуть в невинності, а невинність відповідає наготі.

180. Так як ангели на небесах одіті в одежі, то, коли їх бачили на землі, вони і тоді являлися в них; наприклад, ті ангели які являлись пророкам або коли їх бачили при гробі Господньому: Вид його був, як блискавка, і одежа його біла , як сніг (Мат. 28:3; Марк. 16:5; Лука 24:4; Іван 20:12). Ті, яких Іван бачив на небесах, одіті були в білі одежі (Об. 4:4;19:14). Так як розуміння походить від Божественної істини, то, коли Господь преобразився, одежі Його стали білими, як світло (Мат. 17:2; Марк.9:3; Лука 9:29); що світло є Божественна істина, яка виходить від Господа, -- дивись вище (№129). Внаслідок цього одежі в Слові Божому означають істини і, дивлячись по істині, розуміння; так в Івана: Які не опоганили одеж своїх, і будуть ходити зі Мною в білих одежах, бо вони достойні. Переможець зодягнеться в білі одежі (Об. 3:4,5).Блаженний, хто чуйний, і одежу свою береже (16:15). Про Єрусалим, під яким розуміється церква, яка знаходиться в істині, в Єзекіїля сказано так: І надів на тебе узорчату одежу, і взув тебе в замшеві сандалі, і опоясав тебе вісоном, і покрив тебе шовковим покривалом (16:10,13); і тому подібні вирази в багатьох інших місцях. Про того хто не в істині, говориться, що він не одітий в шлюбну одежу, так у Матвія: Цар, ввійшовши подивився на присутніх, побачив там чоловіка одітого не шлюбну одежу; і говорить йому: друже! Як ти зайшов сюди не в шлюбній одежі? Тоді сказав цар слугам: зв'яжіть йому руки і ноги і викиньте його в темряву зовнішню; там буде плач і скреготіння зубів (22:11-13). Під шлюбним домом розуміються небеса і церква, внаслідок єднання з ними Господа через його божественні істини; ось чому Господь в Слові названий нареченим і мужем, а небеса і церква невісткою і жінкою.

181. Одежі ангельські не тільки здаються одежами а дійсно є одежі. Це доказується тим, що ангели не тільки бачать, а і відчувають їх; що одеж тих в них декілька; що вони їх знімають і

надівають; що вони прибирають їх, коли не носять, і знову дістають, коли надівають; а що вони одіваються в різні одежі, це я бачив тисячі раз. Я питав звідки в них ті одежі; вони відповідали мені, що від Господа, що вони їм даруються і що іноді вони одіваються в них без відома свого. Вони також сказали мені, що одежі їх міняються при зміні їх внутрішнього стану: в першому і другому стані одежі їх блискучі і світлі; в третьому і четвертому темніші; і що це також робиться по відповідності, тому що зміна їх стану відноситься до зміни в них розуміння і мудрості (див.№154-161).
182. Так як в кожного в світі духовному одежі його відповідають його розумінню, отже, і з істиною, від якої виходить розуміння, то ті, що в пеклі, хоч і являються в одежах, але , не маючи істини, -- в порваних і чорних, кожен по своїй дурості; і не можуть вони одіватися в інші, а в ті Господь дозволяє їм заради того тільки, щоб вони не показувалися голими.

Про житла і оселі ангельські

183. Так як на небесах є общини і ангели живуть там як люди, то в них є і житла, які також різні по стану життя кожного: прекрасні в тих які в вищому стані, і менше гарні в тих, які в нижчому. Я деколи говорив з ангелами про житла небесні і при тому говорив їм, що сьогодні навряд чи хтось повірить, що в них є житла і оселі: деякі -- тому що не бачать їх; другі – тому що не знають, що ангели люди; а деякі – тому що приймають ангельські небеса за то саме небо, яке ми тут бачимо своїми очами. А так як воно здається пустим і вони уявляють, що ангели ефірні образи, то і вважають про них, що вони живуть в ефірі; до того ж люди ці не уявляють, щоб в духовному світі могло бути те ж саме , що в природному, тому що вони зовсім не знають, що таке річ духовна. Ангели відповіли мені, що їм відомо про панування сьогодні такого неуцтва в світі і що це неуцтво, на здивування їх, особливо панує всередині церкви, і тут більше між вченими, ніж між простими; тоді як люди, які знаходяться в такому незнанні, могли би знати із Слова, що ангели такі ж люди, як і вони, бо ніхто не бачив в іншому образі ні їх, ні Господа, який прийняв з собою всю свою людськість. А якщо вони люди, то мають і житла і оселі, і хоч називаються духами (диханнями), але не подібні на віяння і не порхають в повітрі, як думають це деякі в незнанні своєму; ангели називають таке незнання безумством. Люди, продовжували ангели, могли би це зрозуміти, якби вони думали, відмовившись від тих понять, які собі склали про ангелів і духів, і якби в той же час не питали себе і не думали перш за все: чи так це? Кожній людині властиве це поняття, що ангели в такому ж образі, як і людина, і що в них є житла, які називаються небесними оселями (райськими кущами), які прекрасні в порівнянні з земними. Але це загальне поняття, яке утворюється по навіюванню зверху, тут же зникає в людині, коли вона внутрішньому погляду і думці ставить питання: чи так це? Це в особливості стається з вченими, які, надіючись на власний розум, загородили до себе доступ небес і світла, що звідти виходить. Такій же участі піддалося і вірування в посмертне життя людини: хто говорить про це і в той же час думає про душу не мудруючи і не на основі вчення про воскресіння мертвих і поєднання тоді тіла з душею, той вірить, що після смерті він буде жити людиною і разом з ангелами, якщо жив добре; і що тоді він побачить чудні речі і насолодиться чудовим блаженством. Але як тільки він звертається до вчення про поєднання тіла з душею або до звичайної уяви про душу і задає собі питання: чи така душа і чи так це? – його початкові поняття про неї зникають.
184. Краще всього, все ж, навести дані досвіду: скільки я не говорив з ангелами усно, я завжди був з ними в житлах їх. Це цілком такі ж будинки, як і в нас на землі, але значно гарніші; в них багато різних кімнат, окремих покоїв і спалень, а навколо двори з квітниками, садами і полями. Там, де ангели живуть разом, цілою общиною, житла їх суміжні, одно біля другого, і розміщені у вигляді міста, з площами, вулицями і ринками, цілком так як і в наших містах. Мені дано було

відвідувати їх, оглядати їх з усіх сторін і навіть входити в самі будинки; це було зі мною в повному яву, коли внутрішній зір мій було відкрито.
185. Я бачив на небесах палаци, які так прекрасні, що перевершують всяке описання; вгорі вони блистіли ніби чистим золотом, а внизу якби дорогоцінними каменями. Ці палаци були один другого прекраснішим, і внутрішня красота їх не уступала зовнішній: кімнати були прибрані так гарно, що не має слів, ні мистецтва описати їх. З тої сторони яка була на південь, були райські сади, де таким же чином все блистіло і сяяло; на деяких деревах листя були ніби із срібла, а плоди ніби із золота; квіти на грядках здавалися веселкою; в кінці садів виднілися нові палаци, і ними закінчувався цей вид. Такі будинки будівельного мистецтва на небесах; можна сказати, що там бачиш мистецтво в першообразі своєму, і не дивно що воно зійшло до людей з небес. Ангели говорили, що хоч всі ці предмети і незліченна кількість інших, ще більш досконалих, являються їм від Господа так, що вони бачать їх очами, але вони насолоджуються ними більше духом, ніж очами, тому що в кожному з тих предметів вони бачать відповідність, а через відповідність – що небудь Божественне.
186. Відносно відповідностей я взнав, що не тільки палаци і будинки, в навіть все, що взагалі і частково знаходиться всередині їх і ззовні, відповідає всьому внутрішньому, що є в ангелах від Господа: дім взагалі відповідає їх благу; то, що всередині їх дому, різним частинам , з яких складається їх благо; то що поза домом, істинам, що виходять від блага, відчуттю і пізнанню. А як будинки і їх речі відповідають благам і істинам, які в ангелах від Господа, то вони відповідають і любові їх, а отже, мудрості їх і розумінню, тому що любов відноситься до блага, мудрість до блага і до істини, а розуміння – до істини, що виходить від блага. Ось що відчувають ангели, коли вони дивляться на ці предмети, і чому предмети ці більше вражають і радують дух їх, ніж зір.
187. З цього мені стало зрозуміло, чому Господь назвав себе храмом, що був в Єрусалимі (Іван 2:19,21), і чому Новий Єрусалим був бачений з чистого золота, з воротами із перлин і основою із дорогоцінних каменів: тому саме, що храм зображав Божественну чоловічність Господа; Новий Єрусалим – церкву, яка повинна була потім виникнути; ворота – істини, які ведуть до блага; а основа – істини, на яких буде основана ця церква.
188. Ангели які утворюють небесне царство Господнє, в більшій частині населяють високі місцевості, які здаються горами; ангели, які утворюють духовне царство Господа, перебувають в менш високих місцях, які здаються горбами; ангели ж нижчих небес населяють місцевості, які здаються ніби кам'яними скелями. Все це основано також на відповідності, бо все внутрішнє відповідає високому, а все зовнішнє – низькому; ось чому гори в Слові Божому означають небесну любов, горби – духовну любов, а камені віру.
189. Є також ангели, які не живуть в общині, а окремо, по домах; вони перебувають в самій середині небес як кращі із ангелів.
190. Будинки, в яких живуть ангели, не будуються, як будинки на землі, а даються їм в дар від Господа по мірі прийняття ними блага і істини. В домах тих також бувають невеликі переміни дивлячись по змінах внутрішнього стану ангелів (див.№154-160). Все що є в ангелів, вважається ними за дар Господній, і все, що вони потребують, дарується їм.

Про простір на небесах

191. Хоч всі предмети на небесах являються в відомому місці і просторі зовсім так, як і на землі, а все ж в ангелів зовсім немає ні думки, ні поняття про місце і простір; а як це не може не здаватися досить дивним, то, по важливості цього предмету, я постараюся, наскільки можливо пояснити його.
192. Всяке переміщення або пересування в світі духовному здійснюється внаслідок зміни внутрішнього стану самих ангелів, так що пересування там є не що інше, як зміна в стані. Так же само, коли мене Господь переносив на небеса і на землі, які обертаються у Всесвіті, це здійснювалося зі мною тільки відносно духу, а тіло моє оставалося на тому ж місці; таким

чином переносяться з місця на місце всі ангели. Ось чому віддалі для них не існують; якщо немає віддалі, то немає і простору, а замість того і другого – стани і зміни в них.
193. Якщо будь-яке пересування здійснюється таким чином, то очевидно, що зближення відбувається від подібності в станах внутрішніх засад, а віддалення від неподібності. От чому близько один від одного живуть ті, які в подібних станах, а далеко ті, які не в подібних; і простори на небесах є не що інше, як зовнішні стани, які відповідають внутрішнім. По тій єдиній причині відмінні між собою не тільки небеса, а і кожна община небесна і тому кожен ангел в общині; по тій же причині і пекло повністю відділене від небес: по стану своєму воно цілком їм протилежне.
194. На цій же основі будь який дух негайно являється перед другим, якщо тільки побажає того, бо тоді бажаючий думкою бачить другого і переноситься в його стан; і навпаки, один віддаляється від другого по мірі своєї неприязні до нього. А як всяка неприязнь походить від протилежності почуттів і розбіжності думок, то буває, багато там зберуться в одне місце і згідні між собою, то бачать один другого, а коли не згідні, то зникають.
195. Так же само, коли там іде хтось із одного місця в друге по своєму місту, по майдану або саду або до тих хто живе в другій общині, то він приходить швидше коли бажає цього, і пізніше, коли не бажає; сам шлях хоч все той же, видовжується або скорочується дивлячись по бажанню того хто йде; я часто з здивуванням бачив це. Із сказаного тепер ясно, що віддаль і, отже, простір повністю залежать від внутрішнього стану ангелів, а якщо це так, то і думка про простір взагалі не доступна їх розумінню, хоч, по суті, в них такі ж простори як і на землі.
196. Це можна пояснити властивістю думки людської: для неї нема простору; то, про що людина безперервно і багато думає, ніби само являється перед нею. Кожному хто захоче вникнути, відомо, що він не інакше судить про простір як по проміжних предметах, які він в той же час бачить на землі, або по тій відстані яка знаходиться між тими предметами. То відбувається тому, що простір безперервний, а на безперервному шляху відстань виявляється не інакше як по проміжних предметах. Тим більше це так у ангелів, тому що в них зір невід'ємний від думки, а думка від любові; і що близькі і далекі предмети являються і міняються дивлячись по стану їх внутрішніх засад, як було сказано вище.
197. На цій основі місця і простори в Слові Божому і все, що деяким чином стосується по значенню своєму простору, відноситься до станів. Наприклад, віддаль, близькість, дальність, шлях, дорога, подорож; мілі, стадії, лікті і взагалі всякі міри; села, поля, сади, міста, площі; всякий рух; довжина, ширина висота, глибина і все інше. Тому що більша частина того, що знаходиться в думках людини, виникла в ньому від світу цього і в більшій або меншій мірі відноситься до простору і часу. Поясню, наприклад, що означає в Слові Божому довжина, ширина і висота. Тут, на землі, говориться про довжину, ширину і висоту відносно простору, а на небесах, де немає думки про простір, довжина означає стан блага, ширина – стан істини, а висота – різниця тих станів по ступенях (див. №38). Таке значення тих трьох видів величин основано на тому, що небеса поширюються в довжину від сходу до заходу і що на тому протязі перебувають ті що живуть в благу любові; в ширину небеса поширюються від півдня до півночі, і тут перебувають ті, що живуть в істині по благу (див.№148); а висота на небесах означає і то і друге: і благо і істину відносно степенів. Ось чому в Слові Божому довжина, ширина і висота мають такі самі значення. Так в Єзекіїля (Єзек. 40:48) описання нового храму і нової землі, з дворами і світлицями, дверми і воротами, вікнами і іншими предметами і з розмірами всього того в довжину, ширину і висоту, означає нову церкву і її істини і блага; якщо це не так, то для чого перераховувати всі ці розміри? Подібним чином і Новий Єрусалим описаний в Апокаліпсісі в слідуючих словах: Місто розміщене чотирикутником, і довжина його така ж, як і ширина. І зміряв він місто тростиною на дванадцять тисяч стадій. Довжина і ширина і висота його рівні (Об. 21:16). Тут Новий Єрусалим означає нову церкву, а розміри ці – все що відноситься до цієї церкви: довжина – Благо її любові; ширина – істину по тому благу; висота – благо і істину відносно їх ступенів; дванадцять тисяч стадій – всяке благо і всяку істину в сукупності. Інакше, який зміст в тому, що висота міста в дванадцять тисяч стадій рівна його довжині і широті? Що в Слові ширина означає істину, це видно в Давида: І не віддав мене в

руки ворога; поставив ноги мої на просторому місці (Пс.30:9). Із тісноти покликав я до Господа, і почув мене, і на просторе місце вивів мене Господь (Пс. 117:5). Крім того і в других місцях, наприклад, в Ісаї (8:8), Авакума (1:6) і так дальше у всіх інших книгах Слова.
198. Із всього цього видно, що хоч на небесах і є такі ж простори, як і тут, але там ні про що не судять по простору , а по станах; отже, і простір там не може бути вимір'яно, як це робиться тут, а він там видимість згідно внутрішнього стану жителів.
199. Перша і головна причина всього того та, що Господь в кожному по мірі його любові і віри і що всі предмети на небесах являються поблизу або дальше від ангелів дивлячись в залежності від присутності в них Господа; вона визначається положенням кожного предмета на небесах і дарує ангелам мудрість, тому що вона ж дає думкам їх силу всюди поширюватися, а всьому іншому на небесах – силу взаємного спілкування. Словом, внаслідок присутності в них Господа вони обдаровані здібністю думати не природно, як люди, а духовно.

Про небесний образ, згідно якого влаштовані общини і спілкування на небесах

200. Із сказаного в попередніх главах можна в деякій степені уявити собі, який образ або вид небес, тобто що небеса подібні собі як в найбільших так і в найменших частинах (№72); що в наслідок того кожна община утворює сама по собі небеса в малому виді, а кожен ангел – в найменшому (№51-58); що подібно тому як небеса в сукупності зображають одну людину, так і окремо взята община небесна зображує людину в меншому виді, а кожен ангел в найменшому (№57-77); що в середині небес перебувають самі мудрі із ангелів, а навколо, до самих границь, менш мудрі, і таким же чином в кожній общині (№43); що від сходу до заходу небес перебувають ті що живуть в благу любові, а від півдня до півночі – ті що живуть в істині по благу, і таким же чином в кожній общині (№148,149). Все це влаштовано по небесному образу, і вже із того можна судити про те, яким повинен бути небесний образ взагалі.
201 Знати це необхідно, тому що не тільки всяка община ангельська влаштована по небесному образу, а і будь-яке спілкування між ними; а якщо спілкування, то і поширення їх думок і почуттів і, отже, все розуміння і вся мудрість їх. Тому наскільки хто живе в образі небесному, тобто наскільки хто сам є образ небесний, настільки він мудрий. Однаково сказати: жити в образі небесному або згідно небесному порядку, тому що образ кожної речі виходить від порядку і відповідає йому.
202. Скажу тут спочатку декілька слів про те, що значить жити в образі небесному. Людина створена на подобу небес і на подобу світу: внутрішня істота її – на подобу небес, а зовнішня – на подобу світу (№57); сказати: на подобу або образ – це все рівно. Але так як людина злом своєї волі і потім неправдою свого мислення знищила в собі подобу небесну, а отже, і образ небесний і замінила їх подобою і образом пекла, то і внутрішня засада її з самого народження закрита; ось чому людина, а не як всі інші тварини, народжується в повному незнанні. Щоб відновити її в собі подобу або образ небесний, вона повинна пізнати все що відноситься до порядку, або, як сказано вище, який порядок такий і образ: Слово Боже вміщає в собі всі закони Божественного порядку, бо заповіді Слова є закони цього порядку; тому наскільки людина пізнає ці заповіді і живе по них, настільки її внутрішнє відкрито і в ньому знову утворюється порядок або подоба небес. Із цього видно, що значить бути в образі небесному, тобто значить жити по істинах (або заповідях) Слова.
203. Наскільки хто живе в образі небесному, настільки він в небесах, і навіть настільки він сам утворює небеса в найменшому вигляді (№57); отже, він настільки ж в розумінні і мудрості. Бо, як було сказано вище, будь-яка думка, що належить розуму, і будь-яке почуття, що належить волі, поширюються у всі сторони небес згідно їх образу і чудесним шляхом передаються тамтешнім общинам, так само і вони в свою чергу передаються людям. Деякі вважають, що їх думки і почуття не поширюються навколо них насправді, бо вони тільки всередині себе, а не на віддалі бачать то, про що думають. Але такий погляд дуже помилковий, бо як зовнішній зір ока

поширюється на предмети віддалені і вражається по мірі того як зустрічається з ними, так і внутрішній зір людини, тобто зір її розуму, поширюється в світ духовний, хоч людина по вищесказаних причинах і не зауважує того (№196). Різниця тільки в тому, що зір ока вражається природно, тобто предметами світу природного, а зір розуму вражається духовно, тобто предметами світу духовного, які всі відносяться до блага і істини. Це невідомо людині, тому що вона не знає, що є особливе світло, яке просвітлює розум, і що навіть без цього світла людина не змогла би взагалі думати (про це див.№126-132). Був один дух, який саме думав, що він тільки думає в собі самому, тобто без всякого поширення своїх думок навколо і, отже, без спілкування з общинами, що знаходяться навколо нього. Щоб переконати його в протилежному, в нього було забрано спілкування з найближчими общинами. Тоді він не тільки позбувся думки, а впав, ніби мертвий, і тільки рухав руками, як новонароджений. Після деякого часу спілкування його з іншими було відновлено, і коли воно повністю відновилося, тоді він повернувся до стану мислення. Інші духи, які бачили це, зізналися потім, що всяка думка і почуття приходять внаслідок спілкування, а якщо думка і почуття, то і все що відноситься до життя людини; бо все життя людини являється в тому, що вона може думати і любити, або, іншими словами, розуміти і хотіти.

204. Необхідно, все ж, знати, що розуміння і мудрість кожного (духу) відмінні дивлячись по якості його спілкування з іншими. У тих, чиє розуміння і мудрість утворилися із справжніх благ і істин, спілкування з общинами здійснюється згідно небесного образу; у тих, чиє розуміння і мудрість утворилися не із справжніх благ і істин, а із благ і істин, згідних з дійсними, спілкування з общинами переривчасте і неправильне, тому що воно не підтримується в порядку небесного образу; а ті, в кому немає ні розуміння ні мудрості від життя по неправді і злу, знаходяться в спілкуванні з общинами пекла: широта цього спілкування залежить від степені ствердження в істині. При цьому необхідно знати, що спілкування з общинами не відчувається явно особами іншої общини, а є тільки спілкування з якостями, їм властивими.

205. На небесах всі поєднані в общини по духовній спорідненості, основаній на благу і істині; так робиться як у всіх небесах взагалі, так і в кожній общині і в кожному домі; тому ангели, які подібні між собою в благу і істині, пізнають один одного, як пізнають рідних на землі або як знайомі з дитинства. Подібно до цього поєднуються в кожному ангелі і засади мудрості і розуму, тобто блага і істини; вони так же само пізнають один одного і по мірі знайомства таким же чином поєднуються. По тій же причині ті, в кому істина і благо поєднані по образу небесному, бачать всі степені їх наслідків і далеко навкруги весь порядок їх поєднань; але це зовсім не в тих, в кому блага і істини не з'єднані по небесному образу.

206. Такий в кожних небесах образ, по якому здійснюється спілкування, і поширення думок і почуттів ангельських і від якого, отже, залежить степінь їх розуміння і мудрості. Але спілкування одних небес з другими, тобто третіх, або самих внутрішніх, з другими, або середніми, а тих і других з третіми, або останніми, здійснюється інакшим чином; але спілкування між небесами не повинно називатися спілкуванням, а впливом, і про це буде сказано тепер декілька слів. Що є троє небес і що вони між собою різні –див.№29-40.

207. Що між різними небесами нема спілкування, а є вплив, це видно по взаємному їх положенню: треті небеса, або самі внутрішні, наверху; другі, або середні, нижче; а перші, або останні, ще нижче. В такому порядку влаштовані і всі общини кожних небес. Так, наприклад, в тих общинах, які розміщені на високій, гористій місцевості (№108): на вершинах її перебувають ті ангели, які належать до самих внутрішніх небес; нижче їх – ті, що до других, а ще нижче – ті що належать до останніх небес. Такий же порядок і всюди: як на високій місцевості так і на рівнинній. Общини вищих небес не спілкуються з общинами нижчих небес інакше як через відповідності (див.№100); а спілкування через відповідності є то, що називається впливом.

208. Одні небеса поєднуються з другими небесами або одна небесна община поєднується з общиною других небес впливом від одного Господа, безпосереднім і посереднім: безпосереднім від самого Господа і посереднім від вищих небес, які впливають по порядку на нижчі. Так як поєднання небес впливом здійснюється одним Господом, то більше всього слідкується, щоб ніхто із ангелів вищих небес не дивився вниз на общину нижчих небес і не говорив з ким-небудь

із жителів тих небес; як тільки це стається, ангел позбавляється розуміння і мудрості. І ось чому: в кожному ангелі є три степені життя, як є і три степені небес: у проживаючих в самих внутрішніх небесах відкрита третя, або сама внутрішня степінь, а друга і перша закриті; у проживаючих в середніх небесах відкрита друга степінь, а перша і третя закриті; у проживаючих в останніх небесах відкрита перша степінь, а друга і третя закриті. Внаслідок цього як тільки ангел третіх небес дивиться вниз на одну із общин других небес і говорить з ким-небудь із жителів, то третя степінь його закривається і разом з тим він позбавляється своєї мудрості, бо мудрість його перебуває в третій степені його, а в другій і першій її зовсім немає. Ось що треба розуміти під словами Господа у Матвія: І хто на даху, той хай не сходить взяти що-небудь із дому свого; і хто на полі, той хай не повертається назад взяти одежі свої (24:17,18). І в Луки: В той день, хто буде на даху, а речі його в домі, той хай не сходить взяти їх; і хто буде на полі, також хай не повертається назад: згадай жінку Лотову (17:31,32).

209. Нема впливу з нижчих небес на вищі, тому що це протирічить порядку: вплив іде з вищих небес на нижчі. Мудрість ангелів вищих небес настільки переважає мудрість ангелів нижчих, наскільки міріада одиницю; ось чому ангели нижчих небес не можуть говорити з ангелами вищих небес і навіть, і коли дивляться в ту сторону, не бачать їх і небеса їх здаються їм чимось хмарним над головою. А ангели вищих небес можуть бачити тих що знаходяться в нижчих небесах, тільки вони не можуть говорити з ними, не втрачаючи мудрості своєї, як вже сказано вище.

210. Думки, почуття і розмови ангелів самих внутрішніх небес ніколи не розуміють ангели середніх небес, тому що вони для них надто високі. Але, коли це завгодно Господу, вони видніються середнім небесам як щось полум'яне, а думки, почуття і розмови ангелів середніх небес – як щось світле над нижчими небесами; іноді ж – як блискуча різнокольорова хмара, по підвищенню і пониженню і виду якої навіть пізнається в деякій степені предмет розмови.

211. Із цього можна бачити, який небесний образ, тобто що в самих внутрішніх небесах він найбільш досконалий, в середніх небесах він також досконалий, але меншій степені, а в нижчих небесах – в ще меншій степені; і що образ одних небес складається по образу других впливом, що виходить від Господа. Але в чому являється спілкування через вплив, цього не можна зрозуміти, якщо не знати, що таке степені висоти і яка різниця між ними і степенями широти і довготи; про ці і другі див. №38.

212. Що ж стосується небесного образу в особливості і як він направляється і поширюється, то це недосяжно навіть для ангелів. Деяке поняття про те можна собі скласти із образу всіх частин і частинок людського тіла при розгляді і обстеженні їх людиною розумною і мудрою. Бо вище було сказано, що всі небеса зображають одну людину (див.№59-72) і що все що знаходиться в людині відповідає небесам (див.№87-102). Наскільки незбагненний і не досліджуваний цей образ, можна тільки взагалі заключити із того, як нервові волокна поєднують всі частини і частинки тіла в одно. Око навіть не бачить тих волокон, ні яким чином вони направляються і поширюються в мозку, бо вони тут незліченні і до того складні, що взяті разом представляють суцільне м'яке тіло; між тим як по тих волокнах все що відноситься взагалі і в деталях до волі і розуму переходить цілком чітко в дії. Яким чином ці волокна заплітаються в тілі, видно із різних окремих переплетень їх, таких як: сонячного, брюшного і інших – а також із вузлів їх, які називаються гангліями, в які звідусюди входить велика кількість волокон, які зливаються тут ніби в одно і знову звідси виходять в іншому поєднанні для виконання подальших служб своїх; і це повторюється знову і знову. Я вже не говорю про такі ж чудеса в кожній брюшині, члені органу і м'язі тіла. Хто мудрим оком буде розглядати ці предмети і всі інші чудеса, що вміщаються в них, той дуже здивується; при всьому тому око побачить тільки малу частину чудес тих, а то , чого воно не може побачити, ще чудесніше, тому що воно відноситься до внутрішньої природи. Що така будова відповідає небесному образу, це цілком зрозуміло із того, що все що відноситься до розуму і волі здійснюється згідно до цього образу, бо все, що людина хоче, самовільно переходить по образу цьому в дію. А все, що думає, перебігає по волокнах тих від самого їх початку і до самого їх кінця і породжує в ньому відчуття; а як цей образ є образ думки і волі, то він є образ розуміння і мудрості.

Цей самий образ відповідає небесному, внаслідок чого ми можемо взнати, що такий же той образ, згідно якому поширюються всі почуття і думки ангельські, і що настільки ж вони в розумінні і мудрості (що образ цей небесний походить від Божественної чоловічності Господа – див. вище №78-86). Все попереднє було сказано для того, щоб було відомо, що небесний образ ніколи не може навіть відносно загальних засад своїх вичерпатись і що, таким чином, він незбагненний навіть і для самих ангелів.

Про небесне правління

213. Так як небеса поділені на общини,з яких самі більші складаються навіть із декількох сотень тисяч ангелів (№50), і так як всі члени однієї общини живуть в однорідному благу, але не в однаковій мудрості (43), із цього неодмінно слідує, що на небесах є і правління: порядок повинен дотримуватись і все, що відноситься до порядку повинно бути невідхильно. Правління на небесах різне: одне в общинах, які утворюють небесне царство Господнє, і друге – в общинах, які утворюють духовне царство Господнє; різне також і по посадах, які виконуються кожною общиною. На небесах, все ж, немає іншого правління, крім правління взаємної любові, а правління взаємної любові і є небесне.
214. Правління в небесному царстві Господньому називається правдою, тому що всі піддані цього царства живуть в благу любові, до Господа направленої і від нього ж отримуваної, і все, що по цьому благу робиться називається правдою. Управління в цьому царстві належить одному Господу; він сам веде ангелів і навчає їх справам життя. Істини, які називають істинами суду, написані в їх серцях; кожен знає, розуміє і бачить їх; ось чому там ніколи не роздумують про те, що відноситься до суду, а тільки про те, що відноситься до правди і належить життю; про це менше мудрі питають більше мудрих, а ті питають Господа і дають відповідь. Їх небесне блаженство, або сама внутрішня радість, міститься в тому, щоб жити правдою від Господа.
215. Управління в духовному царстві Господньому називається судом, тому що піддані того царства живуть в духовному благу, яке є благо любові до ближнього, а це благо, по суті, є істина; істина ж відноситься до суду, а благо до правди. Ангели того царства хоч також ведуться Господом, але не прямо, а посередньо (№208); ось чому в них є наставники в більшій або меншій кількості, дивлячись по потребах общини; а також закони, по яких вони повинні жити між собою. Наставники керують всім згідно тих законів; вони розуміють їх вірно, тому що мудрі, а у випадку сумнівів їм дається пояснення від Господа.
216. Так як управління по благу в небесному царстві Господньому називається правдою, а управління по істині в духовному царстві Господньому називається судом, то і в Слові говориться про правду і суд, коли мова іде про небеса і про церкву; в цьому випадку правда означає небесне благо, а суд – духовне благо, яке, по суті, як було сказано вище, є істина. Наприклад в слідуючих реченнях: Примноженню влади Його і миру немає межі на престолі Давида і в царстві його, щоб Йому утвердити його і зміцнити його судом і правдою від нині і до віку (Ісаї 9:7). Тут Давид означає Господа, а царство його – небеса; це зрозуміло також із наступного: І поставлю Давидові праведну Парость, і Цар зацарює і буде поступати мудро, і буде творити суд і правду на землі (Єр.23:5). Величний Господь бо на висоті перебуває; Він наповнить Сіон судом і правдою Ісаї33:5); Сіон тут означає також небеса і церкву. Я – Господь, що творить милість, суд і правду на землі; бо тільки це благо приємне Мені (Єр.9:24). І заручу тебе Мені навіки, і заручу тебе Мені в правді Осії 2:19). Господи! Правда Твоя, як гори Божі, і суди Твої – безодня велика! (Пс.36:7) і так дальше в інших місцях.
217. В духовному царстві Господньому види правлінь різні; в одній общині воно не таке, як в другій. Ця різновидність залежить від різного роду служб, які виконують общини, а їх служби відповідають службам всіх часин людського тіла, відповідних їм і які, як відомо, різновиді: інша служба серця, інша легенів, інша печінки, інша селезінки, інша також кожного виду відчуття. Як різне управління тих частин в тілі, так різне і управління общин у великій людині, тобто в

небесах, бо в них є общини, які відповідають всім тим частинам (що все що знаходиться на небесах відповідає всьому що знаходиться в тілі, було показано вище на своєму місці – див. №87-102). Але всі образи небесного управління узгоджуються в тому, що метою для них є суспільне благо і в цьому благу благо кожного. Це відбувається тому, що всі ангели на всіх небесах знаходяться під наглядом Господа, який любить їх всіх і по Божественній любові своїй влаштовує такий порядок, щоб кожний отримував своє особисте, або часткове благо від загального. Навіть кожен отримує це благо по мірі любові своїй до загального, бо наскільки хто любить свою общину, настільки він любить всіх і кожного в ній, а як ця любов від Господа, настільки ж Господь любить кожного і дарує йому благо.

218. Із цього зрозуміло, які наставники духовних небес, тобто що вони більше других знаходяться в любові і мудрості: по любові – вони всім хочуть блага, а по мудрості – вміють здійснювати його на ділі. При таких властивостях вони не начальствують і не наказують, а управляють і служать, бо творити благо другим по любові до блага – це служити, а піклуватися про те, щоб це благо здійснювалось на ділі, -- це управляти; і вони не вважають себе вище других, а нижче, бо на перше місце вони ставлять благо общини і ближнього, а своє власне на останнє: що на першому місці, то вище, а що на останньому, то нижче. А все ж їм надається честь і слава: вони живуть в середині общин, на більш підвищеному місці, ніж інші, і в прекрасних палацах. Вони навіть приймають ту честь і славу, але не для себе, а заради послуху, бо всі на небесах знають, що ця честь і слава дані їм від Господа і що тому їх необхідно слухати. Це саме розуміється в слідуючих словах Господа до учнів своїх: А хто хоче між вами бути більшим, хай буде вам слугою; а хто хоче між вами бути першим, хай буде вам рабом; так як Син Людський не для того прийшов, щоб Йому служили, а щоб служити (Матвія 20:26-28). І в Луки: Хто із вас більший, будь як менший, і начальник – як слуга (22:26).

219. Подібний образ управління в найменшому виді існує в кожному домі. В кожному домі є господар і слуги; господар любить своїх слуг, а слуги люблять господаря; внаслідок того вони служать один одному по любові. Господар вчить їх, як треба жити і що треба робити, слуги слухаються і виконують свої обов'язки; виконувати службу є для кожного насолода життя. Із цього ясно, що царство Господнє є царство служб.

220. В пеклі є також різного роду управління, тому що без нього ніщо би не стримувало жителів пекла. Але, на противагу небесному, воно все основано на любові до себе; тут кожен хоче керувати другим і начальствувати; ненавидить того, хто йому не сприяє. Мстить йому і поступає з ним жорстоко. Така любов до себе; внаслідок цього самі злі духи там стають начальниками, і їм підчиняються із страху. Але про це буде сказано дальше в розділі про пекло.

Про небесне богослужіння

221. Небесне Богослужіння подібне до земного відносно зовнішнього, а не відносно внутрішнього; в ангелів так само як і в людей, є вчення, проповіді і храми. Всі вчення в головних предметах згідні між собою, але вчення у вищих небесах повне більш внутрішньої мудрості, ніж в нижчих; вченню відповідні і проповіді; а як в ангелів є доми і палаци (див.3183-190), то в них є і храми, або церкви, в яких проголошуються ці проповіді. Все це є на небесах для того, щоб ангели постійно вдосконалювалися в мудрості і любові, бо в них, як і в людей, є розум і воля, які є такими, що можуть постійно вдосконалюватись: розум істинами розуміння, а воля благами любові.

222. Але небесне богослужіння не являється, власне, в тому, щоб відвідувати храм Божий і слухати проповіді, а головне в житті любові, благостині і віри згідно вченню; проповіді в храмах служать тільки засобом до навчання в справах життя. Розмовляючи про цей предмет з ангелами, я сказав їм: на землі думають, що Богослужіння являється тільки в тому, щоб відвідувати храм Божий, слухати проповіді, причащатися святих тайн по три або чотири рази в рік і дотримуватись інших службових обрядів по уставах церкви, віддаючись при цьому молитві і благочестю. Ангели відповіли тим, що все це відноситься до зовнішнього, яке повинно бути

дотримане, але яке нічому не служить, якщо не витікає із внутрішньої засади; а ця внутрішня засада заключається в житті по заповідях вчення.
223. Щоб я міг взнати, як саме відбуваються їх Богослужіння в храмах, мені деколи було дозволено входити туди і слухати проповіді. Проповідник стоїть на кафедрі, яка з східної сторони; перед ним сидять осяяні більше інших світлом мудрості, а біля них, справа і зліва, ті, хто в меншому світлі; вони розміщені півколом так, що всі сидять на виду в проповідника; а на тих місцях по обидві сторони, де погляд його не направляється немає нікого. Біля дверей, які на східній стороні храму, вліво від кафедри, стоять новачки. Нікому не дозволяється стояти за кафедрою: це бентежить проповідника, і теж саме буває з ним, якщо хтось з присутніх не згоден з тим, що чує; в такому випадку незгідний повинен відвернутися лицем. Проповіді промовляються з такою мудрістю, що їх ніяк не можна порівняти з тими, які проповідуються на землі, бо небесні проповідники осяяні внутрішнім світлом. Храми в духовному царстві здаються кам'яними, а в небесному царстві – дерев'яними, тому що камінь відповідає істині, в якій живуть ангели духовного царства, а дерево відповідає благу, в якому живуть ангели небесного царства; в цьому ж царстві церковні будівлі не називаються храмами, а домами Божими. В небесному царстві церковні будівлі без величності, а в духовному ж царстві вони більш – менш величні.
224. Я говорив з одним проповідником про святість тих хто слухає проповіді в храмах: на це він мені сказав, що благочестя, набожність і святість належать кожному дивлячись по внутрішніх засадах його, які відносяться до любові і віри; бо святість, властиво, перебуває тільки в тих засадах, як прийомник засади Божественної, що виходить від Господа; і що він не знає, що таке зовнішня святість без тих внутрішніх засад. Подумавши трохи про те, чим могло би це бути, він добавив, що це може бути якесь зовнішнє наслідування святості або що – небудь штучне і лицемірне; і що збуджувати таке наслідування і приймати вид святості може тільки нечистий вогонь, що виходить від любові до себе і до світу.
225. Всі проповідники належать до духовного царства Господнього, в небесному ж царстві їх зовсім немає. Це є тому, що всі ангели духовного царства живуть в істині по благу і що всяка проповідь говориться по істині; в небесному ж царстві проповідників немає тому, що всі ангели цього царства живуть в благу любові і що по цьому благу вони бачать і сприймають істину, не говорячи про неї. Все ж, хоч ангели небесного царства сприймають і бачать істину, все-таки в них бувають проповіді, тому що через них вони просвіщаються в знайомих їм істинах і вдосконалюються багатьма іншими, яких до цього вони не знали. Як тільки вони чують їх, вони тут же визнають їх за істини і, отже , сприймають їх. Істини, які вони сприймають, вони люблять, і, живучи по них, вони вносять і приймають їх в своє життя. Жити по істині, говорять вони, значить любити Господа.
226. Всі проповідники призначаються Господом і внаслідок того володіють даром проповіді; вчити в храмах нікому не дозволено, крім них. Вони називаються проповідниками, а не священиками, тому що священство належить небесному царству, бо священство означає благо любові до Господа, благо в якому перебувають ангели небесного царства. Духовному царству належить не священство, а царювання, бо царювання означає істину по благу, істину, в якій перебувають ангели духовного царства (див.№24).
227. Всі вчення, згідно яких проголошуються проповіді, приймають життя за мету, і ні одно із них не приймає віру без життя. Вчення самих внутрішніх небес більше повне мудрості, ніж вчення середніх небес. А це останнє, в свою чергу, повне більшого розуміння, ніж вчення нижчих небес, бо в кожних небесах вчення направлено до сприйняття слухачів; сутність же всіх вчень є признання Божественної людськості Господа.

Про могутність ангелів небесних

228. Що ангели володіють силою, того не можуть зрозуміти ті, хто нічого не знає про духовний світ і його вплив на світ природний. Вони думають, що ангели не можуть бути обдаровані силою, тому що вони істоти духовні і такі чисті і тонкі, що навіть не видимі для ока; але ті що

проникають глибше у внутрішні причини речей думають інакше: вони знають, що вся сила, яка належить людині, виходить від її розуму і волі, тому що без того і другого вона не може порухати ні найменшою частиною свого тіла. Розум і воля складають в ній ту духовну людину, яка по своїй волі рухає тілом і його частинами, бо що вона мислить то язик і вуста її проголошують, що вона хоче, тіло її виконує, і навіть по бажанню своєму вона придає йому силу. Воля і розум людини керуються Господом через ангелів і духів; а якщо розум і воля, то і всі частини її тіла, бо вони залежать від розуму і волі; і навіть, якщо хочете цьому вірити, людина не може зробити ні одного кроку без небесного впливу. Багаторазово мені було доказано це на ділі. Ангелам дано було направляти мої кроки, дії, язик і мову, як їм захочеться; вони це робили через вплив на мою волю і думки, і я відчував, що сам по собі я був безсилий. Після того вони мені сказали, що кожна людина керується, або ведеться зверху, таким же чином і що вона сама може знати це із вчення Церкви і Слова, бо вона молить Господа, щоб Він послав ангелів своїх керувати нею, направляти стопи її, повчати її і навіювати її думки і слова; між іншим ця ж людина говорить і вірить інакше, коли вона не дотримуючись вчення, думає про себе. Все попереднє сказано, щоб показати, яка сила ангелів над людиною.

229. Сила ангелів в духовному світі така велика, що якби я став передавати все, що я взнав про неї, то це перевершило би всяку віру; якщо там противиться що небудь таке, що не згідне з Божественним порядком і повинно бути усунено, то вони це долають і знищують одним рухом волі і поглядом. Я бачив, як гори, зайняті злими духами, були скинені і розпорошені, а деколи потрясені з кінця в кінець, ніби землетрусом. Я також бачив, як скали осідали до самої безодні і поглинали злих духів, які знаходилися нагорі; бачив і то, як сотні тисяч їх були ангелами розсіяні і скинуті в пекло. Чисельність ворогів безсильна проти них, так само як і всякі хитрощі і викрутаси; вони все бачать і моментально розвалюють. Така сила ангелів в духовному світі; а що вони при дозволені можуть проявити таку ж силу і в природному світі – це видно із Слова: ми читаємо в ньому, що вони передавали смерті цілі війська і що навіть одного ангела було достатньо, щоб навести чуму, від якої загинуло сімдесят тисяч людей. Про цього ангела сказано так: І простяг Ангел Божий руку свою на Єрусалим, щоб спустошити його; але Господь пожалів про нещастя, і сказав Ангелу, який уражав народ: досить, тепер опусти руку твою (2 Царств 24:16) і т.д. в других місцях. Внаслідок такої могутності своєї ангели називаються силами, і в Даниїла сказано: Благословіть Господа, всі Ангели Його, міцні силою (Пс.102:20).

230. Необхідно, все ж знати, що в ангелів самих по собі немає ніякої сили, а що вся сила їх від Господа і що тільки по мірі цього усвідомлення вони можуть називатися силами. Ті з них, які думають, що вони обдаровані силою самі по собі, тут же стають такими слабими, що не можуть встояти навіть проти одного злого духу; тому ангели ніякої заслуги не приписують собі і не терплять хвальби або прославлення за який – небудь свій поступок, а все відносять до Господа.

231. Вся сила на небесах належить Божественній істині, що виходить від Господа, бо Господь на небесах є Божественна істина в поєднанні з Божественним благом (див.№126-140); наскільки ангели приймають її, настільки вони стають силами. Навіть кожен із них є представником своєї істини і свого блага, бо кожен такий, який його розум і воля, розум належить істині, бо все, що складає його, відноситься до істини; воля ж належить благу, бо все, що складає її, відноситься до блага: все, що людина розуміє, називається нею істиною, а все, чого її хочеться, називається нею благом; внаслідок чого кожен і є представник своєї істини і свого блага. Таким чином, наскільки ангел є представником істини, що виходить від Божественної засади, і представником блага, що виходить від тієї ж засади, настільки він є сила, бо настільки ж Господь перебуває в ньому. А так як ні один ангел не знаходиться в цілком подібному або однаковому благу, бо на небесах, як і на землі, різновидність безкінечна (№20), то і ні один ангел не подібний в силі своїй другому ангелу. Утворюючі область рук великої людини, або небес, володіють найбільшою силою, тому що жителі цієї області переважно перед іншими знаходяться в істинах і на їх істини благо впливає з усіх небес. Так і в людині: вся сила її переноситься в руки, і через них тіло проявляю всю силу свою; ось чому в Слові руки і долоні означають силу. На небесах появляється деколи гола рука, сила якої така велика, що вона могла би знищити дотла все

зустрінуте на шляху, хоч би навіть скалу на землі; одного разу ця рука наблизилась до мене, і я відчув, що вона могла би потрощити кості мої в порох.
232. Вище було сказано (№137), що вся сила належить Божественній істині, що виходить від Господа, і що наскільки ангели приймають Божественну істину, що виходить від Господа, настільки вони володіють і силою. Але ангели стають прийомниками Божественної істини тільки по мірі прийняття ними Божественного блага, бо вся сила істини виходить від блага і істина без блага безсильна; а, з другої сторони, вся сила блага проявляється через істину, і без неї благо безсильне: сила виникає тільки через поєднання блага і істини. Це ж саме відноситься до віри і любові, тому що однаково сказати: віри чи істини, бо все належне до віри є істина; а також однаково сказати: любов чи благо, бо все належне до любові є благо. Яка велика сила, якою володіють ангели через істини, що виходить від блага, стало мені зрозуміло також від того, що будь який злий дує від одного тільки погляду ангельського завмирає і вже майже не здається людиною, залишаючись в тому положенні, доки ангел не відведе з нього очей; погляд ангельський так діє тому, що джерело зору ангельського є небесне світло, а небесне світло є небесна істина (див.№126-132). Очі самі по собі відповідають істинам, що виходять від блага.
233. Якщо вся сила дана істині від блага, то виходить, що зовсім немає сили в неправді від зла. В пеклі всі живуть в неправді по злу, тому вони і безсильні перед істиною і благом; але яка їх сила між собою і яка сила злих духів до скинення в пекло, про це буде сказано далі.

Про мову ангельську

234. Ангели розмовляють між собою зовсім так, як і люди на землі, і, подібно їм, розмовляють про різні предмети, такі як: про справи домашні і громадянські, про те, що відноситься до їх життя морального і духовного і таке інше – з тою тільки відмінністю, що вони говорять розумніше, ніж люди, тому що думка їхня витікає від більш внутрішнього джерела. Мені було часто дозволено знаходитися в їх товаристві і говорити з ними, іноді як товариш з товаришем, а іноді як незнайомий з незнайомим; і так як я тоді знаходився в однаковому з ними стані, то я тоді був цілком впевнений, що говорю з людьми на землі.
235. Мова ангельська, так як і людська, складається із слів і так само звучно вимовляється і чується, бо у ангелів, як і в людей, є вуста, язик, і вуха, є і повітря, в якому звук їх мови виразно поширюється; але це повітря духовне, пристосоване до ангелів як істот духовних: в цьому повітрі своєму ангели дихають і через дихання вимовляють слова так само, як і люди в земному повітрі своєму.
236. На всіх небесах і для всіх ангелів мова одна; із якого би товариства вони не були, з близького чи далекого, вони один другого розуміють; тій мові вони не вчаться, вона вроджена кожному із них, бо витікає безпосередньо із їх любові і думки. Загальний звук їхньої мови відповідає їх любові, а окремі сполучення звуків, тобто слова, відповідають поняттям їх мислення, основаних на їх любові; а так як мова їх відповідає почуттям і думкам, то вона духовна, бо по суті вона не що інше, як почуття і думки, одіті в звук і слово. Хто уважно роздумує, той знає, що будь-яке роздумування виходить від почуття любові і що окремі думки, або поняття мислення, є різні образи, в яких проявляється загальне почуття; бо не може існувати ні думки, ні розуміння без почуття: воно для них життя і душа. Внаслідок цього ангели по одній мові другого знають, який він: по загальному звуку взнають його почуття, а по окремих звуках або словах взнають його розум; а більш мудрі ангели можуть навіть по декількох словах взнати головне в кому небудь почуття, бо вони на нього особливо звертають увагу свою. Відомо що в кожній людині любов її або почуття різні: інше почуття оволодіває нею, коли вона в радості, інше – коли вона в горі, інше—коли скромна і милостива, інше – коли вона в чистосердечності і правдивості, інше – коли вона в стані любові і благостині, інше—коли в стані ревності або гніву, інше – коли вона притворюється і лукавить, інше – коли вона шукає честі і слави і так дальше; але головуюче почуття, або головуюча любов, залишається в усіх тих станах одна і таж,

внаслідок чого більш мудрі ангели, які відчувають якість любові цієї по одній мові людини, взнають разом з тим і все що відноситься до її стану. По багатьох випадках мені дано було взнати, що це так. Я чув, як ангели виявляють все життя людини, тільки прислуховуючись до її мови; вони навіть завіряли мене, що можуть із декількох думок людини взнати все, що відноситься до життя її, бо вони через це взнають головуючу в ній любов, в якій і міститься по порядку і все інше; при цьому вони сказали мені, що книга життя людини є дещо інше.

237. Мова ангельська немає нічого спільного з людською земною хиба тільки в деяких словах, в звучанні яких відчувається почуття; але і тут подібність не з самими словами, а тільки з їх звучанням, про що нижче буде сказано детальніше. Що мова ангельська не має нічого спільного з людською земною, це зрозуміло із того, що ангелам неможливо вимовити ні одного слова людської мови. Вони пробували це зробити, але не змогли, бо вони можуть вимовляти тільки то, що достатньо відповідає їх почуттям, а що не відповідає, то противне самому життю їхньому: життя їх є життя їх внутрішніх почуттів, і від них витікає і мова їх. Мені було сказано, що перша людська мова на нашій землі була подібна на ангельську, тому що люди прийняли її з небес, і що в єврейській мові збереглась дещо така подібність.

238. Якщо мова ангельська відповідає почуттям любові їх і любов небесна є любов до Господа і любов до ближнього (див.№13-19), то зрозуміло, яка мова їх прекрасна і приємна, бо вона вражає не тільки слух, а і все внутрішнє духу слухачів. Випадало ангелу говорити з яким небудь жорстокосердим духом; дух цей до того був вражений мовою ангела, що став плакати, кажучи, що не може стриматися, бо чує мову самої любові, а що до цього він ніколи не плакав.

239. Мова ангельська повна також мудрості, тому що вона витікає від внутрішнього мислення ангелів, а їх внутрішнє мислення є мудрість, як і внутрішнє почуття їх є любов. В мові їх любов і мудрість з'єднуються, внаслідок чого мова їх до того наповнена мудрістю, що вони можуть в одному слові виразити то, чого людина не може в тисячі; не кажучи вже про те, що думка їх охвачує такі предмети, які людина не може ні зрозуміти ні виразити в словах. Ось чому все бачене і чуте на небесах називається невимовним, чого ніколи ні вухо не чуло ні око не бачило (2Кор. 12:4; 1Кор. 2:9). Мені навіть дано було на ділі взнати, що це так. Я іноді приводився в стан, властивий ангелам, і в такому стані, розмовляв з ними, я все розумів; але коли я повертався до попереднього свого стану, тобто до природного, звичного для людини мислення, і хотів зібрати в роздумі все почуте мною, то не міг цього зробити; бо тут були тисячі речей, які не підходять до понять природного мислення і, отже, невиразимих: їх би можна було передати тільки через різнокольорові переливи небесного світла, а ніскільки словами людської мови. Поняття ангельського мислення, із якого народжуються слова їх, дійсно являються видозмінами небесного світла, а почуття їх, від яких походять звуки слів, видозмінами небесного тепла; бо небесне світло є небесна істина, або мудрість, а небесне тепло є небесне благо, або любов. Ангели одержують почуття свої від Божественної любові, а мислення своє – від Божественної мудрості.

240. Якщо мова ангельська витікає безпосередньо з їх почуттів – так як поняття мислення є різні образи, в яких проявляється загальне почуття (див. №236), -- то ангели можуть в одну мить, виразити то, що людина не може передати і за пів години, і в декількох словах можуть викласти то, що навряд запишеться на багатьох сторінках; все це також неодноразово було доказано мені на досвіді. Поняття ангельського мислення і слова мови їх складають одно ціле, як діюча причина і наслідок; що в поняттях мислення складає причину, то в словах являється як наслідок; ось чому в кожному слові їх заключається так багато змісту. Всі частки ангельського мислення, а тому і всі частки ангельської мови, коли являються зору, здаються іноді ніби тонкими струменями, що навколо розтікаються, або хвилями повітря, які вміщають в собі по порядку нескінченну кількість предметів, які, виходячи від мудрості ангелів, вражають думки ангелів і проникають їх. Поняття мислення кожного, чи то ангела чи людини, стають видимі в світлі небесному, коли цього бажає Господь.

241. Ангели небесного царства Господнього говорять таким же чином, як і ангели духовного царства, але ангели небесного царства говорять від більш внутрішнього мислення, ніж ангели духовного царства; а як небесні ангели перебувають в благу любові до Господа, то вони і

виражаються по мудрості, ангели ж духовні, які живуть в добрі до ближнього (добро, яке по суті є істина, -- див. №215), виражаються по розумінню;бо від блага походить мудрість, а від істини розуміння. Внаслідок цього мова ангелів небесних подібна тихій течії, м'яка і ніби безперервна, а мова духовних ангелів трошки тремтяча і переривчаста; тому також в мові небесних ангелів часто звучать голосні „у" і „о", а в мові духовних ангелів – голосні „є" і „і": голосні заміняють звук, а в звуці виражається почуття, бо, як було сказано вище (№236), загальний звук ангельської мови відповідає почуттю, а членороздільні звуки, тобто слова, відповідають поняттям мислення, які від почуттів походять. Голосні не належать мові, але ними як звуками слова підвищуються для вираження різних почуттів дивлячись по стану кожного; ось чому на єврейській мові голосні не пишуться і вимовляються різко: через те саме ангели взнають, яка людина відносно почуттів своїх і любові. В мові небесних ангелів немає твердих приголосних, і вона рідко переходить від однієї приголосної до другої без вставки складу, який починається з голосної; ось чому в Слові так часто зустрічається частка і, як це відомо тим хто читає його на єврейській мові, на якій частка ця вимовляється м'яко і звучить на початку і в кінці слова. В Слові Божому, написаному на єврейській мові, можна навіть взнати, які слова в ньому належать до розряду небесних і які до духовних, тобто чи заключають вони в собі поняття про добро чи поняття про істину; слова, які відносяться до поняття про добро, вміщають в собі багато звуків на „у" і „о" і декілька на „а", а які відносяться до поняття про істину повні звуків на „є" і „і". Так як почуття більше всього проявляються в звуках, то і в людській мові, коли говориться про предмети високі, такі як про небеса і про Бога, вживаються слова, в яких переважають звуки „о" і „у". Так само і в музиці: предмет високий виражається звуками урочистими, а коли предмет звичайний, то і звуки інші; ось чому різного роду почуття можуть бути виражені через музику.

242 В ангельській мові є якась відповідність, (гармонія), яку неможливо передати словами. Ця відповідність походить від того, що думки і почуття, із яких складається ця мова, розтікаються і поширюються відповідно до небесного образу; а відповідно образу цьому влаштовані всі ангельські общини і всі між ними спілкування. Що ангели живуть в общинах згідно небесному образу і що їх думки і почуття поширюються згідно цьому образу, -- див. Вище №200-212.

243. Мова властива жителям духовного світу, вроджена кожній людині, але вона знаходиться тільки у внутрішній частині її розуму; а як мова ця не проявляється в неї в словах згідно з почуттями її, як в ангелів, то людина і не знає, що вона її властива. Та прибувши в те життя, людина говорить на одній мові з духами і ангелами і вони розуміють її, не навчаючись її. Пізніше про це буде сказано детальніше.

244. Як сказано вище, мова на небесах одна для всіх, але вона відрізняється в тому, що мова розумних ангелів внутрішня і повна різних почуттів і понять мислення, тоді як мова менше розумних більш зовнішня і не така повна; а мова простих ще більше зовнішня і тому складається із слів, із яких необхідно складати зміст таким же чином, як і в розмові людей між собою. Там є і такого роду мова, яка передається через лице і закінчується чимось звучним, з різними змінами, дивлячись по думках; є і така мова, в якій небесні зображення являються разом з думками, або, іншими словами, мова, в якій думки видимо представляються; є навіть мова, яка передається через рухи тіла, відповідні душевним почуттям і зображуючи такі ж речі, як і слова; є ще рід мови через загальні засади любові і загальні засади думки; є мова ніби грім і багато інших.

245. Мова злих і пекельних духів точно така ж духовна, бо вона виходить від почуттів любові їх, але тільки від почуттів злих і понять нечистих, які звідти походять і які для ангелів дуже противні. Таким чином, різного роду мова пекельна протилежна різного роду мові небесній; внаслідок цього злі духи не можуть переносити ангельської мови, а ангели – пекельної: для них пекельна мова подібна смороду, який вражає нюх. Мова лицемірів, тобто таких людей, які можуть прикидатися ангелами світла, подібна відносно слів ангельській мові, а відносно почуттів любові і відповідних понять мислення зовсім їй протилежна; ось чому і мова їх, коли внутрішня якість її взнається мудрими ангелами, чується як скрегіт зубів і наводить страх.

Про розмову ангелів з людиною

246. Ангели розмовляючи з людиною, не говорять з нею по своєму, а на її природній або відомій її мові і ніколи не говорять з нею на мові, її невідомій. Це відбувається тому, що ангели в розмові з людиною звертаються до неї і єднаються з нею; від такого поєднання обидві сторони думають однаково: а як думка людини невід'ємна від її пам'яті і мова її витікає від неї, то обидві сторони і говорять на одній і тій же мові. Крім того, коли ангел або дух сходить до людини і, звертаючись до неї, поєднується з нею, він вселяється в память її і при цьому майже повністю переконаний, що сам знає все, що знає ця людина, не виключаючи і мови. Розмовляючи про цей предмет з ангелами, я запитав їх, чи не здається їм, що вони самі говорять зі мною на моїй рідній мові, тоді як насправді не вони зі мною, а я з ними говорив, бо самі ангели не можуть вимовити ні одного слова людської мови, людська мова природна, а вони істоти духовні, духовна істота не може вимовити нічого природного. На це вони мені відповіли, що їм відомо, що таке поєднання їх з людиною при розмові з нею здійснюється з її духовною думкою; але так як ця думка впливає на її природну думку, яка невід'ємна від її пам'яті, то людська мова їм і здається своєю власною, разом з всією її наукою, і що це робиться по волі Господа з цією метою, щоб небеса приєднувались і ніби прививались до людини, але що в даний час стан людини вже змінився і такого поєднання з ангелами більше не існує, а продовжується воно тільки з іншими духами, які не знаходяться на небесах. Я говорив про це і з духами; але вони не хотіли вірити, щоб в цьому випадку говорила сама людина, і були впевнені, що вони самі говорять в ній; що не людина знає то, що вона думає і знає, а вони, і що таким чином все, що знає людина, приходить від них; я декілька раз намагався переконати їх, але даремно. Хто тут розуміється під іменем духів і хто під іменем ангелів, буде сказано далі, в розділі про світ духів.

247. Якщо ангели і духи поєднуються з людиною так тісно, що належне її вважають за своє власне, то це відбувається ще тому, що світ духовний і світ природний до того поєднані в людині, що вони зливаються в ній ніби в одно; а так як людина відпала від небес, то Господом було передбачено, щоб ангели і духи знаходилися при кожній людині і щоб через їх посередництво людина керувалася Господом; ось чому цей зв'язок між ними такий тісний. Було би інакше, якби людина не відпала від небес; вона керувалася би тоді Господом через загальний небесний вплив, без особливого приєднання до неї ангелів і духів. Але про це буде сказано детальніше пізніше, коли буде іти мова про поєднання небес з людиною.

248. Мова ангела або духу, звернута до людини, чується нею так же звучно, як і мова людська, з тою різницею, що ніхто із посторонніх не чує її, а тільки вона одна: це відбувається тому, що мова ангела або духа відображається спочатку в думці людини, а потім вже, внутрішнім шляхом, в її органи слуху, на які вона таким чином діє з середини; між тим як мова людини з людиною відображається спочатку в повітрі, а потім, зовнішнім шляхом, в її органах слуху і таким чином діє на неї ззовні. Що мова ангела або духа доходить до вуха внутрішнім шляхом, стало для мене зрозуміло також із того, що вплив її відображався навіть на моєму язику і приводив його до такого дрижання, яке, все таки, не переходило в той рух, яким людина вимовляє звук мови в слово.

249. Тепер рідко дозволяється говорити з духами, тому що це небезпечно, бо тоді духи знають, що вони знаходяться в людині, а коли вони не говорять з нею, то вони цього не знають; злі ж духи такі, що відчувають до людини смертельну ненависть і нічого більше не бажають, як погубити її з тілом і душею, що і вдається їм над тими, які до того захоплюються фантазіями, що позбавляють себе задоволень, властивих природній людині. Люди, які ведуть уособлене життя, чують деколи духів, які розмовляють з ними; але ці духи час від часу віддаляються Господом від людини, щоб вони не знали що знаходяться в ній; бо духи в більшості не знають, що крім того світу в якому вони живуть, є ще другий, а отже, що є ще і люди де-небудь: ось чому людині заборонено розмовляти з ними; в протилежному випадку вони би це взнали. Люди які багато думають про предмети віри і до того ними постійно зайняті, що ніби бачать їх в середині самих себе, також починають чути духів, які говорять до них: бо думки про віру такі, що коли людина

постійно ними зайнята, не змінюючи їх іншими земними заняттями, то думки ці проникають в її внутрішність, поселяються там і заволодівають всім духом людини; потім проникають в духовний світ і діють на духів. Такі люди, духовидці і самозречені, приймають будь-якого духа, який говорить з ними, за Святого Духа, тоді як це тільки який-небудь захоплений дух: такого роду духи, приймають неправду замість істини, переконують себе в тому, що ця неправда є істина, і таке переконання передають тим, які, спілкуючись з ними, підпадають під їх вплив; а так як ці духи стали тим же шляхом навіювати зло і люди перестали їх слухати, то вони були поступово віддалені. Захоплені духи відрізняються від інших тим переконанням, що вони самі є Святий Дух і що все ними сказане Божественне; ці духи не шкодять людині, тому що вона надає їм Божественну пошану. Я навіть деколи говорив з цього роду духами, і тоді відкрилася мені вся міра безчестя, навіюваного ними своїм шанувальникам; вони живуть разом з лівої сторони в пустині.

250. Говорити з небесними ангелами дозволяється тільки тим, хто перебуває в істині по благу, переважно ж тим, які визнають Господа і Божественну засаду його людського, тому що на тій істині тримаються небеса, бо, як було сказано вище, Господь є Бог небес; Божественна засада Господа на небесах є любов до Нього і любов до ближнього, що від Нього виходить. Всі небеса в сукупності зображають одну людину; також і кожна небесна община і кожен ангел в наслідок Божественної людськості Господа являються в досконалому людському образі. Із цього ясно, що розмовляти з небесними ангелами дано тільки тим, в кого внутрішні засади через істини Божественні відкриті до самого Господа; бо Господь впливає на внутрішні в людині засади, а разом з Господом впливають і всі небеса. Божественні істини тому розкривають внутрішні засади людини, що вона відносно своєї внутрішньої людини є образ небесний, а відносно своєї зовнішньої людини – образ світу, внутрішня ж людина не розкривається інакше, як Божественною істиною, що виходить від Господа, бо та сама істина є світло і життя небес.

251. Людина приймає вплив самого Господа чолом а потім вже всім лицем, тому що чоло людини відповідає любові, а лице – всім внутрішнім засадам її. Вплив (навіювання) духовних ангелів людина приймає головою з усіх сторін, починаючи від лиця і скронь, на всі ці частини під якими знаходиться мозок, тому що ця частина голови відповідає розумінню. Навіювання небесних ангелів людина приймає тою частиною голови, під якою знаходиться мозочок і яку називають потилицею, тобто позаду вух, звідусюди, до початку шиї, тому що ця частина відповідає мудрості. Всяка розмова ангелів з людиною проникає в думки її тими шляхами; зауважуючи це, я пізнавав, якого роду ангели розмовляли зі мною.

252. Люди, які розмовляють з небесними ангелами, бачать і все, що є на небесах, за допомогою небесного світла в якому знаходяться їх внутрішні засади. Таким же чином і ангели бачать через тих людей то, що є на землі, тому що в тих людях небеса з'єднані з світом і світ з'єднаний з небесами, бо, як було сказано вище, коли ангели звертаються до людини, вони поєднуються з ним до повного переконання, що все, що належить людині, належить їм, і не тільки все, що відноситься до її мови, а і все, що відноситься до її слуху і зору; а з другої сторони, і сама людина переконана, що все отримане нею по навіюванню від ангелів є її власне. Таке було єднання небесних ангелів з найдавнішими жителями нашої землі; тому і часи ті названі були золотим віком. Так як ці люди визнавали Божественну засаду в людському образі і, отже, визнавали Господа, то вони розмовляли з небесними ангелами, як з подібними собі, і, в свою чергу, небесні ангели розмовляли з ними, як з своїми; таким чином, в тих і других небеса і світ складали одно. Але після того часу людина поступово віддалялася від небес, почавши любити себе більше Господа і світ більше небес; внаслідок того вона почала пізнавати задоволення любові до себе і до світу окремо від небесних і на кінець поділ цей дійшов до того, що людина перестала знати про інше задоволення: тоді внутрішні засади її, які були відкриті до небес, закрилися, а відкрилися до світу її зовнішні засади. В цьому стані людина знаходиться в світлі відносно всього світського, і в пітьмі – відносно всього небесного.

253. Після того рідко кому випадало розмовляти з небесними ангелами; але було декілька людей, які говорили з духами, які не знаходились на небесах: бо внутрішні і зовнішні засади в людині такі, що вони повернуті або до Господа, як їх загальному зосередженню, або до самої

людини, тобто в протилежну від Господа сторону. Внутрішні, до Господа повернуті засади, повернуті і до небес, а повернуті до самої людини повернуті і до світу: в останньому випадку їм трудно вознестися; але Господь, по можливості, возносить їх, звертаючи до того любов людини, це здійснюється через істини Слова.
254. Мені дано було пізнавати, яким чином Господь говорив з пророками, через посередництво яких було написано Слово. Він не говорив з ними як з давніми жителями нашої землі, тобто навіюванням в їх внутрішні засади, а через посланих до них духів, яких він наповнював своєю присутністю і яким Він таким чином говорив слова, які передавали вони пророкам; отже, це було передавання, а не навіювання; а так як слова виходили безпосередньо від Господа, то вони всі наповнились Божественною засадою і вміщали в собі внутрішній зміст, який такий, що небесні ангели розуміють ці слова в небесному і духовному їх змісті, а люди – в природному: таким чином Господь через Слово поєднав небеса і світ. Мені було також показано, яким чином духи від присутності Господа наповнюються Божественною засадою: дух, якого Господь наповнив нею, переконаний що він сам Господь і що всі слова його Божественні, і що це продовжується, поки він не скаже всього, що йому слід сказати; після того він зауважує і усвідомлює, що він дух і що він говорив не від себе, а від Господа. Внаслідок такого стану духів, які говорили з пророками, ми зустрічаємо в них вираз: Єгова сказав; і навіть духи самі себе називали Єговою, як це видно не тільки в пророчих, а і в історичних книгах Слова.
255. Для повнішого розуміння, яким чином здійснюється поєднання ангелів і духів з людиною, мені дозволено передати про це декілька особливих подробиць, якими предмет цей ще більше поясниться. Коли ангели звертаються до людини, вони переконані що мова цієї людини є їх власна і що іншої в них не має; це відбувається тому, що вони тоді знають і вживають мову людини, а не свою, про яку і не пам'ятають; але як тільки вони відходять від людини, вони повертаються до своєї духовної мови і нічого не знають про людську. Те ж саме було і зі мною, коли я знаходився в товаристві ангелів і в однаковому з ними стані: я також говорив з ними їх мовою і нічого не знав про свою, про яку навіть і не пам'ятав; але як тільки я переставав бути в їх товаристві, я повертався до своєї мови. Необхідно ще зауважити, що коли духи або ангели звертаються до людини, то вони можуть говорити з нею здалека так само звучно, як і зблизька; але коли вони повертаються від людини і говорять між собою, тоді вони нічого не чують із її мови, хоч би розмова їх відбувалася біля самого вуха: із цього мені стало ясно, що всяке поєднання в духовному світі залежить від взаємного повертання сторін. Також гідне зауваження, що декілька духів разом можуть говорити з людиною і людина – з ними; для цього вони посилають від себе якого-небудь духа до тої людини, з якою вони хочуть говорити; посланий дух звертається до цієї людини, а інші духи – до посланого, зосереджуючи в ньому всі ці думки, які він повинен передати; в цей час дух цей переконаний, що він сам говорить, а з другої сторони, і інші духи переконані в тому ж самому: таким чином, поєднання одного духу з декількома здійснюється також через взаємне звернення сторін. Але дальше буде сказано більш детально про тих духів і про ці спілкування, які через них здійснюються.
256. Ні одному ангелу і ні одному духові не дозволяється говорити з людиною по своїй пам'яті, а тільки по пам'яті самої людини. Ангели і духи, подібно людині обдаровані пам'яттю; але якби дух став говорити по своїй пам'яті, то людина всі думки в тому стані неодмінно віднесла би до себе, між тим як вони належать духу: це ніби згадування про речі, які, все ж, людина ніколи не чула і не бачила; мені дано було взнати на досвіді, що це так. Внаслідок того склалось в деяких людей в давності то поняття, що після декількох тисяч років вони повертаються до свого попереднього життя і до всіх його дій, а в інших – що вони вже дійсно повернулись; вони вивели цей висновок з того, що їм іноді випадало ніби згадувати про речі, про які вони, все ж, ніколи не чули і не бачили: це відбувалося саме внаслідок впливу духів, із власної їх пам'яті, на думки тих людей.
257. Є також духи, які називаються природними і плотськими: коли ці духи приходять до людини, вони не поєднуються з її думкою, як інші духи, а вони входять в її тіло: оволодівають всіма її почуттями, говорять її вустами і діють її членами в повному переконанні, що все, що

належить людині, є їх власне. Це ті духи, якими людина буває одержимою; але Господь, кинув їх в пекло, повністю їх віддалив, внаслідок чого і одержимих в даний час не буває.

Про небесне письмо

258. Так як в ангелів є мова і мова їх є мова словесна, то в них є і письмо, через яке вони, так само як і мовою, виражають свої душевні почуття. Мені випадало отримувати листки паперів кругом списані, з яких деякі цілком були подібні на написані рукою, а другі – на друковані, як на землі; і я точно так же міг читати їх, але тільки не міг зрозуміти із них більше однієї думки або двох по тій причині, що противно Божественному порядку навчатися про небеса із інших писань, крім Слова: бо тільки через нього одного здійснюється спілкування і поєднання небес з світом і, отже, Господа з людиною. Що папери написані на небесах, являлися і пророкам, це видно у Єзекіїла: „І побачив я, і от рука простерта до мене, і ось в ній книжний звій. І Він розгорнув його переді мною, і ось звій списаний був зсередини і ззовні". 11.9.10. І у Івана: „І бачив я в десниці у Сидячого на престолі книгу, написану зсередини і ззовні, запечатану сімома печатями." Апок.5.1.
259. Небесне письмо було передбачене Господом заради Слова. Слово, по суті своїй, є Божественна істина, від якої витікає вся небесна мудрість, як для ангелів, так і для людей, бо воно було написано під впливом продиктованого Господом; а сказане Господом проходить по порядку всі небеса і закінчується в людині. Внаслідок цього Слово прилаштовано як до мудрості ангельської, так і до розуміння людського; тому воно є і в ангелів, і вони читають його як люди на землі; із нього вони черпають свої правила вчення, і воно ж служить їм основою для проповідей. Слово в них те ж саме що і в нас, але тільки природний зміст його, тобто тутешній буквальний, не існує на небесах а замінений духовним, тобто внутрішнім, його змістом (див. твір: Про білого коня Апокаліпсиса).
260. Одного разу я отримав з небес папірець, на якому було написано тільки декілька слів єврейськими буквами; при цьому мені було сказано, що кожна буква повна тайн премудрості і що тайни ці містяться в згинах і нахилах букв а також в звуках їх; із цього мені стало зрозуміло, що значать слова Господа: «Бо істинно говорю вам: доки не минеться небо і земля, ні одна йота і ні одна риска не минеться із закону.» Матвія 5.18. Що Слово Божественне до найменшої рисочки, це відомо і церкві; але в чому саме заключається та Божественність, до цього часу було невідомо і тому тепер буде пояснено. В самих внутрішніх небесах письмо складається із різного роду зігнутих і заокруглених рисочок; ті і другі розміщені по образу небес; через них ангели виражають тайни своєї мудрості і багато іншого, що словами передати неможливо. Дивно при тому що ангели знають це письмо без навчання і викладання, воно їм вроджене, як і сама мова, див.№236; ось чому і письмо це називається небесним; вроджене воно їм тому, що всяке поширення думок і почуттів, а потім і всяке спілкування розуміння і мудрості ангельської здійснюється по небесному образу, н.201, внаслідок чого і письмо їх відповідне тому образу. Мені було сказано, що у найдавніших жителів нашої землі такого роду письмо існувало до винайдення букв і було перенесено в букви єврейської мови, які в давні часи були всі круглими і ні одна із них не писалася кутом, як тепер. Ось чому в Слові навіть в самих йотах, рисочках і лапках його, заключаються Божественні речі і небесні тайни.
261. Такого роду письмо із небесно образних нарисів вживається в самих внутрішніх небесах, жителі яких більше інших перебувають в мудрості; тими нарисами вони виражають почуття, з яких думки їх витікають і ідуть по порядку, одна за другою, дивлячись по предмету, про який іде мова: ось чому це письмо заключає в собі тайни, для думки невичерпні; мені і його дано було бачити. В нижчих небесах такого роду письма не існує; письмо тих небес подібне на букви нашого письма, а все таки воно не зрозуміле людині, тому що воно написано на ангельській мові, який не має нічого спільного з людською, див.№237; і дійсно: голосними буквами небесні ангели виражають почуття свої; приголосними – поняття мислення, які від почуттів походять: а словами, із тих і других букв складених, -- самий зміст речей, див.№236,241; це письмо вміщає в

декількох словах більше, ніж можна людині написати на декількох сторінках, і я бачив його. Такого роду письмом написано Слово у ангелів нижчих небес; в самих же внутрішніх небесах воно написано небесно подібними нарисами.
262. Гідне зауваження, що письмо на небесах витікає із самих думок ангелів звичайно і з такою легкістю, як ніби думка сама складалася на папір; рука їх зупиняється за вибором якого-небудь слова, тому що слова їх, коли говорять вони або пишуть, однаково відповідають поняттям думки їх, а всяка відповідність по собі звичайна і вільна. На небесах є також письмо, яке пишеться без допомоги руки, по одній відповідності думок, але це письмо не остається назавжди.
263. Я бачив ще такого роду небесне письмо, яке складається із одних цифр, розміщених по порядку, цілком так як в письмі, складеному із букв і слів; мені було сказано, що це письмо походить від самих внутрішніх небес і що вищезгадане небесне письмо (№236,241) приймає вид цифр в ангелів нижчих небес коли яка небудь думка, що витікає із цього письма, доходить до них. Мені було сказано, що і це цифрове письмо заключає в собі тайни, із яких деякі не можуть бути ні охвачені думкою, ні виражені словами, бо всі цифри чомусь відповідають і, подібно словам, мають значення, з тою різницею, все ж, що цифри заключають в собі загальні поняття, а слова – часткові; а як одне загальне поняття вміщає в собі незліченну кількість часткових, то цифрове письмо заключає в собі значно більше тайн, ніж буквенне. Із цього мені стало ясно, що числа в Слові мають своє значення, так же само як і слова (значення простих, як-то 2.3.4.5.6.7.8.9.10.12; складних, як-то: 20.30.50 70.100.144.100.10000.12000 і багато інших можна бачити в творі „Небесні тайни", в якому було про це сказано). В цього роду письмі на небесах завжди ставлять на перед число, від якого все слідуючи за ним по порядку, залежить як від свого підмету, про який іде мова, і вже по тому числу розподіляються всі слідуючи за ним, дивлячись по частковому значенню кожного.
264. Люди, які нічого не знають про небеса і які не хочуть скласти собі про них другого поняття, як про чисте повітря, в якому носяться ангели, як відокремлені розуми, без слуху і зору, не можуть собі уявити, що в них може бути мова і письмо; ці люди допускають дійсне буття в одному тільки матеріальному світі, між тим як все, що є на небесах, існує в дійсності, точно так, як і на землі, і у ангелів тих небес є все потрібне для життя і мудрості.

Про мудрість небесних ангелів

265. Трудно зрозуміти, яка мудрість небесних ангелів; вона до того переважає людську, що між ними не може бути і порівняння, а мудрість, яка переважає нашу мудрість, здається нам взагалі неможливою. Щоб описати її, необхідно привести деякі істини, до цього часу невідомі, а все невідоме являється в розумі ніби тінню, яка не дозволяє бачити предмет, яким він є сам по собі. Але ці істини, все ж, можуть бути пізнані і при пізнанні їх – зрозумілі, аби тільки розум насолоджувався ними, бо насолода, виходячи від любові, вносить із собою світло; а світло це, освітлюючи людей, які люблять предмети, які відносяться до Божественної і небесної мудрості, світить їм з небес.
266. Яка мудрість ангелів, можна заключити із того, що вони живуть в небесному світлі, а небесне світло, по суті своїй, є Божественна істина, або Божественна мудрість, і світло це в один час освітлює і внутрішній зір розуму, і зовнішній зір очей (що небесне світло є Божественна мудрість, або Божественна істина, див. вище №26-133); до того ж ангели перебувають і в небесному теплі, яке, по суті своїй, є Божественне благо, або Божественна любов, див. вище №133-140). Що ангели обдаровані мудрістю в такій степені, що можуть бути названі уособленням мудрості, можна заключити із того, що всі їх думки і всі їх почуття течуть згідно небесного образу, який є образ небесної мудрості; і ще із того, що їх внутрішні засади, які приймають мудрість, складені по тому ж образу, (що думки і почуття ангелів, а потім розум і мудрість їх течуть згідно небесного образу, див. вище №201-212). Що ангели обдаровані переважаючою нас мудрістю, можна бачити також із того, що їх мова є мова мудрості, бо вона безпосередньо і сама собою витікає із думки їх, а думка їх—із почуття любові, так що мова їх є

зовнішній образ думки і любові; ось чому відсутність всього зовнішнього, що відображається в мові людській від впливу посторонніх думок, дає ангелам можливість анітрошки не відволікатися від Божественного впливу (що мова ангелів є мова їх думок і почуттів, див. вище №234-245). Перевазі мудрості ангелів сприяє і то, що всі предмети, які вони бачать очами і відчувають зовнішніми почуттями, узгоджуються з їх мудрістю, бо предмети ці є відповідності і, отже, зовнішні зображення всього, що відноситься до їх мудрості (що всі предмети, які являються на небесах, є відповідності внутрішніх засад ангелів і зовнішні зображення їх мудрості, див. вище №170-182). Крім того думки ангельські не обмежені і не стиснені, подібно думці людини, про час і простір; простір і час належать природі, а природне відволікає розум від предметів духовних і позбавляє зір розуму своєї широти (що поняття ангелів відділені від часу і простору і, отже, в порівнянні з людськими безкінечні, див. вище №165-169 і №191-199). Додамо до цього, що думки ангелів не повертаються більше до земного і матеріального і не перериваються піклуванням про життєві потреби; отже, ці предмети не відволікають їх від задоволень мудрості, як це буває з думками людей на землі: ангели все отримують від Господа даром, одежу – даром, приміщення -- даром, №181,190; і більше того їм даруються задоволення і радості по мірі прийняття ними мудрості Господа. Все це було сказано, щоб було відомо, звідки в ангелів така висока мудрість.

267. Ангели тому можуть приймати таку велику мудрість, що внутрішні засади їх відкриті і що мудрість, як і будь-яка досконалість, зростає, спрямовуючись до середини і, отже, по мірі розкриття внутрішніх засад. У кожного ангела є три степені життя, які відповідають трьом небесам, див. №29-40: ті, в яких відкрита перша степінь, знаходяться в перших, або останніх небесах; ті в яких відкрита третя степінь, знаходяться в третіх, або самих внутрішніх небесах. Мудрість ангелів небесних відповідає тим ступеням; тому мудрість ангелів самих внутрішніх небес непомірно переважає мудрість ангелів останніх небес, див. вище №209,210; які ці ступені, див. №38. Ця різниця походить від того, що мудрість вищих ступенів вміщає в собі частковості понять, а мудрість нижчих ступенів – загальні засади, в яких частковості вміщаються; частковості відносяться до загальних засад, як тисячі або мільярди до одиниці; ось в якому відношенні знаходяться мудрість ангелів вищих небес до мудрості ангелів нижчих небес. Але все-таки мудрість ангелів нижчих небес переважає в такій же степені мудрість людську, бо людина знаходиться в плоті і її чуттєвих засадах, а плотська чуттєва засада людини належить самій нижчій степені. Із того видно, яка мудрість тих, хто думає по чуттєвих засадах, або людей названих чуттєвими: в них немає ніякої мудрості, а одна тільки наука; але це не можна сказати про тих людей, яких думки піднялися вище почуттєвого або яких внутрішні засади відкриті небесному світлу.

268. Яка велика мудрість ангелів, можна судити також із того, що на небесах все взаємно повідомляється; розуміння і мудрість одного повідомляються другому. Небеса повні спілкування всіх благ, бо небесна любов така, що кожен хоче, щоб належне йому належало і другому; внаслідок цього ніхто на небесах не вважає своє благо за дійсне або справжнє, якщо воно в той же час не знаходиться в другому: ось від чого походить і небесне блаженство. Ця властивість взаємного спілкування належить ангелам від Господа по властивості його Божественної любові. Мені дано було взнати на досвіді про існування такого спілкування на небесах: декілька простих духів були одного разу взяті на небеса; ввійшовши туди, вони засвоїли собі і мудрість ангельську, стали розуміти то, чого перше не розуміли, і говорити то, чого в першому своєму стані не могли би сказати.

269. Неможливо передати на словах, яка мудрість ангелів, але можна тільки пояснити цей предмет через декілька загальних положень: ангели можуть виразити одним словом то, чого людина не може виразити тисячу; більше того, в кожному ангельському слові є незліченна кількість речей, які не можуть бути виражені словами людської мови, бо в кожному ангельському слові містяться в безперервному зв'язку тайни мудрості, яких людська наука ніколи не досягає. То, чого ангели не вимовляють достатньо словами своєї мови, вони доповнюють звуком, якому властиві почуття, які відносяться до предметів мови; як було сказано вище, №236, 241, ангели виражають почуття любові своєї через звуки, а поняття думки,

що від любові походять, через слова; тому і почуте на небесах називають невимовним. Таким же чином ангели можуть в декількох словах передати все, що написано в цілій книзі, і надати кожному слову зміст, підвищуючий його до внутрішньої мудрості, бо мова їх така, що кожен звук її узгоджується з почуттями, а кожне слово -- з думкою, а самі слова їх безмежно різноманітяться, дивлячись по прядку предметів, які сукупно містяться в думці. Ангели внутрішніх небес можуть також по звуку і декількох словах промовляючого взнати все його життя, тому що в різних, з думками узгоджених звуках слів вони пізнають головуючу в людині любов, в якій ніби накреслені всі деталі її життя. Із цього, яка мудрість ангелів: вона в порівнянні з людською – як міріада з одиницею, або як рухомі, незліченні сили всього тіла в порівнянні з здійсненим від них рухом, який на вид являється одиничним, або як тисяча частинок предмету під досконалим мікроскопом в порівнянні з цілим предметом, ледве видимим для простого ока. Мені би хотілося пояснити це ще одним прикладом: ангел став, по степені мудрості своєї описувати відродження; він подав по порядку до сотні тайн, які відносяться до цього предмету, і кожну тайну він наповнив поняттями, в яких були ще більш внутрішні тайни; і він зробив це від початку і до кінця, виклавши, яким чином духовна людина знову зароджується, ніби виношується в лоні, народжується, росте і поступово здійснюється; ангел говорив, що він міг би збільшити ще багатьма тисячами число тих тайн; що сказане ним відноситься тільки до зовнішньої людини, а що тайни, які відносяться до відродження внутрішньої людини, значно чисельніші. Із цього і другого, тому подібного, що я чув від ангелів, мені стало ясно, яка велика їх мудрість і яка велика в порівнянні з нею неосвіченість людини, яка ледве знає, що таке відродження, і не зауважує ні одного ступеня його, поки воно здійснюється в ній.

270. Тепер скажу декілька слів про мудрість ангелів третіх, або самих внутрішніх, небес і покажу, наскільки вона переважає ангелів перших, або останніх, небес. Мудрість ангелів третіх, або самих внутрішніх небес незбагненна навіть для жителів останніх небес, тому що внутрішні засади ангелів третіх небес відкриті в третій степені, а внутрішні засади ангелів перших небес – тільки в першій: будь-яка мудрість росте, зростаючи до внутрішніх засад, і вдосконалюється, дивлячись по ступені, в якій вони відкриті; див.№208, 268. Внаслідок того що внутрішні засади ангелів третіх, або самих внутрішніх, небес відкриті в третій степені, Божественні істини ніби накреслені в них, бо внутрішні засади третьої степені більше, ніж ті ж засади другої і першої степені, влаштовані згідно небесного образу; образ же той влаштований по Божественній істині, а отже, Божественною премудрістю. Внаслідок того і Божественні істини здаються тим ангелам ніби накресленими в них або ніби їм вродженими і властивими; а тому ніби бачать їх в середині самих себе. Будучи такими, ангели тих небес ніколи не роздумують про Божественні істини і ще менше сперечаються про яку-небудь істину, щоб дізнатися, істина це чи ні. Також їм невідомо, що значить вірити чомусь або мати віру в щось. Що таке віра, говорять вони, коли я відчуваю і бачу, що це так. Вони для пояснення уподібнюють це тому, якби хтось, дивлячись на будинок і всі приналежності його всередині і ззовні, став говорити своєму товаришу, щоб він вірив в існування тих предметів і що вони саме такі, якими він їх бачить; або якби хтось, дивлячись на сад, його дерева і плоди, став говорити своєму товаришу, щоб він вірив що це сад, дерева і плоди, коли він і сам ясно бачить це своїми очами. Ось чому ангели ці ніколи не згадують про віру і не мають про неї ніякого поняття; по тій же причині вони ніколи не роздумують про Божественні істини і ще менше сперечаються про яку-небудь істину, щоб взнати, так це чи ні. А в ангелів нижчих, або перших, небес Божественні істини не накреслені в їх внутрішніх засадах таким же чином, тому що в них відкрита тільки перша степінь життя; внаслідок чого вони роздумують про ці істини, а ті які роздумують, навряд чи бачать дальше того предмету, про який судять, або переходять за межі предмету тільки для того, щоб підтвердити його чим - небудь і, підтвердивши, говорять, що він дійсно відноситься до віри або що цьому слід вірити.

Про все це я говорив з ангелами. І вони сказали мені, що між мудрістю ангелів третіх небес і мудрістю ангелі перших небес така ж різниця, як між світлом і темнотою; вони навіть порівнюють мудрість ангелів третіх небес з прекрасним палацом, який, стоячи посеред широкого саду, забезпечений всім необхідним для життя і окружений всякою красотою: ангели,

перебуваючи в істинах мудрості, можуть входити в палац той, бачити все що знаходиться в ньому, гуляти в саду його по всіх напрямках і насолоджуватися всіма його красотами. Але зовсім не так буває з тими, які роздумують про істини, а ще більше з тими, які не бачать їх в світлі істини, а черпають їх від других людей або із буквального змісту Слова, якого вони внутрішньо не розуміють, більше того сперечаються про них, вимагають, щоб тим істинам їх вірили, і не допускають, щоб їх після цього внутрішньо розглядали; такі ангели, по словах перших, не можуть наблизитися навіть до першого порогу палацу мудрості, і тим більше ввійти в нього і прогулюватись по його садах, бо вони при першому кроці туди зупиняються, тоді як ангелам, які перебувають в справжній істині, нічого не заважає іти вперед, не зупиняючись, тому що істини, ними бачені, ведуть їх, куди вони хочуть, і відкривають перед ними широке поле (бо кожна істина по просторі своєму безкінечна і є в зв'язку з багатьма іншими). Крім того, вони мені сказали, що мудрість ангелів самих внутрішніх небес являється переважно в тому, що вони бачать Божественне і небесне в кожній речі і багато чудового в цілому ряді предметів; бо все, що являється очам їх, чому небудь відповідає; наприклад, коли вони бачать палаци і сади, їх уява не зупиняється над тим, що перед їх очами, а вони бачать внутрішні засади, від яких походять ці предмети і яким, відповідно, вони відповідають; вони являються їм з повною різновидністю, дивлячись по зовнішньому виду предметів; таким чином вони бачать в порядку і зв'язку незлічену кількість речей, які приносять духу їх стільки насолод, що вони від нього ніби не в собі. Що все, що є на небесах, відповідає Божественним засадам, які знаходяться від Господа в ангелах, див. вище №170-176.

271. Ангели третіх небес такі, тому що вони живуть в любові до Господа і та любов, розкриваючи внутрішні засади духу в третій степені, служить прийомником всього, що відноситься до мудрості. Необхідно, все ж, знати, що, не дивлячись на то, ангели самих внутрішніх небес постійно вдосконалюються в мудрості, але інакше, як ангели останніх небес. Ангели самих внутрішніх небес не складають Божественні істини в пам'ять, тобто не роблять з них яких-небудь наук, а, як тільки почують їх, тут же осягають їх і приймають в життя; тому Божественні істини залишаються в них ніби накресленими, бо то, що таким чином передано в життя, залишається в ньому. Інакше це буває з ангелами останніх небес: вони спочатку складають Божественні істини в пам'ять і складають їх в науку; вже звідти вони черпають їх, вдосконалюють ними свій розум і без внутрішнього розуміння дійсності тих істин приймають їх в волю і життя; від цього походить і відносна темнота їх стану. Достойне зауваження, що ангели третіх небес вдосконалюються в мудрості слухом, а не зором; почуте ними в проповіді не входить в їх пам'ять, а, переходячи повільно в їх розуміння і волю, стає справою їх життя, тоді як предмети, бачені очами ангелів нижчих небес, входять в їх память, вони про це роздумують і говорять: з цього мені стало ясно, що для перших шлях слуху є шлях мудрості. Це походить і від відповідності, бо вухо відповідає послушності, а послушність належить життю; тоді як око відповідає розумінню, а розуміння відноситься до вчення. Стан тих ангелів описано в декількох місцях Слова; наприклад в Єремії: Після тих днів, говорить Господь; вкладу закон Мій у внутрішність їх і на серцях їх напишу його ... І вже не будуть вчити один одного, брат – брата і говорити: „пізнайте Господа", бо всі самі будуть знати Мене, від малого до великого. 31, 33-34. І в Матвія: Хай буде слово ваше: „та, так", „ні, ні"; а що більше того, то від лукавого . 5,37. Сказано „від лукавого" тому що воно не від Господа: істини, які властиві ангелам третіх небес, виходять від Господа. Тому що ангели живуть в любові до нього; в тих небесах любов до Господа являється в тому, щоб хотіти і творити Божественну істину, бо Божественна істина на небесах є Господь.

272. До вищевказаних причин, по яких ангели здатні приймати таку високу мудрість, приєднується і та, сама головна на небесах, що ці ангели вільні від любові до себе самих, бо, наскільки хто вільний від любові до себе, настільки він може бути мудрим в предметах Божественних. Ця любов закриває внутрішні засади, відкриті до Господа і небес, і розкриває зовнішні засади, повертаючи їх до самого себе; ось чому всі ті, в яких любов ця панує, знаходяться в темноті відносно небес, хоч би і були в світлі відносно всього світського. Ангели ж навпаки: будучи вільними від тієї любові, вони знаходяться в світлі мудрості, бо небесна

любов їх, яка є любов до Господа і любов до ближнього, розкриває їм внутрішні засади, тому, власне, що любов та виходить від Господа, і сам Господь перебуває в ній. Про те, що та любов утворює небеса в загальному і в кожній людині в особливості, див. вище №13-19. Внаслідок того що небесна любов розкриває внутрішні засади, повертаючи їх до Господа, всі ангели повертаються до нього лицем своїм, №142, бо в духовному світі любов повертає до себе внутрішні засади кожного; а куди повертаються внутрішні засади, туди повертається і лице, бо лице в духовному світі складає одне з внутрішніми засадами, яких воно є зовнішній образ: любов, повертаючи до себе і лице, і внутрішні засади, поєднується з ними, бо любов є духовне поєднання; тому ж вона передає тим засадам все, що її належить. Внаслідок того повертання, а потім і поєднання і передачі, ангели обдаровані мудрістю. Про те, що всяке поєднання в світі духовному узгоджується з повертанням лиця самих жителів, див. вище №255.

273. Ангели постійно удосконалюються в мудрості, але, все ж, вони ніколи не можуть удосконалитись настільки, щоб могло бути якесь співвідношення між їх мудрістю і Божественною мудрістю Господа; ця мудрість безкінечна, між тим як мудрість ангелів конечна, а між конечним і безкінечним немає ніякого співвідношення.

274. Так як мудрість удосконалює ангелів і складає їх життя і так як небеса з їх благами впливають на кожного, дивлячись по степені мудрості його, то всі на небесах бажають і шукають її, подібно до того, як голодна людина бажає і шукає їжі: наука, розуміння і мудрість складають таку ж духовну їжу, як продукти – природну; і вони взаємно собі відповідають.

275. В одних і тих же небесах і навіть в одній і тій же небесній общині ангели знаходяться в різній, а не в однаковій степені мудрості: обдаровані найбільшою мудрістю займають середину, а обдаровані меншою – розміщені по степенях навколо, до самих останніх границь; співрозмірно з віддалю, починаючи з середини, зменшення мудрості подібне зменшенню світла, яке доходить до темноти, див. вище №43 і №128. В такій же степені ангели обдаровані і світлом, бо світло небесне є Божественна мудрість і кожен перебуває в світлі по мірі сприйняття ним мудрості. Про небесне світло і різне сприйняття його див. №126-132.

Про стан невинності ангелів на небесах

276. Не багатьом в світі відомо, що таке невинність і чим вона являється, а тим що живуть в злі вона і зовсім невідома. Хоч людина і бачить її іноді в лиці, новіть і рухах, особливо у дітей, але все таки людина не знає, що таке невинність, ані, тим більше, що вона є тою засадою в людині, в якій скриті небеса; так, щоб це стало відомо, я скажу по порядку: спочатку про невинність дитинства, потім про невинність мудрості і на кінець про небесний побут відносно невинності.

277. Невинність дитинства, або дітей, не є справжня невинність, тому що вона в них тільки в зовнішньому образі, а не в внутрішньому; та все ж, навіть із цього ми можемо взнати, яка вона, тому що вона просвічується в їх лицях, в їх рухах, і в їх початковій мові і не залишається без впливу на душевні почуття оточуючих. Але ця невинність в дітях зовнішня, тому що в них немає внутрішнього мислення і вони ще не знають, що таке благо і що таке зло, що таке істина і що таке неправда – засади, на яких утворюється мислення; по тій же причині в них немає мудрості, основаній на особистості, немає задуму і мети і, отже, ніякого злого наміру; в них немає особистості від любові до себе і до світу; вони нічого не присвоюють собі, а все, що в них є, вважають батьківським; задовольняються всякою маленькою цяцькою, яку їм дарують, вони вважають в тому все своє задоволення; в них немає ніякого піклування про їжу і про одяг, ніякої тривоги про майбутнє; вони не знають світу і нічого в ньому не шукають; вони люблять своїх годувальниць і своїх ровесників, з якими невинно бавляться; вони дають вести себе іншим, слухають їх і підкоряються їм; внаслідок такого побуту їх все, чому їх вчать, приймається ними в життя, і от звідки без їх відома утворюється в них гарна поведінка, перші початки пам’яті і мислення і сама мова їх, а для прийняття засад тих служить їм засобом їх стан невинності, але та невинність, як було сказано, зовнішня, тому що вона належить тільки тілу, а не духу, який в них

ще не утворився, бо він повинен складатися із волі і розуму, і засад любові і мислення, які з волі і розуму походять. Мені було сказано на небесах, що діти знаходяться під особливим наглядом Господа; що вплив сходить на них із самих внутрішніх небес, яким належить бути в невинності; що цей вплив проникає у внутрішні засади їх і, проникаючи, наповнює їх однією невинністю; що тому невинність та, яка проявляється на їх лиці і деяких рухах, стає видимою і що ця сама невинність, пронизує батьків до глибини душі, створює то особливе почуття, яке називається батьківською любов'ю (в латинському оригіналі вона названа сторге, storge).

278. Невинність мудрості є справжня невинність, тому що вона внутрішня, бо належить самому духу, отже, і самій волі, а потім і розуму; а коли воля і розум повні невинності, то в них є і мудрість, і вона перебуває в них; тому і говорять на небесах що невинність перебуває в мудрості і що в ангела стільки ж мудрості, скільки і невинності. Ангели підтверджують це тим, що ті хто знаходиться в стані невинності ніскільки не відносять блага до себе, а все, ними отримуване, приписують Господу; що такі ангели хочуть бути веденими Господом, а не самі собою; що вони люблять всяке благо і насолоджуються всякою істиною, бо знають і розуміють, що любити благо, отже, хотіти і творити його, значить любити Господа, а любити істину значить любити ближнього; що вони живуть, задовольняючись тим, що в них є, великим або малим, бо знають, що отримують все потрібне по мірі необхідності: мало – кому треба мало, багато – кому треба багато; що самі вони не знають, що їм корисно, а знає це один Господь, для провидіння якого все вічне. Тому ангели невинності не піклуються про майбутнє, це піклування вони називають турботою про завтрашній день, називаючи її інакше жалем про втрату або недоодержання того, що некорисне для життя і служби її; між собою вони ніколи не поступають із поганих цілей, а завжди по бажанню до блага, правди і щирості; діяти із злих цілей вони називають підступністю, від якої вони біжать, як від зміїного яду, бо підступність цілком протилежна невинності. Так як вони більше всього люблять, щоб їх вів сам Господь, і все ними отримане , відносять до нього, то вони далекі від свого самолюбства і, по мірі віддалення від нього, приймають натхнення Господнє; тому все почуте ними від Господа через Слово або через проповіді вони не складають в пам'ять, а тут же цього слухаються, тобто тут же хочуть це і роблять; для них пам'ять є воля; по зовнішній поведінці своїй вони в більшій мірі здаються простими, а всередині повні мудрості і обачності; їх розумів Господь, кажучи: Будьте розумні, як змії, і прості, як голуби. Матвія 10.16; така невинність називається невинністю мудрості. Так як невинність аніскільки блага не приписує собі, а все відносить до Господа, любить бути веденою Господом і тому приймає усяке благо і усяку істину, із яких утворюється мудрість, то людина і створена таким чином, щоб дитиною вона знаходилася в невинності зовнішній, стаючи старою – в невинності внутрішній, так, щоб від першої вона могла перейти до другої, а від другої могла повернутися до першої; тому в людини в старості тіло убуває, і вона знову стає ніби дитиною, але дитиною розумною, тобто ангелом, бо ангел в вищому розумінні є розумне дитя. Ось чому дитя в Слові означає невинність, а старець—мудреця повного невинності.

279. Теж саме стається і з кожною людиною, яка відроджується. Відродження є друге народження відносно духовної людини. Людина ця спочатку приходить в стан дитячої невинності, який заключається в тому признанню, що вона ніскільки не може пізнати істини, ні творити блага від себе, а одним тільки Господом, і в тому, що вона шукає і бажає істини і блага із цієї єдиної цілі, що вона істина і благо. І то і друге дається Господом разом з роками; найперше вона приводиться до пізнання засад істини і блага, потім від знання до розуміння і на кінець від розуміння до мудрості, супроводжуючись у весь цей час невинністю, яка, як вище було сказано, являється в тому визнанні, що людина аніскільки не може пізнати істини, ні творити блага від себе, а тільки від Господа; без цієї віри і її розуміння ніхто не може прийняти що-небудь з небес; в цьому саме і являється невинність мудрості.

280. Так як невинність являється в тому, щоб віддаватися керівництву Господу, а не своєму власному, то із цього виходить, що всі, перебуваючі на небесах, знаходяться в невинності; бо всі, перебуваючі там, люблять щоб їх вів Господь, знаючи, що вести себе самому значить бути веденому своєю особистістю; що особистість являється в тому, щоб любити самого себе, а хто самого себе любить, той не терпить, щоб його вів другий; що, тому, наскільки ангел знаходиться

в невинності, настільки він і в небесах, тобто настільки ж він знаходиться в Божественному благу і в Божественній істині, тому що знаходитись в тому благу і в тій істині значить бути на небесах. Внаслідок цього і небеса відрізняються по невинності: ангели перших, або останніх, небес перебувають в невинності першої, або останньої степені; ангели других, або середніх, небес перебувають в невинності другої, або середньої, степені; ангели ж самих внутрішніх, або третіх, небес перебувають в невинності третьої, або самої внутрішньої, степені. Про тих останніх можна сказати, що вони є втіленням самої невинності на небесах, бо, переважно перед іншими, вони люблять, щоб їх вів Господь, як батько дітей своїх; ось чому також вони тут же приймають волею, виконують і таким чином переносять в життя ті Божественні істини, які вони чують або безпосередньо від Господа, або через Слово і проповіді; ось чому і мудрість їх така висока в порівнянні з ангелами нижчих небес, див. №270 і №271.
Внаслідок таких властивостей своїх ангели ті ближче всіх до Господа, від якого вони одержують невинність свою; при цьому вони до того далекі від особистості що майже можна сказати, живуть в Господі; по зовнішньому виду своєму вони здаються простими і на погляд ангелів нижчих небес – дітьми, отже, ніби маленькими; очевидно, вони здаються не дуже мудрими, між тим як вони самі мудрі із ангелів небесних, бо вони знають, що самі по собі вони ніскільки не мудрі і що мудрість являється в тому, щоб усвідомлювати це; вони знають, що все їх знання є ніби ніщо в порівнянні з тим, чого не знають; вони говорять, що знати, усвідомлювати і розуміти це є перший крок до мудрості. Ангели ці голі, тому що нагота відповідає невинності.
281. Я багато раз говорив з ангелами про невинність і взнав від них, що невинність є сама суть всякого блага; що благо є благо, наскільки в ньому є невинності, і що, отже, мудрість є мудрість, наскільки вона запозичує засаду свою від невинності; що теж саме необхідно сказати про любов, благостиню і віру; що тому ніхто не може ввійти в небеса, якщо в ньому немає невинності, як це розуміється в словах Господа: „Пустіть дітей приходити до Мене і не перешкоджайте їм, бо таких є Царство Боже. Істинно кажу вам: хто не прийме Царства Божого, як дитя, той не ввійде в нього”. Марка 10.14,15. Луки 18.16,17; тут під дітьми і юнаками, як і в других місцях Слова, розуміються невинні; стан невинності ще описано Господом у Матвія 6.25,28 через одні відповідності: якщо, таким чином, благо є благо тільки по мірі наявності в ньому невинності, то це внаслідок того, що всяке благо виходить від Господа і що невинність являється в тому, щоб хотіти бути веденому Господом. Я також взнав від ангелів, що істина не може поєднуватися з благом, ні благо з істиною інакше, як через невинність; тому і ангел не є ангел небесний, якщо в ньому немає невинності, бо небеса не можуть бути в кому небудь до поєднання в ньому істини з благом; внаслідок того і поєднання істини з благом називається небесним шлюбом, а небесний шлюб є то, що називається небесами. Я взнав також, що істинно подружня любов отримує буття своє від невинності, тобто від поєднання істини і блага: коли це поєднання, в якому приймають участь дві душі, тобто душа жінки і душа чоловіка, переходить в нижчу сферу (в оригіналі одне слово, descendit), тоді воно приймає вид подружньої любові; бо подружжя, як і душі їх, взаємно люблять один одного. Ось чому в подружній любові є забави подібні забавам дитинства і невинності.
282. Так як невинність є самою суттю блага небесних ангелів, то очевидно, що Божественне благо, що виходить від Господа, є сама невинність; бо це саме благо, діючи на ангелів і проникаючи до самих внутрішніх засад їх, схиляє і пристосовує їх до прийняття будь-якого небесного блага. Теж саме буває з дітьми: їх внутрішні засади не тільки утворюються впливом невинності, що виходить від Господа, а і безперервно схиляються і пристосовуються до прийняття блага небесної любові; тому що благо невинності, як сама суть будь-якого блага, діє через саму внутрішню в людині засаду. З цього можна бачити, що будь-яка невинність виходить від Господа; тому і Господь в Слові названий агнцем, бо агнець означає невинність. Так як невинність є сама внутрішня засада будь-якого блага на небесах, то вона з такою силою діє на душу, що тому, хто чує її в собі – що відбувається при наближенні ангела самих внутрішніх небес, -- здається, що вона не може більше володіти собою і що радість, якою вона тоді проникнута і захоплюється, така велика, що в порівнянні з нею радість земна здається незначною. Я говорю так по досвіду.

283. Всі хто живе в благу невинності проникнуті нею, і наскільки хто перебуває в тому благу, настільки він і проникнутий нею; ті ж , навпроти, які не живуть в благу невинності, ніскільки не проникнуті нею. От чому всі жителі пекла цілком протилежні невинності: вони і не знають, що таке невинність, і навіть такі, що чим більше хто не винен, тим більше вони горять бажанням зробити йому зло; саме тому вони не можуть виносити присутності дітей і як тільки бачать їх, в них зароджується звіряче бажання шкодити їм. Із цього ясно, що особистість людини, а потім любов її до себе противні невинності, бо всі жителі пекла занурені в свою особистість а потім і в любов до себе.

Про стан миру на небесах

284. Кому невідомий стан небесного миру, той не може зрозуміти що таке той мир, в якому перебувають ангели. Поки людина живе в тілі, вона не може приймати небесний мир, ні, отже, відчути його, тому що відчуття його остається в області природної людини; щоб відчути небесний мир, вона повинна подумки вознестись і відділитися від тіла, бути в дусі і знаходитись тоді з ангелами. Так як я таким шляхом міг відчути, що таке небесний мир, то я можу описати його, тому що нема слів людських для передачі і висловлення таких понять, а тільки порівняно з тим спокоєм духу, яке властиве людям, які живуть з Богом.
285. Є дві самі внутрішні небесні засади: невинність і мир; вони названі самими внутрішніми, тому що вони безпосередньо виходять від Господа. Від невинності виходить всяке небесне благо; від миру ж всяке задоволення блага. У всякому благу є своє задоволення; і то, і друге, тобто як благо, так і задоволення, належать любові, бо то, що любиш, називаєш благом і відчуваєш, як задоволення; із того слідує, що ці самі внутрішні засади, тобто невинність і мир, виходять від Божественної любові Господньої і проникають почуття ангелів в самих внутрішніх їх засадах. Що невинність є сама внутрішня засада блага, це видно із попередньої глави, де ішла мова про стан невинності небесних ангелів; а що мир є сама внутрішня засада задоволення, що виходить із блага невинності, це буде пояснено тепер.
286. Найперше буде сказано, звідки походить мир. Божественний мир перебуває в Господі, отримуючи буття своє від єднання в Господі Божественної суті з Божественною людськістю; Божественна ж засада миру на небесах виходить від Господа і отримує буття своє від поєднання Господа з небесними ангелами, і особливо від поєднання блага і істини в кожному із них – ось початкове походження миру. Із цього видно, що мир на небесах є Божественна засада, яка внутрішнім шляхом наповнює всяке небесне благо блаженством; що, отже, блаженство є джерелом всякої небесної радості і що воно в суті своїй є Божественна радість Божественної любові Господньої, що походить від його поєднання з небесами і з кожним їх жителем. Ця радість, яка відчувається Господом в ангелах і ангелами від Господа, є мир; звідти витікає для ангелів всяке блаженство, задоволення і щастя або то, що називається небесною радістю.
287. Будучи таким чином першим джерелом миру, Господь названий князем миру, і сам він говорить, що мир виходить від нього і в ньому перебуває; тому також і ангели названі ангелами миру, а небеса оселею миру, як, наприклад, в слідуючи словах: „Дитя народилося нам; Син даний нам; і влада на раменах Його, і назвуть ім'я Йому: Дивний, Порадник, Бог сильний, отець вічності, Князь миру. Примноження пануванню Його і миру немає меж." Ісаї 9.6,7. „Мир оставлю вам, мир Мій даю вам: не так, як світ дає, Я даю вам." Івана 14.27. „Це сказав Я вам, щоб ви мали по Мені мир." 16. 33. „Нехай зверне Господь лице Своє на тебе і дасть тобі мир." Числа 6.26. „І ділом правди буде мир; тоді народ мій буде жити в оселі миру." Ісаї 22.17, 18. Що в Святому Слові під словом мир розуміється мир Божественний і небесний, можна це бачити також із других речень, в яких знаходиться це слово; так в Ісаї: 52.7; 54.10; 59.8; Єремії. 16. 5; 25. 37; 29.11; Огія 2.9; Захарія. 8.12; Псалми 37.37 і в інших місцях. Так як мир означає Господа і небеса, також небесну радість і задоволення, що походять від блага, так от звідки виник в давності і зберігся до тепер звичай говорити, вітаючи: „мир вам"; цей звичай ще більше

зміцнився внаслідок слів Господніх учням: „В який дім ввійдете, спочатку говоріть: «мир дому цьому!» І якщо буде там син миру, то спочине на ньому мир ваш. Луки 10.5,6. Подібним чином і сам Господь, явившись апостолам, сказав їм: „мир вам!" Івана 20. 19,21, 26. Цей же стан миру розуміється, коли говориться в Слові, що Господь „ приймав запахи любі (миру), див. Вихід 29.18,25,42. Левит. 1.9,13,17; 2.9; 6.8,13; 29.2,6,8,13,36; запах благоухання (миру) означає в небесному розумінні відчуття миру. Так як мир означає єднання в Господі самої Божественної засади з його Божественною людськістю і поєднання Господа з небесами і церквою. А також і з тими хто на небесах і в церкві приймають його, то на спогад цього була введена субота, названа так від слова мир, або спокій, і яка служила самим святим прообразом церкви; ось чому і Господь назвав себе Паном суботи. Матвія. 12.8; Марка.2.27,28; Луки. 6.5.

288. Так як небесний мир є Божественна засада, внутрішньо наповнююча блаженством благо, яке знаходиться в ангелах, то мир цей не інакше ними явно відчувається, як в сердечному задоволенні від життя в благу і в тому задоволенні, коли вони чують істину, згідну з їх благом; також і в тій душевній веселості яку вони відчувають, коли усвідомлюють таке єднання істини з благом: разом з тим мир цей наповнює всі дії і всі думки їх життя і проявляється в їх радості навіть зовнішнім чином. Але відносно якості і кількості мир на небесах відрізняється, в залежності від невинності їх жителів, тому що мир і невинність ідуть поряд; бо, як було сказано вище, від невинності виходить всяке небесне благо, а від миру – всяке задоволення цього блага. Із цього видно, що сказане вище про стан невинності на небесах може бути також сказане і тут про стан миру, тому що невинність і мир поєднані між собою, як благо і його задоволення, бо благо відчувається по його задоволенню, а задоволення пізнається по його благу; внаслідок чого ясно, що ангели самих внутрішніх, або третіх, небес перебувають в третій або самій внутрішній, степені миру, бо вони знаходяться в третій, або самій внутрішній, степені невинності; а що ангели нижчих небес перебувають в меншій степені миру, бо вони знаходяться і в меншій степені невинності, див. вище №280. Що невинність і мир нероздільні, як благо і його задоволення, це видно в дітях, які, перебуваючи в невинності, перебувають і в мирі, від чого всі їх думки і дії повні забавності; але цей мир в дітях є мир зовнішній; мир внутрішній, як і внутрішня невинність, належить одній мудрості, а якщо мудрості, то і поєднанню блага з істиною, бо мудрість походить від цього поєднання. Небесний, або ангельський, мир властивий також і людям, які знаходяться в мудрості від поєднання в них істини з благом і яку, внаслідок того, відчувають себе задоволеними в Бозі; але поки вони живуть на землі, мир їх скритий у внутрішніх засадах їх і виявляється вже тільки тоді, коли вони покидають тіло і піднімаються на небеса, бо тоді внутрішні засади їх розкриваються.

289. Так як Божественний мир походить від поєднання Господа з небесами, а, в особливості, в кожному ангелі від поєднання в ньому блага з істиною, то ангели знаходяться в стані миру, коли знаходяться в стані любові, бо тоді в них благо поєднано з істиною; про це що стани ангелів змінюються один другим, див. № 154-160. Те ж саме стається і з людиною, коли вона відроджується; коли в ній здійснюється поєднання блага з істиною, що особливо буває після випробувань, коли вона приходить в стан задоволення, який походить від небесного миру. Мир цей можна порівняти з ранком або зорею під час весни, коли після ночі і з сходом сонця все земне творіння знову оживає і запах рослинності освіжається росою, що впала з небес; коли весняне повітря наповнює землю родючістю, а душу людську – радістю; це відбувається тому, що весняний ранок, або зоря, відповідають стану миру небесних ангелів, див.№155.

290. Розмовляючи з ангелами про мир, я сказав їм, що на землі називають миром, коли між державами припиняються війни і ворожі дії або свари і бійки між людьми; що внутрішній мир вбачають в спокою духу по віддалені клопотів, а головне, в відпочинку і задоволенні після успіху в справах. На це ангели відповідали мені, що відпочинок, спокій і задоволення по усуненні клопотів, і успіх в справах хоч і здаються приналежностями миру, але в дійсності можуть бути такими тільки в тих людей, які живуть в небесному благу: мир перебуває тільки в тому благу; бо він сходить впливом від Господа в самі внутрішні засади ангелів і вже з відтіля опускається в нижчі засади, проявляючись тут в розумовому відпочинку, в спокою духу і діючій від того радості. Але в тих, які живуть в злі, миру немає; правда, буває в них після успіху

в справах дещо, подібне на відпочинок, спокій і задоволення, але це одно зовнішнє, в якому немає ніскільки внутрішнього миру; тому що внутрішність їх горить ворожістю, ненавистю, помстою, жорстокістю і багатьма іншими злими бажаннями, яким піддається дух їх, доходячи навіть до божевілля, якщо хтось їм не сприяє або не стримує їх страхом. Таким чином, задоволення тих людей являється в безумстві, тоді як у живучих в благу воно являється в мудрості; між тими і другими така ж різниця, як між пеклом і небесами.

О поєднанні небес з родом людським

291. Людям церкви відомо, що всяке благо виходить від Господа, а ніскільки не від людини і що, отже, ніхто не повинен приписувати собі хоч скільки-небудь блага; відомо також, що зло від диявола; тому люди, згідно з вченням церкви, відзиваються про тих, які живуть добре, які говорять і проповідують з благочестям, що їх наставляє Господь, відзиваючись в противному змісті про тих, які живуть погано і говорять нечестиво: того би не могло бути, якби людина не поєднувалася з пеклом і не поєднувалася з небесами і якби це поєднання було окремо від її волі і її розуму, з повною участю яких тіло її рухається і уста її говорять. Тепер буде сказано, в чому являється це поєднання.

292. При кожній людині є добрі духи і злі; через добрих духів людина поєднується з небесами, а через злих – з пеклом: ці духи знаходяться в світі духів, місце якого між небесами і пеклом; про цей світ буде сказано більш детально нижче. Коли ці духи приходять до людини, вони входять у всю її пам'ять і потім у все її мислення; злі духи входять в ті частини її пам'яті і мислення, які відносяться до зла, а добрі духи – в ті частини, які відносяться до добра. Духи не знають, що вони знаходяться при людині, а коли вони при ній, вони думають, що все, що знаходиться в її пам'яті і думках, належить їм; самої ж людини вони не бачать, тому що предмети, видимі в світлі нашого сонця, скриті від їх зору. Найбільше піклування докладається Господом про те, щоб духи не знали, що вони знаходяться при людині: якби вони це знали, то стали би говорити з нею, і тоді злі духи погубили би її, тому що злі духи, по поєднанню з пеклом, нічого більше не бажають, як погубити людину не тільки відносно душі, тобто віри і любові, а і відносно тіла. Інша справа, коли вони не говорять з людиною: тоді вони не знають, що вони від неї переймають і думки свої, і предмети своїх розмов, знаходячись в тому переконанні, що це їх власне, а кожен уважає і любить то, що називає своїм. Таким чином, духам приходиться уважати і любити людину, навіть не бачачи її. Що таке поєднання духа з людиною дійсно існує, це мені до того відомо із безперервного досвіду багатьох років, що більш достовірного я нічого не знаю.

293. Духи, які поєднуються з пеклом, приєднуються до людини по тій причині, що людина народжується в злі всякого роду і що початкове життя її переповнене злом; якби духи подібні її самій, не приєднувались до неї, то вона не могла би жити і не могла би навіть стримуватися від свого зла і відроджуватися; тому власне життя її підтримується в ній злими духами, а добрими духами вона утримується від нього. Внаслідок дії тих і других вона знаходиться в рівновазі, і ця рівновага дає її свободу, тобто вона може ухилятися від зла і схилятися до добра, і добро може відродитися в ній, чого ніяк не могло би статися, якби вона не була би вільна; вільною ж вона може бути, якщо духи не діють на неї, з одної сторони, з пекла, а з другої – з небес і якщо сама вона не знаходиться посередині. Мені було також показано, що життя людини, наскільки вона в ньому по спадковості і від себе самої, було би ніщо, якби її не дозволено було бути в злі і якби вона не була вільною; що не можна примусити людину до добра і що зроблене по примусу не залишається; а що добро яке людина робить в вільному стані, входить в її волю і стає ніби її власним і що по тих причинах людина поєднується з пеклом, і з небесами.

294. Я скажу також, в чому являється спілкування небес з добрими духами і спілкування пекла з злими, а потім в чому являється поєднання небес і пекла з людиною. Всі духи, які знаходяться в світі духів, спілкуються або з небесами, або з пеклом; злі духи -- з пеклом, а добрі – з небесами. Всі небеса складаються з общин, пекло також; кожен дух належить до якої-небудь общини і живе її впливом, діючи таким чином заодно з тією общиною: ось чому людина,

поєднуючись з духами, поєднується також з небесами або з пеклом і навіть з тією общиною небес або пекла, в якій вона знаходиться по своїх почуттях або по своїй любові; бо, як відомо, всі небесні общини поділяються, дивлячись по любові до блага і істини, а всі общини в пеклі, дивлячись по любові до зла і неправди; про небесні общини див. вище №41-45; 148-151.
295. Людині приєднуються такі духи, який він сам відносно почуттів своїх або любові; але добрі духи приєднуються до неї Господом, між тим як злі духи приваблюються самою людиною. Духи, які знаходяться при людині, міняються, дивлячись по зміні її почуттів, внаслідок чого в дитинстві не ті духи при ній, що в підростковий період і в юності, не ті духи, що в зрілості або в старості: в першому віці дитинства при ній знаходяться духи повні невинності, які, отже, спілкуються з небесами невинності, тобто з третіми, або самими внутрішніми, небесами; в другому віці дитинства, або в підростковому, при ній духи, яким властива любов до знань і які, отже, спілкуються з останніми або першими небесами; в юності і в зрілості при ній духи, які по любові своїй до істини і блага живуть в розумінні і потім спілкуються з середніми, або другими, небесами; на кінець, в старості при ній знаходяться духи, повні мудрості і невинності, які, отже, спілкуються з самими внутрішніми, або третіми, небесами. Таке приєднання, все ж, здійснюється Господом тільки відносно тих, які можуть змінюватися і відроджуватися; з тими ж, які не можуть ні змінюватися, ні відроджуватися, буває інакше: до них також приєднуються добрі духи, щоб вони, наскільки можливо, утримувалися ними від зла, але безпосередньо вони поєднанні з злими духами, спілкуються з пеклом, і ці духи такі, як сама людина. Якщо, наприклад, люди піддані любові до себе, користі, мстивості або перелюбству, то при них і духи з подібними властивостями, і духи ці, так би мовити, перебувають в недобрих почуттях людини; чим менше добрі духи можуть утримувати від зла, тим більше злі духи розпалюють її і чим більше їх бажання царюють в ній, тим більше вони прив'язуються до неї і не відступають від неї. Таким-то чином зла людина поєднується з пеклом, а добра – з небесами.
296. Людина тому керується Господом через духів, що вона вийшла із небесного порядку, бо народжується в пекельному злі, отже, цілком проти Божественного порядку і повернутися до нього вона може не інакше як через окреме посередництво, для якого саме і служать духи; цього би не було, якби людина народжувалася в добрі і згідно Божественного порядку: тоді людина не керувалась би Господом через посередництво духів, а через сам порядок. Тим впливом людина керується відносно того, що переходить від думки і волі її в діло, тобто відносно слів і дій; бо ті і другі слідують законам натурального або природного порядку, на відміну від духовного, внаслідок чого духи, приєднані до людини, не мають з нею нічого спільного. Тим же загальним впливом із духовного світу керуються і тварини, тому що вони не вийшли із порядку свого життя і не могли ні перевернути, ні розвалити його за відсутності розуму. Відносно різниці, існуючої між людиною і твариною, див. вище №39.
297. Що ж стосується єднання небес з родом людським, то сам Господь, згідно небесного порядку, впливає на кожну людину, як на самі внутрішні, так і на останні, зовнішні, в ній засади, налаштовуючи її таким чином до прийняття небес і керуючи зовнішніми в ній засадами через самі внутрішні; і в той же час самими внутрішніми – через останні, утримуючи через це в поєднанні все належне людині, до самих найменших частин. Цей вплив Господній називається впливом безпосереднім, а той, який здійснюється через духів, впливом посереднім і отримує початок свій від першого. Безпосередній вплив, тобто приналежний самому Господу, виходить від його Божественної людськості, пронизує волю людини, а через волю – і розум її, переходячи таким чином в благо її, а через благо – в істину; або, що те ж, в любов її, а через любов – в її віру, а не навпаки; ані, тим більше, в віру без любові, або в істину без блага, або в розум, який не виходить з волі. Цей Божественний вплив безперервно і тільки добрими людьми приймається в благо: дурними ж він або відкинутий, або подавлений, або перекручений, внаслідок чого і життя їх в злі, що в духовному розумінні рівняється смерті.
298. Духи, які знаходяться при людині, як поєднанні з небесами, так і поєднанні з пеклом, ніколи не впливають на людину своєю пам'яттю і думками, тому що при впливу їх власної думки людина була би переконана, що приналежне їм є її власним, дивись вище №256; тим не

менше, все ж, через духів тих зароджується в людині по впливу з небес всяке почуття, що відноситься до любові до блага і істини, а по впливу із пекла, всяке почуття, що відноситься до любові до зла і неправди; таким чином, наскільки почуття людини узгоджується з впливом, настільки він приймається нею в думку, бо внутрішня думка людини повністю згідна з її почуттям або любов'ю; наскільки ж почуття її не узгоджується, настільки і вплив не приймається. Так, якщо не думка нав'язується людині духами, а тільки любов або нахил до добра або до зла, то очевидно, що людині надається вибір; що вона вільна і може, роздумуючи, прийняти добро і відкинути зло, знаючи із Слова, що таке добро і що таке зло: то, що людина приймає думкою по любові, привласнюється нею, а то, що вона не приймає, не привласнюється нею. Із цього видно, який в людині вплив блага з небес і вплив зла із пекла.

299. Мені дано було взнати, звідки бувають в людини тривоги, нудьга і внутрішній сум, який називають меланхолією. Є духи, які ще не приєдналися до пекла, тому що вони ще в першому своєму стані – про них буде сказано пізніше, в розділі про світ духів; ці духи люблять не перетравлювані і шкідливі речовини, як, наприклад, залишки їжі, які гниють в шлунку; внаслідок чого вони знаходяться там, де речовини ці лежать в людині: вони їм приємні, і тут, віддаючись злим почуттям своїм, вони розмовляють між собою. Почуття, якими проникнута мова їх, впливають звідти на людину, вона стає сумною, неспокійною і нудьгує; якщо ж вони узгоджуються з нею, вона стає веселою і жартівливою: ці духи являються біля шлунку, інші вправо від нього, другі вліво, деякі зверху, другі знизу а також ближче або дальше, дивлячись по властивих їм почуттях. Що така причина душевного смутку в людині, мені дано було взнати це і переконатися в тому багаторазовим досвідом; я сам бачив тих духів, чув їх, відчував смуток, який вони наводили, говорив з ними, коли вони віддалялися, сум припинявся; з їх поверненням сум знову починався, і я бачив, що він зменшувався або збільшувався, дивлячись по їх наближенню або віддаленню. Із цього мені стало зрозуміло, чому деякі люди, які не знають що таке совість, внаслідок того що її в них немає, відносять її мучення до страждань шлунка.

300. Поєднання небес з людиною не подібне поєднанню людини з людиною: це поєднання здійснюється з внутрішніми засадами духу її, отже, з її внутрішньою або духовною людиною; з його ж людиною природною або зовнішньою здійснюється інше поєднання, через відповідності; про це поєднання буде сказано в наступній главі про поєднання небес з людиною через Слово.

301. В цій же главі буде показано, що поєднання небес з родом людським і роду людського – з небесами такої властивості, що одно існує другим.

302. Розмовляючи з ангелами про поєднання небес з родом людським, я говорив їм: хоч людина церкви визнає, що всяке добро від Господа і що при людині є ангели, але, тим не менше, дуже небагато вірять, щоби ангели були приєднані до людини і ще менше, щоб ці ангели знаходилися в її думках і почуттях. На це ангели відповідали мені, що таке протиріччя вірувань і переконань в людях на землі їм відомо; але дивувались, що воно могло мати місце всередині церкви, в якої є Слово, яке вчить про небеса і їх поєднання з людиною; коли поєднання це такого роду, що людина аніскільки не може думати без приєднання до неї духів і що від цього поєднання залежить все життя її. Вони мені сказали, що причина цього незнання являється в тому припущенні людини, що вона живе сама по собі, без будь-якого зв'язку з першою засадою життя: також в цьому незнанні її, що зв'язок цей підтримується небесами і що якби він припинився, то вона тут же би впала мертвою. Якби людина вірила (як воно по істині і є), що всяке добро від Господа, а всяке зло – від пекла, тоді би вона не присвоювала собі заслуги в добрі і зло не присвоювалось би її; бо таким чином у всякому добрі, про яке би вона думала або яке би вона творила, вона споглядала би на Господа, а будь-який вплив зла відкидала би в пекло, звідки воно і приходить; а так як людина не вірить ніякому впливу з небес і ніякому впливу пекла і тому вважає. Що все, що вона думає і хоче, знаходиться в ній самій і, отже, виходить від неї, то вона і присвоює собі зло і діюче на неї добро споганює поняттям про заслугу.

Про поєднання небес з людиною через Слово

303. Хто роздумує по внутрішньому розуму, той може бачити, що все існуюче зв'язується проміжними ланками з першою засадою і що все, що поза тим зв'язком, розпадається: бо хто так думає, той знає, що ніщо не може існувати від себе, а безперервно від чогось попереднього і що, отже, все існує від чогось першого; що зв'язок з попереднім подібний зв'язку між наслідком і причиною, бо якщо ту причину відняти від наслідку, то і сам наслідок розвалюється і пропадає. Думаючи таким чином, вчені розуміли і говорили, що існування є безперервне буття і що, отже, будь-яка річ, отримавши буття своє від першої засади, потім і існує безперервно від тієї ж засади. Але в чому являється зв'язок будь-якої речі з попередньою засадою і, таким чином, з засадою первісною, від якої все отримує своє буття, це неможливо сказати в декількох словах, тому що цей зв'язок різний і різновидий; скажу тільки взагалі, що є зв'язок світу природного з світом духовним і що внаслідок того є відповідність між всім існуючим в світі природному і всім існуючим в світі духовному. Про ці відповідності було сказано в №103-115, а що є зв'язок а потім відповідність всього що знаходиться в людині з усім існуючим на небесах, про це див. вище №87-102.

304. Людина створена таким чином, щоб між нею і Господом був зв'язок і поєднання; причина цього заключається в тому, що людина по створенню своєму і відносно внутрішніх, духу належних, засад подібна ангелу, бо у людини, як і в ангела, є воля і є розум; от чому після смерті своєї, якщо тільки вона жила згідно Божественного порядку, вона стає ангелом, і тоді мудрість її уподібнюється ангельській. Коли ж говориться о поєднанні людини з небесами, то під тим розуміється її з'єднання з Господом і спілкування з ангелами, бо небеса утворюються не внаслідок чогось, належного ангелам, а внаслідок Божественності Господній; що Божественна засада Господа утворює собою небеса, про це див. вище № 7-22. Крім того людина відрізняється від ангелів тим, що вона не тільки живе в духовному світі по внутрішніх засадах своїх, а і в природному світі, по своїх зовнішніх засадах; її зовнішні природному світу приналежні, засади складають все, що відноситься до її природної або зовнішньої пам'яті, до її мислення і уяви, взагалі до знань і науки з їх світськими задоволеннями і насолодами; потім такі насолоди, які належать чуттєвим в тілі засадам, і, на кінець, самі зовнішні почуття, дії і мова: все це відноситься до останніх засад; в них закінчується Божественний вплив Господа, бо він ніколи не зупиняється на середині, а іде до своїх останніх степенів. Із цього можна бачити, що людина є остання степінь Божественного порядку, в якому вона внаслідок того служить основою. Так як Божественний вплив не зупиняється на середині, а іде до своїх останніх степенів і так як середню степінь, через яку він проходить, складають ангельські небеса, а останню людина, і взагалі нічого не існує не зв'язаного, то зв'язок і поєднання небес з родом людським такі, що одно існує другим і що рід людський без небес був би такий же, як ланцюг без гачка, а небеса без роду людського – такі ж, як будинок без фундаменту.

305. Але так як людина внутрішніми засадами своїми відвернулася від небес і повернулася ними до світу, і до того віддалилася від небес, що не може більше служити їм основою, і тим самим розірвала зв'язок свій з ними, то Господом передбачено було посередництво, яке могло би служити для небес основою і з'єднати їх з людиною; тим посередником є Слово. Але яким чином Слово служить посередником, це було багато раз показано в творі Про Тайни Небесні; а також в статті Про Білого Коня Апокаліпсиса і в Додатку до твору про Небесне Вчення.

306. Я взнав з небес, що у найдавніших жителів землі було безпосереднє одкровення, бо тоді внутрішні їх засади були повернуті до небес і внаслідок того Господь міг з'єднуватися з родом людським, і що потім таке безпосереднє одкровення припинилося, а настало інше, посереднє одкровення через відповідності; що із них відбувалося все Богослужіння тодішніх жителів і що тому і церкви того часу були названі церквами прообразними; бо тоді було відомо, що таке відповідність і прообраз і що все, існуюче на землі, відповідає чому-небудь духовному на небесах і в церкві, або, що те ж, прообразує це; таким чином, зовнішні обряди, належні природному Богослужінню тих людей, служили їм засобами для мислення духовного, тобто відповідного з ангелами. З втратою науки відповідностей і прообразів було написано Слово, в якому всі слова і звороти мови є відповідності і, отже, вміщають в собі духовний або внутрішній зміст, зрозумілий ангелам; тому коли людина читає Слово і розуміє буквальний або зовнішній

зміст його, ангели розуміють його духовний або внутрішній зміст; бо будь-яка думка ангельська духовна, а людська – природна: ці думки хоч і здаються різними, а по суті складають одне ціле, тому що вони одна другій відповідають. Ось чому, коли людина віддалилася від небес і розірвала зв'язки її з ними, Господом передбачено було другий засіб для поєднання небес з людиною, тобто Слово. Яким чином Слово служить тим посередником, показано широко в творі Тайни Небесні і інших.

307. Для пояснення, яким чином здійснюється поєднання небес з людиною через Слово, я приведу із нього декілька виразів. Новий Єрусалим описаний в Апокаліпсисі в слідуючих словах: „І побачив я нове небо і нову землю; бо перше небо і перша земля минули. І побачив я святе місто Єрусалим, новий, що сходить від Бога з неба. Місто розміщене чотирикутником, і довжина його така ж як і ширина. І зміряв він місто тростиною на дванадцять тисяч стадій; довжина і ширина і висота його рівні. І стіну його зміряв в сто сорок чотири лікті, мірою людською, яка міра і Ангела. Стіна його побудована із яспису, а місто було чисте золото, подібне чистому склу. Підвалини муру міста прикрашені всякими дорогоцінними каменями. А дванадцять воріт – дванадцять перлин: кожні ворота були із однієї перлини. Вулиці міста – чисте золото, як прозоре скло". 21. 1,2,16,17,18,19,21.

Людина, читаючи ці слова, не розуміє їх інакше, як в буквальному розумінні, по якому видиме небо і земля повинні загинути, нові утворитися і святе місто, Новий Єрусалим, зійти на нову землю в розмірах, згідно з описаними; але ангели, які знаходяться при людині, розуміють все це цілком інакше, бо вони розуміють в духовному змісті все, що людина розуміє в природному: під новим небом і новою землею вони розуміють нову церкву; під містом Єрусалимом, що сходить від Бога з небес, вони розуміють її небесне вчення, дане одкровенням від Господа: під його довжиною, шириною і висотою, які однакові і по 12000 стадій, вони розуміють всі блага і всі істини цього вчення в сукупності; під його стіною вони розуміють істини, які визначають це вчення; під розміром стіни в 144 лікті, що є міра людська, і також ангельська, вони розуміють сукупність і якість всіх істин цього вчення; під 12 воротами, які є 12 перлин, вони розуміють істини; які знайомлять з вченням, перлина також означає ці істини; під основами стіни, які із дорогоцінних каменів, вони розуміють знання, на яких це вчення основане; під золотом, подібним чистому склу, із якого побудоване місто і стіни його, вони розуміють благо любові, яким сяє вчення з його істинами. Ось як ангели розуміють всі ці слова, тобто зовсім інакше, ніж людина, природні думки якої переходять в духовні думки ангелів, так що вони нічого не знають про буквальний зміст Слова, наприклад про нові небеса і нову землю, про нове місто Єрусалим, про його стіни, про його підвалини і його розміри; тим не менше, все ж, думки людини складають з думками ангела одне ціле, бо вони взаємно собі відповідають: вони складають одне ціле майже так само, як слова промовляючого і зміст тих слів для того, хто слухає і не звертає уваги на слова, а тільки на самий зміст їх. Із цього прикладу видно, яким чином небеса поєднуються з людиною через Слово.

Візьмемо для прикладу ще другий вираз із Слова: „В цей же день із Єгипту в Асірію буде велика дорога, і буде приходити Асур в Єгипет, і Єгиптяни в Асірію; Єгиптяни разом з Асіріянами будуть служити Господу. В цей день Ізраїль буде третім з Єгиптом і Асірією; благословення буде посеред землі, яку благословить Господь Саваоф, кажучи: благословен народ Мій – Єгиптяни, і діло рук Моїх – Ассіріяни, і спадкоємність Моя – Ізраїль". Ісаї 19.23-25. Що думає людина і що думають ангели, коли читають ці слова, можна бачити із співставлення буквального змісту Слова з внутрішнім: по буквальному змісту людина думає, що Єгиптяни і Асіріяни звернуться до Бога, будуть прийняті і складуть одне з Ізраїльським народом, але ангели, по внутрішньому змісту тих слів, думають про людину духовної церкви, яка тут в цьому розумінні описана і якої духовна засада означає Ізраїль, природна – Єгипет, а розумова, яка займає середину, -- Асур; і той і другий зміст утворює, все – таки, одне ціле бо вони один другому відповідають. От чому, коли ангели думають про що-небудь духовно, а людина про те ж саме природно, вони поєднуються – майже так же, як тіло з душею; подібним чином і в Слові: його внутрішній зміст є душа, а буквальний – тіло. Таке Слово всюди, із чого

зрозуміло, що воно є посередник для поєднання небес з людиною і що його буквальний зміст служить тому основою.
308. Через Слово поєднуються небеса і з тими людьми, які знаходяться поза церквою і в яких немає Слова, бо церква Господня вселенська і знаходиться у всіх тих, які визнають Божественну засаду і живуть в благостині; ці люди також після смерті своєї навчаються ангелами і приймають Божественні істини, див. про це дальше глави, в яких говориться про язичницькі народи. Вселенська церква на землі, перед лицем Господа, як одна людина, так само, як і всі небеса (про що було сказано вище, №59-72); але церква, в якій знаходиться Слово і в якій, отже, визнаний Господь, подібна в цій людині серцю і легеням: відомо, що всі внутрішні органи і члени тіла отримують різними шляхами життя своє від серця і легенів; таким же чином живе і та частина роду людського, яка поза церквою, яка володіє Словом, і яка утворює члени тієї людини. Поєднання небес через Слово з цією віддаленою частиною роду людського можна також уподібнити світлу, яке із середини поширюється на всі сторони: світло Божественне присутнє в Слові разом з Господом і небесами, і силою цієї присутності навіть віддалені народи користуються світлом, але цього би не могло бути, якби Слово не існувало. Істини ці зрозуміються ясніше при допомозі всього сказаного вище про небесний образ, згідно якому здійснюється спілкування і поєднання на небесах, див. № 200-212. Тайна ця зрозуміла тільки тим, які живуть в духовному світлі, а не тим, які перебувають в одному тільки природному світлі; бо люди, які живуть в світлі духовному, ясно бачать незліченну кількість таких речей, які невидимі для тих хто живе в природному світлі або уявляються їм чимось байдужим і темним.
309. Якби таке Слово не було дано на цій землі, то жителі її були би відлучені від небес, і при тому відлученні вони не могли би дальше бути розумними (істотами), бо людський розум утворюється внаслідок впливу небесного світла. Людина цієї землі навіть така, що вона не може прийняти безпосереднього одкровення і навчатися в ньому Божественним істинам, подібно жителям других земель, про що було сказано в окремому творі; не може, тому що вона більше інших занурена в світське і, отже, в зовнішнє, а для прийняття одкровення необхідні внутрішні засади; якби воно приймалось зовнішніми, то істина осталася би незрозумілою. Що така людина цієї землі, ясно видно навіть по тих людях, які належать до церкви, і хоч знають із Слова про небеса, про пекло і про посмертне життя, а все ж в серці своєму все це відкидають; а між ними є навіть і такі, які шукали слави вищої вченості, в яких, отже, можна було би припустити і вищу мудрість.
310. Мені випадало, розмовляючи з ангелами про Слово, говорити їм, що деякі люди ненавидять його за простий стиль і що ніхто нічого не знає про внутрішній зміст його; внаслідок чого ніхто і не вірить, щоб така висока мудрість могла приховуватися в ньому. На це ангели відповідали, що стиль Слова хоч і показується простим в буквальному розумінні, але все ж такий, що ніщо не може порівнятися з ним в перевазі, тому що Божественна мудрість прихована в ньому не тільки в кожному виразі, а навіть в кожному слові, і що ця мудрість сяє світлом на небесах; вони хотіли сказати тим, що Слово є світло небесне, тому що воно є Божественна істина, а Божественна істина на небесах сяє світлом, див. вище №132. Вони сказали також, що без такого Слова люди нашої землі були би позбавлені всякого небесного світла і, отже, всякого поєднання з небесами; бо наскільки світло небесне присутнє в людині, настільки вона поєднується з небесами і настільки через Слово відкриваються для неї Божественні істини: якщо людина не знає, що це поєднання здійснюється через відповідність духовного змісту Слова з його природнім, то це відбувається тому, що людина цієї землі нічого не знає про духовне мислення ангелів і про їх мову і що їх мова і думка відмінні від природної людської; не знаючи того, людина ніяк не може знати, що таке внутрішній зміст Слова, ні, отже, що через цей зміст може здійснюватися таке поєднання. Вони сказали ще, що якби людина знала про цей зміст і при читанні Слова хоч би трохи ним керувалася, то вона досягла би внутрішньої мудрості і, крім того, поєдналася би з небесами, бо через цей зміст вона стала би набувати думки ангельські.

Небеса і пекло утворюються із роду людського

311. Християнському світу зовсім невідомо, що небеса і пекло утворюються із роду людського: звичайно думають, що спочатку були створені ангели і що із них утворилися небеса; що диявол, або сатана, був перше ангелом світла, який за обурення був разом з полчищем своїм скинутий і що таким чином утворилося пекло. Ангели дуже дивувалися таким віруванням в християнському світі і ще більше тому, що тут нічого не знають про небеса, між тим як це є головне у вченні церкви; знаючи, що така неосвіченість панує на землі, вони втішились серцем, що бажано було Господу відкрити тепер християнам багато істин про небеса і про пекло і тим, по можливості, розсіяти пітьму, яка з кожним днем наростає, бо церква прийшла до кінця. Тому вони хочуть, щоб я підтвердив як почуте з їх вуст, що нема на всіх небесах ні одного ангела, який би створений був таким з самого початку, ні в пеклі диявола, який би спочатку був створений ангелом світла, а потім був скинутий, а що всі жителі як небес, так і пекла вийшли із роду людського; що в небеса ідуть люди, які жили на землі в небесній любові і вірі, а в пекло – які жили в пекельній любові і в пекельній вірі, і що пекло в сукупності є то, що називається дияволом і сатаною: дияволом – те пекло, яке позаду і в якому знаходяться так звані злі Генії, а сатаною – те пекло, яке попереду і в якому знаходяться так звані злі духи; далі буде сказано, чим являється те і друге пекло. (Про позначення місцевості словами позаду і попереду, дивись, що було про це сказано вище, №123,124.)

Дальше ангели говорили, що християнський світ склав собі таке поняття про жителів небес і пекла в зв'язку з деякими виразами із Слова, прийнятими в одному тільки буквальному змісті Слова, без пояснень істинного вчення, основаного на Слові; буквальний зміст Слова, без пояснення істинного вчення, приводить розум до суперечностей, за яким ідуть необізнаність, єресі і помилкові поняття.

312. Таке поняття в людях церкви підкріплюється ще тим віруванням, що ні одна людина не приходить в небеса чи в пекло до останнього суду, про який церква вчить, що все видиме повинно загинути і замінитися новим; що тоді душа повернеться в тіло своє і що в силу цього поєднання людина буде жити людиною повторно. В цьому віруванні неминуче заключається і друге, про ангелів, створених з самого початку, бо не можна вірити, що небеса і пекло могли утворитися із роду людського, якщо вірити, що ні одна людина не може прийти туди до кінця світу. Але щоб людина могла переконатися, що цього немає, мені дано було бути в товаристві ангелів і також говорити з тими духами, які знаходяться в пеклі. Спілкуючись з ними вже впродовж декількох років, і іноді безперервно з ранку до вечора, я міг навчитися всьому, що відноситься до небес і до пекла; це було мені дозволено з тою метою, щоб людина церкви не залишалася дальше в своїй помилковій вірі про воскресіння в день останнього суду, про стан душі до того часу, про ангелів і про диявола. Це вірування, як неправдиве, повне темноти і тих хто думає про ці предмети по власному розуму приводить спочатку до сумніву, потім і до заперечення; ці люди думають про себе: яким чином небо просторе, з чисельними світилами, з сонцем і місяцем може розвалитися і знищитися? Яким чином можуть зірки впасти на землю, коли вони більші землі? Яким чином тіла, поїджені черв'яками, зотлівші і розсіяні всіма вітрами, можуть зібратися знову для з'єднання з душею? Де до того часу знаходиться душа? Чим вона може бути, коли позбавлена почуттів, якими володіла в тілі? І багато тому подібного про ті предмети, які по незбагненності своїй не тільки не можуть підлягати вірі, а навіть в багатьох знищують всяку віру в посмертне життя душі, в існування небес і пекла і разом з тим у все інше, що відноситься до віри, яку сповідує церква. Що такі питання знищують ці вірування, це ясно видно із слів тих, які говорять: хиба хтось приходив до нас з небес і розказував про них? Що таке пекло і чи є воно? Що значить, що людина буде мучена вогнем всю вічність? Що таке день останнього суду? Хиба його не чекали надаремно в продовж цілих століть? І із багатьох інших подібних виразів, в яких чути заперечення всього.

Для того, щоб думки ці, такі звичні для людей, які за світську науку свою називаються вченими, не бентежили більше пекельним мороком поняття про Бога, про небеса, про вічне

життя і інші на цій основі вірування, -- Господом відкриті були внутрішні засади мого духу, і мені дано було з людьми, яких я знав тут, говорити після їх смерті. З деякими з них я говорив декілька днів. З другими – декілька місяців, а з деяким – цілий рік і, на кінець, з такою кількістю других, що число їх безперечно перевищує сотню тисяч; із них багато були на небесах, другі – в пеклі. З деякими мені випадало говорити через два дні після їх смерті; я розповідав їм, що в цей саме час готуються їх похорони і рештки тіла їх до захоронення: добре роблять, відповідали вони, що кидають то, що було матеріальне і служило їх світській роботі. При цьому вони виражали бажання своє, щоб я сказав про них, що вони не вмерли, а що вони живуть тепер такими ж людьми, як і перше, і тільки перейшли із одного світу в другий; що вони нічого попереднього не втратили, бо знаходяться в тілі і користуються всіма почуттями його, як і перше; володіють тим же розумом і волею і зберегли таке ж мислення, нахили, відчуття і бажання, як було на землі. Багато деяких із недавно померлих, побачивши, що вони живуть людьми, як і перше, і в такому ж стані – кожна людина після смерті знаходиться спочатку в тому ж стані, в якому вона була тут, а потім поступово переходить із нього в небеса або в пекло, -- надзвичайно раділи тому, що вони живі і навіть з трудом цьому вірили; притому дуже дивувались своєму незнанню і осліпленню відносно стану життя після смерті, і особливо тому, що в такому незнанні і осліпленні знаходиться людина церкви, яка, все ж, більше всіх інших могла би знати істину про цей предмет. Вони тоді вперше побачили причину такого осліплення і незнання: побачили, що зовнішнє, тобто світське і матеріальне, до того оволоділо розумом людей і переповнило їх, що вони не можуть вознестись до небесного світла і розглядати предмети, які відносяться до церкви, інакше, як в дусі свого віровчення; бо при такій любові до світського і матеріального, як сьогодні, розум наповнюється мороком, як тільки він пробує проникнути дальше букви віровчення.

313. Достатньо багато із вчених християнського світу приходять в здивування, коли після смерті бачать себе в тілі, в одежах і в будинках так же само, як і на землі, а коли згадують, як думали вони про життя після смерті, про душу, про духів, про небеса і про пекло, то їм робиться соромно; вони тоді усвідомлюють, що поняття їх тоді були не розумні і що значно більше мудрості було в поняттях людей, яких віра була простіша. Вчені, які ствердилися в таких неправдивих поняттях і які відносили все до природи, були уважно розглянуті, і виявилось, що їх внутрішні засади були повністю закриті, а зовнішні відкриті і що таким чином вони повертали погляди свої не до небес, а до світу, і, отже, до пекла: наскільки внутрішні засади відкриті, настільки людина повертається поглядами до небес, а наскільки її внутрішні засади закриті і відкриті зовнішні, настільки вони дивляться в пекло, бо внутрішні засади людини створені для прийняття всього, що відноситься до небес, а зовнішні – для прийняття всього, що відноситься до світу; тому люди, приймаючі світ, не приймаючи в той же час небеса, приймають пекло.

314. Що небеса утворюються із роду людського, це видно також із того, що дух ангельський і дух людський подібні один одному: і той і другий обдаровані здатністю розуміння, пізнання і хотіння; і той і другий створені для прийняття небес. Бо дух людський однаково здатний до мудрості, як і дух ангельський, але зовнішня мудрість його тому не рівняється ангельській, що людина одягнена тут в земне тіло, в якому дух її думає природним чином; коли ж він відділяється від узд , які тримають його в тілі, тоді він не думає більше по зовнішній природі своїй, а по духовній, а коли він думає духовно, тоді він охвачує думкою своєю неосяжне і невимовне для людини природної і таким чином стає мудрим, як ангел. Із цього ясно, що внутрішні засади в людині, які називаються духом її, по суті своїй є ангел (див. вище №57) і по відділенню своєму від земного тіла, подібно ж ангелу, приймає людський образ (що образ ангела є досконально людський, див. вище №73-77); але коли внутрішню засаду людини не було розкрито зверху, а тільки знизу, тоді, по відділенню своєму від тіла, вона хоч і остається в людському образі, але в жахливому і диявольському, бо вона не може дивитись вверх, на небеса, а тільки вниз, в пекло.

315. Кому відомо, що таке Божественний порядок, той може зрозуміти, що людина була створена, щоб стати ангелом, бо в ній, тобто людині, знаходиться та остання степінь порядку (п.304), в якій можуть утворюватися всі засади, які відносяться до небесної і ангельської

мудрості і які можуть бути відновлені і розвинені. Божественний порядок ніколи не зупиняється на середині, тобто на половині шляху, і не створює тут нічого без останньої степені, бо він тут не в повноті і досконалості, а іде дальше до останньої степені, див. №304; дійшовши до неї він начинає справу створення: силою зібраних тут засобів він відновлюється і переходить до дальшого творення шляхом породження. Ось чому остання степінь є розсадником небес.
316. Господь же воскрес не тільки духом, а і тілом, тому що, перебуваючи в світі, він прославив свою чоловічість, тобто створив її Божественною, бо душа яка була в ньому від отця, була сама Божественна засада, і тіло, ставши подобою душі, тобто Отця, стало також Божественним; ось чому Господь, як ні одна людина, воскрес духом і тілом. Він сам це об'явив учням своїм, коли вони, побачивши його, прийняли його за духа: Подивіться на руки Мої і на ноги Мої; це – Я Сам; доторкніться до Мене. Лук. 24.36-39; тими словами він показав, що він був людиною не тільки духом, а і тілом.
317. Щоб стало відомим, що людина після смерті живе і, дивлячись по життю своєму на землі, приходить на небеса або в пекло, мені було дуже багато відкрито про стан людини після її смерті. Але про це буде сказано пізніше в розділі про світ духів.

Про стан на небесах язичників, або народів, Які знаходяться поза церквою

318. Звичайно думають, що люди, народжені поза церквою яких називають язичниками, не можуть бути спасенними, тому що в них немає Слова і що, отже, вони не знають Господа, без якого немає спасіння. Але все ж вони можуть спастися, і цю істину можна взнати вже із того, що милосердя Господнє охвачує всіх, тобто поширюється на кожну людину; що язичники народжуються такими ж людьми, як і народжені всередині церкви, число яких в порівнянні з першими дуже незначне; і, на кінець, із того, що не їх вина, якщо вони не знають Господа. Кожен хто думає розважливо, може ясно зрозуміти, що ні одна людина не народжена для пекла, бо Господь є сама любов і любов його являється в тому, щоб хотіти спасіння кожної людини; внаслідок цього ним і було передбачено, щоб в кожної людини була хоч яка-небудь віра, яка приводила би її до визнання Божественної засади і внутрішнього життя, бо жити по вірі значить жити внутрішньо: тоді людина повертає погляд свій до Божественної засади, а не до світу; вона навіть тоді віддаляється від світу і, отже, від життя світського, яке є життям зовнішнім.
319. Хто знає, що саме в людині утворює небеса, той може знати, що язичники так само спасаються , як і християни, бо небеса всередині людини; і ті, які носять їх в собі, ідуть після смерті своєї на небеса. Мати в собі небеса значить визнавати Божественну засаду і бути веденому ним; перше і головне у всякій вірі є визнання Божественної засади: віра, яка не визнає Божественної засади, не є віра. Тому і заповіді будь-якої віри говорять про Богослужіння, тобто вчать, яким чином необхідно поклонятися Богу, щоби бути йому гідним; наскільки ці заповіді написані в серці людини, тобто наскільки вона хоче і любить їх, настільки і сам Господь веде її.

Відомо, що язичники, так як і християни, живуть морально і навіть деякі краще християн; ведуть люди моральне життя або заради Божественної засади, або заради погляду людського; перше із них, тобто життя моральне заради Божественної засади, є життя духовне. Те і друге по зовнішньому виду здаються однаковими, а всередині вони зовсім різні: одне спасає людину, друге – ні; хто веде життя моральне заради Божественної засади, той ведений цією засадою, а хто веде моральне життя заради людської думки, той ведений самим собою. Це буде зрозуміліше із наступного прикладу: хто не робить зла ближньому із-за того, що це противно вірі (релігії) і, отже, противно Божественній засаді, той утримується від зла із духовного мотиву; але хто не робить зла другому тільки із страху перед законом, із страху втратити добре ім'я, честь або вигоду і, отже, утримується від зла заради себе і світу, той утримується від зла заради природного мотиву і ведений самим собою; життя цієї людини природне, а тої – духовне.

Людина, якої моральне життя духовне, носить небеса в собі самому, а той, кого моральне життя тільки природне, не чує в собі небес. Це відбувається тому, що небеса впливають згори і

розкривають внутрішні засади, а через внутрішні засади впливають на зовнішні, тоді як світ впливає знизу і розкриває зовнішні засади, а не внутрішні, бо немає ніякого впливу із світу природного на духовний, а є вплив, або натхнення. із світу духовного на природний; внаслідок цього при одному впливу із світу природного, без прийняття в той же час і небес, внутрішні засади закриваються. Із цього можна бачити тих, які приймають в себе небеса, і тих, які не приймають їх. Все ж небеса в одній людині не подібні небесам в другій людині: вони відрізняються в кожному по любові до блага і до істини, що від цього блага походить; люблячі благо заради Божественної засади люблять і Божественну істину, бо благо і істина люблять себе взаємно і шукають поєднання. Ось чому язичники, хоч вони і не знаходяться тут в дійсних істинах, але в тому житті, по любові своїй до них, приймають їх.

320. Якийсь дух із язичників, який жив на землі в добрі благостині згідно поняттям своєї віри, почув, як духи із християн говорили про те, чому треба вірити (розмови духів між собою, особливо про блага і істини, не порівняно повніші і розумніші, ніж людські), і здивувався, що вони так сперечаються, сказав, що він не хоче і слухати їх, бо вони судять, основуючись на одному видимому і обманливому; він повчив їх наступний чином: якщо в мені є благо, то через те саме благо я можу правдивість істини визнати, а істину, мені невідому, можу взнати.

321. Із багатьох випадків я взнав, що язичники, які жили морально, в покорі і в слухняності, у взаємній благостині, згідно поняттям своєї віри і внаслідок того набували деяку степінь совісті, приймаються в тому житті і з особливим старанням навчаються там ангелами в благу і істинах віри, і що поки вони навчаються, вони ведуть себе скромно, розумно і мудро, легко приймають істину і проймаються нею, бо вони не склали собі проти істин віри неправдивих понять, які би необхідно було заперечувати, ні, тим більше, яких - небудь нечестивих понять про Господа, подібно багатьом із християн, які не мають про Господа іншого поняття крім як про просту людину. Коли язичники взнають, що Бог став людиною і таким чином явив себе світу, вони тут же признають це і поклоняються Господу, кажучи, що звичайно Бог міг явити себе світу, бо він є Бог небес і землі і рід людський належить йому. Безперечна та Божественна істина, що без Господа немає ніякого спасіння, але під тим необхідно розуміти, що немає другого спасіння, як через Господа. Всесвіт повний земель, і всі вони повні жителями; навряд чи деякі із них знають, що Господь став чоловіком на нашій землі, але так як вони поклоняються Божественній засаді в людському образі, то вони приймаються і ведуться Господом; див. про це невеликий твір „Про землі у Всесвіті”.

322. Між язичниками, як і між християнами, є мудрі люди і прості; щоб я міг взнати, які ті і другі, мені дано було говорити з ними іноді в продовж декількох годин, а іноді впродовж цілих днів. Але сьогодні не буває тих мудрих людей, як бувало в давнину, і особливо в стародавній церкві, яка поширилась майже по всій Азії і вірування якої перейшли до багатьох язичних народів; щоб я міг взнати, які були мудреці того часу, мені дано було по-товариські говорити з деякими з них.

До мене прийшов дух, який був колись одним із самих мудрих людей і тому відомий сьогодні у вченому світі; я говорив з ним про різні предмети, і мені дано було вважати, що то був Цицерон; знаючи його за мудреця, я повів розмову про мудрість, про розум, про порядок, про Слово і, на кінець, про Господа: відносно мудрості він мені сказав, що немає іншої мудрості, крім тої що відноситься до життя, і що ніщо інше не заслуговує цієї назви; про розуміння він сказав мені, що воно виходить від мудрості; про порядок – що він виходить від Всевишнього Бога і що жити в порядку значить бути мудрим і розумним; що стосується Слова, то коли я прочитав йому декілька рядків із пророків, він знайшов в тому величезне задоволення, і особливо в тому, що кожне ім’я і кожне слово мають внутрішнє значення, і дуже дивувався, що вчені теперішнього часу не знаходять задоволення в такому вивченні Слова; я бачив ясно, що внутрішні засади думки або духу його були розкриті, але він сказав мені, що більше слухати не може, тому що почуте було для нього дуже святе, щоб він міг його виносити, -- до такої степені він був тим читанням внутрішньо проникнутий. На кінець я говорив з ним про Господа і сказав, що він родився людиною, але був зачатий від Бога, скинув людське, отримане ним від матері, і прийняв людськість Божественну, і що він, а не другий хтось керує всесвітом. На це

співрозмовник мій відповідав мені, що він знає про Господа багато і сприймає по своєму, що спасіння роду людського не могло здійснитися інакше. В продовж нашої розмови декілька злих духів із християн навіювали різні спокуси; але він не звертав на них ніякої уваги, кажучи, що це не дивно, бо впродовж земного життя свого вони набралися про цей предмет неправдивих понять і що поки ці поняття не будуть усунені, вони не можуть утвердитися в поняттях протилежних, як ті люди, які оставались в повному незнанні.

323. Мені також дано було говорити з другими духами, які жили в давнину і належали тоді до числа самих мудрих. Я спочатку бачив їх попереду, на деякій віддалі; з цього місця вони могли взнати мої внутрішні думки і, отже, багато в них досить чітко: із однієї моєї думки вони могли пізнавати весь той ряд понять, до яких вона відносилась, і наповнювати її насолодженями мудрості і прекрасними образами. Із цього я зрозумів, що ці духи були із числа самих мудрих, і мені було сказано, що вони були із стародавніх. Тоді вони наблизились до мене, і коли я прочитав їм дещо із Слова, вони знайшли в тому величезне задоволення; я розумів, в чому саме було їх задоволення і насолода: воно найбільше походило від того, що все почуте ними із Слова, як взагалі, так і в особливості, прообразовувало і означало предмети небесні і духовні. Вони сказали при тому, що в той час, коли вони жили на землі, образ їх мислення, мова і навіть саме письмо були саме такими і що вся мудрість їх складалась із вивчення науки відповідностей.

324. Що ж стосується теперішніх язичників, то вони не обдаровані мудрістю, а в більшій частині простодушні; ті із них, все ж, які жили у взаємній благостині, стають мудрими в тому житті, і от тому приклади: одного разу, коли я читав 27 і 28 глави книги Суддів про те, як сини Давидові прийшли в дім Міхи і взяли ефод і серафим і литий кумир – при цьому був один дух із язичників, який, живучи на землі, поклонявся статуї. Слухаючи уважно те що сталося з Міхою і як він журився про вкрадену в нього статую, сам дух цей наповнився жалем і до того перейнявся нею, що від внутрішньої болі розгубився в думках; я відчував його біль і разом з тим невинність в кожному його почутті; духи із християн також були при цьому і спостерігали, і дуже дивувались, що поклонник статуї був повний таких глибоких почуттів страждань і невинності. Після того добрі духи почали говорити з ним і сказали йому, що не потрібно йому поклонятися статуї кумиру і що він, як людина, може зрозуміти цю істину; що він від того кумира повинен вознестися думками до того Бога, який сотворив небеса і землю і який керує ними, і що цей Бог є Господь. Поки вони таким чином говорили, мені дано було відчути внутрішнє почуття його поклоніння; воно давалось мені і було значно святіше ніж у християн.

Із цього можна ясно бачити, що язичники легше возносяться на небеса, ніж християни теперішнього часу, як і говорить Господь у Луки: „ І прийдуть зі сходу і з заходу, і з півночі і з півдня, і засядуть в Царстві Божому. І от, є останні, які будуть першими, і є перші, які будуть останніми. 13.29,30; бо дух цей, по стану своєму, міг навчитися всьому, що відноситься до віри, і прийняти це з внутрішнім почуттям: в ньому було милосердя, приналежне любові, і в його незнанні була невинність, а в кому є милосердя і невинність той добровільно і з радістю приймає все, що відноситься до віри. Цей дух був потім прийнятий в число ангелів.

325. Одного разу ранком я почув на деякій віддалі хор, і по зображеннях того хору мені дано було взнати, що це були китайці: вони зображали козла, вкритого шерстю, потім пиріг із пшона і ложку із чорного дерева, поєднуючи все те з поняттям про плаваюче місто. Вони виразили бажання підійти до мене ближче і, наближаючись, говорили, що хотіли би зі мною бути наодинці, щоб відкритися в своїх думках, але їм було сказано, що вони не можуть остатися одні і що другі ображаються на них за таке бажання, недоречне для гостей. Зауваживши обурення других, вони стали думати, чи не поступили вони погано проти ближнього і чи не присвоїли вони собі що-небудь, що належить іншим: відомо, що всі думки в тому житті поширюються, тому мені дано було зауважити внутрішнє хвилювання тих духів, яке походило від збентеження і побоювання, чи не образили вони кого, і від подібних цьому добрих почуттів; із цього я міг взнати, що в них була благостиня. Скоро після того я став з ними розмовляти і на кінець сказати їм про Господа: назвавши його Христом, я зауважив в них деяку відразу, але виявилось, що вона походила від того поняття, що християни живуть гірше і без всякої благостині. Коли ж я називав його просто Господом, вони були внутрішньо зворушені.

Після того вони взнали від ангелів, що християнське вчення більше всіх інших настоює на любові і благостині, але що не багато їх живе по тому вченню. Деякі язичники, живучи на землі, знали по розмовах, і по голосу, що християни ведуть дурне життя, передаючись перелюбству, ненависті, сварам, п'янству і іншим подібним вадам, яких вони бридяться як противних правилам їх віри; ці язичники в тому житті більш боязко ніж другі, приймають істини віри, а потім вони взнають від ангелів, що християнське вчення і сама віра вчать зовсім іншому, а тому самі християни значно менше, ніж язичники, живуть по заповідях свого вчення: переконавшись в тому, вони приймають істини віри і поклоняються Господу, але не так скоро, як другі.

326. Значно частіше буває, що язичники, які поклонялися якому – небудь Богу під видом ікони, статуї або якогось кумира, приводяться в тому житті до деяких духів, яких вони приймають за своїх богів або кумирів, з тою метою, щоб вони відкинули свої мрійливі поняття (фантазії); після декількох днів перебування з тими духами вони від них віддаляються. Також і люди, які поклонялися другим людям, іноді приводяться до них або до інших їх уособлень: наприклад багатьох із юдеїв приводять до Авраама, Якова, Мойсея, Давида; але коли вони зауважують, що в них стільки ж людяності як і в інших людях, і що вони не можуть отримати від них ніякої допомоги, тоді вони приходять в збентеження і відводяться в свої місця, дивлячись по життю, яке вони вели. Із всіх язичників найбільше люблять на небесах африканців, тому що вони швидше всіх інших приймають благо і істину небесні; вони в особливості хочуть, щоб їх називали слухняними, а не вірними: вони говорять, що християни, маючи в себе вчення про віру, можуть називатися вірними; вони ж не можуть, хиба в тому випадку тільки, коли вони приймуть це вчення або, як вони говорять, стануть здатними прийняти його.

327. Я говорив з деякими духами, які належали до стародавньої церкви, тобто до тої церкви, яка існувала після потопу і поширилась тоді до багатьох царств, таких як: Асірію, Месопотамію, Сірію, Ефіопію, Аравію, Лівію, Єгипет, Філістію до Тіру і Сідона і в землю Ханаанську по ту і другу сторону Йордану. Ці духи знали в той час про Господа, що йому належало прийти, і навчалися благам віри, але все ж відхилились від них і стали ідолопоклонниками. Вони знаходилися попереду, вліво, в темному місці і в жалюгідному стані; їх мова була подібна на звук флейти з одною тільки нотою, і в ній, здавалось, не було ні однієї думки розумної: вони сказали мені, що знаходяться в тому місці вже декілька століть і що їх деколи беруть звідти, щоб виконувати при других духах які небудь нижчі служби. Бачачи все те, я подумав про те, яка доля чекає в тому житті багатьох християн, які, хоч зовнішньо не ідолопоклонники, але є такими всередині, бо вони поклоняються собі самим і світу і в серці своїм заперечують Господа.

328. Про те, що церква Господня поширена по всій земній кулі і, отже, може називатися вселенською, що вона включає в себе всіх, які живуть по вірі своїй в добрі благостині і що та церква, в якій знаходиться Слово і яка через нього знає про Господа, відноситься до тих хто живе поза її границями, як відноситься до тіла людського серце і легені, від яких всі органи і члени тіла окремо отримують життя своє, згідно своїм формам, положенням і поєднанням, -- див. вище №308.

Про дітей на небесах

329. Деякі люди думають, що тільки ті діти ідуть в небеса, які народжені всередині церкви, а не ті, які народжені поза церквою, на тій підставі, як вони говорять, що діти народжені всередині церкви, -- похрещені і що хрещенням вони прийняли віру церкви. Але ці люди не знають, що ніхто через хрещення не стає учасником небес і віри, бо хрещення встановлено тільки в знак пам'яті того, що людина повинна відродитися і що людина, народжена всередині церкви, може відродитися, тому що в тій церкві є Слово, в якому містяться Божественні істини, через які досягається відродження, і тому також, що в тій церкві відомий Господь, через якого відродження здійснюється. Нехай же буде відомо, що кожна дитина, де б вона не народилася, всередині церкви чи поза нею, від батьків благочестивих чи нечестивих, по смерті своїй приймається Господом і виховується на небесах; там вона навчається згідно Божественному

порядку і наповнюється любов'ю до блага а через неї і до пізнання істини; після того, по мірі удосконалення свого розуму і мудрості, вона вводиться в небеса і стає ангелом.

Будь хто, думаючий по розуму, може зрозуміти, що ніхто не народжений для пекла, що будь хто народжений для небес і що якщо людина іде в пекло, то це по власній її вині, а за дітьми ніякої вини бути ще не може.

330. Померлі діти являються такими ж дітьми і в тому житті; в них таж дитяча натура, та ж невинність в незнанні, та ж ніжність у всьому; але тільки вони знаходяться ще в підготовчому стані, щоб вони могли потім стати ангелами, бо діти не ангели, а стають ними. Кожен, хто відходить з цього світу, воскресає там в точно такому ж стані життя, в якому він був тут: дитина -- в стані дитини; юнак – в стані юнака, так же як муж і старець в стані мужества і старості; але стан кожного міняється потім. Все ж стан дітей переважає стан інших по віку в тому відношенні, що вони знаходяться в невинності і що зло, набуте в земному житті, ще не укорінилося в них; невинність же така, що в ній може бути прийняте все небесне, бо невинність є приймачем істини віри і блага любові.

331. Стан дітей в тому житті набагато кращий стану дітей на землі, бо вони там не зодягнені в земне тіло, а в подібне ангельському: тіло земне по собі тяжке і грубе, воно не із середини і не із духовного світу приймає перші свої відчуття і рухи, а ззовні або з природного світу; тому діти тут повинні вчитися ходити, рухатися і розмовляти; навіть більше того, їх зовнішні почуття, як слух і дотик, повинні розвиватися в них від вправ. Інакше буває з дітьми в тому житті: так як вони духи, то вони тут же начинають діяти по своїх внутрішніх засадах, починають ходити і говорити без попередніх вправ, але тільки мова їх спочатку виходить із загального почуття, ще не достатньо вираженого в поняттях мислення; в скорому часі вони і з ними знайомляться; все це здійснюється так скоро, тому що зовнішнє в дітях відповідає їх внутрішньому. Про те, що мова ангельська витікає із різних почуттів, дивлячись по поняттях мислення, що виходить від почуттів, див. №234-245.

332. Як тільки діти воскресають, що стається тут же після їх смерті, вони возносяться на небеса і передаються там ангелам жіночого роду, які в земному житті своєму ніжно любили дітей, люблячи при тому і Бога; так як на землі вони любили всіх дітей з майже материнською ніжністю, то вони приймають їх, як своїх, і так само діти по вродженому їм нахилу люблять їх, як мам: кожна має при собі стільки дітей, скільки вона їх бажає по своїй материнській духовній любові (почуття материнської любові названо в оригіналі особливим словом „сторге", storge). Ці небеса знаходяться попереду, навпроти самого чола, просто в тому напрямку або радіусі, в якому ангели споглядають на Господа: ці небеса розміщені таким чином, тому що всі діти знаходяться під безпосереднім наглядом Господа; небеса невинності, тобто треті небеса, також впливають на них.

333. Діти по нахилах своїх різні; одні наближаються ними до ангелів духовних, а другі – до ангелів небесних: діти з небесними нахилами знаходяться в тих небесах з правої сторони, а діти з духовними нахилами – з лівої. Всі діти в великій людині, тобто в небесах, займають область очей: в області лівого ока знаходяться ті, хто з духовними нахилами, а в області правого ока – ті, хто з небесними нахилами; тому що Господь являється ангелам духовного царства перед лівим оком, а ангелам небесного царства – перед правим, , див. вище №112. Із того, що діти в великій людині, або небесах, знаходяться в області ока, очевидно, що вони знаходяться і під безпосереднім спостереженням і наглядом Господа.

334. Скажу також в декількох словах, яким чином виховуються діти на небесах. У своїх вихователькок вони вчаться говорити; перша мова їх є тільки звук, що виражає почуття і стає виразнішим по мірі того, як поняття мислення складаються в них, бо вся мова ангельська складається із понять мислення, які походять від почуттів їх, див. главу про цей предмет, №234-245. Спочатку надають почуттям їх, які всі виходять від невинності, такі речі, які являються перед їх очами і приємні їм.; а так як ці речі духовного походження, то разом з ними впливають і предмети, що відносяться до небес, через що внутрішні засади в дітях розкриваються і вони з кожним днем вдосконалюються: коли минає цей перший вік вони переводяться в другі небеса, де навчаються вчителями, і так дальше.

335. Діти в особливості навчаються з допомогою зображень або вистав, підібраних до їх здібностей, і ніхто не повірить, до якої степені ці зображення прекрасні і повні мудрості від внутрішнього джерела; таким чином дітям поступово навіюється розуміння, яке отримує життя своє від блага. Достатньо згадати тут про дві вистави, які мені дано було бачити: по них можна судити і про інші. Перша зображала Господа, що возноситься із гробу, і разом з тим поєднання його людської засади з Божественною, що робилося таким мудрим чином, що воно переважало всю людську мудрість, хоч це робилося дітьми і невинно. При цьому діти зображали і поняття про гріб, не поєднуючи, все ж, його з поняттям про Господа, якого присутність відчувалася ніби здалека; так робилося тому, що поняття про гріб включає в себе щось похоронне, що таким шляхом усувалося. Потім вони наповняли гріб чимось повітряним, що здавалося, все ж, ніби злегка водянистим; тим вони показували, також з чималими усуненнями, духовне життя в хрещенні. Після того я бачив, як вони зображали Господа, який сходив до тих що були в уздах смерті, і вознесіння його з ними на небеса; все це робилося з незрівнянним благочестям і обережністю. Цілком дитячим було то, що вони опускали майже непомітні, легенькі і м'які ниточки, які підтримували Господа в його вознесенії; у весь час вони були в святому страху, щоб яка –небудь частина їх вистави не торкнулася чого-небудь, що не містить в собі духовно небесних понять. Крім того, в них є інші вистави, якими вони приводяться до пізнання істини і любові до блага ніби забавами, відповідними їх вдачі.

336. Мені було показано, який ніжний їх розум. В той час як я читав молитву Господню, вони розумною засадою своєю впливали на поняття моєї думки, і я зауважував, що їх вплив був такий ніжний і такий м'який, що він належав ніби до однієї тільки любові; в той же час я зауважував, що розумна засада їх була розкрита, ніби починаючи від Господа, бо то, що впливало від них, впливало ніби і через них. Господь особливо впливає на поняття дітей через внутрішні їх засади, тому що в дітей, не як у дорослих ніщо ще не замкнуло їх поняття; ні одна неправдива засада не заважає прийняти їм істину, і життя в злі не заважає їм прийняти благо, отже, досягти мудрості. Із цього можна бачити, що діти після смерті не приходять тут же в стан ангельський, а що вони поступово приводяться до нього пізнанням блага і істини і що це робиться згідно всьому небесному порядку, бо всі найменші відтінки їх вдачі відомі Господу, внаслідок чого вони і приводяться до прийняття блага і істин блага, згідно всім загальним і частковим спонуканням їх нахилів.

337. Мені було також показано, яким чином їм все навіюється з задоволенням і приємністю, пристойними їх вдачі: мені дано було бачити дітей, одітих з великою витонченістю; навколо грудей їх були вінки із квітів, які виблискували самими приємними небесними фарбами; таким же чином були прикрашені і їх ніжні руки. Другого разу мені дано було бачити дітей з їх наставницями і з дівчатами райського саду, прикрашеного не стільки деревами, як лавровими альтанками, які утворювали майданчики і алеї, що вели до середини саду; діти були одіті, як було сказано вище, і коли вони входили, квіти які прикрашали вхід, наповнювались чудовим блиском. Із цього можна бачити, в чому являються їх насолоди і яким чином вони різними задоволеннями і радостями приводяться до блага невинності і благостині, благам, які постійно навіюються Господом через ці задоволення і радості.

338. Мені було показано через спілкування, цілком звичайного в тому житті, в чому являються поняття дітей коли вони бачать який-небудь предмет: всі предмети, як в загальному так і частково, представляються їм ніби живими; тому в кожному понятті їх думки є життя. І я зрозумів, що майже подібні ж поняття бувають у дітей на землі, коли вони забавляються своїми іграми, бо в них ще немає такого розуму, як у дорослих, щоб відрізнити неживий предмет від живого.

339. Вище було сказано, що діти бувають або з духовними, або з небесними нахилами; ті, які з небесними, легко відрізняються від тих, які з духовними нахилами: перші думають , говорять і діють значно м'якше, так що при тому навряд чи щось видно, крім чогось пливучого, що виходить від любові до блага, спрямованої до Господа і до других дітей; у других немає таких м'якості в їх думках, словах і діях, а у всьому, що вони роблять, зауважується ніби щось

тріпотливе або дрижаче; вони пізнаються також по незадоволенню, яке іноді виказують, і по багато чому іншому.
340. Багато хто думає, що діти остаються дітьми на небесах і що вони живуть як діти між ангелами; ті хто не знає, що таке ангели, могли утвердитися в цьому понятті, бачачи деколи в церквах ікони, на яких ангели зображені дітьми. Але на ділі зовсім інше: розуміння і мудрість утворюють ангела, і поки того і другого немає в дітях, вони хоч і живуть між ангелами, але самі не ангели; коли вони стають розумними і мудрими, тоді тільки вони стають ангелами і, що дивувало мене, вони тоді не здаються більше дітьми, а дорослими, бо тоді вдача їх вже не дитяча, але дозрівши ангельська; ця зрілість належить розумінню і мудрості. Якщо діти , по мірі удосконалення в розумінні і мудрості, здаються ростом вище, подібно підліткам або юнакам, то це внаслідок того, що розуміння і мудрість складають справжню духовну їжу: то що живить їх дух, живить в той же час і тіло, по відповідності; бо образ тілесний є не що інше, як зовнішній образ внутрішніх засад. Необхідно знати, що діти на небесах не виростають дальше першої молодості, при якій вони і остаються на всю вічність. Щоб я міг достатньо переконатися в тому, мені дано було говорити з такими із них, які були виховані на небесах і виросли там; з другими, які були ще дітьми, і з ними ж пізніше, коли вони вже стали юнаками; від них я і взнав спосіб їх життя від одного віку до другого.
341. Що невинність є приймач всього, що відноситься до небес, і що таким чином невинність дітей є основа для всіх почуттів любові до блага і істини, можна бачити із того, що було сказано вище, №276-283, про невинність ангелів на небесах, а саме, що невинність являється в тому, щоби хотіти бути веденому Господом, а не самим собою; що, отже, людина настільки в невинності, наскільки вона далека від своєї особистості, настільки вона в особистості Господній: особистість Господня є то, що називається правдою і заслугою Господньою. При всьому тому невинність дитяча не є справжня невинність, тому що вона ще без мудрості: справжня невинність є мудрість, або наскільки хто мудрий, настільки він любить, щоб вів його Господь або, що те ж, наскільки хто ведений Господом, настільки він мудрий. Тому діти від зовнішньої невинності, в якій вони спочатку знаходяться і яка називається невинністю дитинства, переходять до невинності внутрішньої, яка є невинність мудрості; ця мудрість є мета всього їх навчання і успішності; тому, коли вони досягають невинності мудрості, тоді до них приєднується і невинність дитинства, яка в той же час служила їм основою. Невинність дітей була мені зображена в виді чогось дерев'яного, майже неживого, але поступово оживаючого, по мірі того як діти удосконалювались пізнаннями істини і почуттями любові до добра; після того справжня невинність була мені показана в виді прекрасної дитини повної життя і голої. Самі невинні ангели, які перебувають в самих внутрішніх небесах і, отже, самі близькі до Господа, не представляються другим ангелам інакше, як дітьми і навіть голими, тому що невинність зображається наготою, яка не має стиду, як ми читаємо це про першого чоловіка і жінку його в раю, Буття 2.25; і як тільки вони втратили свій стан невинності, вони застидались своєю наготою і заховались, 3.7, 10, 11. Словом, чим більше в ангелах мудрості, тим більше в них невинності і чим більше вони невинні, тим більше вони самі собі здаються дітьми, тому і дитинство в Слові означає невинність, див. №278.
342. Розмовляючи з ангелами про дітей, я питав, чи чисті вони від зла, бо в них немає дійсного зла, як у дорослих. На це мені було сказано, що вони однаково схильні до зла, і навіть самі є не що інше, як зло; але що вони, як і всі ангели, стримуються Господом від зла і тримаються в благу таким, отже, чином, що їм здається, ніби вони в благу самі від себе. Щоб діти, які виросли на небесах, не остались про себе в тому неправдивому понятті, ніби благо, яке в них, виходить від них же самих, а не від Господа, їх іноді повертають в то зло, яке вони отримали по спадковості, і залишаються в ньому, поки вони не взнають, не признають і не повірять, що це не так. Якийсь дух із царських дітей, який помер дитиною, але виріс на небесах, був вищезгаданої думки; тому був він повернутий до вродженого йому життя в злі, і тоді, по сфері того життя, я зрозумів, що в ньому був дух любові до влади і що він в ніщо не ставив перелюбство: це зло він отримав від батьків своїх по спадку, але коли він признався в ньому, він був знову прийнятий в товариство тих ангелів, з якими жив і перше. Ніколи людина в тому житті не карається за

спадкове зло, тому що це зло її не належить і вона стала такою не по своїй волі; але вона карається за дійсне зло, яке належить її і, отже, за все те, що вона дійсним життям прийняла собі із спадкового зла. Якщо дітей, які виросли на небесах, повертають в стан їх спадкового зла, то це робиться не з тою метою, що вони за нього були покарані, а для того, щоб вони знали, що самі по собі вони одне зло; що із пекла , яке в них, вони піднімаються в небеса милосердям Божим і знаходяться на небесах не по своїх заслугах, а по милості Господній, внаслідок чого вони не повинні перед другими гордитися благом, яке в них є, бо це настільки ж противно благу взаємної любові, скільки істині віри.

343. Неодноразово, коли, бувало, натовп дітей самого раннього віку збирався навколо мене, я чув їх як щось ніжне, нестройне, тобто вони ще не діяли узгоджено і однодумно, як буває це пізніше, коли вони стають дорослими. Мене здивувало при цьому, що духи, які були зі мною, не могли стриматися, щоб не підбурювати їх до розмови; таке бажання вроджене духам; але я зауважував, що діти кожен раз противились і не хотіли говорити по примусу; я досить часто зауважував, що їх опір і відраза супроводжувались якимсь незадоволенням, і коли їм давалась деяка свобода говорити, вони тільки повторяли: це не так. Мені дано було взнати, що в тому являється їх спокушання і що воно допускається з тою метою щоб вони привикли і навчились не тільки противитися злу і неправді, але і не думати, не говорити і не діяти по впливу других і, отже, не допускати, щоб їх вів хтось інший, крім одного Господа.

344. Із вищесказаного можна бачити, яке виховання дітей на небесах, тобто що через розуміння істини і мудрості блага вони приводяться до життя ангельського, яке являється в любові до Господа і в любові взаємній, в яких обох перебуває невинність. А наскільки протилежне тому виховання дітей у багатьох, хто живе на землі, видно із слідуючого прикладу: ідучи по вулиці великого міста, я побачив декілька хлопчиків, які бились між собою; натовп, який зібрався дивився на це видовище з задоволенням; і я взнав, що навіть самі батьки заохочували дітей своїх до бійки. Все це було до того противно добрим духам і ангелам, які бачили це через мої очі, що я відчув їх відразу, яка особливо збільшувалась тим, що самі батьки заохочували дітей своїх до таких дій: духи зауважували при тому, що таким чином батьки з раннього віку гасять в дітях всяку взаємну любов і всяку невинність, яка навіюється їм Господом; що тим же способом батьки навчають дітей своїх ненависті і помсти і, отже, старанням своїм виключають дітей своїх із небес, де немає нічого іншого, крім взаємної любові. Так батьки, які бажають добра дітям своїм, нехай утримаються від таких заохочень!

345. Скажу також, яка різниця між померлими в дитинстві і померлими у віці. Помираючі дорослими приносять з собою в те життя основу придбану ними в світі земному і матеріальному; ця основа є пам'ять і її природні плотські нахили; ця основа після смерті остається незмінною і зберігається; але все ж вона служить тоді крайньою основою для думки, бо думка сприймається нею: із цього слідує, що яка ця основа і наскільки розум відповідає її змісту, така після смерті і сама людина. У дітей же, померлих дітьми і які виросли на небесах, немає такої основи; їх основа природно духовна, бо вони нічого не мають від природного світу і від земного тіла свого, а тому їм і не можуть належати ні такі грубі пожадливості, ні такі грубі думки: вони все отримують із небес. Крім того, діти не знають, що вони народилися на землі, а переконані, що народилися на небесах; тому вони не знають другого народження , крім духовного, яке здійснюється через блага і істини, через розуміння і мудрість, силою яких людина стає людиною; а як все це виходить від Господа, то вони думають і люблять думати, що вони належать самому Господу. Не дивлячись на це, все ж, стан людей, які виросли на землі, може статися таким же досконалим, як і стан дітей, які виросли на небесах, якщо тільки ці люди віддаляться від любові плотської і земної, тобто любові до себе і до світу, і замінять її любов'ю духовною.

Про мудрих і простих на небесах

346. Звичайно думають, що влада і слава на небесах більше належать мудрим, ніж простим людям на тій підставі, що в Даниїла сказано: „І розумні будуть сяяти, як світила на тверді, і

навернувші багатьох до правди – як зірки, на віки, назавжди.” 12.3. Але не багато знає, кого треба розуміти тут під іменем мудрих, тобто розуміючих і оправдовуючих: звичайно думають, що це ті, які називаються вченими, і особливо ті, які були учителями церкви і перевершили других вченням і проповідями; і між ними ті особливо, які багатьох привернули до віри. Всі такі вважаються тут, по слову Даниїла, думаючими і розуміючими; але на небесах вони не вважаються розуміючими якщо їх розуміння не було небесним розумінням: в чому воно являється буде сказано нижче.

347. Небесне розуміння є внутрішнє розуміння, яке отримує засаду свою від любові до істини не заради якої-небудь слави світської або якої небудь слави на небесах, а заради самої істини, якою людина проймається і насолоджується внутрішньо; ті, що проймаються і насолоджуються небесним світлом, то і небесною істиною, навіть, більше того, самим Господом; бо небесне світло є Божественна істина, а Божественна істина на небесах є Господь (див. №126-140). Це світло проймає тільки внутрішні засади духу, бо ці засади так влаштовані, що можуть сприймати це світло; по мірі того як воно проникає в них, вони наповнюються насолодою, бо все, що з небес навіюється і приймається, вносить з собою задоволення і приємність. Від того джерела походить справжня любов до істини, тобто любов до істини заради істини. Ті кому властива ця любов, знаходяться в небесному розумінні і сяють на небесах сяйвом твердині небесної: вони повні сяйва, тому що істина, де б вона не була на небесах, дає світло (див. №132), а твердиня небесна означає по відповідності ту внутрішню розумну засаду, яка властива небесному світлу, Ті ж, напроти, які люблять істину або заради світської слави, або заради небесної, не можуть сяяти на небесах, тому що вони проймаються і насолоджуються не небесним світлом, а світським і що це світло на небесах, без першого, є справжній морок. Тоді переважає в розумі людському думка про свою власну славу, бо вона є мета, заради якої вона діє; якщо ж ця слава служить метою, то людина перш за все дивиться на самого себе, а істини, які служать її для її слави, вважає тільки засобами для досягнення мети і придатними для цього знаряддями. Хто любить Божественні істини заради своєї слави, той бачить в Божественних істинах себе, а не Господа, внаслідок чого духовний зір свій, який належить розуму і вірі, вона повертає від небес до світу і від Господа до самого себе; от чому такі люди знаходяться в світлі земному, а не в небесному. По зовнішньому виду своєму, тобто перед людьми, вони здаються розумними і вченими нарівні з тими, що знаходяться в небесному світлі, тому що вони таким же чином виражаються, і навіть деколи, судячи по зовнішньому, з більшою мудрістю, бо вони підбурюються любов’ю до себе і вміють показувати, ніби вони повні небесних почуттів; але внутрішній образ їх, в якому вони представляються ангелам, зовсім інакший. Із всього того дещо видно, кого треба розуміти під іменем тих розуміючих, які будуть сяяти на небесах, як світила на твердині. А кого слід розуміти під тими, які багатьох оправдовують і які світяться, як зірки на небесах, про це буде сказано тепер.

348. Під оправдовуючи ми Багатьох, тобто під навернувшими других до правди, розуміються мудрі, а мудрими на небесах називаються ті, що живуть в благу; в благу ж там перебувають ті, що негайно приймають Божественні істини в життя. Коли Божественна істина переходить в життя, вона стає благом, бо вона тоді переходить в волю і любов, а все , що належить волі і любові, називається благом. Такі люди називаються мудрими, бо мудрість належить життю; а розуміючими, або розумними, називаються ті, що не приймають Божественні істини негайно в життя, а складають їх перше в пам’ять, звідки вони потім беруть їх і приймають в життя. Яким чином ті і другі відрізняються на небесах, можна бачити в главі, де говориться про обидва царства небесні, про духовне і небесне (№20-28), і в главі де говориться про всіх троє небес (№29-40). Перебуваючі в небесному царстві Господньому, отже, в третіх, або самих внутрішніх, небесах, називаються праведними, тому що вони аніскільки не приписують правди собі, а всю правду відносять до Господа, а правда Господня на небесах є благо, що від Господа виходить. От хто розуміється під тими, які названі оправдовуючими, тобто навернувшими до правди; кажучи про них же, Господь сказав: „Тоді праведники, засяють як сонце, в Царстві Отця їх” (Матвія13:43). Сказано, що вони засяють, як сонце, тому що вони живуть в любові до Господа, що від нього виходить, і що під сонцем розуміється та любов (див.№116-125); навіть і світло, в

якому вони живуть, і самі думки їх здаються як полум'яними по тій причині, що приймають благо любові безпосередньо від Господа як небесного сонця.
349. Всі ті, що набували собі в світі розуміння і мудрість, приймаються на небеса і стають ангелами, кожен по якості і кількості свого розуміння і мудрості, бо все, що людина набуває на землі, вона зберігає і забирає з собою після смерті: воно продовжує там рости і поповнюватись, але тільки згідно степені її любові до істини і блага, а не більше тої степені. Ті, в яких було мало любові і бажання, отримують мало, але все ж стільки, скільки можуть прийняти по степені любові своєї; ті ж, напроти, в яких було багато любові і бажання, приймають багато. Сама степінь любові і бажання служить ніби міркою, яка наповнюється до верху, тому більше дається тому в кого міра велика, і менше тому, в кого міра менша. Так робиться тому, що любов, від якої виходять схильності і бажання, приймає все то, що відповідає їй, -- внаслідок чого любов і прийняття співрозмірні. Це саме розуміється в словах Господа: „Бо хто має, тому дано буде і примножиться (Матвій 13:12; 25:29). Мірою доброю, втрясеною, натоптаною і переповненою насиплять вам в лоно ваше (Луки 6:38).
350. Всі, які любили істину і благо заради істини і блага приймаються на небеса. Хто любив їх багато є ті, що називаються мудрими, а хто любив мало, є ті, що називаються простими; мудрі оточені на небесах більшим світлом, а прості меншим: кожен по степені любові своєї до блага і істини. Любити істину і благо заради істини і блага значить хотіти і виконувати їх на ділі, бо ті, що хочуть і роблять, ті люблять, а не ті, які не хочуть і не роблять. Перші є ті, які люблять Господа і Господь любить їх, тому що благо і істина виходять від Господа і сам Він перебуває в благу і в істині, а потім і в тих, які волею і ділом приймають благо і істину в життя. Людина ,розглянута в самому собі, є також не що інше, як благо і істина, які знаходяться в ній, тому що благо належить любові а істина розуму, людина така, які її воля і розум. Із цього ясно, що людина настільки любима Господом, наскільки воля її утворилася благом, а розум – істиною. Бути любимим Господом значить також любити Господа, бо любов взаємна, і тому, хто любимий, Господь дає і любити.
351. В світі думають, що ті, які дуже знаючі у вченні церковному і Слові або в науках, глибше і гостріше бачать істину, ніж другі, що, отже, в них більше розуму і мудрості; ці люди такої ж думки про себе самих. Але тепер буде сказано, що таке істинне розуміння і мудрість і що таке уявне і неправдиве. Істинна мудрість і істинне розуміння являються в тому, щоб бачити і розуміти, що таке істина і благо, а потім, що неправда і що зло, і робити між тим і другим відповідну різницю силою внутрішнього бачення і розуміння. В кожній людині є внутрішнє і зовнішнє; внутрішнє є все, що належить внутрішній, або духовній, людині, а зовнішнє все, що належить зовнішній, або природній людині. По мірі того як внутрішнє утворюється і складає з зовнішнім одне, людина бачить розумом і розуміє. Внутрішнє в людині може утворюватися тільки на небесах; зовнішнє ж утворюється тільки в світі. Коли внутрішнє на небесах утворилося, тоді воно впливає на зовнішнє, що приходить від світу, і приводить це зовнішнє до відповідності, щоб внутрішнє з зовнішнім складали одно; коли це зроблено, тоді людина бачить і розуміє від внутрішньої засади. Для утворення внутрішньої засади є тільки один засіб, а саме: щоб людина зверталася поглядами своїми до Божественної засади і до небес, бо як було сказано, внутрішнє утворюється на небесах. Людина ж звертається до Божественної засади, коли вона вірить в нього і вірить, що від нього ж виходить всяке благо і істина, отже, всяка мудрість і всяке розуміння; вірить вона в Божественну засаду тоді, коли вона хоче, щоб вона керувала нею. Таким чином, а не іншим розкривається внутрішнє в людині (засада). Людина, яка має таку віру і життя згідне з нею, має силу і можливість стати розумною і мудрою, але для того, щоб її дійсно стати розумною і мудрою, вона повинна взнати багато того, що відноситься не тільки до небес, а і до світу: перше вона повинна взнати із Слова і від церкви, а друге із наук. По мірі того як людина набуває ці знання і прикладає їх до життя, вона стає розумною і мудрою, бо по мірі того внутрішній зір, приналежний її розуму, і внутрішнє почуття, приналежне її волі, або, ближче до оригіналу, внутрішні і зовнішні засади вдосконалюються.

Прості люди цього розряду є ті, в яких внутрішня засада розкрита, але не розвинена істинами духовними, моральними, громадянськими і природними; вони розуміють істину, коли чують її, але не бачать її в ній самій. Мудрі ж люди цього розряду є ті, в яких внутрішня засада не тільки розкрита, а і розвинута; вони бачать істину в ній самій і розуміють її. Із всього сказаного можна ясно зрозуміти, що таке істинне розуміння і істинна мудрість.

352. Уявне розуміння і уявна мудрість являються в тому, щоб не бачити і не розуміти від внутрішньої засади, що таке істина і благо і, потім, що таке неправда і зло, але тільки вірити, що благо і істина, зло і неправда є то, що називається так другими, і потім підтверджувати це. Ті, що не бачать істини в самій істині, а в словах других, можуть тоді замість істини прийняти неправду і вірити в неї, і навіть підтверджувати її в такій степені, що вона буде здаватись істиною, бо все підтверджуване приймає вид істини, і не має такого поняття, яке би не можна було підтвердити. Внутрішня засада таких людей розкрита тільки знизу, а зовнішня засада розкрита в них тільки в тій мірі, наскільки вони утвердилися в своїх поняттях. Таким чином , світло, через яке вони бачать, не є світло небесне, а світське, яке називається природним світлом; притому світлі неправда може світитися як істина і навіть, коли вона підтверджується, може наповнятися блиском, але цього не станеться при небесному світлі. Менше розумні і менше мудрі в цьому розряді є ті, які сильно утвердилися в тих поняттях; ті ж, що менше утвердилися, більше розумні і більше мудрі. Із цього видно, що таке недійсне розуміння і недійсна мудрість. До того розряду, все ж, не зараховуються ті, що в дитинстві приймали за істину то, що чули від своїх наставників, і які, коли виросли і почали думати по власному розуму, не визнають ці поняття, а бажають знати істину, і внаслідок цього бажання шукають її, і, коли знаходять, внутрішньо проймаються нею; так як ці люди люблять істину заради істини, то вони бачать істину перше, ніж утверджуються в ній. Це буде пояснено прикладом. Духи розмірковували між собою про слідуючі питання, чому тварина, а не людина народжується у всякому, з її природою відповідному, знанні? На це їм було сказано, що тварина живе в порядку свого життя, а що людина цього не робить, внаслідок чого вона і повинна бути приведена до порядку через навчання і науки; але якщо би людина народжувалася в порядку свого життя, яке являється в тому , щоб любити Господа більше всього, а ближнього як самого себе, то вона народжувалася би в розумінні і в мудрості, а потім і з вірою в кожну істину по мірі свого знайомства з нею. Добрі духи тут же побачили і зрозуміли, що це так, саме по світлу самої істини, а духи, які утвердилися в одній вірі і в наслідок того відкинули любов і благостиню, не могли цього зрозуміти, тому що світло підтверджуваної ними неправди заміняло світло істини.

353. Неправдиве розуміння і неправдива мудрість є те, що не признає Божественної засади, бо хто не признає цієї засади, а замість неї приймає природу – ті думають по чуттєво- природних засадах і є люди чисто чуттєві, хоч би і вважалися в світі за вчених. Їх вченість не іде дальше того, що в світі представляється очам їх; вони тримають це в пам’яті і розглядають майже матеріально, тоді як ті ж науки служать істинно розумним людям для утворення їх розуму. Під науками тут розуміються різні практичні науки, такі як: фізика, астрономія, хімія, механіка, геометрія, анатомія, психологія, філософія, історія народів і літератури, критика і мови. Пастирі Церкви, які заперечують Божественну засаду, також не піднімаються думкою своєю вище почуттєвих засад, які належать людині зовнішній. Вони дивляться на Слово Боже і на те що відноситься до нього, як інші дивляться на науки, не перетворюючи Слово в предмет думки або якого-небудь внутрішнього бачення, що виходить від просвітленого розуму. Це робиться внаслідок того, що внутрішні засади їх закриті, а з ними і найближчі зовнішні засади; закриті ж вони тому, що люди ці відвернулись від небес і в ту ж сторону повернули внутрішні засади людського духу, які, як було сказано вище, могли би бути повернуті до небес. Від цього вони не можуть бачити, що таке істина і благо, бо для них істина і благо в темноті, а зло і неправда в світлі. Але все ж люди почуттєві можуть роздумувати, і деякі з великим мистецтвом і проникливістю, ніж другі, але тільки на основі обманливих представлень почуттів, які підтверджуються науковими даними; і, внаслідок того що вони можуть таким чином роздумувати, вони вважають себе мудрішими від інших, Вогонь, яким запалюється любов їх при роздумуваннях, є вогонь любові до себе і до світу. Ось ті, що перебувають в неправдивому

розумінні і в неправдивій мудрості і які розуміються Господом у Матвія: „Дивлячись не бачать, слухаючи не чують, і не розуміють” (13:13-15). І в другому місці: „Затаїв це від мудрих і розумних і відкрив то немовлятам” (11:25).
354. Мені дано було говорити з багатьма із вчених після відходу їх від світу; деякі із них були досить знамениті і відому у вченому світі по творах своїх, другі були менше відомі, але в них скривалась, все ж, деяка мудрість. Ті, які в серці заперечували Божественну засаду, стали до того тупими, що вони ледве могли розуміти яку-небудь громадянську істину і ще менше духовну. Я відчував і навіть бачив, що їх внутрішні, духу належні засади були до того замкнуті, що здавалися чорними (такі речі в світі духовному видимі для зору), і тому ніскільки не могли переносити небесного світла, ні, отже, хоч скільки небудь сприймати небесний вплив. Чорнота, якою, здавалось, покривались їх внутрішні засади, була темніша і більша в тих, які в заперечуванні Божественної засади утвердили себе науковими доводами своєї вченості. Такі люди в тому житті приймають з задоволенням будь-яку неправду, якою вони просякаються, як губка водою, і відкидають всяку істину, як пружна кість то, що падає на неї. Мені було сказано також, що внутрішні засади тих, які утвердилися проти Божественної засади, визнаючи одну природу, дійсно перетворюються в щось кістяне; голова ж їх приймає вид, ніби із чорного дерева, що поширюється до самого носа, що показує, що вони вже позбулися будь-якого розуміння. Такі духи занурюються в глибини, які здаються болотами, в яких вони мучаться гризотою, в яку перетворюється їх неправда. Для них пекельний вогонь є прагнення слави і популярності, внаслідок чого вони виступають один проти одного і з пекельним жаром мучать тих, хто не поклоняється їм як божествам; таким чином вони по черзі мучать один одного. От в що переходить всяка світська вченість, коли вона через признання Божественної засади не пристосувала себе до прийняття небесного світла.
355. Що така в світі духовному доля тих вчених, коли вони після смерті приходять туди, можна взнати із того, що коли все, що знаходиться в природній пам’яті і безпосередньо з’єднано з тілесними почуттями, як наприклад, все вищезгадане наукове, усипляється і тільки науковим шляхом вироблена розумова засада служить там для думки і мови. Людина, правда забирає з собою всю свою природну память, але все, що знаходиться в ній не підлягає більше її огляду і не переходить в її думки, як це було коли вона жила на землі; вона вже нічого не може почерпнути звідти і винести в духовний світ, тому що воно не належить тому світу. Але все розсудливе, або розумне, що людина набула собі із наук, поки жила в тілі, узгоджується з світлом духовного світу. Тому наскільки дух людини став в світі розсудливим через знання і науки, настільки він розсудливий і по відході своєму із тіла, бо тоді людина стає духом, тим самим, який думав в ньому, поки він ще жив в її тілі.
356. Для тих же, навпаки, які навчаннями і науками здобули собі розуміння і мудрість, які всі знання свої прикладали до служб життя і в той же час визнавали Божественну засаду, любили Слово і жили життям духовно-моральним (див. №319), -- для них науки послужили засобом, щоб стати мудрими і утвердитися в тому, що відноситься до віри. Їх внутрішні, духу приналежні, засади відчувались і бачились мною ніби прозорими від світла білого блискучого, вогненного або голубого кольору, подібного до алмазів, яхонтів і сапфірів. Внутрішні засади приймали такий вид в залежності від того, наскільки вони через науку утвердили себе на користь Божественної засади і Божественної істини. Істинне розуміння і істинна мудрість представляються такими, коли їх бачать в світі духовному. Такий вид їх походить від небесного світла, яке є Божественна істина, що виходить від Господа як джерела всякого розуміння і всякої мудрості (див.№126-133). Основою для цього світла, в якому відбуваються ніби різнокольорові зміни, служать внутрішні засади духу, а підтвердження Божественних істин предметами, взятими із природи і, отже, із наук, роблять ці зміни; бо внутрішній дух людини оглядає предмети природної пам’яті своєї, і все, що тут служить для підтвердження, він ніби переплавляє вогнем небесної любові, відділяє і очищає до степені духовних понять. Поки людина живе в тілі, вона не знає цього порядку, тому що тут вона думає духовно, і природно: то, що вона думає духовно, вона не усвідомлює, а лише то, що вона думає природно. Але коли вона приходить в духовний світ, тоді вона не зауважує то, що думає природним чином, а лише то, що

духовним; така переміна в її стані. Із цього ясно, що людина стає духовною через знання і науки і що вони служать засобами для набуття мудрості, але тільки для тих, які вірою і життям визнали Божественну засаду; навіть ці люди переважно перед другими приймаються в небеса і знаходяться там між тими, які перебувають в середині (№43), тому що вони ближче до світла, ніж другі. Вони є ці розумні і мудрі на небесах, які світяться, як світила на тверді, і сяють, як зірки; прості ж там люди є ті, які признавали Божественну засаду, любили Слово і жили життям духовно-моральним, але чиї внутрішні, духу належні, засади не були в такій степені розвинуті знаннями і науками: дух людини подібний полю, цінність якого залежить від степені його оброблення.

Про багатих і бідних на небесах

357. Про прийняття душ людських на небеса існують різні думки: деякі вважають, що туди приймаються одні тільки бідні; другі – що туди однаково приймаються бідні і багаті; а деякі – що багаті не можуть бути туди прийняті поки не відкажуться від своїх багатств і не стануть нарівні з бідними; і кожну таку думку свою підтверджують Словом. Але люди, які вважають, що на небесах є різниця між бідними і багатими, не розуміють Слова. Слово всередині духовне, в букві ж воно природне; і тому ті, що приймають Слово в одному його буквальному змісті, ніскільки не приймаючи в духовному, дуже помиляються, і особливо відносно бідних і багатих, коли, наприклад, думають, що так же трудно багатим ввійти в царство небесне, як верблюду пройти через вушко голки, а що бідним ввійти на небеса легко тому тільки, що вони бідні. Бо сказано: „Блаженні бідні духом; бо ваше є Царство Боже” (Лука 6:20,21). Але ті, що мають деяке поняття про духовний зміст Слова думають інакше: вони знають, що небеса відкриті для всіх хто живе життям віри і любові, однаково для бідних і багатих; а хто саме розуміється в Слові під іменем багатих і бідних, буде сказано потім. Із багатьох розмов моїх з ангелами і немалого часу, проведеного мною в їх товаристві, мені дано знати достовірно, що багаті так же легко приходять на небеса, як і бідні; і що людина не виключається з небес за то, що вона жила в достатку, як і не приймається за одне те, що жила в бідності. На небесах є багаті і бідні, і багато із багатих там в більшій славі і більшому блаженстві, ніж бідні.

358. Я повинен спочатку сказати, що людина може набувати багатство і збільшувати по можливості свій добробут, аби це не було обманом або нечестивими засобами. Вона може розкішно пити і їсти, аби не покладала в цьому ціль свого життя; вона може дивлячись по стану, і положенню своєму розміщуватися розкішно і, подібно іншим, займатися розмовами, відвідувати розваги і говорити про світські справи. Немає необхідності, щоб вона із особливого благочестя ходила з сумним і жалобним виразом лиця і опущеною головою, а може бути веселою і радісною; немає необхідності в тому, щоб вона майно своє віддала бідним, якщо вона не робить цього по любові; словом, вона може в зовнішній поведінці своїй жити точно так, як людина світська, і це ніскільки не перешкодить її ввійти в небеса, аби внутрішньо вона думала про Бога як необхідно і поступала з ближнім щиро і правдиво. Людина така які її почуття і думки або які любов і віра; все, що вона робить в зовнішньому, отримує звідти життя своє, бо робити значить хотіти і говорити значить думати: вона діє по волі і говорить по думці. Тому, коли сказано в Слові, що людина буде судима по ділах своїх і нагороджена по поступках, це значить, що вона буде судима і нагороджена по думках і почуттях, від яких походять діла або які ховаються в них; бо діла без думки і без почуттів нічого не значать, а цілком залежать від думки і почуттів. Із цього ясно, що зовнішнє в людині нічого не значить, а що все залежить від внутрішнього, від якого зовнішнє походить. Для пояснення ось приклад: хто поступає щиро і нікого не обманює із одного страху перед законом або втратою доброго імені, а потім честі або вигод, той став би всіляко обманювати других, якби тільки страх цей не стримував його; його думка і воля – один обман, між тим як діла його, судячи по зовнішньому, здаються правдивими; ця людина, яка є внутрішньо не щирою і обманливою, носить в собі пекло. Хто ж, навпаки, поступає правдиво і нікого не обманює на тій основі, що обманювати значить іти проти Бога і

ближнього, той, якби навіть і міг когось обманути, не захотів би того; його думки і воля служать йому совістю; така людина носить в собі небеса. Діла того і другого, судячи по зовнішньому здаються однаковими. А всередині вони зовсім різні.
359. Таким чином, якщо людина може в зовнішньому жити так само, як і друга, може набувати багатства, давати бенкети, поселятися і одіватися розкішно в залежності від стану і посади, користуватися розвагами і задоволеннями і займатися світськими справами заради служби і занять і заради підтримання життя розумового і тілесного, аби внутрішньо вона визнавала Господа і благодіяла ближньому, -- то ясно, що не так трудно, як думає багато, знайти шлях в царство небесне. Вся трудність в тому, щоб стриматися від любові до себе і до світу і не допустити їх панування, бо від цього джерела виходить всяке зло. Що це не так трудно, як думають, можна зрозуміти із слів Господа: „І навчіться від Мене: бо Я тихий і покірний серцем; і знайдете спокій душам вашим. Бо ярмо Моє благо, і тягар Мій легкий" (Матвія 11:29,30). Ярмо Господнє благо, і тягар Його легкий тому, що наскільки людина противиться злу, що витікає від любові до себе і світу, настільки вона ведеться Господом, а не самим собою, і що потім сам Господь в людині противиться злу і віддаляє його.
360. Я говорив, після смерті їх, з деякими духами, які коли жили на землі, відказалися від світу і віддалися майже уособленому життю, щоб, відділитися думкою від всього світського і зануритись в благочестиві роздуми, надіючись таким шляхом ввійти в царство небесне. Але ті люди в тому світі в сумному стані духу: вони ненавидять тих, які не подібні на них; ненавидять за то, що їм не дано насолоджуватись більшим щастям, ніж другим, вважаючи, що вони заслужили його; зовсім не піклуються про других і ухиляються від всякої служби благостині, хоч тільки через неї людина поєднується з небесами. Вони більше других бажають бути на небесах, але, коли вони возносяться до місцеперебування ангелів, вони наводять на них сум, який порушує їх щастя; тому вони розходяться і після того переносяться в пустинні місця, де ведуть життя подібне тому, яке вели в світі. Людина не інакше може приготуватися до небес як в цьому світі кінцевих проявів, бо в кінцевому (або зовнішньому) прояві повинно закінчуватися кожне почуття. Якщо це почуття не виходить назовні і не проявляється в діях, що здійснюється не інакше як в колективі людей, то воно глохне і закінчується тим, що людина не бачить більше ближнього, а тільки самого себе. Із цього ясно, що приводить до небес життя благостині до ближнього, життя, яке полягає в тому, щоб поступати справедливо і просто у будь-якому ділі і в будь-якій службі, а не життя благочестя без цього життя благостині; що, отже, вправи в благостині і потім розширення діяльності життя в благостині збільшується по мірі того, наскільки людина віддана діловим заняттям, і зменшується по мірі того, наскільки вона від них віддаляється. Я про це скажу декілька слів із досвіду. Багато хто з тих, які в світі були віддані справі торгівлі і промислу і від нього розбагатіли, знаходяться на небесах, але небагато там з тих, які досягли почестей і багатства в службових посадах; тому що в наслідок наданих їм вигод і почестей для здійснення суду і правди, для роздачі почесних і вигідних місць вони на кінець стали любити самих себе і світ і, отже, відвернули від небес думки свої і почуття, і повернули їх до себе самих; бо наскільки людина любить себе і світ, настільки вона віддаляється від Божественної засади і віддаляється від небес.
361. Доля багатих на небесах така, що вони живуть в більшій розкоші, ніж другі; деякі з них розміщуються в палацах, де все сяє ніби золотом і сріблом; в них в достатку все, що відноситься до служб і потреб життя. А проте, вони не покладають серця свого до тих речей, а до самої служби їх: її вони бачать ясно і ніби в світлі, а золото і срібло ніби в тіні і неясно. Це відбувається тому, що, бувши в світі, вони любили саму службу, а золото і срібло – тільки як засіб і знаряддя діла; сама ж служба (якої би то не було речі) сяє на небесах: благо служби – як золото, а істина служби – як срібло. Таким чином , яка була служба, яку ці люди несли в світі, таке їх багатство на небесах і такі їх задоволення і блаженство. Благі служби являються в тому, щоб забезпечити себе і своїх необхідними для життя предметами, щоб бажати достатку заради вітчизни і ближнього, якому багатий більше, ніж бідний, може різними шляхами робити добро; тим більше що в таких заняттях людина віддаляється духом своїм від бездіяльного життя, яке шкідливе, бо в такому житті людина, по вродженому злу, віддається поганим думкам. Ці служби

добрі, наскільки в них є Божественна засада, тобто наскільки людина споглядає на неї і на небеса і в них бачить благо своє, а в багатствах бачить тільки благо, яке служить її для вищого.
362. Але доля багатих, які не вірили Божественній засаді і відкинули все що відноситься до небес і церкви, зовсім інша; вони знаходяться в пеклі, серед нечистот, бідності і злиднів: ось в що обертаються багатства, коли людина любить їх заради них самих; і не тільки багатства, а і сама служба або використання їх, яке складалося в тому, щоб сприяти всяким нахилам своїм, віддаватися насолодам, частіше і вільніше вдаватися в розпусту або зверхньо ставитись до тих, яких ненавидиш. Так як в подібних багатствах немає нічого духовного, а все в них земне, то вони перетворюються в нечистоти. Духовна засада в багатствах і службі їх подібна душі в тілі і небесному світлу у вологому грунті; без цієї духовної засади вони гниють, як тіло без душі, як вологий грунт, позбавлений небесного світла. Така доля тих, яких багатства спокусили і відвернули від небес.
363. В кожній людині після смерті зберігається пануюча в ній любов; та любов не викорінюється цілу вічність, бо дух людини цілком такий, яка її любов; і (що є тайна) тіло кожного духу і ангела є зовнішній образ його любові, повністю відповідний внутрішньому її образу, тобто образу її душі і духу. От чому властивості і якості кожного духу пізнаються по його обличчю, рухах і мові; таким би точно чином могла би бути пізнана і людина на землі, якби вона не навчилася лицем, рухами і мовою виражати почуття, яких в ній немає. Із цього видно, що людина остається на вічно такою, яка її пануюча любов. Мені дано було говорити з деякими духами, які жили тому назад сімнадцять віків і яких життя відоме по творах того часу, і я взнав, що любов, яка була в них тоді керує ними і до того часу. Із цього також видно, що любов до багатства і до служби багатства остається в кожному на вічність, і цілком такою, якою була на землі, з тою, все ж, різницею, що багатства в тих, які використовували їх на благу службу, перетворюються дивлячись по службі в приємні речі; а в тих, хто використовував багатства на недобрі служби, перетворюються в нечистоти, якими вони тоді стільки ж насолоджуються, як бувало на землі багатствами, на погані служби використаними. Вони тому насолоджуються тими нечистотами, що нечисті насолоди і розпуста, на які послужили їм багатства їх, а також і скупість, тобто любов до багатств без належного їх використання, відповідають нечистотам; духовна нечистота є не що інше.
364. Бідні ідуть на небеса не заради їх бідності, а заради їх життю; життя кожного залишається при ньому, багатий він чи бідний. Немає особливого милосердя для одного більше, ніж для другого: хто жив добре, той приймається, а хто жив погано, той відкидається. Крім цього, бідність стільки ж, як і багатство відхиляє і віддаляє людину від небес: серед бідних достатньо багато незадоволених своєю долею, дуже честолюбиві і вважають багатство за справжнє благословення; внаслідок чого, залишаючись без нього, вони віддаються гніву і поганим думкам про Божественне провидіння, вони навіть заздрять майну других, при першій нагоді готові їх обдурити і так само брудним насолодам. Зовсім інакша доля тих бідних, які задоволені своєю долею, які в заняттях своїх старанні і настирливі, люблять працю, а не бездіяльність, поступають справедливо і чесно, і живуть в той же час життям християнським. Мені випадало декілька раз говорити з духами, які належали до верстви селян і простого люду, які в земному житті своєму вірили в Бога і поступали в ділах своїх правдиво і чесно. Знаходячись в любові до пізнання істини, вони питали, що таке благостиня і віра, бо на землі вони багато чули про віру, а в тому світі – багато про благостиню. Внаслідок чого їм було сказано, що благостиня є все що відноситься до життя, а віра – все що відноситься до вчення; що благостиня являється в тому, щоб у всякому ділі хотіти і робити то, що справедливо і необхідно; що благостиня і віра нероздільні, як вчення і життя, відповідне вченню, або як воля і думка; що віра стає благостинею, коли людина хоче і робить то, що вважає справедливим і необхідним; після чого благостиня і віра складають вже не дві окремі речі, а одне ціле. Вони зрозуміли це дуже добре і досить цьому тішилися, кажучи, що, коли жили в світі, вони і не розуміли, що віра могла бути чимось окремим від життя.
365. Із попереднього видно, що небеса однаково доступні багатим і бідним і так само легко одним, як і другим. Якщо думають що бідним прийти туди легко, а багатим трудно, то це тому,

що Слово в тих місцях, де говориться про багатих і бідних, не було зрозуміле: тут під багатими розуміються в духовному змісті ті, які переповнені знаннями блага і істини, тобто ті, що належать до церкви, яка має в себе Слово; а під бідними розуміються ті що не мають тих знань, але які, все ж, бажають їх, тобто ті, що знаходяться поза церквою, де немає Слова. Під багатим, який одівався в порфіру і вісон і який був вкинутий в пекло, розуміється юдейський народ, названий багатим тому, що в нього було Слово і, отже, пізнання блага і істини в достатку; під одежами із порфіри означаються пізнання блага, а під одежами із вісону – пізнання істини; під бідним, який лежав біля воріт багатого і бажав насититись від крупин, що падали зі стола його, і який був віднесений ангелами на лоно Авраама, тобто на небеса, розуміються народи, які не мали знань блага і істини, але, все ж, бажали їх (Лука 16:19-31). Під багатими, які були запрошені на бенкет, вибачились і не прийшли, також розуміється юдейський народ, а під бідними, які зайняли місця їх, розуміються народи . які були поза Церквою (Лука 12:16-24). Тепер буде сказано, кого слід розуміти під багатим, про якого Господь сказав: Легше верблюду пройти через голчане вушко, ніж багатому ввійти в Царство Боже (Матвія 19:24). В цьому місці багатий означає багатих в тому і другому змісті – як природному, так і духовному. В природному – багатих, які володіють багатствами і покладають в них серця свої; в духовному ж – багатих, які повні знаннями і науками (з яких складаються духовні багатства) і які бажають з їх допомогою і власного розуміння проникнути в предмети, що відносяться до небес і до Церкви. Але так як це противно Божественному порядку, то і сказано, що легше верблюду пройти через голчане вушко, бо в цьому змісті верблюд означає знання і науку взагалі, а вушко голчане – духовну істину. Сьогодні не знають, що верблюд і вушко голчане мають це значення, тому що до цього часу не була відкрита ця наука, яка вчить духовному значенню всіх виразів, буквального змісту Слова: в кожній частині Слова є зміст буквальний і духовний, бо Слово – заради того, щоб могло здійснюватися поєднання небес з світом і ангелів з людьми після припинення безпосереднього їх поєднання, -- було написано із одних відповідностей речей природних з духовними. Із цього ясно, кого саме слід розуміти в цьому виразі під іменем багатого. Що багаті означають в духовному змісті тих, що знаходяться в пізнаннях істини і блага, а багатства – самі пізнання, які є справжні духовні багатства, це можна бачити із різних місць Священного писання: Ісая 10:12-14; 30:6,7; 45:3; Єремія 17:3; 48:7; 50636,37; 51:13; Даниїл 5:2-4; Єзекиїл 26:7,12; 27:1-36; Зах. 9:3.4; Пс. 44:13; Ос. 12:9; Откр.3:17,184 Лука 14:33 і в інших місцях. А що бідні означають в духовному змісті тих, які позбавлені знань істини і блага, але, все ж, бажають їх, це також видно із Слова у Матвія 11:5; Луки 6:20.21; 14:21; Ісаї 14:30; 29:19; 41:17,18; Саф. 3:12,13. Всі ці місця були пояснені в духовному їх значенні в праці „Тайни небесні” 9див.№10,227).

Про шлюби на небесах

366. Так як всі жителі небес походять від людського роду, внаслідок чого і ангели там обох статей, і так як від створення світу жінка призначена для мужчини, а мужчина для жінки, тобто щоб один належав другому, і, на кінець, так як ця любов вроджена обом сторонам, -- то, отже, є шлюби на небесах так само як і на землі. Але люби небесні цілком відмінні від земних, і тому буде сказано, що таке небесні шлюби, чим вони відрізняються від земних і чим подібні.

367. Шлюб на небесах є духовне поєднання двох особистостей в одну; спочатку буде пояснено, в чому являється це поєднання. Дух складається із двох частин, із яких одна називається розумом, а друга волею; коли ці дві частини діють нероздільно, вони тоді утворюють один дух: чоловік на небесах діє як та частина, яка називається розумом, а жінка – як та, яка називається волею. Коли це поєднання, яке належить внутрішнім засадам людини, сходить в нижчі, які належать тілу, тоді воно пізнається і відчувається як любов; ця любов є подружня. З цього ясно, що подружня любов бере свій початок в поєднанні двох особистостей в один дух; це

називається на небесах співжиттям, і в такому випадку говориться про ці особистості не як про дві, а як про одну: ось чому подружня пара на небесах не називається двома ангелами, а одним.
368. Таке поєднання чоловіка і жінки в самих внутрішніх, духу їх належних засадах відбувається внаслідок самої мети створення їх: мужчина народжується для того, щоб бути розумним, отже, щоб думати по розуму, а жінка народжується, щоб бути волею, отже, щоб думати по волі. Це навіть видно із нахилів і природної вдачі того і другого, так само як і із зовнішнього їх образу; із вдачі – тому що мужчина діє по розуму, а жінка по почуттях; із зовнішнього образу – тому що в мужчини лице грубіше і не таке гарне, мова сильніша, тіло міцніше, а в жінки лице ніжніше і гарніше, мова м'якша, тіло слабше. Така ж різниця між розумом і волею або між роздумуванням і почуттям, таке ж між істиною і благом і таке ж між вірою і любов'ю, бо істина і віра відносяться до розуму, а благо і любов до волі. Ось чому в Слові юнак і мужчина означають в духовному змісті розуміння істини, а діва і жінка почуття любові до блага; тому і церква, по любові її до істини і блага, називається жінкою і також дівою, і також всі перебуваючі в любові до блага називаються дівами (див, Об'явлення 14:4).
369. Кожна людина, будь вона жінкою чи мужчиною, обдарована розумом і волею, а все-таки в мужчині переважає розум, а в жінці воля, а людина така, яка переважаюча в неї засада. Але в шлюбах на небесах немає ніякого переважання, тому що воля жінки є воля і чоловіка, а розум чоловіка є розум і жінки, бо один любить бажати і думати, як і другий, тобто взаємно і зворотно; внаслідок цього відбувається і поєднання їх в одно ціле. Це поєднання є дійсне поєднання, тому що воля жінки входить в розум чоловіка, а розум чоловіка в волю жінки, особливо коли вони дивляться один одному в лице; бо, як вже не раз було сказано вище, на небесах є взаємне спілкування думок і почуттів, особливо ж між подружжям, бо вони люблять одне одного. Із цього можна бачити, в чому являється це духовне поєднання, яке утворює подружжя і створює на небесах подружню любов, а саме в тому, що одна сторона хоче, щоб все її належне належало і другій і навпаки.
370. Мені було сказано ангелами, що наскільки двоє подружніх знаходяться в такому поєднанні, настільки вони і в подружній любові, а отже, і настільки ж в розумінні, мудрості і блаженстві, тому що Божественна істина і Божественне благо, від яких виходить всяке розуміння, всяка мудрість і всяке блаженство, впливають в особливості на подружню любов і що, отже, подружня любов є сама основа Божественного впливу, бо вона в той же час є подружжя істини і блага. Як розум поєднується з волею, так істина поєднується з благом на тій основі, що розум приймає Божественну істину, а воля приймає Божественне благо і також утворюється благами; що людина хоче, то для неї благо, а що вона розуміє, то для неї істина. Внаслідок того все рівно сказати: поєднання розуму і волі або поєднання істини з благом. Поєднання істини і блага утворює ангела, а разом з тим і його розуміння, його мудрість і блаженство, бо ангел стає ангелом по мірі поєднання в ньому блага з істиною і істини з благом, або, що те ж, по мірі поєднання в ньому любові з вірою і віри з любов'ю.
371. Божественна засада, що від Господа виходить, тому в особливості впливає на подружню любов, що та любов походить від поєднання блага і істини, бо, як тільки що було сказано, поєднання розуму і волі є те ж, що поєднання блага і істини. Це поєднання бере свій початок в Божественній любові Господа до всіх хто знаходиться на небесах і на землі; і це благо сприймається ангелами і людьми в Божественних істинах. Єдиний прийомник блага є істина, тому, хто не перебуває в істині, той нічого не може сприйняти ні від Господа, ні від небес. Таким чином, наскільки істини в людині поєднані з благом, настільки сама людина знаходиться в поєднанні з Господом і небесами: от де самий початок подружньої любові і от чому та любов є сама основа Божественного впливу. По тій же причині поєднання блага і істини на небесах називається небесним подружжям, і небеса в Слові Божому уподібнюються подружжю і навіть називаються подружжям; сам же Господь називається женихом і чоловіком, а небеса з церквою – невісткою і жінкою.
372. Благо і істина, поєднанні в ангелі або в людині, складають не дві речі, а одну, тому що тоді благо належить істині, а істина благу. Таке ж поєднання буває, коли людина думає про те, чого вона хоче. І хоче то, про що вона думає; тоді думка і воля складають одно ціле, тобто один

дух, тому що думка утворює або представляє в образі то, чого хоче воля, а воля придає тому насолоду. От чому подружжя на небесах не називається двома ангелам, а одним; це саме треба розуміти під словами Господа: „Чи не читали ви, що Той, Хто створив спочатку чоловіка і жінку створив їх? І сказав: тому залишить чоловік батька і матір, і приліпиться до жінки своєї, і будуть двоє одною плоттю, так що вони вже не двоє, а одна плоть. І так що Бог поєднав, того людина хай не розлучає. Не все вміщає слово це, а кому дано (Матвія 19:4-6, 11; Марк 10:6-9; Буття 2:24). Тут описано небесне подружжя, в якому живуть ангели, і також подружжя блага і істини; а під словами „що Бог поєднав, того людина хай не розлучає" розуміється, що благо не повинно бути відокремлено від істини.

373 Із попереднього можна тепер бачити, звідки походить істинно подружня любов, а саме: що вона спочатку утворюється в дусі тих, що знаходяться в подружжі, а потім опускається і переходить в тіло, яким вона сприймається і відчувається як любов. Все, що сприймається і відчувається тілом, бере свій початок в духовній людині, і все, що із духовної людини переходить в тіло, проявляється тут в іншому виді, зберігаючи, все ж, деяку подібність і духовну схожість. Це – те ж, що душа і тіло, причина і наслідок. Як було про це сказано вище в обидвох главах про відповідності.

374. Я слухав одного разу ангела, який описував істинну подружню любов, з її небесними насолодами, і який говорив, що це є Божественна засада Господня на небесах, тобто Божественне благо і Божественна істина, до того в двох особах поєднані, що утворюють не два, а одно ціле. Він говорив, двоє подружніх на небесах тому утворюють цю любов, що кожен з них є представник свого блага і своєї істини не тільки відносно духу, а і відносно тіла, бо тіло яке влаштовано на подобу духу, є образ його. Із цього він виводив, що Божественна засада зображається в подружжі, яке живе істинно в подружній любові, і що внаслідок того в ньому зображаються небеса, бо всі небеса є Божественне благо і Божественна істина, що від Господа виходять; і що в наслідок того ж все, що є небесного, з блаженством і насолодами, які переважають всяку міру, належить тій любові. Міру цю він виражав словом, в якому містилися міріади міріад. Він дивувався, що людина Церкви нічого про це не знає, між тим як Церква є небо Господнє на землі, а небо є подружжя блага і істини. Він говорив також про своє здивування при тій думці, що в церкві більше, ніж поза нею, здійснюються і допускаються перелюбодіяння, задоволення від яких в духовному змісті а потім і в духовному світі є само по собі не що інше, як задоволення любові до зла в поєднанні з злом; задоволення пекельне, тому що воно здійснюється протилежно небесному, яке являється в задоволенні любові до істини в поєднанні з благом.

375. Всякий знає, що двоє люблячих подружніх внутрішньо поєднані і що основне в подружжі є поєднання духу одного з другим. Із цього можна знати, що який сам по собі дух їх, таке і їх поєднання і така між ними любов. Дух людини виключно утворюється істинами і благами, бо все, що є в світі, відноситься до блага і істини і до їх поєднання; ось чому і поєднання одного духу з іншим цілком залежить від істин і блага, якими вони утворились; отже, поєднання духів, які утворилися дійсними істинами і благами, є саме досконале. Необхідно знати, що ніщо одне одного так не любить, як благо і істина, і тому від тої любові виходить істинно подружня любов; зло і неправда також люблять одне одного, але ця любов перетворюється потім в пекло.

376. Із всього тепер сказаного про походження подружньої любові можна бачити, хто живе в подружній любові і хто не живе в ній; що ті живуть в ній, які по Божественних істинах знаходяться в Божественному благу; чим більше дійсні істини, з благом поєднанні, тим більше справжня подружня любов. А як всяке благо з істиною поєднане, виходить від Господа, то виходить, що ніхто не може перебувати в істинно подружній любові інакше як визнаючи Господа і Божественну його засаду, тому що без цього визнання Господь не може впливати і приєднуватися до істин в людині.

377. Із цього ясно, в неправді не живуть в подружній любові, а тим більше ті що знаходяться в неправді по злу: у тих, що живуть в злі і потім в неправді, внутрішні духу належні засади закриті, і тому тут не може бути ніякої засади подружньої любові; але нижче тих засад в людині зовнішній, або природній, від внутрішнього окремій, є поєднання зла і неправди, яке

називається пекельним подружжям. Мені дано було бачити, яке подружжя тих, що живуть в неправді по злу, і яке називається пекельним; вони розмовляють між собою і також в похоті сходяться, але внутрішньо вони горять один до другого смертельною ненавистю, яка так велика, що переважає всяке описання.

378. Також не може бути подружньої любові між двома особами різних віросповідань, тому що істина одної не узгоджується з благом другої, а дві не подібних і не узгоджених засади не можуть із двох духів створити одного; тому і в засаді любові їх немає нічого духовного: якщо вони живуть разом і в згоді, то це тільки по причинах природних (зовнішніх). На тій основі подружжя на небесах заключаються між особами однієї і тієї ж общини як такими що перебувають в однаковому благу і однаковій істині, а не між особами різних общин. Що на небесах всі що належать до однієї общини знаходяться в подібному благу і подібній істині і відрізняються від тих, які не в цій общині, -- див. №41 і слідуючі. Це саме означалось в ізраїльтян тим, що шлюби їх заключалися в середині колін ізраїльських і в особливості всередині сімейств і колін.

379. Також немає істинної подружньої любові між одним мужем і декількома жінками, бо це знищує духовну подружню засаду, яка являється в тому, що із двох духів утворюється один і, отже, знищує внутрішнє поєднання блага і істини, від якої виходить сама суть цієї любові. Шлюб з декількома жінками подібний розуму, поділеному на декілька волей, і чоловіку який належить не до однієї, а до багатьох церков, бо в цьому випадку віра його роздроблена до того, що її взагалі немає. Ангели кажуть що брати декілька жінок цілком противно Божественному порядку, що вони знають це по багатьох причинах і між іншим із того, що при першій думці про багатоженство вони позбавляються внутрішнього блаженства і небесного щастя і знаходяться тоді ніби в якомусь сп'янінні, тому що благо їх розлучено з істиною своєю. Внаслідок того що внутрішні, духу їх належні засади приходять в такий стан при одній думці про це і намірі, вони ясно розуміють, що шлюб з декількома жінками замикає їх внутрішні засади і приводить до того, що замість подружньої любові вкрадається пожадлива любов, яка віддаляє чоловіка від небес. Дальше вони кажуть, що людина трудно це розуміє, тому що мало людей, які живуть в справжній подружній любові, а ті хто не живе в ній нічого не знають про внутрішні насолоди, які властиві цій любові. Вони знають тільки про тілесні задоволення, які після короткочасного співжиття перетворюються в незадоволення; тоді як насолоди істинної подружньої любові не тільки тут, на землі, продовжуються до старості, а навіть і після смерті переходять в насолоди небесні і тоді наповнюються внутрішніми насолодами, які навіки вдосконалюються Вони також сказали, що блаженства істинної подружньої любові можуть бути нараховані тисячами, і немає ні одного, яке було би відоме людині і могло би бути зрозуміле розумом того, хто не перебуває від Господа в подружжі блага і істини.

380. Любов до панування одного з подружжя над другим повністю знищує подружню любов і її небесні насолоди, бо, як було вже сказано, подружня любов і її насолоди являються в тому, щоб воля одного була волею і другого і навпаки. Любов до панування знищує такий стан подружньої любові, бо хто панує, той хоче, щоб одна тільки його воля була волею другого, а щоб воля другого для нього не існувала; внаслідок чого між таким подружжям немає нічого взаємного і ніяких зносин любові з її насолодами, тоді як ці зносини і поєднання, що виходить від них, є та сама внутрішня насолода, яка називається блаженством. Любов до панування повністю гасить це блаженство, а з ним і все, що є небесного і духовного в подружній любові, до того, що такі люди взагалі не знають про існування цієї небесної і духовної в подружжі засади; якщо їм сказати про неї, вони приймуть це з презирством і при першому слові про таке блаженство будуть сміятися або злоститися. Коли людина хоче і любить то, чого хоче і любить другий, тоді обидві сторони вільні, бо всяка свобода належить любові; а де є панування, там не має свободи ні для одної, ні для другої сторони; одна в рабстві, друга також, тому що по рабськи покірна пристрасті до панування; але це цілком не зрозуміло тому, хто не знає, що таке свобода небесної любові, Із того, все ж, що було сказано про походження і суть подружньої любові, можна знати, що наскільки входить в неї панування, настільки духи обох сторін не поєднанні, а роз'єднані; панування підчиняє, а підкорений дух або не має волі, або воля його протилежна

другій: якщо в нього немає волі, значить, в нього немає і любові; якщо ж воля його протилежна другій, то ненависть займає місце любові. Внутрішні засади людей, які живуть в такому подружжі, знаходяться постійно в зіткненні і боротьбі, як це буває завжди між протилежними сторонами, хоч в зовнішніх їх відносинах вони заради свого спокою зберігають мир і тишу. Зіткнення і боротьба їх внутрішніх засад виявляється після смерті; в більшості випадків чоловік і жінка там зустрічаються, і тоді вони нападають один на одного з такою жорстокістю, що готові розтерзати себе, бо тоді вони поступають згідно стану своїх внутрішніх засад. Мені дано було декілька раз бачити їх зіткнення і взаємну лють, і в деяких вони були повні помсти і жорстокості. В тому житті внутрішні засади кожного вільні і не зв'язані більше зовнішніми умовами, як це буває по різних причинах на землі, бо тоді кожен такий, який він внутрішньо є.

381. В деяких людей буває якась подоба подружньої любові, яка, все ж, не є подружньою любов'ю, якщо обидві сторони не знаходяться в любові до блага і істини. Ця любов тільки приймає вид подружньої по різних причинах, наприклад, коли чоловік і жінка бажають користуватися взаємними послугами, спокоєм, відпочинком або бездіяльністю, доглядом при хворобі і старості або вихованням любимих дітей. У деяких це примус від страху другої половини, або заради доброї слави, або із страху перед хворобами; других приводить до того пристрасть. Подружня любов відрізняється також між чоловіком і жінкою; у одного її може бути більше або менше, а в другого мало або взагалі немає; і внаслідок цієї різниці одного можуть чекати небеса, а другого пекло.

382. Справжня подружня любов перебуває в самих внутрішніх небесах, тому що ангели тих небес перебувають в подружжі блага і істини і в невинності; ангели нижчих небес також перебувають в подружній любові, але тільки по мірі їх невинності, бо подружня любов є сам по собі стан невинності. Ось чому подружжя, яке живе в подружній любові, насолоджується небесними задоволеннями, які для них подібні невинним забавам маленьких дітей; вони знаходять задоволення у всьому, бо небеса надихують радістю на будь-яку дрібницю їх життя. Тому також подружня любов на небесах показується в найгарніших образах; я бачив її зображену дівою невимовної красоти і окруженої хмаркою блискучої білизни. Мені було сказано, що вся красота ангелів на небесах залежить від їх подружньої любові: почуття і думки, що виходять від цієї любові, зображаються алмазними атмосферами з блиском карбункулів і яхонтів, і при тім з почуттям насолоди, яка пронизує внутрішні засади духу ангелів. Словом, небеса зображаються в подружній любові, бо небеса для ангелів зображаються в подружній любові, бо небеса для ангелів являються в поєднанні блага і істини, і це поєднання творить подружню любов.

382а. Небесні подружжя відрізняються від земних тим, що метою останніх є між іншим народження дітей; на небесах же того немає, а замість народження дітей є народження істини і блага. Це народження тому заміняє перше, що подружжя на небесах є подружжям блага і істини, як вже було пояснено вище, і що в тому подружжі більше всього люблять благо і істину і їх поєднання; тому і подружжя на небесах породжує благо і істину. От чому в Слові народження і покоління означають породження духовні, тобто блага і істини; мати і батько означають істину в поєднанні з благом, які породжують; сини і дочки – породження істини і блага; зяті і невістки – поєднання тих істин і благ і т. д. Із цього ясно, що подружжя на небесах не подібні подружжям на землі; шлюб на небесах духовний і не повинен називатися шлюбом, а поєднанням одного духу з другим по подружжю блага і істини; на землі шлюб є, тому що він відноситься не тільки до духу, а і до тіла. Так як на небесах шлюбів немає, то двоє в подружжі там не називаються чоловіком і жінкою, а кожен з них, згідно ангельському розумінню про поєднання двох духів в один, називається словом, яке означає належне одне другому взаємно і зворотно. Із цього можна бачити, як треба розуміти слова Господа про шлюб (Лука 20:35,36).

383. Мені також дано було бачити, яким чином заключаються шлюби на небесах. Всюди на небесах всі подібні по натурі живуть в товаристві, а не подібні розділяються, тому кожна община на небесах складається із ангелів з однаковими нахилами; подібне тягнеться до подібного не від себе, а від Господа (див. №41,43,44 і дальше). Так же само і відносно чоловіка і жінки, яких духи можуть бути поєднані в один: при першому погляді вони люблять одне одного

від самої глибини душі, бачать в собі чоловіка і жінку і вступають в подружжя; тому всі подружжя на небесах походять від одного Господа. При цьому проводиться свято, яке святкується серед чисельного зібрання; святкування різні дивлячись по общинах.
384. Так як подружжя на землі служить розсадником роду людського, а рівно і розсадником ангелів небесних (бо, як було сказано вище, в окремій главі, небеса походять від роду людського), і так як, більше того, подружжя походить від духовної засади, тобто від подружжя блага і істини, і Божественна засада Господа безпосередньо впливає на подружню любов, -- то самі подружжя достатньо святі в очах небесних ангелів. І навпаки: так як перелюбства противні подружній любові, то ангели вважають їх огидними, бо як в подружжі ангели бачать єдність істини і блага, тобто небеса, так само в перелюбі вони бачать подружжя зла і неправди, тобто пекло. Ось чому як тільки вони чують слово „перелюбодіяння", вони відвертаються. Ось чому також, коли людина здійснює перелюб із задоволення, небеса закриваються для неї; а коли небеса для неї закриті, людина не признає вже більше Божественної засади і всього що відноситься до віри, яку сповідує церква. Що всі, які живуть в пеклі налаштовані проти подружньої любові, мені дано було зрозуміти це по сфері, яка від них поширювалася і яка ніби знаходилася в постійному зусиллі роз'єднати і порушити подружжя. По тій сфері я міг переконатися, що задоволення , яке панує в пеклі, є задоволення перелюбодіяння і що задоволення в перелюбодіянні являється також в задоволенні порушувати поєднання істини і блага – поєднання, яке створює небеса. Із цього слідує, що задоволення перелюбодіяння є пекельне, цілком протилежне задоволенню подружньому, яке є небесне.
385. Декілька духів по привичці, набутій ними ще в житті тілесному, діяли на мене з особливим мистецтвом, тобто через дуже м'який, майже хвилеподібний вплив, яким звичайно буває вплив добрих духів; але я зауважив, що він був не без хитрості і її подібних якостей і з тою метою, щоб привабити і обдурити. На кінець я став говорити з одним із них, який, як я взнав, був на землі військовим начальником. Зауваживши, що в поняттях думки його було щось перелюбне, я став розмовляти з ним про подружжя мовою духовною і повною зображень, яка повністю виражає бажаний зміст і навіть не один цей зміст в один і той же час. Він сказав мені, що в земному житті своєму він ні в що не ставив перелюбодіяння, але мені дано було відповісти, що перелюбодіяння огидні, хоч в очах тих хто здійснює їх внаслідок задоволення, які вони знаходять в цьому, і потім переконання в їх користь, вони не здаються їм огидними, а навіть допустимими. Я зауважив йому, що він може переконатися в їх огидності із того міркування, що подружжя служать розсадником людського роду, а тому і розсадником небесного царства, що, отже, вони ніколи не повинні бути порушені, а повинні вважатися святими; а так як він сам знаходиться в тому житті і в стані розуміння, то повинен знати, що подружня любов сходить через небеса від Господа і що від тої любові як від засади своєї витікає взаємна любов, яка служить основою небес; що він міг би знати це вже із того, що лише тільки перелюбники наближаються до небесних общин, вони відчувають сморід свій і кидаються звідти в пекло; що, по крайній мірі, він міг би знати, що порушувати подружжя значить іти проти Божественних і громадянських законів всіх держав і, на кінець, проти здорового глузду розуму, бо це значить поступати не тільки проти Божественного порядку, а і проти людського. На багато іншого, що я йому ще говорив, він відповідав, що в земному житті своєму він не думав про це і хотів розсудити, чи так це; але я йому сказав, що істина не допускає суджень, тому що вони потакають задоволенням того хто розсуджує, отже, злу і неправді, а що він повинен перше подумати про те, що йому було сказано, бо це істина; або про це всім відоме правило, що ніхто не повинен робити ближньому того, чого би не хотів самому собі, і що якби хтось спокусив таким чином його жінку, яку би він любив, як це звичайно буває на початку всякого подружжя, то в гніві своєму хиба він не став би говорити, що перелюбодіяння огидні, і будучи людиною високого розуму, хиба би він тоді не переконався більше когось другого в злочинності таких дій і не знайшов би їх цілком пекельними?
386. Мені було показано, яким чином задоволення подружньої любові піднімаються поступово до небес, а задоволення перелюбодіяння опускаються в пекло. Підняття до небес задоволень подружньої любові являлося в припливі почуттів блаженства і щастя, які безперервно

множилися і досягали того, що ставали незліченими і невиразимими, і тим більше незліченими і невимовними, чим більш внутрішнє було підняття; того, на кінець, що почуття ці досягали блаженства і щастя самих внутрішніх небес, або небес невинності. І це при повній свободі, бо всяка свобода виходить від любові, внаслідок чого найбільша свобода походить від подружньої любові, яка є сама небесна любов. А опускання перелюбодіяння ішло до пекла і поступово до самого нижнього, в якому немає нічого, крім жорстокості і жахів. Така доля чекає перелюбодіїв по відході їх з цього життя. Під перелюбодіями розуміються ті, які знаходять задоволення в перелюбодіяннях, а ніскільки не в подружжі.

Про ангельські заняття на небесах

387. Немає можливості перерахувати і докладно описати всі заняття на небесах, а можна сказати про це тільки декілька слів взагалі, тому що заняття незліченні і різновиді дивлячись по посадах кожної общини. Кожна община виконує свої особливі обов'язки, бо общини, відрізняючись між собою по властивих їм благах (див.№41), відрізняються також і по службах; там кожен несе свою службу, бо царство Господнє є царство служб.
388. На небесах, як і на землі, управління чисельні, бо там є справи церковні, справи громадянські і справи домашні. Що є справи церковні, це видно із того, що було сказано і пояснено вище про Божественне Богослужіння (№221-227);що є справи громадянські, видно із сказаного про управління на небесах (№213-220); а справи домашні – із сказаного про ангельські житла і оселі (№366-386). Із всього того ясно, що в кожній небесній общині заняття і управління чисельні.
389. Все, що є на небесах, влаштовано згідно Божественного порядку, який всюди виконується ангелами через управління: самі мудрі керують ділами, які відносяться до суспільного блага або загальної служби; менше мудрі керують справами, які відносяться до окремого блага або окремої служби і т. д. Завідуючі справами підпорядковані один одному так само, як в Божественному порядку розподілені служби, тому кожне заняття поєднано з відомою пошаною згідно гідності служби. Між іншим, ангел ніколи не присвоює собі ніяких почестей, а повністю відносить їх до служби; а як служба є то благо, яке він творить, і всяке благо виходить від Господа, то він і відносить їх повністю до Господа. Тому хто думає спочатку про честь, яку йому виявляють, а потім вже про свою службу, а не спочатку про честь, яка віддається його службі а потім вже йому самому, той не може посідати ніякої посади на небесах; бо, хто бачить себе на першому місці, а службу на другому, він повертається до Господа задом. Коли говориться про службу, розуміється і сам Господь, бо, як було сказано, служба є благо, а благо виходить від Господа.
390. Із того можна заключити, в чому являється підлеглість на небесах, а саме в тому, що наскільки хто любить, уважає і шанує службу, настільки він любить, уважає і шанує людину, на якому лежить та служба. Людина ця любима, поважана і шанована, наскільки вона відносить службу до Господа, а не до себе самого, бо настільки ж вона мудра і служби свої виконує заради самого блага. Любов, повага і почесті духовні є не що інше, як любов, повага і почесті, які віддаються службі, виконуваній людиною; служба приносить честь людині, а не людина приносить її службі. Хто дивиться на людей під впливом істини духовної, той дивиться на них не інакше: він бачить що кожна людина подібна другій, займає вона більшу чи малу посаду, і що різниця між ними тільки в мудрості; а мудрість являється в тому, щоб любити службу, тобто благо співгромадян, суспільства, держави і церкви. В тому ж заключається і любов до Господа, тому що від Господа виходить всяке благо, з якого складається благо служби; також в цьому заключається і любов до ближнього, тому, що ближній є то благо, яке ми повинні любити в співгромадянину, в суспільстві, в державі і в церкві і які ми повинні їм робити.
391. Всі общини на небесах розподілені по службах своїх, внаслідок того що вони, як було сказано вище в №41, розподілені по різних благах своїх, і що ці блага є блага на ділі, або блага

любові, тобто служби. Є общини, чиї заняття являються в тому, щоб піклуватися про дітей; другі общини займаються вихованням і освітою тих дітей, поки вони ростуть; другі так же само виховують і навчають молодих хлопчиків і дівчаток, які вже отримали добрі нахили внаслідок виховання, даного їм на землі, і які потім ідуть на небеса; другі отримують простих і добрих людей із християнського світу і ведуть їх до шляху в царство небесне; другі роблять теж саме відносно різних язичних народів; інші захищають новоприбулих із світу духів від нападів злих духів. Є ангели, які піклуються про духів, які знаходяться на нижчій землі; є також ангели, які не залишають тих хто знаходиться в пеклі, щоб утримувати їх від крайньої жорстокості і щоб вони не мучили один одного вище допустимої межі; інші ангели знаходяться при тих, які тільки що воскресли із мертвих. Взагалі ангели будь-яких общин посилаються до людей, щоб їх охороняти і відхиляти від поганих почуттів і думок і щоб навіювати їм по мірі вільного прийняття добрі почуття; через ці навіювання і відсторонення по можливості дурних намірів, ангели керують в деякій степені справами і діями людськими. Знаходячись при людині, ангели, так би мовити, перебувають в її почуттях: ближче до неї, наскільки вона живе в благу по істині, і дальше від неї, якщо вона життям своїм віддаляється від блага. Але всі ці обов'язки ангелів виконуються самим Господом через ангелів, бо ангели виконують їх не від себе, а від Господа; тому в Слові під ангелами розуміються у внутрішньому змісті не ангели, а щось що відноситься до Господа; тому також ангели в Слові названі богами.

392. Ці обов'язки ангельські є загальні, але кожен ангел має свій особливий, тому що кожна загальна служба складається із незлічених особистих служб, які названі середніми, другорядними, залежними; всі вони і кожна із них розподілені і підпорядковані згідно Божественному порядку, і взяті разом, вони складають і удосконалюють загальну службу, тобто спільне благо.

393. Справами Церкви на небесах завідують ті, які живучи на землі, любили Слово і по бажанню своєму шукали в ньому істину не заради почестей або вигоди, а заради життя по ній для себе і для других. Ці люди дивлячись по любові своїй і бажанню служби знаходяться там в просвітленні і в світлі мудрості, її вони набувають також через Слово, яке на небесах не буквальне, як на землі, а духовне (див. №259): вони виконують там обов'язки проповідників, і, згідно Божественному порядку, ті із них стоять вище, які переважають інших в мудрості, яку отримують через просвітлення. В громадянських посадах знаходяться ті, як, будучи на землі, любили вітчизну і її загальне благо більше свого власного і робили необхідне і справедливе із любові до обов'язку і правди; наскільки вони, по бажанню любові своєї, шукали закон правди і стали внаслідок того розумними, настільки вони стали здатними займати посади на небесах: вони виконують ту службу, яка по розряду своєму відповідає їх розумінню, яке тоді на однаковій степені з їх любов'ю до служби заради загального блага. Крім того на небесах стільки обов'язків, стільки управлінь і стільки діл, що по множині своїй вони незліченні; земні в порівнянні з ними мало чисельні. Всі ангели, без виключення, знаходять задоволення в своєму ділі і праці по любові до служби, і ніхто з них не знаходиться в цьому задоволенні по любові до себе або до вигоди; а також ні один із них не любить службу заради вигоди життєвої, бо все потрібне для життя дається їм даром: вони розміщуються, одіваються і харчуються даром. Із цього ясно, що хто любив себе і світ більше служби ніскільки не належні небесам, бо всякий після земного життя свого зберігає свою любов або свої нахили, які не викорінюються навіки (див. №363).

394. Кожен на небесах знаходиться при своєму ділі по відповідності, яка відноситься не до діла, а до служби кожного діла (див. №112); а без відповідності нічого не існує (див. №106). Хто на небесах знаходиться на посаді або при ділі, яке відповідає службі, той знаходиться в стані життя цілком подібно тому, в якому він був на землі, бо духовне і природне по відповідності складають одно ціле, з тою, все ж, різницею, що задоволення цієї людини більш внутрішнє, тому що вона знаходиться в життю духовному, яке є життя внутрішнє і, отже, більш придатному до сприйняття небесного блаженства.

Про небесну радість і небесне блаженство

395. Навряд чи сьогодні хтось знає, що таке небеса і в чому являється небесна радість; ті, хто роздумував про те і друге склали собі поняття такі загальні і грубі, що навряд чи це можна назвати поняттям. Я міг досить добре взнати від духів, які приходять звідси в той світ, яке вони склали собі поняття про небеса і небесні радості, тому що, коли вони були представлені самим собі, ніби перебуваючи ще на землі, вони продовжували думати по старому. Люди не знають в чому являється небесна радість, тому що ті що роздумували про цей предмет судили по зовнішній радості, яка належить людині природній, і не знали, що таке внутрішня або, духовна людина і, отже, в чому являється її задоволення і її блаженство. Тому якби хтось із тих хто знаходиться в духовному, або внутрішньому, задоволенні сказав їм, що таке небесна радість і в чому вона являється, то вони би цього не зрозуміли: таке пояснення, по невідомості поняття, до якого воно відноситься, не ввійшло би в розуміння, а залишилось би в числі тих предметів, які природною людиною відкидаються. Будь якій людині, все ж, відомо, що, коли вона залишає свою зовнішню, або природну, людину, вона стає людиною внутрішньою, або духовною, із чого можна заключити, що небесне задоволення є внутрішнє і духовне, а не зовнішнє і природне; і що якщо воно внутрішнє і духовне, то воно чистіше і тонше і пронизує внутрішні в людині, душі або духу її приналежні, засади. Із одних тих міркувань будь-хто може заключити, що він буде в тому житті насолоджуватись тим задоволенням, в якому знаходиться дух його тут, і що задоволення тілесне, яке називається плотським, відносно того не є небесне, бо все що знаходиться в духу людини, по відділенні її від тіла, остається з нею і після смерті, тому що вона живе тоді як дух.

396. Всі задоволення витікають від любові: що людина любить, вона то і відчуває як задоволення і ніскільки не знаходить його в чомусь іншому; із цього слідує, що яка любов, таке і задоволення. Всі задоволення тілесні, або плотські, витікають від любові до себе і любові до світу, так як і будь яка пожадливість і її насолоди; навпаки, всі задоволення душевні, або духовні, витікають із любові до Господа і від любові до ближнього, і звідти ж виходить любов до блага і до істини і внутрішнє задоволення. Ці роди любові з їх задоволеннями впливають згори від Господа і небес шляхом внутрішнім і наповнюють внутрішню в людині засаду; а другі роди любові з їх задоволеннями впливають від плоті і світу шляхом зовнішнім, що іде знизу, і пронизує зовнішні засади. Тому наскільки обидва роди небесної любові приймаються людиною і пронизують її, настільки внутрішні, душі і духу належні засади розкриті і споглядають від світу до небес; і навпаки, наскільки обидва роди світської любові приймаються людиною і пронизують волю її, настільки зовнішні, тілу або плоті належні, засади розкриті і споглядають від небес до світу. По мірі впливу і прийняття тих любовей, сходять з ними впливом і задоволення їх; на внутрішні засади – задоволення небесні, а на зовнішні – задоволення світські, або, як було сказано, будь-яке задоволення належить любові.

397. Небеса самі по собі такі, що повні задоволень, так що розглянуті в собі самих, вони є не що інше, як блаженство і задоволення, тому що Божественне благо, виходячи із Божественної любові Господньої, утворює небеса взагалі і в кожному жителю їх, а Божественна любов являється в тому, щоб повністю і від самої внутрішньої засади хотіти всім блага і щастя; тому сказати: небеса або небесна радість – це одне і теж.

398. Небесні задоволення невиразимі і незліченні , але, не дивлячись на їх незліченність, немає в них ні одного, яке би людина, живучи в тілесному , або плотському, задоволенні, могла пізнати або якому могла би повірити, тому що внутрішні її засади, як було сказано, дивляться від небес до світу, тобто назад. Хто цілком відданий задоволенню тілесному, або плотському, або що теж, любові до себе і до світу, той знаходить задоволення тільки в почестях, в вигодах і насолодженнях тіла і почуттів, які гасять і глушать внутрішні, небесам належні задоволення до того, що люди не вірять в їх існування. Такі люди цілком би переконались, якби хтось їм сказав, що крім задоволень тіла і плоті є другі; і ще більше, якби сказати їм, що небесні задоволення, які їх заміняють незліченні і такі, що задоволення тілесні і плотські, відносяться переважно до

почестей і вигод і не можуть бути навіть порівняні з ними. Із цього видно, чому невідомо, що таке небесна радість.
399. Яке велике небесне задоволення, можна зрозуміти із того одного, що там для всіх задоволення являється в тому, щоб ділитися своїми задоволеннями і своїм блаженством з другими; а так як це властиво всім небесним жителям, то ясно із того, яке неосяжне небесне задоволення, бо на небесах, як було вже сказано (№288), всі спілкуються з кожним і кожен з усіма. Таке спілкування витікає із обох родів небесної любові, тобто із любові до Господа і любові до ближнього; і тій і другій любові властиво повідомляти задоволення свої другим. Любов Господня така, тому що любов Господня любить повідомляти другим все, що Йому належить, бо Він всім бажає блаженства. Подібна любов властива і всім люблячим Його, бо Господь перебуває в них; звідси походить і взаємне спілкування ангельських задоволень; із наступного буде видно, що така любов до ближнього. Із всього сказаного ясно, що тим любов'ям властиво єднання своїх задоволень, але не такі любов до себе і любов до світу. Любов до себе віднімає від других будь-яке задоволення і присвоює його собі, бо бажає блага тільки собі самій; а любов до світу бажає відняти від ближнього всяке майно його і присвоїти собі. Тим любов'ям властиво тільки розвалювати задоволення інших; якщо така любов повідомляє щось другим, то заради себе самої, а не заради других. Таким чином, ці обидва роди любові не є спілкуванням для ближнього, а розвалюють, якщо тільки задоволення другого не складає задоволення тої самої любові. Мені декілька раз дано було відчути на самому досвіді, що такі любов до себе і любов до світу, коли вони панують в людині. Кожен раз як духи, які перебували в такій любові під час життя свого на землі, наближалися до мене, задоволення моє віддалялося від мене і пропадало. Мені було сказано, що якщо такі духи наблизяться тільки до якої-небудь небесної общини, то задоволення тих що знаходяться в тій общині зменшується по мірі присутності тих духів, -- і тоді, що дивно, злі духи ці знаходяться в своєму задоволенні. Із цього я побачив ясно, який був стан духу такої людини, поки він був ще в тілі; бо тоді він був цілком таким, яким став після відділення від тіла, тобто він бажав або домагався чужого добра і задоволення і наскільки успішно, наскільки знаходився в задоволенні. Із цього видно, що любов до себе і любов до світу знищує небесну радість і, отже, цілком протилежна небесній любові, яка з нею заодно.
400. Все ж необхідно знати, що задоволення, яке відчувають ті, що перебувають в любові до себе і світу, по наближенні їх до якої-небудь небесної общини, є задоволення їх власної пожадливості і, отже, цілком протилежне небесному задоволенню. Духи ці відчувають задоволення пожадливості своєї, коли вони позбавляють небесного задоволення або віддаляють від нього тих, які знаходяться в ньому. Не то буває, коли немає того позбавлення або віддалення: вони тоді не можуть наблизитися, тому що по мірі наближення свого вони самі впадають в сум і муки; ось чому вони не відважуються часто наближатися до небесних общин. Мені дано було взнати це по багатьох прикладах, про які я скажу тепер декілька слів. Духи, які приходять звідси в те життя, нічого більше не бажають, як ввійти в небеса; всі шукають їх, вважаючи, що значить бути на небесах, якщо тільки кого туди введуть і приймуть. Так як вони дуже бажають того, то вони і возносяться до якої-небудь общини останніх небес. Як тільки ті, що жили в любові до себе і до світу, наближаються до першого небесного порогу, тут же вони начинають сумувати і до того внутрішньо мучаться, що скоро відчувають в собі пекло, ніж небеса; тому вони кидаються звідти стрімголов і тільки в пеклі, між своїми, знаходять заспокоєння. Бувало також досить часто, що такого роду духи бажали взнати, що таке небесна радість, і, почувши, що вона перебуває в внутрішніх засадах ангелів, вони побажали, щоб вони її відчули; це і було зроблено, бо все, що бажає дух, який не знаходиться ще ні в пеклі ні на небесах, якщо тільки це корисно, дається йому. Коли вони її відчули, вони до того стали мучитись, що від болю не знали, що робити їм з тілом своїм: вони закидали голову до ніг своїх, кидалися на землю і, згинаючись в кільце, корчились на ній, як змії; все це було наслідком їх внутрішніх мук. От яка дія небесного задоволення на тих, що, живучи в світі, віддавались задоволенням любові до себе і до світу. Це відбувається тому, що ці дві види любові цілком протилежні, а якщо протилежне діє на протилежне, то це не буває без болю; а як небесне

задоволення входить шляхом внутрішнім і впливає на протилежне задоволення, то воно вивертає і повертає в протилежну сторону внутрішні, які жили в тому задоволенні засади, внаслідок чого і відбуваються такі муки. Ці любові тому протилежні одна другій, що (як сказано вище) любов до Господа і любов до ближнього хочуть передати все своє другим і в тому знаходять все своє задоволення; між тим як любов до себе і любов до світу хочуть все, належне другим, відібрати і присвоїти собі, і наскільки це їм вдається, настільки вони знаходяться в повному задоволенні. Із того також можна взнати, чому пекло відділене від небес: всі що знаходяться в пеклі, коли були ще на землі, жили в одних задоволеннях тіла і плоті, по любові до себе і до світу; а всі що знаходяться на небесах, бувши ще на землі, жили в душевних або духовних задоволеннях, по любові до Господа і до ближнього. Внаслідок протилежностей тих любовей небеса і пекло цілком відділені одне від одного, і навіть до такої степені, що дух, який знаходиться в пеклі, не сміє виступити звідти на один палець чи хоч трохи висунути голову, бо як тільки він це зробить, то мучиться і страждає; і я бачив це досить часто.

401. Людина, яка живе в любові до себе і в любові до світу, поки вона живе на землі, знаходить задоволення в тих любовях і також у всіх задоволеннях що від них походять; навпаки, людина, яка живе в любові до Бога і любові до ближнього, поки вона живе на землі, не знаходить явного задоволення ні в тих любовях, ні в добрих породжуваних ними почуттях, а тільки мало відчутну насолоду, тому що, сховане в її внутрішніх засадах, загороджено засадами зовнішніми, належними її тілу, і притуплене життєвими турботами. Але після смерті обидва стани цілком міняються. Задоволення любові до себе і світу перетворюються в страшні муки і страждання, які називають пекельним вогнем, а іноді в болото і нечистоти, відповідні їх нечистим насолодам, які приносили їм тоді задоволення. Навпроти ж того, невиразне задоволення і майже невловиме блаженство, яке відчували на землі люди, які жили в любові до Бога і в любові до ближнього, перетворюються в небесне задоволення, яке всяко пізнається і відчувається, бо це блаженство, поки людина жила на землі, скривалося в її внутрішніх засадах, а тепер воно розкривається і відчувається явно, тому що людина стала духом і це задоволення було задоволенням її духу.

402. Всі небесні задоволення невіддільні від служб і властиві їм, бо служби є блага любові і благостині, в яких перебувають ангели; яка служба, таке для кожного і задоволення, і степінь цього задоволення співрозмірна любові до служби. Що всі небесні задоволення є задоволення служби, можна бачити із порівняння з п’ятьма почуттями людського тіла: кожному почуттю придане задоволення в залежності від служби цього почуття; особливе задоволення належить зору, особливе – слуху, нюху, смаку і дотику.

Задоволення зору – в красоті кольорів і образів, задоволення слуху – в співзвучанні, нюх – в запахах, смак – в солодощах. Служба кожного відчуття відома тому, хто про це роздумує, і ще більше тому, хто знайомий з відповідностями. Так задоволення зору належить йому внаслідок служби його відносно розуму, який є внутрішнім зором; задоволення слуху належить йому внаслідок служби, яка надає розуму і волі можливість слухати; задоволення смаку належить йому внаслідок служби його, яка надає шлунку і потім всьому тілу харчування; задоволення дотику належить йому внаслідок служби його, яка надається мозку і легеням. Подружнє задоволення, як саме чисте і витончене задоволення дотику, переважає всі інші внаслідок служби його, яка являється в породженні роду людського, а тому і ангелів небесних. Ці задоволення властиві знаряддям зовнішніх почуттів по впливу з небес, де всяке задоволення належить службі і відповідне з нею.

403. Деякі духи внаслідок понять, отриманих в світі, думали, що небесне щастя являється в бездіяльному житті і в догляді за ними інших. Але їм було сказано, що ніколи ніяке щастя не являється в бездіяльному відпочинку; що якби це так було, то кожен відбирав би для себе щастя в другого, і що, таким чином, ніхто би ним не насолоджувався; що таке життя замість діяльного було би бездіяльним і вело би до оціпеніння. Між тим як вони самі могли би знати, що без діяльності не може бути щастя в житті і що відпочинок служить людині тільки для відновлення сил, щоб вона могла з новою бадьорістю повертатися до занять свого життя. Потім багатьом із них було показано, що життя ангельське являється в ділах благостині, тобто в службах. І що все

щастя ангельське в службі, від служби і відповідне службі. Щоб посоромити тих хто склав собі таке поняття, що небесна радість являється в бездіяльному житті і відпочинку, наповненому вічною радістю, їм дано було відчути, яким було би таке життя; і вони зрозуміли, що воно було би досить сумним і що потім, з втратою всякої радості, життя це в скорому часі стало би для них противним і ненависним.

404. Духи, які вважали себе проти других більш знаючими, говорили, що по їх земній вірі небесна радість являється тільки в хвалінні і прославлені Бога і що в цьому і являється небесне діяльне життя. Але їм було сказано, що хвалити і славити Бога не є тим діяльним життям, про яке іде мова, і що Бог не потребує похвал і прославлень, а хоче, щоб кожен виконував службу свою, тобто щоб робив добрі діла, які називаються добром благостині. Але ці духи не могли знайти в добрих справах благостині ніякого поняття про небесну радість, а тільки якесь рабство; ангели ж свідчили, що в тих ділах, навпаки, величезна свобода, тому що ця свобода виходить від внутрішнього почуття і поєднана з невимовним щастям.

405. Майже всі, хто приходить в той світ уявляють, що як пекло однакове для всіх, так і небеса для всіх однакові. Між тим як тут і там відмінність і різновидність безкінечні і немає двох людей, для яких пекло і небеса були би цілком подібні; так само, як немає і людини, духу або ангела, який би був цілком подібний другому, хоч би навіть лицем. Коли я тільки думав, що дві істоти можуть бути цілком один другому подібні або рівні, ангели приходили в жах, кажучи, що всяка єдність утворюється із узгодженої відповідності декількох одиниць, що якість єдності залежить від цієї узгодженості, і що таким-то чином кожна небесна община, а потім і всі небесні общини разом утворюють одно ціле, і що все це здійснюється одним Господом і Його любов'ю. Так само і служби на небесах різні і різновиді, і служба одного ангела ніколи не однакова або не подібна повністю службі другого, так само, отже, і задоволення одного ангела ніколи не подібне повністю задоволенню другого і не однакове з ним. Більше того, задоволення кожної служби незліченні і ці незліченні задоволення так само різновиді, хоч все ж, поєднанні в такому порядку, що знаходяться одне від другого на виду, подібно службам кожної судини і волокна в кожному члені, органі і животі, -- які всі взагалі і в особистості знаходяться в такому зв'язку, що кожен із них бачить своє благо в другому і, таким чином, у всіх, а всі в кожному; внаслідок того загального і особистого взаємного відношення всі частини діють як одно ціле.

406. Я часто розмовляв з духами, які тільки прийшли в той світ, про побут майбутнього життя. Я говорив, що їм необхідно знати, хто Господь того царства, в яке вони прийшли, і яке там управління. Якщо в світі першою справою для прибулих в друге царство взнати, хто там цар, який він, який образ його правління і інші особливості про це царство, то тим більше необхідно для них мати подібні дані про то царство в якому їм суджено жити вічно. Тому вони повинні знати, що Господь є той цар, який управляє небесами і Всесвітом, бо хто управляє першими, той управляє і всім іншим; що, таким чином, царство в якому вони тепер знаходяться, є царство Господнє; що закони цього царства є вічні істини і що вони основані на тому єдиному законі, що необхідно любити Господа більше всього, а ближнього як самого себе. Почувши ці слова, вони нічого не могли відповісти, тому що, живучи на землі, вони щось подібне чули, але не вірили тому. Вони дивувалися, що на небесах існує така любов і що навіть можна дійти до того, щоб любити ближнього більше самого себе. Але їм було сказано, що всі блага в тому житті нескінченно зростають, а що, поки людина в земному тілі своєму, вона не може досягти в благу більше того, щоб любити ближнього як самого себе, бо вона зв'язана тілом. По виходу ж із тіла любов її очищається і на кінець стає ангельською, яка є такою, щоб любити ближнього більше самого себе, бо небесне задоволення в тому, щоб робити добро другим а не собі, -- якщо тільки в тому випадку воно не робиться для другого. Їм було сказано ще, про можливість існування такої любові навіть на землі вони можуть знати із того, що були люди, які, по подружній любові своїй, для спасіння один одного воліли смерть; із цього також, що деяка мама, по любові своїй до дітей, терпить голод, аби не бачити дитину свою голодною; або також із того, що , захоплюючись почуттям щирої дружби, люди піддаються небезпеці заради друзів своїх; або, на кінець, із того, що навіть по дружбі світській і не щирій, яка показує ніби істинну дружбу, люди пропонують краще, що в них є, тій людині, якій вони, по словах своїх, бажають добра і на

словах запевняють її в тому, чого немає на серці. На кінець, їм було сказано, що в можливості вищезгаданої любові вони можуть переконатися із самої природи любові, яка є такою, що радість її являється в тому щоби служити другому не заради своєї вигоди, а заради її власної. Але цього не могли зрозуміти люди, які любили себе більше других, і ті, що в земному житті своєму були користолюбними; а скупі – менше всіх інших.
407. Якийсь дух, який мав на землі велику владу, хотів по привичці, яка збереглась, керувати і в тому житті. Але йому було сказано, що він знаходиться тепер в другому царстві, яке вічне, що влада його земна закінчилась і що в теперішньому місцеперебуванні своєму кожен уважається за своє благо і істину і по Господньому до нього милосердю по життю його, яке він вів на землі. Що в цьому царстві, як і на землі, люди уважаються по багатству і по милості, в якому вони знаходяться в царя, але що багатства тут є блага і істини, а милість царська – милосердя Господнє до людини дивлячись по життю її на землі. Якщо ж він хоче керувати на інших підставах, то він бунтар, бо знаходиться тепер в другому царстві. Почувши це він застидався.
408. Я говорив з духами, які уявляли собі, що небеса і радість небесна являються в тому, щоб бути великими. Але їм на це було сказано, що на небесах самий великий той, хто самий малий, бо самим малим називається той, хто сам по собі ніскільки немає ні сили, ні мудрості і ні тої ні другої не хоче мати від себе, а тільки від одного Господа. Хто, таким чином, самий малий, той насолоджується величезним щастям, а із цього слідує, що він є і самий великий, бо Господь дає йому силу і мудрість більшу ніж другим. І що значить бути самим великим, якщо це не значить бути самим щасливим? Бо багаті не чекають нічого другого від багатства і сильні – від влади, як вищого щастя. Після того духам тим було сказано, що небеса не являються в тому, щоб бажати бути самим малим з метою бути самим більшим, бо так діяти – значить домагатися і бажати бути самим великим, а в тому, щоб від всього серця хотіти блага другим більше, ніж самому собі, і бути їм корисним для їх власного щастя не для якоїсь для себе нагороди, а із любові.
409. Істинна небесна радість, тобто сама суть її, не може бути описана, тому що вона перебуває в самих внутрішніх засадах життя ангельського і вже звідти виконує всі частковості їх думки і почуття, а тому і всі частковості їх мови і дій. Це робиться таким чином, як ніби внутрішні засади їх були повністю відкриті до прийняття насолод і блаженства, які розтікаються по кожному волоконцю тіла і, отже, по всьому їх тілу; тому пізнання і відчуття цього блаженства вище всякого описання, бо то, що починається в самих внутрішніх засадах, розтікається у всі найменші частинки, які починаються від внутрішніх засад, і, постійно прибуваючи, поширюються дальше до зовнішніх проявлень. Коли добрі духи, які самі ще не знаходяться в тому насолоджені, оскільки вони ще не підняті на небеса, відчувають його в сфері любові, що виходить від ангела, то вони наповнюються таким задоволенням, що приходять ніби в солодке забуття; це бувало іноді з тими, які бажали взнати що таке небесна радість.
410. Деякі духи побажали взнати, в чому являється небесна радість; внаслідок того їм було дозволено відчути її до такої степені, вище якої вони не могли б виносити її. Але це ще не була ангельська радість, і вона навряд чи рівнялась самій малій степені її, як мені дано було відчути її на власному досвіді. Ця радість була така слаба, що майже здавалась холоднуватою, але духи, все ж, називали її вищою небесною, бо вона була для них в той час самою внутрішньою. Із цього видно, що не тільки є степені в небесній радості, а що навіть сама внутрішня радість одної степені лиш приближається до останньої або середньої, другої степені; і що коли який-небудь дух прийме саму внутрішню для нього радість, то вона для нього небесна і він не міг би винести другої, більш внутрішньої, без болі.
411. Деякі духи, не із злих, впали в стан, подібний сну, і були в тому стані, відносно внутрішніх, духу належних засад, перенесені на небеса; бо духи до розкриття своїх внутрішніх засад можуть бути перенесеними на небеса і взнати там про щастя їх жителів. Я бачив, як вони оставалися в тому стані відпочинку впродовж пів години і потім поверталися до зовнішніх засад своїх, в яких вони знаходилися перше. Тоді, згадуючи бачене ними, вони говорили, що були серед ангелів на небесах і взнали там багато чудесного, бачили речі, які блистіли золотом, сріблом і дорогоцінними каменями, в самих прекрасних, чисельних різних образах; що ангели знаходили своє задоволення не в тих зовнішніх предметах, а в тому, що вони зображали і що

відносилось до Божественних, невимовних, повних нескінченної мудрості засадах, і що в тому була їх радість; не кажучи про другі незліченних предметах, які не могли б навіть в тисячній долі ні бути переданими людською мовою, ні ввійти в поняття скільки-небудь речові.
412. Майже всі, хто приходить в той світ, знаходяться в самому глибокому незнанні відносно небесного блаженства і щастя, тому що вони не знають, що таке внутрішня радість і в чому вона являється, складаючи собі поняття про неї по веселостях і задоволеннях земних і чуттєвих; то, що їм невідомо, вони вважають за ніщо, між тим як саме задоволення тілесні і світські є ніщо відносно небесних. Тому, щоби добрі духи, які не знають, що таке небесна радість, могли її взнати і зрозуміти, вони переносяться в райські місця, красота яких переважає всяку уяву. Вони думають тоді, що прийшли в рай небесний, але їм кажуть, що це ще не є істинне небесне блаженство, і тому дають їм відчути внутрішній стан радості до її самої внутрішньої, їм доступної степені відчуття. Після того вони приводяться в стан миру до самої внутрішньої степені, яка тільки може бути в них розкрита; вони усвідомлюють тоді, що ніщо не в силі ні виразити цей стан, ні дати їм про нього хоч мале поняття. На кінець вони приводяться в стан невинності, також до її самої внутрішньої, почуттю їх доступної степені, і таким чином їм дається взнати, що таке істинно духовне і небесне благо.
413. Але щоб я міг знати, що таке небеса і в чому являється небесна радість, мені було дано Господом часто і довго відчувати задоволення небесних радостей; таким чином, вони мені відомі, тому що я відчув їх на досвіді, але описати їх я ніколи не зможу. Щоб дати про них, все ж, хоч деяке поняття, я скажу слідуюче: Небесна радість є почуття задоволень і радостей незлічимих, які представляють в сукупності щось загальне ціле або якесь спільне почуття, повне одностайних поєднань незліченних почуттів, не чітко, а тільки темно зрозумілих, тому що саме відчуття їх якесь загальне, невизначене. Але все ж мені дано було зрозуміти, що в тому почутті заключались незліченні речі, в такому порядку розміщені, що описати їх немає ніякої можливості; незліченність тих предметів витікала із небесного порядку. Такий порядок, існуючий в кожній частині почуттів і в найменших її частинах, які, все ж, представляються кожному і відчуваються ним дивлячись по його здібності як щось саме загальне. Словом, в кожному загальному почутті є незліченні відтінки, розміщені в досконалому порядку, і немає між ними ні одного, який би не був живим і не пронизував почуття; бо всі вони витікають від самих внутрішніх засад, від яких походить і всяка небесна радість. Я зрозумів також, що радості і насолоди виходили ніби від серця, розтікаючись звідти з дуже великою приємністю по всіх внутрішніх волокнах а потім по всіх пучках їх з таким внутрішнім почуттям задоволення, що кожне волоконце, здавалось, само перетворювалось в радість і насолоду: все, що в тілі було тільки обдаровано усвідомленням і відчуттям, здавалось жило щастям. Радість, яка належить тілесним задоволенням, в порівнянні з тою радістю – те ж, що важкий і грубий туман в порівнянні з чистим і легким повітрям. Я зауважив, що, коли я хотів перенести все своє задоволення на другу людину, воно постійно замінялося в мені новим задоволенням, в порівнянні з першим – більш внутрішнім і повним; воно оволодівало мною в тій мірі, наскільки ж я бажав передати своє: і я зрозумів, що це було від Господа.
414. Ті, що живуть на небесах постійно наближаються до весняної пори життя, і чим більше тисячоліть вони живуть, тим більші приємності і щастя в тому зовнішньому стані, якого вони досягають; і це продовжується цілу вічність, з постійним зростанням дивлячись по успішності і степенях любові, благостині і віри. Особи жіночої статі, які померли старими і зморщеними, але які жили в вірі в Господа, в благостині до ближнього і в щасливій подружній любові з чоловіками своїми, повертаючись на протязі багатьох років все більше і більше до розквіту юності і молодості досягають краси, яка переважає всяке поняття про красу, відчутну для ока. Доброта і благостиня дають їм цей образ краси, зображуючись в них ніби в своїй подобі, внаслідок чого задоволення і красота благостині світяться у всіх рисах обличчя їх, так що вони самі стають ніби образами самої благостині; деякі духи бачили таких ангелів жіночої статі і були вражені від здивування. Образ благостині живим видимий на небесах, такий, що сама благостиня дає йому життя і сама ж в ній зображується, і навіть до того, що весь ангел, і в особливості лице його, стають ніби самою благостинею, яка тоді ясно бачиться і ясно

відчувається. Цей образ, коли дивляться на нього, являється образом невимовної краси і пронизує благостинею самі внутрішні засади життя духу; словом, старіти на небесах значить молодіти. Хто жив в любові до Господа і в благостині до ближнього стають в тому житті такими образами краси; всі ангели в безкінечному різновиді являються такими образами, і з них-то складаються небеса.

Про неосяжність небес

415. Що небеса Господні неосяжні, можна заключити із всього викладеного і показаного в попередніх главах, в особливості із того, що небеса складаються із роду людського (див. №311—317), і не тільки із людей народжених всередині Церкви, а також із тих, що народжені поза нею (див. №318—328); отже, із всіх тих, що від самого початку нашої землі жили в благу. Всякий, хто знає що небудь про частини, країни і царствах цієї землі, може заключити, яке велике повинно бути народонаселення всієї тільки нашої земної кулі. По підрахунках виявиться, що щоденно вмирає по декілька тисяч людей, отже, в рік по декілька мільйонів; і це цілком безперервно від самого створення нашої землі, після якого пройшло вже декілька тисячоліть, --і всі ці люди після смерті своєї перейшли і постійно переходять в так званий світ духовний. Скільки ж із них стали і стають ангелами небесними, цього порахувати неможливо. Мені було сказано, що в давні часи їх була велика кількість, тому що тоді люди думали більш внутрішньо і духовно і, отже, жили небесною любов'ю; а що в наступний за тим час їх вже не було так багато, тому що людина з бігом часу стала більш зовнішньою і почала думати більш природно, а внаслідок того і віддаватися земним пристрастям. Із цього можна вже бачити, що по одних жителях нашої землі небеса повинні бути великими.
416. Що небеса Господні неосяжні, можна заключити із одного того, що всі діти, чи народжені вони всередині чи поза церквою, приймаються Господом і стають ангелами; число ж їх на землі нараховується до четвертої чи п'ятої частини роду людського. Із попереднього відомо, що кожна дитина, де би вона не народилася, всередині чи поза церквою, від яких би не було батьків, приймається після смерті своєї Господом і виховуються на небесах, навчаючись там згідно Божественному порядку і наповнюючись любов'ю до блага, а через це і пізнання істини; після чого, по мірі удосконалення в розумінні і мудрості, вона вводиться в небеса і стає ангелом (див. №329—345). Із того легко можна заключити, яка велика кількість ангелів небесних прибула із одних дітей з самого сотворіння землі нашої до даного часу.
417. Які неосяжні небеса Господні, можна побачити також із того, що всі планети, видимі для ока в нашій Сонячній системі, є такі ж землі і що, крім них Всесвіт повний незліченної кількості других, які так само заповнені жителями. Про це було сказано мною в особливому творі „Про землі у Всесвіті", із якого приведу слідуючи слова: „В тому житті кожному відомо що число земель велике і що на них живуть люди, які після смерті стають духами і ангелами; бо в тому житті дозволяється кожному із любові до істини і до служби її говорити з духами других земель і тим способом переконатися в існуванні багатьох світів і таким чином взнати, що рід людський є творінням не однієї тільки нашої землі, а і незліченної кількості других. Я іноді говорив з духами нашої землі про те, що людина по розуму і науці своїй могла би знати, що земель багато і що вони населені людьми; бо вона могла би по розуму заключити, що громади подібні планетам, із яких деякі величиною переважають нашу землю, не є тіла пустинні і не створені для того тільки, щоб носитися в просторі навколо сонця і проливати невелике світло своє на одну єдину землю, а що вони повинні бути призначені для значно вищої служби. Хто вірить, як повинен цьому вірити кожен, що Божественна засада створила Всесвіт не для іншої цілі, як для існування роду людського і небес, бо рід людський є розсадником небес, -- той не може не вірити, що всюди, де є земля, там є люди. Що планети, які належать нашій Сонячній системі і внаслідок того видимі для наших очей, є землі, можна просто заключити із того, що вони тіла,

які складаються із земної речовини, бо відбивають сонячне світло і, видимі в телескоп, здаються не вогненними зірками; а землями, покритими світлом і тінню. Можна заключити це ще із того, що вони, подібно нашій землі, обертаються навколо Сонця і, направляючись по зодіаку, утворюють в себе роки і пори їх, такі як: весну, літо, осінь і зиму; і що вони, крім того, обертаються, як і наша земля, навколо своєї осі, утворюючи через те дні і години їх, тобто ранок, полудень, вечір і ніч. Більше того, при деяких планетах є місяці, які називають супутниками, які в певні строки обертаються навколо планет своїх, як Місяць навколо нашої Землі; а в планети Сатурн, за далекої віддалі від Сонця, є велике світле кільце, яке дає цій землі багато світла, хоч і відбитого. Яка людина, знаючи все те і думаючи по розуму, може сказати, що це одні пустинні тіла! Крім того, я говорив з духами про те, що людина могла би переконатися у величезній кількості земель Всесвіту із того міркування, що зоряне небо неохватне і повне незліченних зірок, із яких кожна, на своєму місці і в своїй системі, є сонце, подібне нашому, тільки іншої величини. Хто правильно роздумує, той повинен зрозуміти, що вся ця неосяжність не може бути нічим іншим, як засобом для досягнення відомої цілі, яка повинна бути кінцевою метою світотворення, і що та мета є існування небесного царства, в якому Божественна засада могла би перебувати з ангелами і людьми. Бо видимий Всесвіт, або твердь, освітлена стількома незлічимими зорями , які є такі ж сонця, є тільки знаряддя, через яке могли би створитись землі, а на них і ті люди, із яких могло би утворитися небесне царство. При таких міркуваннях людина розуму не може думати, що такий неосяжний засіб для досягнення такої великої мети міг би бути призначений для відтворення роду людського на одній тільки нашій землі. Чи багато це для Божественної засади, яка безкінечна і для якої тисячі, навіть мільйони земель, наповнених жителями, були би ледве помітні або майже незначні? Є духи, єдиним заняттям яких являється в набутті знань, бо вони в них тільки знаходять насолоду; тому духам тим дозволено всюди подорожувати і переходити за межі нашої Сонячної системи в другі світи, щоб тим способом набути всякого роду знання. Духи ці з планети Меркурій; вони сказали мені, що є землі, населені людьми, не тільки в нашому світі під сонцем, а і поза ним, в зоряному небі, і що кількість тих земель незліченна. Було пораховано, що якби у Всесвіті був мільйон земель, і на кожній землі по триста мільйонів жителів і по двісті поколінь в шість тисяч років, і кожній людині або духу було дано простір в три кубічних лікті, то і така значна кількість людей або духів, взята в сукупності, не заповнила би простір, який займає наша земля; і ледве би перебільшила простір який займає один із супутників наших планет, простір, який у Всесвіті було би майже непомітно, бо такий супутник ледве видимий для простого ока. Що ж би це значило для Творця Всесвіту, для якого якби і весь Всесвіт був би таким чином заповнений, то і цього було би недостатньо, бо Він сам безкінечний? Я говорив про цей предмет з ангелами, і вони сказали мені, що мають точно такі ж поняття про малу чисельність людей в порівнянні з безкінечністю Творця, і що, все ж, вони думають не по просторах, а по станах і що, по їх поняттю, міріади земель, числом вище всякого поняття, були би все таки цілком нічим в порівнянні з Господом. Про землі Всесвіту, про жителів їх і про духів і ангелів, які вийшли з них – див. вищезгаданий твір. Викладене там було мені відкрито і показано з тою метою, щоб було відомо, що небеса Господні неосяжні, що вони всі населені родом людським і що наш Господь всюди визнається Богом небес і землі.

418. Що небеса Господні неосяжні, може бути видно також із того, що небеса в сукупності зображають одну людину, і при тому відповідають всьому, що взагалі і частково є в людині; що ця відповідність ніколи не може переповнитися, тому що вона є відповідністю не тільки з кожним членом, органом і животом тіла взагалі, а навіть в частинках і окремо з кожним найменшим органом і м’язом всередині перших. Навіть більше того – з кожною судинкою і волоконцем, і не тільки з ними, а навіть з тими органічними субстанціями, які внутрішньо приймають небесний вплив, з якого людина черпає внутрішню діяльність свою, яка служить йому для діяльності духу; бо все, що існує всередині людини, існує в образах, які є субстанції, а то, що не існує в субстанції як в суб’єкті своєму, є ніщо. Всі ці частини і частинки тіла відповідають небесам, як видно в главі, в якій говорилося про відповідність всього того, що є на небесах, з усім тим, що є в людині (№87—102). Ця відповідність ніколи не може переповнитися,

тому що чим більше ангельських общин, які відповідають одному члену, тим досконалішими стають небеса, бо будь-яка досконалість на небесах росте разом з чисельністю. Це відбувається тому, що мета на небесах для всіх одна і що всі однодушно прямують до цієї мети; ця мета є спільне благо. Коли це благо царює, то в ньому є доля і для кожного, а від блага кожного створюється і спільне благо; так робиться це тому, що Господь навертає до себе всіх хто живе на небесах (див.№123) і тим самим утворює з ними одне ціле. Що однодушність і злагода декількох осіб, а особливо від такого джерела і в такому взаємозв'язку, творять досконалість, може бути побачено кожним, хоч трішки світлим розумом.

419. Мені дано було бачити простір небес заселених і незаселених, і я побачив, що простір небес незаселених такий великий, що він не міг би наповнитися в цілу вічність, якби навіть було декілька міріад земель і на кожній землі така ж велика кількість людей, як на нашій. Див. про це твір „Про землі у Всесвіті (№168).

420. Деякі люди думають, що небеса невеликі внаслідок деяких цитат Слова, які вони розуміють в буквальному змісті, наприклад, на основі тих місць, в яких сказано, що в небеса приймаються одні тільки бідні, що небеса відкриті для одних тільки вибраних і допускаються туди тільки ті що в церкві, а не другі; що на небесах знаходяться тільки ті, за яких просить Господь, і що, як тільки небеса наповняться, вони будуть закриті, і що цей час вже визначено. Але ці люди не знають, що небеса ніколи не закриються, що немає для того ніякого визначеного часу і що число небесних жителів не обмежено. Ці люди не знають, що вибраними названі ті, що живуть в благу і істині, а бідними -- ті, що не мають знань блага і істини, і шукають їх, і в силу того бажання названі також голодними. Ті, що по нерозумінню Слова склали собі поняття про малий простір небес, уявляють собі, що вони знаходяться в одному тільки місці, де всі їх жителі зібрані, між тим як небеса складаються із незліченних общин (див. № 41—50). Або думають, що небеса даруються кожному по безпосередньому милосердю Господа. Вони не розуміють, що Господь по милосердю своєму веде туди кожного, хто тільки приймає Його, а приймають Його ті, що живуть по законах Божественного порядку, тобто по заповідях любові і віри; і що бути таким чином веденим Господом від самого дитинства до останньої хвилини життя тут і потім в вічності є то саме милосердя, про яке звичайно говориться. Тому нехай буде їм відомо, що кожна людина народжується для небес і що той приймається на небеса, хто сам приймає їх в себе, поки живе на землі, а не приймається тільки той, хто сам не приймає їх.

ПРО СВІТ ДУХІВ

Що таке світ духів

421. Світ духів відрізняється як від небес, так і від пекла. Це місце або стан, середнє між тим і другим: туди людина приходить після смерті своєї і, пробувши там певний час, дивлячись по життю своєму на землі або піднімається на небеса, або скидається в пекло.
422. Світ духів – місце середнє між небесами і пеклом і середній стан людини після смерті її. Що це середнє місце, очевидно стало для мене по положенню його, над ним небеса, а під ним пекло. Що це середній стан, в тому я переконався, коли взнав, що, поки людина там перебуває, вона ще ні в небесах, ні в пеклі. Небесний побут (або стан) людини є союз (або поєднання) в ній істини і блага, а стан пекельний – союз зла і неправди. Якщо в людині-духу благо поєдналося з істиною, то вона приходить в небеса, тому що союз цей (як це було пояснено) утворює в ній небесний стан. Якщо ж в людині духу зло поєдналося з неправдою, то вона іде в пекло, тому що такий союз утворює в ній пекельний стан. Союз цей в обидвох випадках здійснюється в світі духів, де людина знаходиться ще в середньому стані. Союз розуму і волі, або, як тут сказано, істини і блага – одне і теж.
423. Скажемо найперше декілька слів про союз розуму і волі і про тотожність його з союзом істини і блага, так як союз цей здійснюється в світі духів, про який іде мова. В людині є розум і є воля. Розум приймає в себе істини і сам по них утворюється, воля ж служить приймачем благ і сама по них утворюється. Тому все, що людина розуміє розумом і внаслідок цього думає, вона вважає істиною, а все, що вона спочатку хоче волею і вже після того думає, називає благом. Людина може думати і одним розумом, вияснюючи собі, що таке істина і що таке благо, але такі думки не входять в волю її, поки вона не хоче і не робить того, що думає. Якщо ж вона захотіла, то що задумала, і по своїй волі це робить, то це входить однаково в розум і в волю її, а отже, і в неї саму, тому що ні розум ні воля самі по собі не складають людини, а то і друге разом. Що ввійшло в розум і волю, то ввійшло і в людину і нею присвоєно. Навпаки, що ввійшло тільки в розум її, то, можна сказати, при ній але не в ній: це справа пам'яті і знання, що лежить в пам'яті; це предмет про який вона може думати, не заглиблюючись в самого себе, розмовляючи з кимсь. Про такі предмети вона може говорити і роздумувати, і навіть при тому проявляти неправдиві почуття, нахили і рухи тіла.
424. Людині дано думати розумом, без участі волі, для того щоб вона могла перетворюватись. Людина перетворюється через істини, а істина, як показано вище, відноситься до розуму. Людина відносно волі народжується у всякому злі, і сама собою вона ніколи другому не бажає добра, як самому собі, а хто бажає добра тільки собі, той радується злу, яке причиняється другим, тим більше коли це робиться з вигодою для неї. Вона прагне привласнити всяке чуже майно, як пошани і популярність, так і багатства, і тим більше задоволена, чим більше це її вдається. Тому для очищення і перетворення засад волі людині дано розуміти розумом істини і внаслідок цього загнуздувати нахили до зла, які з цієї волі витікають. Людина може розумом думати про істини, вимовляти їх і примінити до діла, але вона не може думати їх волею своєю, поки не засвоїть собі істин тих достатньо всім серцем і не захоче виконувати їх на ділі. У такої людини все, що вона думає розумом, приймає в віру свою, а що думає волею – в любов; тоді віра і любов співпадають в ній, як розум з волею.
425. Таким чином, наскільки істини, що відносяться до розуму, в союзі з благом, що відноситься до волі, тобто наскільки людина хоче істини і приймає їх до діла, настільки вона в небесах або небеса в ній, тому що союз блага і істини утворює небеса. І навпаки, наскільки неправда розуму співпадає з злом волі, настільки людина носить в собі пекло, тому що союз неправди і зла утворює пекло. Також, наскільки істина розуму і благо волі роз'єднані, настільки

людина знаходиться в стані середньому. В такому стані сьогодні майже всі люди: вони знають істини, роздумують про них по розуму і по науці, а на ділі виконують їх хто більше, хто менше, а іноді і зовсім не виконують, і навіть, навпаки, діють проти істин тих по любові до зла і по довірі до неправди. У будь-якому випадку, чи носить в собі людина небеса чи пекло, вона після смерті являється в світ духів, де остаточно співпадають благо і істина в тих, що повинні піднятися на небо, а зло і неправда в тих, які повинні бути скинутими в пекло. Ні на небі ні в пеклі не дозволяється роздвоювати дух свій, тобто знати і розуміти одне, а хотіти і робити інше. Там хто чого хоче, то і розуміє, а що розуміє розумом, того хоче і волею. На небі бажаючий блага зрозуміє і істину, а в пеклі бажаючий зла зрозуміє і неправду. Тому там від добрих неправда забирається, а надаються їм істини, які відповідають їх благу і їм відповідні; від злих же відбираються істини, а залишається їм неправда, яка відповідає злу їх і їм відповідна. Із цього зрозуміло, що таке світ духів.

426. В світі духів перебуває неосяжне число народу, тому що це перше збірне місце для всіх. Там кожен розглядається і підготовляється. Час перебування там не визначений; деякі, тільки що появившись, тут же возносяться на небеса або скидаються в пекло, деякі залишаються по декілька тижнів, а інші цілі роки, але не більше тридцяти років. Різниця строків тих залежить від того, наскільки в кому зовнішнє відповідає або не відповідає внутрішньому. А яким порядком людина в світі духів переходить із одного стану в другий і підготовляється до свого остаточного місцеперебування, вслід за тим буде пояснено.

427. Як тільки люди після смерті являються в світ духів, так Господь з точністю розподіляє їх: злі тут же приєднуються до тої пекельної общини, в якому по пануючій любові своїй знаходились, при житті ще в світі, а добрі тут же приєднуються до тої небесної общини, до якої належали земним життям своїм по любові, благостині і вірі. Не дивлячись, все ж, на такий розподіл, всі, які зійшлися в світі духів – друзі, приятелі і знайомі по життю своєму в тілі – бачаться, сходяться і розмовляють, коли самі побажають, особливо подружжя, брати і сестри. Я бачив там батька, який розмовляв з шістьма синами своїми, яких він пізнав; бачив також багато інших в розмові з рідними і друзями, але як всі вони по духу своєму в земному житті були різні, то скоро розійшлись і розсталися. Всі що перейшли із світу духів в небеса або в пекло не бачаться більше і не знаються, якщо вони не одного духу і не одної любові. Бачаться вони в світі духів, а не в небесах і не в пеклі, тому що, поки вони знаходяться в світі духів, вони переносяться в стани, подібні тим, в яких перебували в земному житті своєму, і переходять із одного в другий; пізніше всі приводяться до постійного стану, рівному з пануючою в кожному любов'ю, і тоді кожен знається з другим тільки по подібності любові своєї, бо, як сказано вище (№ 41-50), подібність зближує, а неподібність розлучує.

428. Світ духів, який є для людини станом або побутом середнім між раєм і пеклом, і відповідно займає середнє між ними місце: під ним пекло, а над ним – небеса. Пекло замкнуте до світу духів; є тільки діри, ніби тріщини в скалах і широкі провали, які охороняються сторожами, щоб ніхто без особливого дозволу не виходив звідти, а дозвіл цей дається тільки при крайній потребі, про що поговоримо нижче. Небеса також кругом замкнуті, і ні до однієї общини небесної немає доступу, крім тісного шляху, куди вхід також охороняється. Ці то виходи і входи в Священному писанні називаються воротами раю і пекла.

429. Місцевість світу духів являється ніби долиною між горами і скалами з горбистою по верхньою. Ворота або входи в небесні общини видимі тільки для приготовлених до небес, інші ж відшукати їх не можуть. До общин тих один тільки загальний вхід, від якого іде одна дорога, яка, піднімаючись, розділяється на багато інших. Ворота і входи в пекло також видимі тим тільки, кому суджено ввійти в них. Тоді входи ці відкриваються, і виявляють темні, ніби сажею покриті печери, направлені похило вниз в глибину, де знову багато особливих проходів. З печер або провалів тих піднімаються темні і смердючі випари, від яких біжать всі добрі духи як від не виносимо противних, тоді як злі духи їх шукають і ними насолоджуються. Хто в цьому світі насолоджувався своїм злом, той після смерті насолоджується смородом, відповідним цьому злу. В цьому відношенні злих духів порівняти можна з хижими птахами і звірами: з воронами, вовками, свинями, які, почувши запах здохлятини і гною, злітаються і збігаються звідусіль. Я

сам чув, як один дух кричав від внутрішніх мук, коли торкнувся його струмінь небесного дихання, а між тим спокійно і з задоволенням дихав випарами пекла.
430. В кожній людині є також двоє дверей, із яких одні повернуті до пекла, відкриті злу і неправді що з нього виходить, а другі – до небес, готові прийняти благо і істини його. Ворота пекельні відкриті у всіх, хто живе в злі і в неправді його, і трішки небесного світла, через яке людина може думати, судити і говорити, проникає в неї зверху, ніби через дірку. Небесні ж ворота відкриті у тих, що живуть в благу і істині його. Два шляхи ведуть до розумової засади людського духу: через внутрішній або вищий, шлях входить благо і істина від Господа, а через зовнішній, або нижчий, вривається зло або неправда пекла. Розумова ж засада людини знаходиться посередині. І до неї ведуть обидва шляхи. Наскільки вона допускає в себе небесне світло, настільки людина розумна, а наскільки не допускає, настільки вона не розумна, якою би вона сама собі не здавалася. Все це сказано, щоб було відомо, яким чином людина відповідає небесам і пеклу: розумова засада її, поки вона ще утворюється, відповідає світу духів; що над ним, то відповідає небесам, а що під ним, то – пеклу. В тих, що готуються до небес, верхній шлях відкривається, а нижній закривається, не допускаючи впливу зла і неправди. У тих, що готуються в пекло, нижній шлях відкривається, а верхній закривається, усуваючи вплив блага і істини. Тому останні можуть дивитися тільки вниз, в пекло, а перші тільки вверх, тобто в небеса. Дивитися вверх – значить дивитися на Господа як на загальний центр, до якого звернуті всі небеса; дивитися вниз – значить дивитися відвернувшись від Господа в протилежну сторону, до якої повернуто і йде все пекло (див. № 123,124).
431. Жителі світу духів розуміються під назвою духів взагалі, ангелами ж називаються жителі небес.

Кожна людина по внутрішніх засадах своїх дух

432. Людина з здоровим розумом розуміє, що не тіло наше думає, не плоть і не речовина, а душа як істота духовна. Душа людини, про безсмертя якої стільки написано, є самий дух її. Він безсмертний у всій цілісності своїй, він думає в тілі нашому як засада духовна, яка приймає в себе одне духовне і яка живе духовно, розумом і волею. Все розумове і думаюче життя, яке проявляється в тілі, відноситься до духу, а не до тіла. Тіло, як сказано вище, матеріальне, і матерія ця, як приналежність тілесна, тільки придана або, так сказати, ледве приєднана до духу, для того щоб дух людини міг жити і виконувати службу в природному світі, на землі, де все матеріальне мертве і позбавлене життя. А як матеріальне не живе а живе одне тільки духовне, то зрозуміло, що все живе в людині відноситься до духу її і що тіло тільки служить йому таким же чином, як інструмент або знаряддя служать живій рушійній силі. І про знаряддя говориться, що воно діє, рухає, піднімає, але, очевидно, було би помилково приписувати дії ці знаряддю, а не тому, хто ним керує.
433. Якщо все живе в тілі нашому і все, що в наслідок життя діє в ньому, є дух, а не плоть, дух цей і є сама людина, або, що одне і теж, людина сама по собі є дух в такому ж образі, як і саме тіло. Так як все, що живе і відчуває в людині, є дух і від голови до ніг немає в тілі ні крапочки, яка би не жила і не відчувала, то по відділені тіла від духу, що називається смертю, людина остається тією ж людиною і живе. Я чув на небесах, що деякі, коли померли і лежали в гробі, поки ще не воскресли, продовжували думати в охололому тілі своєму в повному переконанні, що вони ще живі, а тільки не можуть вже рухати ні одною матеріальною частинкою як приналежністю чисто тілесною.
434. Людина не може думати і хотіти без матеріального знаряддя або образу, в якому або через який здібності ці могли би проявлятися; істота без всякого матеріального образу є ніщо. Людина не бачить без ока, яке служить її знаряддям для зору, не чує без вуха, яке служить її знаряддям для слуху: ні зору, ні слуху самих по собі без органів тих немає. Так же само не може бути і мислення, тобто внутрішнього слуху, без матеріальних знарядь для проявлення тих здібностей

духу. Із цього слідує, що і в духу людського є образ людський і що він, відділившись від тіла, користується такими ж почуттями і загальним почуттям, як в тілі; що все життя ока, вуха – словом, все життя почуттів в усіх частинках його належить не тілу, а духу людини. Тому духи бачать, чують відчувають, так само як і ми, тільки не в природному, а в духовному світі, вже після відділення свого від тіла. В тілі дух цей відчував по земній природі своїй через придане йому матеріальне тіло; але більше того він в цей же час відчував і духовно, розумом і волею.

435. Все це говориться тут для переконання, що людина сама по собі є дух, а тіло, придане її для виконання служби в природному і матеріальному світі, не людина, а тільки знаряддя того духу. Але як доводи розуму для багатьох не зрозумілі і тими хто переконався в протилежному перекручуються неправильними судженнями по обману почуттів, породжуючи таким чином сумніви, то і необхідно тут подати підтвердження досвідом. Хто не вірить в безсмертя душі, той говорить: тварина живе і відчуває, як і людина, в ній, значить, і така ж духовна засада, а між тим вона вмирає разом з тілом. Але дух тварини зовсім іншої якості, ніж дух людини. У людини є (чого немає в тварини) духовний тайник, або сама внутрішня духовна засада, доступна впливу Божества, яке возносить цю засаду до себе і до себе її приєднує. Тому і дано людині, а не тварині думати про Бога, про Божественне в небесах і церкві і любити Бога, приєднуючись до Нього тим розумінням. А що може приєднуватись до Божества, то знищується; знищується тільки то, що не може поєднатися з Божеством. Про духовний тайник людини як про перевагу її перед тваринами сказано було вище (№39); повторимо, все ж, тут те ж, щоб розсіяти неправдиві поняття, основані на недоліку знань і розуму, а отже, і здорового судження. От слова того місця: „Згадаю тут про одну ангельську тайну, яка поки нікому не приходила на думку, тому що ніхто не знав степенів, про які сказано було в №38. В кожному ангелі, як і в людині, є сама внутрішня, вища духовна степінь, або сама вища духовна засада (яку можна назвати тайником її); на неї то поширюється прямий і найближчий вплив Божественної засади, який потім вже ніби із тайника цього діє і на всі інші внутрішні засади, які слідують по степенях порядку, як в ангелі так і в людині. Ця вища, внутрішня засада, або тайник цей, можна назвати входом Господнім до ангела і людини і Господнім в них житлом. Цей тайник робить людину людиною і відрізняє її від тварин і звірів, в яких тайника цього немає. От причина, чому людина в протилежність тварині може внутрішніми засадами душі і духу свого підніматися Господом до Нього самого, може вірити в Нього, любити Його і таким чином бачити Його, може приймати від нього розуміння і мудрість, говорити по розуму і, на кінець, внаслідок того жити вічно. Але ні один ангел не може ясно зрозуміти, що саме твориться в тайнику його, коли провидіння Господнє ним управляє, тому що це вище всіх понять його і премудрості”.

436. Що людина по внутрішній засаді своїй є дух, це дано мені було взнати такою кількістю досвідів, що описання їх наповнило би цілі книги. Я говорив з духами як дух, говорив з ними і як людина в своєму тілі. В першому випадку вони вважали мене таким же духом: в такому ж образі являлися їм внутрішні засади мої, тому що матеріальне тіло моє, коли я говорив з ними як дух, було для них невидиме.

437. Що людина по внутрішніх засадах своїх дух, ясно доказується тим, що по відділенні своєму від тіла, або після смерті вона продовжує жити як людина. Мені дано було переконатися в тому розмовою майже з усіма, кого я тільки знав в земному житті; розмовою з деякими – впродовж декількох годин, з другими – на протязі тижнів і місяців і навіть багатьох років. Це робилося для того, щоб я сам переконався і свідчив перед другими.

438. До цього необхідно додати, що кожна людина по духу своєму ще в тілесному житті своєму знаходиться в товаристві духів, хоч і не знає цього. Через їх посередництво добра людина знаходиться в товаристві ангельському, а зла в товаристві пекельному. В це ж товариство людина вступає після смерті, що і було багато раз мені пояснено і доказано новими туди прибулими. Людина, доки живе тут, не появляється в духовній общині своїй, тому що думає по природному, Але ті, що можуть від’єднуватися думкою від всього матеріального і бути в дусі, зрідка появляються в своїй духовній общині і тут же пізнаються там духами, тому що вони ходять там мовчки і глибоко задумуються, ніби нікого не бачать і не зауважують, а як тільки один із духів заговорить з ними – зникають.

439. Для кращого пояснення, що людина по внутрішніх засадах своїх є дух, я передам по особистому досвіду своєму, яким чином людина тимчасово відділяється від тіла і відходить в інші простори.
440. Що до першого, тобто до відділення від тіла, то людина приходить тоді в стан середній між сном і бадьорістю, вважаючи, все ж, самого себе в повній пам'яті і свідомості. Всі почуття її в повній силі своїй, не тільки зір і слух, а і сам дотик, який буває навіть тоншим і ніжнішим, ніж коли небудь наяву, в тілі. В такому стані я бачив духів і ангелів цілком живо. Я говорив з ними, чув розмови їх і, на диво самому собі, міг торкатися їх; в тому стані нічого матеріального між мною і ними не було. Це і є той самий стан, про який кажуть, що людина відділена тоді від тіла і сама не знає, чи перебуває вона ще в тілі своєму чи вже покинула його (див. 2 Кор.12:2,3). В цей стан був я приведений тільки разів три або чотири для пізнання його і переконання, що духи і ангели не позбавлені почуттів, як також і людина, коли вона духом відділена від тіла.
441. Що до другого, тобто носитися духом в інші простори, то і це два чи три рази було показано мені живим досвідом. Приведу один приклад: походжаючи в розмові з духами по міських вулицях і по полях, ніскільки не заблуджуючись і вважаючи себе в повній пам'яті і в звичайному стані, я між тим був в видінні і бачив ліси, ріки, будинки і палаци, людей і інше. Після декількох годин такої прогулянки я несподівано впадав в свій тілесний зір, усвідомлюючи, що я вже не там, де був. Таким чином я в крайньому здивуванні усвідомлював, що був в тому стані, про який ті що були в ньому говорили, що були в дусі і переносились духом в інший світ (див. Діяння 18:12,2 Царств 2:16). В цьому стані ніскільки не думаєш про шлях, по якому ідеш, хоч би пройшов багато миль, не думаєш про час, хоч би пройшли цілі години і навіть дні, і не відчуваєш втоми: людина проводиться невідомими її дорогами і безпомилково до певного місця.
442. Але обидва стани ці, які відносяться до внутрішнього стану людини, до перебування її в дусі, досить незвичні і були мені показані для того тільки, щоб я знав їх, так як вони відомі в церкві. Розмовляти ж з духами як рівними мені, і притому наяву, при повній бадьорості тіла, дано мені постійно на протязі багатьох років і до цього часу.
443. Що людина по внутрішніх засадах своїх є дух, видно ще із №311-317, де говориться про заселення небес і пекла людським родом.
444. Під виразом: людина по внутрішніх засадах своїх є дух – розуміється розум і воля її, які утворюють разом внутрішню людину. По них тільки людина є людиною, і при тому саме такою, які розум її і воля, тобто мислення і почуття.

Про воскресіння людини із мертвих і вступі її в життя вічне

445. Коли тіло не може більше виконувати служби своєї в природному світі згідно з думками і почуттями духу свого, які витікають із духовного світу, людина, як говориться, помирає. Це збувається, коли дихальні рухи легенів і систолічні рухи серця припиняються, але людина насправді не вмирає, а тільки відділяється від тіла, яке служило її тут на землі, Сама ж вона жива; жива, тому що не по тілу називається людиною, а по духу, бо дух в людині думає і думка разом з почуттям утворює людину. Із цього слідує, що людина, помираючи, переходить тільки із одного світу в другий. От чому смерть в Слові Божому по внутрішньому змісту означає воскресіння і життя.
446. Дух людини знаходиться у самому внутрішньому зв'язку з диханням легенів і биттям серця: мислення розуму – з диханням, а почуття любові – з серцем; тому відділення духу і співпадає з припиненням тих двох рухів. Дихання легенів і биття серця складають той самий зв'язок тіла з духом, з розривом якого дух остається сам по собі, а тіло, покинуте життям духу остається само по собі, остиває і гниє. Дух людський тому знаходиться у внутрішньому зв'язку з

диханням і серцем, що всі життєві функції, не тільки в загальному, а і в усіх особливостях своїх, залежать від дихання легенів і биття серця.
447. Відділяючись від тіла, дух людини ще деякий час перебуває в ньому, але не довше як до останнього удару серця. Час цей різний в залежності від роду хвороби, від якої людина помирає; у деяких биття серця триває довше, у других менше. Як тільки биття серця припиняється, так людина воскресає: це здійснюється самим Господом. Вставанням, або, звичніше, воскресінням, називається вихід духу із тіла і введення його в світ духовний. Дух людини відділяється від тіла не скоріше як по припиненні биття серця по тій причині, що серце відповідає почуттям любові, тобто самій людині, бо із любові кожного витікає і життєва теплота його. Тому, поки биття це продовжується, є і відповідність, а з ним і духовне життя в тілі.
448. Яким чином відбувається воскресіння, не тільки було пояснено словами, а і показано на ділі живим досвідом. Досвід же цей відбувався надомною самим для того, щоб я достатньо і точно розумів, як це робиться.
449. Я був приведений в непритомний стан відносно тілесних почуттів, тобто майже в стан помираючих, але внутрішнє життя і роздуми залишалися при мені, так що я міг відчувати і пам'ятати все, що зі мною відбувалося і що відбувається з кожним воскресаючим із мертвих. Я відчував, що тілесне дихання моє було майже зовсім усунуто, а оставалося одно тільки внутрішнє духовне дихання в поєднанні з самим слабим і нечутним диханням тілесним. Потім биття серця було приведене в поєднання з небесним царством Господнім, тому що царство це відповідає серцю людини. Я побачив на віддалі тамтешніх ангелів, і двоє з них сиділи біля моєї голови. Будь-яке почуття волі було в мене відняте, а мислення і розуміння залишались; в такому стані пробув я декілька годин. Тоді духи, які були біля мене віддалились, вважаючи, що я вже вмер. Почувся благовонний запах ніби від бальзамованого трупа, тому що при ангелах небесних запах від трупа відчувається благовонним. Почувши його, нижчі духи не можуть наблизитися, тим же засобом злі духи відганяються від духа людини при першому вступленні його у вічність. Ангели біля моєї голови сиділи мовчки, спілкуючись зі мною думками. Коли думки їх, таким чином повідомлені, прийняті, ангели знають, що дух людини знаходиться в такому стані, що може бути виведений з тіла. Вони повідомляли думки свої, дивлячись мені просто в лице, бо таким чином здійснюється на небесах всяке спілкування думок. Так як в мені зберігалось роздумування і відчуття, щоб я знав і пам'ятав, яким чином відбувається воскресіння, то я і відчував, що ангели перш за все дізнавалися про мої думки: чи думаю я, як звично і другі помираючі, про майбутнє життя? В таких – то думках ангели старалися тримати мене, тому що, як мені було сказано пізніше, дух людини при виході з тіла утримується в останніх думках своїх, поки не впаде знову в думки, властиві його загальним або головуючим в світі почуттям і нахилам. Мені в особливості дано було взнати і навіть відчути ніби притягання або зусилля до відриву внутрішніх засад моїх, тобто духу мого, від тіла і було пояснено, що це робиться від Господа і що таким чином здійснюється воскресіння.
450. Небесні ангели (ангели любові), знаходяться при воскреслому, не залишають його, люблячи однаково всяку людину. Але якщо дух такий, що не може дальше перебувати в товаристві ангелів небесних, то він сам хоче від них відійти. Тоді являються ангели духовні (розуму), які приносять йому світло; до того він міг тільки думати, але нічого не бачив. І це було мені показано: здавалось, ніби ангели ці, відкриваючи ліве око померлого, щоб дати йому прозріти, зсували з нього пелену до перенісся. По крайній мірі, так здавалося воскреслому, але це була одна видимість. Коли йому здається, що пелена ця знята, то йому видніється слабе світло ніби спросоння, скрізь повіки. Це напівсвітло мені бачилось небесного кольору, але мені пізніше було пояснено, що це не завжди буває однаково. Потім ніби щось м'яке ніжно знімається з обличчя, і вслід за тим вноситься духовне мислення. І це зняття з лиця є одна тільки видимість; це означає, що людина вступає із стану природного мислення в духовне. Ангели дуже уважно слідкують, щоб в воскреслого не виникало ніякої думки, крім тої що витікає із любові; тоді вони оголошують йому, що він дух. Як тільки знов прибулому духу дане світло, то духовні ангели надають йому всякі послуги, які тільки він може в тому стані побажати, і навчають його про все що відноситься до майбутнього життя, наскільки він здатний зрозуміти

це. Якщо ж воскреслий не такий щоб бажати повчань, то він поривається із товариства ангелів, але не вони самі покидають його, а він від них відходить: ангели люблять всякого і прагнуть служити всім, навчати і возносити кожного до небес; це їх перша насолода. Відійшовши таким чином від ангелів, воскреслий приймається добрими духами, які також надають йому всякі послуги. Але якщо життя його на землі було таке, що він не може перебувати в товаристві добрих духів, то він відходить і від них, і це повторюється, поки він не знайде товариство, яке би повністю відповідало земному життю його. Тут він отримує життя по собі і, як жив на землі.
451. Цей початковий стан життя людини після смерті триває тільки декілька днів. А яким чином людина потім переводиться із одного стану в другий і на кінець або на небеса або в пекло, буде вслід за тим пояснено: мені і це дано було відчути на багатьох досвідах.
452. Я говорив з деякими на третій день після смерті їх, і все пояснене в №449,450 було вже кінчено. З трьома, між іншим, яких я знав в світі і яким я сказав, що в цей саме час готуються похорони для поховання їх тіла, слова для поховання привели їх ніби в жах, і вони відповіли, що вони живі, а в могилу хай зариють тільки то, що служило їх земним тілом. Вони дуже дивувались тому, що , живучи в тілі, не вірили в таке посмертне життя, і ще більше тому, що всередині церкви майже всі живуть в такій невірі. Коли ті, що не вірили в таке життя на кінець, після смерті, переконуються, що живуть, то бувають дуже здивовані, і пристиджені; але ті із їх числа, які утвердилися в цій невірі, приєднуються до подібних собі і відділяються від віруючих. Вони звичайно приєднуються до якої-небудь пекельної общини, тому що такі люди заперечували Божественне і ненавиділи істини Церкви. В якій мірі хто закостеніє в невірі відносно вічного життя, в такій же мірі він робиться і противником всього, що відноситься до небес і Церкви.

Людина після смерті являється в досконалому людському образі

453. Образ духу є образ людський, або дух є людина навіть по зовнішньому образу своєму. Це виходить із всього, що сказано вище, особливо ж із тих глав, де говорилось, що кожний ангел зберігає образ людський (№73-77), що людина по внутрішньому своєму є дух (№432-444), що ангели небесні походять від роду людського (№311-317). Не менше ясно це із того, що людина є людина по духу своєму а не по тілу і що образ тілесний приданий духу по його образу, а не навпаки, бо дух одівається в тіло по образу своєму. Тому дух людини і діє всіма частинами і частинками тіла і частина його, не керована духом або в якій немає духовної дії, не жива. В цьому кожному легко переконатися хоч би із того тільки, що мислення і воля по бажанню своєму, і повністю, керують кожною частинкою тіла і всіма разом при повній їх взаємодії. А що не діє, то не є частиною тіла і викидається із нього як неживе, мислення ж і воля (якими все це твориться) властиві духу а не тілу. Відокремлюючись від тіла, дух не являється людині в людському образі, і так само невидимий для неї дух другої людини (до відділення його від тіла) по тій причині, що знаряддя зору, або очі, якими людина бачить в світі, -- матеріальні, а матеріальне бачить одно тільки матеріальне. А духовне бачить духовне, тому коли матеріальне око закрите і усунене від сприяння духовному оку, яке стає вільним, тоді духи являються людині в повному образі своєму, тобто в людському; і не тільки духи з духовного світу, а навіть і дух другої людини, поки він ще в тілі.
454. Образ духу по тій причині є образ людський, що людина відносно духу свого створена по образу небес, бо все небесне і те що до порядку їх відноситься ввійшло в склад духу людського; тому він і здатний до прийому розуму і мудрості. Здатність приймати розум і мудрість або здатність приймати в себе небеса – одне і теж. Це пояснено там де говориться про світло і тепло небесне (№126-140), про образ небес (№200-212), про мудрість ангельську (№265-275); також в главах де говорилося, що небеса по образу своєму як в загальному, так і у всіх особливостях

зображають людину (№59—77) і що такий образ небес є наслідок Божественної чоловічності Господа (№78-86).

455. Все до тих пір сказане доступно розумінню будь-якої розумної людини, тому що вона переконається послідовним зв'язком причин і порядком викладених істин, а людина не розумна все це не зрозуміє по багатьох причинах, а головне, тому, що зрозуміти не хоче: істини ці противні неправдивим переконанням, які вона прийняла собі за істини. А хто розуміти не хоче, той замикає небесний доступ до свого розуму, хоч шлях цей завжди може бути відкритим, аби тільки воля тому не противилась (див. №424). Що будь-яка людина може розуміти істини і бути розумною, якщо сама захоче, це було мені доказано багатьма досвідами. Злі духи, ставши нерозумними внаслідок заперечення в земному житті Божества і всіх істин церкви і переконавшись в такій невірі, нерідко Божественною силою були навернуті до перебуваючих в світлі істини. Тоді вони розуміли все нарівні з ангелами, визнавали всяку істину і признавалися самі, що все це розуміли. Але як тільки впадали знову в себе, повертаючись до нахилів волі своєї, то нічого не розуміли і говорили противне. Я навіть чув деяких пекельних духів, які говорили, що вони, роблячи зло, знають і розуміють це, також знають, що думають неправду, але що вони не в силі протистояти задоволенню любові своєї, тобто волі своїй, яка направляє думки їх таким чином, що зло здається їм благом, а неправда істиною. Із цього виходить, що всі хто живе в неправді по злу своєму могли би розуміти істини і бути розумними, але не хочуть, тому що вони люблять неправду більше, ніж істину, так як неправда ця відповідає злу, в якому вони живуть. Любити і хотіти – це одне і те ж: що людина хоче то вона любить, а що любить то і хоче. По тій причині, тобто що людина може розуміти істини і переконуватися в них, якщо тільки захоче, дано мені підтвердити шляхом розсудку духовні істини церкви і небес, щоб неправда, яка в багатьох затемнює розум, розсіяна була її міркуваннями і таким чином зір хоч трохи прояснився. А підтверджувати духовні істини розумом дозволено всім хто знаходиться в істині. Хто би, наприклад, міг коли-небудь зрозуміти Слово Боже по одному тільки буквальному змісту його, якби не старався пояснити собі розумом істини, які в ньому містяться? Невиконання того було поводом для перекручування істин Слова і до розколів.

456. Що дух людини, відділившись від тіла, така ж людина і в такому ж образі, в цьому я переконався щоденним досвідом на протязі декількох років. Тисячі раз я бачив духів, чув їх, говорив з ними, і між іншим про те, що люди не вірять такому стану, а віруючих вчені називають простаками. Духи всім серцем жаліли, що така неосвіченість ще панує в світі, особливо ж в Церкві. Вони говорили, що вона виходить більше від самих вчених, які роздумували про душу по почуттєвому і тілесному. Тому вони і склали собі про неї поняття як про щось розумове, яке, будучи позбавлене тіла в якому би воно перебувало і із якого би воно діяло, являє щось летюче, ефірне, яке зникає після смерті тіла. Але як Церква на основі Слова вірить в безсмертя душі, то і не можна було не придати душі яку-небудь життєвість, а саме на подобу живої думки, яка, все ж, до другого її поєднання з тілом позбавлена властивої людині здібності відчуття. На цьому понятті основано вчення про воскресіння і віру, що поєднання це відбудеться на страшному суді. От чому, думаючи про душу згідно тому вченню, немає ніякої можливості скласти собі про неї поняття як про дух, і при тому в образі людини. До цього необхідно ще додати, що тепер навряд чи хтось знає, що розуміти під словом „духовне", а ще менше, що всяка духовна істота, як і всі духи і ангели, обдарована людським образом. Тому майже всі, прибуваючі з нашого світу дуже дивуються, що вони живі і залишились такими ж людьми, якими були і перше; що вони бачать, чують, говорять і що навіть тіло їх обдаровано тим же почуттям дотику – словом, що не знаходять в собі ніяких перемін (№74). Надивувавшись собі, вони поражаються тому, що церква нічого не знає ні про такий посмертний стан людини, ні, отже, про небеса і пекло, не дивлячись на то що всі хто жив на землі перейшли в той світ і живуть там людьми. Вони дивувались також, чому все те не відкривається людині через видіння, так як це суттєво відноситься до віри Церкви. Але їм на це сказано було з небес, що це легко могло би статися по Господньому велінню, але ніскільки би не переконало невіруючих і настирливих в неправдивих поняттях своїх. Як би навіть вони і самі побачили, вони би і тоді не повірили. До цього було додано, що небезпечно переконувати видіннями людей, які знаходяться

в неправді, тому що вони би, може бути, і повірили спочатку таким доказам, а потім знову стали би заперечувати, зневажаючи істину. Зневажанням, або наругою над істиною, називається, коли хтось спочатку вірить їй, а потім знову заперечує; такі зневажники скидаються в саме глибоке і страшне пекло. Ця небезпека і розуміється в словах Господа: „Народ цей осліпив очі свої і змінив серце своє, щоб не бачити очами, і не розуміти серцем, і не звернутися, щоб Я зцілив їх"; а що ті які знаходяться в неправді не стали би вірити, це розуміється в слідуючих словах: „Авраам сказав йому: в них є Мойсей і пророки; хай слухають їх. Він же сказав: ні, отче Аврааме; але, якщо хтось із мертвих прийде до них, покаються. Тоді Авраам сказав йому: якщо Мойсея і пророків не слухають, то, хоч би хто із мертвих воскрес, не повірять (Іван 12:40; Лука 16:29-30).

457. Вступаючи в світ духів зразу ж по воскресінні своєму, людина зберігає земний вигляд свій і мову, тому що ще перебуває в зовнішності своїй і внутрішні засади її ще не відкриті; це є перший стан людини по смерті її. А потім лице її змінюється і приймає зовсім інший вигляд, повністю відповідний з почуттями її або тій головуючій любові, в якій перебували внутрішні засади духу її, коли вона була ще на землі в тілі. Бо лице духу в людині достатньо відрізняється від лиця тілесного; останнє дається від батьків, перше ж є зображення почуттів її. Цей образ дух приймає в посмертному житті, коли він позбавляється зовнішності своєї і внутрішнє його відкривається. Це третій стан людини. Мені випадало бачити недавніх прибулих в той світ, і я пізнавав їх по обличчю і по мові, а потім я вже не пізнавав їх: ті що жили в почуттях добрих приймали вигляд прекрасний, а ті що жили в дурних – вигляд потворний, бо дух людини сам по собі є не що інше, як почуття любові його, а лице або вид його є зовнішній їх образ. Лице міняється тому, що в тому житті не можна, удаючи виказувати почуття яких не має; не можна приймати лице або образ, противний головуючій любові своїй. Там всі приводяться в такий стан, що вимушені говорити як думають, а лицем і рухами тіла виражати то, чого хочуть. Тому лице кожного і робиться образом або вираженням його внутрішніх почуттів; тому також всі, що знали один одного в світі знають і в світі духів, але не знаються більше в раю і в пеклі, як було сказано вище (№427).

458. Зовнішній образ лицемірів міняється пізніше і повільніше, тому що вони довгочасною звичкою засвоїли собі здатність, вкладати в свої внутрішні засади (або внутрішність свою) наслідування добрих властивостей; тому вони довго не являються в потворності своїй. Але як наслідування їх поступово розкриваються і внутрішні засади духу їх розміщуються по образу їх почуттів, то самі вони стають бридкішими всіх інших. Лицемірами називаються люди, які ведуть ангельські розмови, а в собі вони признають одну тільки природу, відрікаючись від всього Божественного, від церкви і небес.

459. Образ людини після смерті тим прекрасніший, чим вона глибше любила Божественні істини і більше жила по них, тому що по любові цій і по життю її відкриваються і утворюються внутрішні засади всякої людини. Чим головуюча любов більш глибока і внутрішня, тим вона більш відповідає образу небес і тим прекраснішою стає зовнішність її або образ. Тому ангели самих внутрішніх небес прекрасніші всіх інших: вони виражають образ небесної любові. Ті, що любили Божественні істини тільки зовнішньо і жили згідно тому менше прекрасні собою, тому що зовнішнє добро їх ледве тільки мигає світлом на лице їх; внутрішня, небесна, любов не просвічується із внутрішніх засад їх, а, отже, і немає на них небесного образу. В обличчях їх, не одухотворених внутрішнім життям, є ніби щось темне. Словом, будь-яка досконалість росте зростаючи всередину і зменшується виходячи до зовнішнього, в тій же мірі зростає і зменшується зовнішній образ краси. Я бачив вигляд ангелів третіх небес: ніколи і ніяке мистецтво живописця не в силах придати фарбам своїм що - небудь подібне на це світло і блиск, і досягнути тисячної долі того життєвого світла. Тільки лиця ангелів нижчих небес можуть бути зображені з деякою подібністю.

460. Оголошу на кінець ще одну тайну, до тих пір нікому не відому: всяке благо і істина, що виходить від Господа і утворює небеса, являється в образі людському, і при тому не тільки в цілості і вищій степені своїй, а і у всіх частинах і в найменшій степені. Образ цей пронизує кожного, хто приймає від Господа благо і істину, тому кожен на небесах і сам проникає образ

цей по мірі прийняття благ і істин. От чому небеса собі подібні як в цілості, так і частково і образ людський властивий всьому цілому, як і кожній общині, так і кожному ангелу (№ 59—86). До цього необхідно ще додати, що цей же образ властивий і кожній окремій думці ангельській, що виходить від небесної любові, але тайна ця навряд чи зрозуміла для людини, хоч ясно розуміється ангелами, які перебувають в небесному світлі.

Людина після смерті цілком зберігає почуття, пам'ять, думки і любов, які належали її в світі, залишаючи одне тільки земне тіло своє

461. Багато досвідів переконали мене в тому, що людина, перейшовши із природного світу в духовний, тобто помираючи, забирає з собою все своє, тобто все, що належить її як людині, крім одного тільки земного тіла свого. Вступаючи в духовний світ, або в посмертне життя, людина перебуває в такому ж тілі або образі без будь-якої видимої різниці, по крайній мірі сама вона не бачить і не відчуває ніякої різниці, але тіло її вже духовне, відділене і очищене від всього земного. А якщо духовне відчуває і бачить що-небудь однорідне, духовне ж, то це таке саме, як ніби природне відчувало і бачило предмети природні. Тому людина, ставши духом, не зауважує ніякої переміни, не знає що померла, і вважає себе все в тому ж тілі. В якому була на землі. У людини - духу ті ж зовнішні і внутрішні почуття, які були дані її на землі: вона бачить, як і перше, чує і говорить як і перше, відчуває нюхом, смаком і дотиком, як і перше. У неї такі ж нахили, бажання, пристрасті, вона думає, мислить, буває чим - небудь заінтересована і вражена, вона любить і хоче, як і перше: хто любить займатись науками, читає і пише як і перше. Словом, перейшовши від одного життя до другого, із одного світу в інший, людина ніби перейшла тільки із одного місця в друге, забираючи з собою все, що в ній було свого, людського, в такій мірі, що ніяк не можна сказати, щоб людина після смерті своєї, яка стосується тільки земного тіла її, що – небудь втратила. При ній залишається навіть природна память її, вона пам'ятає все, що, проживаючи на землі, чула, бачила, читала, чому вчилася, що думала з першого дитинства свого до кінця земного життя. Природні ж предмети, які взагалі не можуть бути відновлені в духовному світі, зберігаються в пам'яті її, як вони зберігаються і в людині, коли вона не думає про них. Але навіть і ці предмети волею Господньою відновлюються (в пам'яті), про що, як і взагалі про стан пам'яті нашої після смерті, буде сказано нижче. Людина почуттєва не може зрозуміти і повірити, щоб такий стан її був після смерті, тому що почуттєва людина не може думати інакше як по природному, навіть про предмети духовні, а тому чого вона не відчуває, тобто не бачить тілесними очами і не відчуває руками, то заперечує і тому не вірить, як говорить Іван про Хому (20:25, 27, 29,). Про почуттєву людину – див. № 267.

462. З всім тим, все ж, велика різниця між життям людини в світі духовному і життям її в світі земному, або природному, як в відношенні зовнішніх почуттів і їх нахилів, так і в відношенні почуттів і нахилів внутрішніх. У жителів небесного царства зовнішні почуття незрівнянно тонші, слух і зір їх стоять на вищій степені, і роздуми їх більш мудрі, бо вони бачать при світлі небесному, яке багатьма степенями переважає світло земне (№126), а чують через духовну атмосферу, яка також багатьма степенями переважає земну. Різницю між зовнішніми почуттями того і другого стану порівняти можна з різницею між ясним небом і темним туманом або між полуденним світлом і сутінками. Світло небесне як Божественна істина до того загострює зір ангелів, що вони бачать і ясно розрізняють найдрібніші предмети; до того ж зовнішній зір їх відповідає внутрішньому, або розуму, бо той і другий зір зливаються в ангелів в один, тому і дана йому така степінь гостроти. Подібним чином слух в них відповідає рівню розуму і волі, внаслідок чого вони в звуках і голосі розмовляючого відчувають всі тонкості і дрібниці почуттів любові його і думок, а саме: в звуках чують всі почуття його, а в голосі – думки (№234,245). Але інші зовнішні почуття, крім зору і слуху, не такі тонкі у ангелів, тому що зір і слух служать

розуму і мудрості; інші ж зовнішні почуття, при однаковому розвитку їх, відтіснили би світло і насолоди мудрості, замінивши їх насолодами і задоволеннями, що відносяться до тіла і його різних нахилів, а ці насолоди чим більше переважають, тим більше затемнюють і послабляють розум – як це і робиться нерідко на землі, де люди бувають тим тяжчі і тупіші відносно істин духовних, чим більше віддаються почуттєвим насолодам. Про те, що і внутрішні почуття ангелів, що відносяться до мислення і нахилам їх, незрівнянно тонші і досконаліші, ніж були у них в світі, говориться про мудрість небесних ангелів (№265-275). Між станом жителів пекла і їх станом на землі різниця також велика; в якій мірі зовнішні і внутрішні почуття небесних ангелів досконалі і прекрасні, в такій же мірі почуття ці тупі і грубі в пеклі, але про це буде сказано нижче.

462а. Я також на ділі переконався, що людина забирає з собою в те життя всю пам'ять свою. Багато чудового в тому роді бачив я і чув і передам дещо по порядку. Були духи, які заперечували земні злочини свої і неподобства. Щоб не вважали їх невинними, все було відкрито і всі діла їх були вибрані із пам'яті їх і оцінені по порядку, від дитинства і до кінця земного життя їх; вони відносились більшою частиною до перелюбства і блуду. Були і лукаві обманщики і злодії. Лукавство і злодійство їх прочитано було по ділах, деяких нікому в світі, крім них самих, невідомих. Тим вимушено було повне признання, тому що діла їх являлися ніби в повному світлі, з всіма помислами, цілями, задоволеннями і переживаннями, які були в той час на душі злочинців. Були і продажні судді, які торгували правдою. Допит зроблено було і над ними, по розшуку в їх же пам'яті, з оцінкою всіх дій з першого дня поступлення їх на посаду і до останнього. Всі дрібниці обставин кожного випадку по кількості і якості, час, помисли і задуми – все це разом викликалось із пам'яті, і сотні подій ніби знову наяву здійснювались. Дивовижно, що деяким навіть читалися в голос від рядка до рядка записки їх, в яких вони самі записували свої дії. Тут були і порушники жіночої чистоти і непорочності. Приведені до такого суду, вони звинувачені були із розкритої пам'яті своєї, з виявленням всіх обставин кожного випадку. Навіть самі обличчя дівчат і жінок, про яких ішла мова, ніби були присутні видимо, також місцевість, розмови і думки; все це несподівано являлося очам. Деякі явлення продовжувались годинами. Тут був один наклепник, який вважав за ніщо злословити на других. Я чув, як нараховувались по порядку всі осудження і богохульства його точними словами його, з найменуванням осіб, про яких і навіть при яких вони були сказані. Все це проявлялось, ніби в той же час здійснюючись, в особах, хоч всі наклепи і наговори ці дбайливо скривались винним. Був другий, який заволодів через лукаві дії спадкоємством рідного. Його звинуватили і осудили, причому, на диво мені, листи і записки їх були прочитані вголос , без пропуску жодного слова. Він же незадовго до смерті своєї таємно отруїв сусіда; це виявлено було таким чином: судимий став копати під собою яму, із якої , як із могили, встав чоловік, кажучи до нього: „Що ти зробив зі мною?" Тоді все вияснилось: як вбивця, дружньо розмовляючи з ним, підніс йому отруту, що і як замишляв наперед, що сталося після. Потім він засуджений був в пекло. Одним словом, всі злодіяння, злочини, крадіжки, лукавства, обмани виявляються оголошуються із самої пам'яті злої людини, немає ніякої можливості відпиратися, тому що всі докази на лице, всі обставини кожного випадку. По випадку розбору і перегляду ангелами пам'яті одного духу я почув чи взнав все, що тільки бувало в нього в думках на протязі цілого місяця, день за днем, безпомилково і в тому ж порядку, як це відбувалося в минулі дні. Із прикладів тих можна переконатися, що людина забирає з собою повну пам'ять свою і що немає ніякої тайни в світі, яка би не оголосилась після смерті, і притому всенародно, по словах Господа: „Немає нічого скритого, що не відкрилось би, і тайного, чого не взнали би. Тому, що ви сказали в темноті, то почується в світлі; і що говорили на вухо в будинку, то буде проголошено на дахах (Лука 12:2,3).

463. Розкриваючи дії людини після смерті, ангели, яким доручено дізнання це, розглядають лице її і все тіло починаючи з пальців обох рук і дальше всі частини тіла. Коли ж я дивувався тому, то мені було пояснено, що все що відноситься до думки і волі людини відбито в мозку як в джерелі тих засад, внаслідок чого це відбивається і у всьому тілі, тому що мислення і хотіння переносяться від джерела свого до всіх частин тіла, перебуваючи там в останніх, тобто в крайніх

матеріальних границях. Тому, що відбито в пам'яті її -- відбито не тільки в мозку, а і у всій людині, перебуваючи в ній всюди в порядку, відповідно порядку частин тіла. Із цього слідує, що людина в загальному така, яка вона по волі і думках, що з неї виходять; зла людина є своє олицетворене зло, а добра людина – своє добро. Із того можна зрозуміти, що розуміється під книгою життя людини, про яку говориться в Слові, а саме: що всі діла і думки людини відбиті у всьому тілі її і що вони, будучи визвані із пам'яті її, являються ніби прочитані по книзі, а при розгляді духу при небесному світлі – ніби зображувані в лицях. Додам до цього ще дещо чудове про загробну пам'ять, що переконало мене, що не стільки загальні предмети, а і самі деталі, які одного разу ввійшли в пам'ять, остаються навіки. Я бачив списані книги, як тут, і мені дано було знати, що вони взяті із пам'яті письменників і що в книгах тих, на відміну від творів, написаних на землі, не пропущено ні одного слова. Таким чином, із пам'яті кожного можуть вибиратись всі діла і думки до останніх дрібниць, давно забутих ним на землі. І причину цього мені пояснили: в людини пам'ять двояка -- зовнішня і внутрішня; перша властива її як людині природній, друга – як духовній. Все, що людина думала, хотіла, говорила, робила, навіть що чула і бачила, незгладимо відбивається у внутрішній пам'яті її. Незгладимо воно ж тому, що в той же час засвоюється духом і тілом її, як пояснено було вище. Таким чином, дух утворюється по думках і ділах волі своєї. Знаю, що все це буде здаватися дуже дивним і навряд чи знайде в людях віру, та все ж це істина. І так, не думайте, що які небудь думки і таємні справи людини можуть залишатися скритими після смерті її; все тоді до самих дрібниць видно, як при ясному світлі.

464. Хоч зовнішня, або природна, пам'ять і остається в людині після смерті, але почуттєве і природне в ній не відновлюється в тому світі, а заміняється духовним по закону відповідностей. Духовне ж це, явившись зору, являється, все ж, точно в такому ж образі, як в світі природному, тому що всяке явлення на небесах у всьому подібне явленню земному, хоч по суті своїй є явлення не природне, а духовне (див. про зображення і видимості на небесах № 170—176). Але зовнішня, або природна, пам'ять відносно предметів матеріальних, часу і простору або взагалі відносно всього природного, земного не служить духу на ту ж потребу, як колись світу, тому що людина на землі, думаючи по одній зовнішній почуттєвій засаді своїй без внутрішньої почуттєвої, або розумної засади, судить по природному, а не по духовному. Навпаки, в майбутньому житті, коли дух живе вже в світі духовному, він і думає не по природному побуту, а по духовному. Думати духовно значить думати по розуму або розсудку, от чому зовнішня або природна пам'ять відносно понять матеріальних тоді знаходиться в спокої, а в діло іде тільки то, що людина через них набула на землі і придала розсудку. Пам'ять матеріальна тому знаходиться в спокої, що там матеріальні поняття не можуть бути відновлені: духи і ангели розмовляють по думках і почуттях, духу їх властивими: про все ж, що не співпадає з тим, не може бути в них і мови (див. про мові ангельську № 234-257) . Тому і людина стає після смерті настільки розумною, наскільки вона науками і знанням мов стала розумною тут, а зовсім не по кількості вивчених нею мов і наук. Я говорив з багатьма, які в світі вважали себе вченими, тому що вони знали стародавні мови – єврейську, грецьку, латинську, але вони не створили розуму свого тим, що написано на тих мовах, і деякі із них були такі ж прості, як невчені, які ніколи не знали тих мов. Деякі здавалися навіть зовсім неуками, залишаючись, все ж , в самодовільній впевненості, що вони більш вчені і мудріші інших. Я розмовляв з духами, які при житті своєму в світі вважали, що людина стає розсудливішою і мудрішою в тій мірі, як збагачується пам'ять її знаннями. Збагачуючись таким запасом, вони завжди майже говорили тільки по пам'яті, тобто, не від себе, а від інших, ніскільки не розуму свого багатствами пам'яті. Такі духи являлись тупими, а деякі немудрими, не розуміли взагалі ніякої істини, не вміючи відрізняти істини від неправди, а схвачуючи всяку неправду, яку так звані вчені видавали за істину. Вони самі собою не вміли обсудити, що так, що не так, що право, що криво, а слухаючи інших, нічого розсудком не розуміли. Говорив я і з такими, які в світі багато писали по всіх галузях наук, чим і славились по всьому світу. Деякі могли судити про істини правдиво, а другі, хоч і розуміли істини, коли їх повертали до тих які живуть в світлі істини, але не хотіли розуміти їх і тому заперечували їх, як тільки переходили знову в неправду свою або в самих себе. Деякі розуміли не більше того, як

невчений простолюдин: словом, кожен по різному і по своєму в залежності від того, як хто утворив розум свій науково тим, що сам писав або виписував в інших. Але ті, що виступали проти істин церкви і роздумували тільки науково, стверджуючи себе в неправді, ніскільки не створили розуму свого, а загострили тільки здатність до суджень і висновків. Ця здатність, всупереч земним поняттям, значно відрізняється від розуму, вона підтверджує і доказує все, що любиме; вона веде від свавільних засад і через обманливі виводи – до неправдивих переконань, а не до істини. Такі люди ніколи не можуть бути приведені до пізнання істини, тому що істина не пізнається через неправду, а, навпаки, неправда пізнається через істину. Розумна засада в людині подібна саду, або квітнику, або зораному полю: пам'ять – поле, наукові істини і знання -- насіння; світлом і теплотою небесне насіння проростає, а без них росту не дає. Те ж станеться і з розумом, якщо світло небесне, тобто Божественна істина, і теплота небесна, тобто Божественна любов, не будуть допущені; ними тільки стоїть розум. Ангели дуже жаліють про те, більшою частиною вчені приписують все природі і замикають тим внутрішні засади духу свого, тому і не можуть бачити ніякої істини при світлі самої істини, тобто при світлі небесному. По тій причині вони на тому світі і позбавляються здатності до розсуджень, щоб роздумуваннями своїми не спокушали добрих, простих людей і не сіяли в них неправду. Мудрагелі ті там посилаються в пустині.

465. Один із духів прийшов в незадоволення від того, що не міг згадати багато такого, що знав в земному житті, жаліючи про втрату задоволення, яким колись стільки насолоджувався. Йому відповіли, що він абсолютно нічого не втратив і що при ньому осталось все, що він знав в загальному і в деталях. Що в світі тому, де він тепер перебуває, не дозволено тільки викладати все це із пам'яті а йому вистачить і того, що він тепер може думати і говорити значно краще і досконаліше, не занурюючи розуму свого, як перше, в густий морок, в грубі, матеріальні і тілесні предмети, зовсім некорисні в тому світі; що тепер йому дано все необхідне для вічного життя і що немає іншого шляху до щастя і блаженства; що одне тільки неуцтво може вважати, ніби в царстві тому з відкиненням всього матеріального в пам'яті гине і сам розум, між тим як, навпаки, наскільки дух відділяється від почуттєвого як належного людині або тілу, настільки він піднімається до духовного і небесного.

466. Різні види пам'яті іноді в тому житті являються очам в образі, який тільки там може появитися (там багато бачиться очами в образі, що тут уявляється тільки в думках). Зовнішня пам'ять являється у виді хрящуватої, мозолистої речовини людського мозку, із чого видно якість пам'яті того і другого виду. В людей, які старалися тільки розвивати і розширювати пам'ять свою, не піклуючись про утворення розуму, пам'ять ця являється у виді твердого наросту, прошитого з середини ніби сухожиллям. Хто переповнює пам'ять свою неправдивими поняттями, в того вона являється волосатою, з заплутаними волосами, тому що наповнена безладною грудою понять. У удосконалюючих пам'ять свою із любові до себе і до світу (самотності і метушні), вона являється в'язкою, клейкою, часто закостенілою. Хто хотів проникнути в Божественні тайни наукою, особливо з допомогою філософії, і вірив тому тільки, чого досяг тим шляхом, у того пам'ять являється темною, і при тому такої властивості, що, поглинаючи промені світла, перетворює їх в темноту. У лукавих і лицемірів вона приймає вигляд твердої кості або чорного дерева і відбиває промені світла. У тих, навпаки, що жили в благу любові і істинах віри, пам'ять зовсім не появляється у вигляді твердої, хрящуватої речовини, тому що в них внутрішня пам'ять посилає промені світла в пам'ять зовнішню в предметах або думках якої промені ці закінчуються, як в основі або грунті своєму, знаходячи тут собі те, що сприймає їх з насолодою. Зовнішня пам'ять в порядку степенів є останньою, в якій духовне і небесне закінчується і перебуває, якщо знаходить там блага і істини.

467. Якщо людина в світі живе в любові до Господа і в милосерді до ближнього, то при ній і в ній є розум і мудрість ангельські, скриті, все ж, в самих внутрішніх засадах (або тайнику) її внутрішньої пам'яті. Тому розум і мудрість ті ніколи не можуть виявитися в людині до звільнення її від тіла; тоді природна пам'ять присипляється і якості ці пробуджуються в пам'яті внутрішній, а на кінець і в ангельській, небесній.

468. Скажу в декількох словах, яким чином розумова засада, або розсудок, в людині виробляється і удосконалюється. Дійсна розумова засада основується на істинах, а не на неправді; неправдиві дані ніяк не можуть утворювати розум. Істини бувають троякі: громадянські, моральні і духовні. Перші відносяться до правди, до управління в державі і взагалі до справедливості і безпристрасності; другі відносяться до життєвих відносин людини з суспільством і членами його, взагалі ж – до щирості і прямоти, а в особливості – до всіх життєвих доброчинників; треті, істини духовні, відносяться до небесного побуту і до Церкви, взагалі до блага любові і істини віри. Три степені життя людини пояснені вище (№ 267): розум розкривається в першій степені через істини громадянські; в другій – через істини моральні, а в третій – через духовні. Але треба пояснити, що розум утворюється і відкривається в людині не одним тільки знанням тих істин, а прикладанням їх до діла, життям своїм по них. А жити по них називається любити їх по духовній любові, тобто любити правду заради правди, любити щирість і прямоту заради прямоти, а благо і істину – заради блага і істини. Навпаки. жити по них і любити їх по любові тілесній – значить любити їх заради себе самого, заради слави своєї, пошани або користі. Тому наскільки людина любить істини ті по любові і пристрастях земних, тілесних, настільки вона відхиляється від розуму; вона любить не істини ті, а себе саму, перетворюючи істини в слуг своїх, як пан прислугу. Якщо ж істини підкоряються, то вони не входять всередину людини і не відкривають ні однієї степені життя її, ні навіть саму останню степінь, а поселяються тільки в пам'яті її як дещо наукове в матеріальному образі і тут поєднуються з любов'ю до себе, тобто любов'ю тілесною. Із того видно, яким порядком людина стає істотою розуму, а саме: вона досягає цього в третій степені духовною любов'ю благ і істин, які відносяться до небес і церкви, в другій степені любов'ю до щирості і прямоти, а в першій степені до справедливості і правди. Любов двох останніх степенів також стає духовною, по духовній любові до блага і істини, тому що ця остання впливає на першу, з'єднується з нею і, так сказати, утворює в ній свою подобу.

469. Духи і ангели наділені такою ж пам'яттю, як і люди. В них залишається все, що вони чують, бачать, думають, чого бажають і що роблять, чим і утворюється постійно і навіки їх розум. Тому духи і ангели удосконалюються в розумі і мудрості, пізнаючи істини і блага, нарівні з людиною. Все це взнав я багатьма досвідами: я бачив як із пам'яті духів викликано було все, що вони думали і робили явного і скритого в товаристві других духів; я також бачив, яким чином ті хто був в якій небудь істині внаслідок життю їх в простому добрі наповнялися науковими знаннями, а через них і розумом і потім піднімалися в небеса. Але необхідно пояснити, що знаннями тими і розумом людина може наповнитися на тому світі в тій тільки мірі, в якій вона тут любила благо і істину, і зовсім не більше того. Кожен дух і ангел зберігає ту любов (нахили і бажання), якою жив на землі, і при тім в такій же кількості і якості; ця любов вдосконалюється на протязі вічності. Ніщо не може бути наповнене у віки віків, тому що все може нескінченно змінюватись, збагачуватися і поповнюватися, а отже і примножуватися і плодитися; благу немає кінця, тому що саме джерело його безкінечне. Про те, що духи і ангели безконечно удосконалюються в розумі і мудрості пізнанням благ і істин, сказано було в № 265—275; 318 – 328; 329 – 345; а що робиться це тільки співрозмірно тій степені любові до блага і істини, яку досягли вони на землі, а не більше того, про це згадано вже в № 349.

Людина після смерті така, яким було життя її на землі

470. Будь-якому християнину відомо із Слова Божого, що власне життя людини залишається після смерті її при ній, бо в багатьох місцях в Слові говориться, що людина судиться і нагороджується по ділах своїх і поступках. Хто думає по благу і по самій істині, той також не інакше думає так: що людина, яка добре жила іде на небеса, а погано в пекло. Одні тільки ті що самі живуть в злі не хочуть вірити, щоб стан їх після смерті був згідно життя їх на землі, а думають, особливо коли хворіють, що царство небесне дається кожному по одному милосердю

Божому, як би хто не жив, і що воно дається кожному по вірі його, яку вони від життя відділяють.
471. Що людині придаються діла її і вона по них судиться, говориться в Слові в багатьох місцях. Наприклад: „Бо прийде Син Людський у славі Отця Свого з Ангелами Своїми; і тоді віддадуть кожному по ділах його" (Матвія 16:27). „ Блаженні мертві, які помирають в Господі; її говорить Дух, вони заспокояться від трудів своїх, а діла їх ідуть вслід за ними" (Об'яв. 14:13). „І віддам кожному із вас по ділах ваших" (2:23). „І бачив я мертвих, малих і великих, які стояли перед Богом, і книги розкриті були, і інша книга розкрита, яка є книга життя; і судимі були мертві по написаному в книгах, відповідно з ділами своїми. Тоді віддало море мертвих, які були в ньому, і смерть і пекло віддали мертвих, які були в них; і осуджений був кожен по ділах своїх" (20:12,13). „Ось, прийду скоро, і відплата Моя зі Мною, щоб віддати кожному по ділах його" (22:12). „ І так, кожного, хто слухає слова Мої ці і виконує їх, уподібню чоловікові благо розумному, який побудував дім свій на камені. А кожен, хто слухає ці слова Мої і не виконує їх, уподібниться чоловікові нерозумному, який побудував дім свій на піску" (Матвія 7:24,26). „Не кожен, хто говорить Мені: Господи! Господи! Ввійде в Царство Небесне, а виконуючий волю Отця Мого небесного. Багато скажуть Мені в той день: Господи! Господи! Чи не від Твого імені ми пророкували? І не твоїм іменем дияволів виганяли? І тоді скажу їм: Я ніколи не знав вас, відійдіть від Мене, хто робить беззаконня" (7:21-23). „Тоді станете говорити: ми їли і пили перед Тобою, і на вулицях наших вчив Ти. А Він скаже: говорю вам: не знаю вас; відійдіть від Мене, всі що робите неправду" (Лука 13:26,27). „І Я віддам їм по їх поступках і по ділах рук їх" (Єремія 25:14) „Великий порадник і сильний в ділах, Кого очі відкриті на всі путі синів людських, щоб віддавати кожному по путях його, і по плодах діл його" (32:19). „І покараю його по путях його, і воздам йому по ділах його" (Осії 4:9). „Як визначив Господь Саваоф поступати з нами по наших путях і по наших ділах" Зах. 1:6). Де Господь говорить про Страшний суд, Він зважує тільки діла, кажучи, що ввійдуть в царство небесне ті що жили в добрі по ділах своїх, а за дурні діла люди будуть осуджені Матвія 25:32-46); також в багатьох місцях, де іде мова про спасіння і осудження людей. Очевидно, що діла і поступки людини складають зовнішнє життя її і що вони показують, яке її внутрішнє життя.
472. Але тут розуміються діла і поступки не в тому тільки виді, в якому вони являються зовнішньо, а і в тому, які вони всередині людини, бо кожному відомо, що діла і поступки витікають з волі і думок людини; якби не так, то люди були би тільки безвідповідальними рухами автомата або машини. Тому будь-яке діло або дія сама по собі є не що інше, як прояв того, що одушевляється і оживотворяється волею і думкою до того, що може бути названо волею і думкою в прояві своєму або ж волею і думкою у зовнішньому образі. Із цього слідує, що всяка дія або діло таке, які воля і думка, від яких дія відбулася. Якщо воля і думка благі, то і діла благі; якщо ж дурні – то і діла дурні, хоч би в зовнішньому образі не відрізнялися від перших діл. Тисяча людей може зробити однакове діло, тобто діяти або поступати однаково і при тому до того подібно, що відносно прояву або зовнішності майже не можна знайти в ділах тих ніякої різниці. А між тим кожне із діл тих, розглянуте само по собі, буде інакше, тому що кожне відбулося від іншої причини або волі. Візьмемо, для прикладу, пряму і правдиву поведінку з товаришами. Один може показати себе прямим і правдивим, саме для того щоб проявити ці якості в собі заради доброї слави і поваги людей; другий – по світських відношеннях своїх з метою користі; третій – заради очікуваних нагород по заслугах; четвертий – по дружбі; п'ятий – із боязні підпасти під законне покарання, втратити добру славу і навіть місце або посаду; шостий – щоб вкрастися в чиюсь довіру і привернути когось на свою сторону по неправдивій справі; сьомий – щоб привернути і обдурити товариша і інше. Хоч діла і поступки всіх людей тих з виду добрі і схвальні, тому що не можна не похвалити прямих і правдивих поступків відносно товариша, та все ж діла ці дурні, тому що вони робилися не заради любові до прямоти і правди, а із любові до себе і світу. Цієї любові прямота і правдивість служать тут, як слуга пану своєму, яких він має нізащо, коли вони йому більше не потрібні, і звільняє їх. І точно так само поступають прямо і правдиво з ближнім по любові до правди і прямоти: деякі – заради істин віри або послуху, тому що так каже Слово Боже; другі – по благу віри або по совісті, тому що

цього вимагає любов до них; треті – по благостині або благу любові до ближнього, вважаючи за обов'язок про нього піклуватися; ще інші – по благу любові до Господа, тобто робити добро заради самого добра, поступаючи правдиво і прямо заради самої правди. Такі люди люблять добро і правду, тому що то і друге містить в собі Божественну засаду, що виходить від Господа, внаслідок чого добро і правда ця по суті своїй Божественні. Діла і поступки таких людей, будучи добрі по внутрішньому значенню своєму, добрі і по зовнішньому, бо діла і поступки людей, як вище сказано, безумовно такі, які помисли і воля, що їх породжують. Якщо ж нема думки і волі, то це не діла і поступки, несвідомі і бездушні рухи. Із цього видно, що саме в Слові розуміється під ділами і поступками.

473. Якщо ж діла і поступки належать волі і думкам, то також належать любові і вірі, а тому завжди такі, які любов і віра. Любов і воля – одне і те ж, а віра і думки як переконання також одне і те ж; що людина любить, того і хоче, а чому вірить то і думає. Якщо людина любить то, чому вірить, то і хоче того ж, і скільки може, те ж і робить. Кожному зрозуміло, що любов і віра людини знаходяться в волі і в думках її, а не поза тим і другим, тому що воля запалюється любов'ю, а думка просвічується предметами віри; тому і можуть освічуватися тільки люди, здатні думати розумно. Згідно цієї просвіти вони думають про істину і хочуть її, або що одне і те ж, вірять в істину і люблять її.

474. Але необхідно знати, що власне воля складає людину. А думка – тільки в тій мірі, наскільки вона походить від волі; діла ж або поступки походять від того і другого, від волі і від думок. Іншими словами, любов складає людину, а віра – тільки в тій мірі, наскільки вона витікає із любові; діла ж і поступки залежать від того і другого. Із того слідує, що воля, або любов, і є власне людина, тому що все що походить від чого небудь належить тому, від чого походить; походити – значить стати і явитися в образі, доступному нашому розумінню. Із цього видно, що таке віра сама по собі, відділена від любові, тобто це зовсім не віра, а одно тільки знання, в якому немає ніякого духовного життя. Тепер ясно, що таке поступок або діло відокремлене від любові, тобто це не є живе, одухотворене діло, а мертве, в якому міститься одна тільки уявна подоба життя, яка походить від любові до зла і неправдивих переконань. Це уявне життя і називається духовною смертю.

475. Дальше необхідно зауважити, що вся людина заключається в ділах і поступках своїх і що воля і думки її, або любов і віра, які належать внутрішній її людині, не повні поки не являться в ділах і поступках, які належать внутрішній людині. В цій зовнішності, в ділах, закінчуються воля і думки як в крайніх границях своїх, а без цього вони ніби не закінчені, не завершені, показують щось неіснуюче, чого, отже, немає і в самій людині. Думати і хотіти, а не виконувати, не робити, коли є на то можливість, значило би поставити полум'я в посудину і накрити його, щоб воно погасло, або посіяти насіння в сухий пісок, де воно не проросте і загине з усією родючістю своєю. Навпаки, думати, хотіти і потім робити подібно вогню полум'яному, який розливає навколо тепло і світло, або насіння в родючому грунті, що проростає в дерево або в квітку і яке живе. Кожному зрозуміло, що хотіти і не робити при можливості – значить не хотіти; і що любити добро, і не робити його – значить не любити добра. Це значило би тільки думати, ніби хочеш і любиш щось, а така відхилена думка, не прикладена до діла, згасає і перетворюється в ніщо. Любов, або воля, є душа будь-якого діла і поступку, вона, так би мовити, сама утворює тіло, або образ свій, із простодушних і правдивих діл людини. Духовне тіло, або тіло духу людини, утворюється не із чогось іншого, як із діл людини, здійснених по любові і волі її (№463). Одним словом, всі здобутки людини і духу заключаються в ділах, діях або поступках її.

476. Із всього того ясно, що саме називається життям, яке залишається в людині після смерті її. Це любов її і віра по любові, не в можливості своїй тільки, а і на ділі, тобто діла і поступки, тому що вони заключають в собі все що відноситься до любові і віри людини.

477. Головуюча любов залишається в людині після смерті і не змінюється на віки вічні. У кожній людині не одна любов, а їх декілька, але всі поєднуються в одній головуючій, переважаючій і пануючій любові і, так сказати, її складають. Будь-яке почуття, бажання, хотіння людини, відповідне з головуючою любов'ю її, також називається любов'ю, тому що вона

любить то, чого хоче. Ці роди любові або почуття бувають внутрішні або зовнішні, безпосередньо або посередньо пов'язані з пануючою любов'ю, якій вони всі служать різним чином. Разом взяті вони складають ніби царство, бо такий порядок їх будови в людині, хоч вона нічого про це не знає. Але будова ця усвідомлюється нею частково в майбутньому житті, тому що там поширення думок і почуттів узгоджується з порядком цієї будови: поширення в небесних общинах, якщо головуюча любов складається із різного роду любові небесної, і, навпаки, поширення в пекельні общини, якщо любов ця складається із різного роду пекельної любові. Про те, що будь-яка думка і почуття духів і ангелів поширюються в навколишні общини, сказано було в главах про ангельську мудрість в образі небес, згідно якому розміщені там общини і спілкування.

478. Але до цього часу сказане стосується тільки думок розумної людини; щоб зробити це доступним до зовнішніх почуттів її, приведу пояснюючі і доказові приклади досвідів, які покажуть: 1) що будь-яка людина після смерті є своя любов, або своя воля; 2) що людина перебуває навіки такою, якою вона є відносно волі своєї, або головуючої любові; 3) що людина приймається в небеса, якщо в ній небесна і духовна любов, а в пекло, якщо в ній любов матеріальна і світська при відсутності небесної і духовної; 4) що одна віра сама по собі не остається в людині, якщо вона основана не на небесній любові; 5) остається ж при ній одна любов на ділі, благостиня, які і є життям людини.

479. 1. Людина після смерті є уособлена воля, або любов своя.

В цьому переконався я із багатьох досвідів. Всі небеса взагалі розділені на общини по виду блага любові жителів їх. Кожен дух, піднятий в небеса і який став ангелом, переноситься в ту общину або товариство де панує його любов. Там він як в себе дома і на батьківщині своїй, відчуває це і приєднується до подібних собі. Якщо ж він віддаляється звідти в якесь інше місце, то відчуває якийсь опір і сильний потяг знову приєднатися до своїх, тобто повернутися до пануючої любові своєї. Таким чином влаштовуються общини на небесах, а подібно до того і в пеклі. Що небеса і пекло складаються із общин і що кожна із общин тих відрізняється по виду любові – див. № 41-50; 200-212. що людина після смерті є уособлена любов своя, доказується і тим також, що в цей час усувається і забирається від неї все, що не відповідає головуючій любові її від доброго духу відбирається все різнорідне і невідповідне, тому він і остається при одній любові своїй; таким же чином і від злого, з тою тільки різницею, що від останнього відбираються істини, а від доброго неправди (збочення), поки кожен із них не залишиться при своєму, тобто при пануючій любові своїй. Це здійснюється, коли людина приходить в третій стан, або побут, про що сказано буде нижче. Тоді він вже постійно звертається лицем до предметів любові своєї, яка безперервно перед очами його, в яку би сторону він не повертався (див. №123,124). Всі духи можуть бути веденими де завгодно, аби тримати їх при тому в їх головуючій любові. Вони при такій умові не можуть навіть противитися, хоч і самі знають, як і що робиться з ними, і думають, що можуть не підчинятися: багато деяких намагалися робити що-небудь проти своєї головуючої любові і завжди безуспішно. Любов'ю цією кожен пов'язаний, як ланцюгом, за який можна кожного вести куди завгодно, і ніхто звільнитися від нього не може. В світі з людьми буває те ж саме: любов неволить і водить їх, і тим же засобом одна людина може керувати по бажанню другою. Але це ще посилюється в тому житті, тому що там не можна скривати притворяючись любові своєї, приймати для виду чужу і облудно її виказувати. В кожній общині в майбутньому житті ясно пізнається, що дух людини є уособлена любов її: поки один дух говорить і діє згідно з любов'ю до другого, перший стоїть весь з лицем повним, здоровим, веселим, живим; але як тільки хтось стане говорити і діяти проти любові другого, так лице його починає змінюватись, темніти і пропадати, і на кінець і вся людина щезає, ніби її тут і не було. Бачивши це, я часто дивувався, тому що в світі нічого подібного не буває. Але мені сказано було, що подібне відбувається і тут з духом людини, тобто дух цей при відвернені від співбесідника також щезає або не залишається більше на виду його. Що дух людини є головуюча любов її, видно також із властивості кожного духу приймати і присвоювати собі все, що узгоджується з любов'ю його, і, навпаки, відкидати і віддаляти від себе все що не підходить, протилежне. Любов або почуття кожного подібні пористому,

губчастому дереву, яке спрагло п'є рідину, йому властиву, корисну для життя і росту його, а все непридатне видаляє; або подібні любій тварині, яка знає свою їжу, відшуковує все, що відповідає природі її, і яка залишає все противне, бо всяка любов живиться тільки тим, що її відповідне: любов до зла шукає неправди, а любов до блага – істини. Мені випадало бачити, як добрі, прості духи хотіли наставити дурних в істинах і благу; але останні тікали геть і, прибувши до своїх, кидались з насолодою на будь-яку неправду, відповідну з їх любов'ю. Я бачив також, що добрі духи розмовляли між собою про істини, а другі слухали їх з задоволенням; а дурні, які були тут, нічого не слухали і навіть ніби не чули. В світі духів являються шляхи або дороги, які ведуть в небеса, в пекло, в різні общини. Добрі духи ходять тільки небесними шляхами, і притім тими що ведуть саме в общину яка є в благу їх любові; інших шляхів вони навіть не бачать. Навпаки, злі духи ідуть тільки шляхами пекельними, направляючись до общин які знаходяться в злі любові їх, а інших шляхів не бачать, а якби і бачили, то ніколи би не захотіли по них іти. Такі шляхи в світі духів є дійсні видимості, які відповідають істинам або неправді; ось чому в Слові Божому шляхи і дороги мають це значення. Тими даними досвіду доказується, те що перше було сказано по висновку розуму, тобто, що кожна людина після смерті є своя любов і своя воля; воля в тому розумінні – не що інше, як любов.

480. 2. Людина після смерті навіки перебуває такою, якою вона була по волі своїй і по головуючій в ній любові.

В цьому я переконався також на багатьох досвідах. Мені дано було розмовляти з людьми, які жили тому дві тисячі років, їх життя описується в історії і тому відоме. Виявилось, що вони ще до сьогодні самі на себе подібні і такі самі, як описані, тобто що вони все такі ж по любові своїй, із якої і по якій утворилося все життя їх. Були тут і інші, які жили віків сімнадцять тому, також відомі по історії; були і ті що жили за чотири віки і за три, словом в різні часи, з якими також дано мені було говорити. І виявилось, що і до нині в них керує та ж любов або почуття, з одною тільки різницею, що задоволення любові їх перетворені були по закону відповідностей. Мені сказано було ангелами, що життя головуючої любові на віки віків нікому не міняється, тому що кожна людина є своя уособлена любов, а отже, змінити її в дусі – значило би позбавити її свого життя або погасити її в ній. Мені сказана була причина того, а саме: після смерті своєї людина не може більше перетворюватись, як в світі, навчанням, тому що остання зовнішня основа в людині, яка складалася із знань і нахилів природних, вже покоїться і більше не відкривається як приналежність тілесна, а не духовна (див. № 464). Між тим на тій зовнішній основі, як будинок на фундаменті своїм, тримається все внутрішнє, властиве розуму або духу. Ось чому людина перебуває навіки незмінно такою, якою було в світі життя її любові. Ангели дуже дивуються незнанню людей, які не знають, що кожна людина саме така, яка пануюча любов її, і що багато хто вірить, що можуть спастись безпосереднім милосердям Господнім і одною вірою, який би хто не був по життю своєму; дивуються тому, що не знають, що милосердя Господнє може бути тільки посереднє, що воно являється в тому, щоб бути керованим Господом як в світі, так і після того, в вічності; що ті що живуть не в злі керуються тим милосердям; на кінець не знають, що віра є поривання до істини, що витікає із небесної любові, джерело якої – Господь.

481. 3. Якщо людина живе в любові небесній і духовній, то вона буде в небесах; якщо ж в любові тілесній і земній, без любові небесної і духовної, то вона буде в пеклі.

В тому переконався я, бачивши і знаючи багатьох, вознесених на небеса і кинутих в пекло. Перші жили по небесній і духовній любові, другі в любові тілесній і земній. Небесна любов називається, якщо хто любить благо, простоту і правду не із якої – небудь вигоди, а заради самого блага і правди і потім по любові виконує це на ділі. Звідси і походить життя по благу, простоті і правді, тобто життя небесне. Хто любить якості ці заради їх самих і прикладає їх до діла або живе по них, той любить Господа більше всього, тому що будь-яке благо від Нього, і любить ближнього, бо це благо і є той ближній, якого треба любити. Навпаки, тілесною любов'ю називається та, яка любить благо простоту і правду не заради їх самих, а заради себе, тому що якості ці можуть служити для досягнення слави, пошани і багатств. Така любов не бачить Господа і ближнього в благу, простоті і правді, а бачить в них тільки себе саму і світське,

насолоджуючись обманом; а благо простота і правда заради обману є зло, лукавство і неправда, що і люблять такі люди. Так як любов кожного визначає життя його, то всі люди при самому явленню їх після смерті в світ духів піддаються допиту, які вони, і направляються в общини духів, які знаходяться в такій же любові. Ті, що живуть в небесній любові приєднуються до братств небесних, а що жили в любові тілесній – до пекельних. По проходженні першого і другого стану ті і другі розходяться, так що більше не бачаться і не знаються; це робиться тому що кожен перетворюється в любов свою не тільки по внутрішніх засадах своїх відносно духу, а і по зовнішніх відносно обличчя, тіла мови – так що кожен стає образом любові своєї навіть і по зовнішності своїй. Ті що віддавалися любові тілесній являються там незграбними, хмурими, темними, потворними; навпаки, ті що жили в любові небесній приймають образ живий, світлий і взагалі прекрасний. Ті і другі зовсім різні по духу і по думках: ті, що жили в небесній любові розумні і мудрі; ті, що жили в любові тілесній тупі і навіть майже недоумкуваті. Кому дано буває бачити внутрішні і зовнішні засади думок і почуттів у людей, які живуть в небесній любові, той бачить внутрішні засади ці ніби в яскравому світлі або полум'ї, а зовнішні – ніби в різнокольорових веселкових відтінках. Внутрішні ж засади тих, що живуть в тілесній любові, здаються чорними, ніби замкнутими від світла, інколи ніби темно-вогненими, якщо така людина була внутрішньо лукава і злобна. Зовнішність їх темна і сумного виду. Скажу при тому, що внутрішні і зовнішні засади душі і духу в духовному світі по волі Господа являються видимі зору. Ті, що жили в тілесній любові нічого не бачать в небесному світлі, небесне світло для них непроникна темрява; навпаки, пекельне світло, подібне вогню від вугілля що горить, для них яскраве світло. Крім того, внутрішній зір їх від небесного світла до того затьмарюється, що наводить на них безумство, внаслідок чого вони і бігають від того світла, ховаючись в провали і печери, глибина яких відповідає степені неправди їх по злу. Навпаки, ті що живуть в небесній любові бачать все там ясніше і в більш прекрасному виді і тим розумніші і з більшою мудрістю розуміють істини, чим вище возносяться в небесне світло. Ті, що перебувають в тілесній любові ніяк не можуть жити в небесному теплі, яке є небесна любов, а живуть тільки в жарі пекельній, яка є любов до жорстокості проти тих що не потакають їм, зневага до других, ворожість, ненависть, помста. От насолода і втіха такої любові, і, знаходячись в ній, духи ці живуть життям своїм, зовсім не знаючи, що таке значить робити комусь добро по добру і заради самого добра, вміючи тільки робити добро по злу і заради зла. Ті, що живуть в тілесній любові не можуть дихати на небесах; якщо туди попадає злий дух, він начинає задихатися, як людина, що лежить при смерті. Навпаки, ті що живуть в небесній любові там вільніше дихають і тим повніше відчувають життя, чим дальше заглиблюються в небеса. Із цього ясно, що небесна і духовна любов утворюють в людині небеса, тому що все, що є небесного, заключається в тій любові, а що навпаки, тілесна і світська любов без небесної і духовної – утворюють в людині пекло, тому що все, що є пекельного, вміщається в такій любові. Виявляється тому, що в небеса возноситься той, в кому є любов небесна і духовна, а в пекло іде той, в кому одна любов тілесна і світська без небесної і духовної.

482. 4. Одна віра сама по собі не остається в людині – дусі, якщо вона не основана на небесній любові.

Це було доказано мені великою кількістю досвідів, що якби я описав всі, що по тому поводу бачив і чув, то наповнив би цілу книгу. Можу засвідчити, що в тих хто живе однією тілесною і світською любов'ю, без небесної і духовної, немає ніякої віри і бути її не може; в них може бути тільки знання або переконання в якій – небудь істині внаслідок того, що вона служить любові їх. Декілька таких духів, які вважали самих себе сильними в вірі, приведені були до істинно віруючих, і по відкриттю між ними спілкування виявилось, що в перших немає ніякої віри, та і самі вони потім призналися, що віра тільки в істину і в Слово не може називатися вірою; а в істинній вірі той, хто любить істину по любові небесній, і при тому хоче і виконує її на ділі по внутрішньому нахилу. При тому було показано, що переконання уявно віруючих подібні зимовому світлу, в якому немає тепла, внаслідок чого земля, обхвачена холодом, костеніє під снігом. Як тільки промінь небесного світла торкнеться уявного світла такої віри по переконанню, то останній не тільки гасне негайно, а і настає така темнота, в якій не видно один

одного. В той же час і внутрішні засади таких духів темніють так, що вони зовсім позбавляються розуму дуріють в неправді. Тому від них відбираються всі істини, відомі їм із Слова і вчення церкви, які вони називають своєю вірою, а замість них придається їм неправда, яка відповідає злу їхнього життя, бо кожен по неволі повинен перебувати в любові своїй або почуттях, а разом з тим і в відповідній тому неправді. Істини ж, противні неправді їх по злу, стають тоді для них ненависні і презирливі, тому і відкидаються. Можу свідчити по всіх досвідах своїх про побут небесний і пекельний, що ті що сповідували по вченню своєму одну голу віру, а самі жили в злі всі без винятку попадають в пекло. Я бачив, як багато тисяч духів були туди скинуті, про що сказано було в невеликій книжці моїй „Про страшний суд і розвалений Вавілон".

483. 5. Залишається після смерті любов на ділі, тобто власне життя людини.

Це слідує як розумний висновок із всього сказаного мною на основі досвіду і із сказаного вище про діла і поступки. Любов на ділі – це діла і поступки.

484. Зауважимо, що всі майже діла і поступки відносяться до життя морального і громадянського, а отже, до простодушності і правди, так само до правосуддя і справедливості. Простодушність і правда відносяться до життя морального, а правосуддя і справедливість – до побуту громадянського. По джерелу любові, від якого вони витікають, діла ці бувають небесні або пекельні. Діла життя морального і громадянського називаються небесними якщо робляться по небесній любові, тобто в ім'я Господа, а що робиться в ім'я Господа, то благо. Діла і поступки життя морального і громадянського називаються пекельними, якщо робляться по пекельній любові, тобто по любові до себе і до світу, це робиться самою людиною від себе і, отже, є зло, тому що людина сама по собі, або власне його, є одно тільки зло.

Насолода кожного по роду життя його перетворюється після смерті у відповідне

485. В попередньому показано було, що переважаючі почуття, або головуюча любов, остається при кожному на вічні часи. Тепер пояснимо, що насолода цієї любові перетворюється в друге, відповідне, тобто природне перетворюється в відповідне йому духовне. Це доказується тим, що доки людина в земному тілі своєму, вона живе в природному світі; покинувши тіло це, вона переходить в духовний світ і одівається в духовне тіло. Вище пояснено було вже, що образ ангельський є образ людський в досконалості своїй і що людина після смерті в такому ж образі, а тіло її духовне (не речовина, а субстанція), (див. № 73-77,453-460). Також пояснено було, що таке відповідність духовного з природним (№ 87-115).

486. Всі насолоди людини належать головуючій в ній любові або від неї залежать, бо людині приємно то тільки, що вона любить, і найбільше насолоджується вона тим, що більше всього любить, тобто предметом головуючої любові своєї. Насолоди ці різні: їх взагалі стільки ж, скільки видів головуючої любові, отже, стільки ж, скільки є людей, духів і ангелів, бо головуюча любов одного ніколи не буває у всіх відношеннях однаковою з любов'ю другого. Тому і немає двох облич цілком однакових, бо обличчя є образ духу кожного, а в духовному світі воно є образ головуючої в кожному любові. Насолоди кожного, в особливості, також нескінченно різні, і ніколи одна яка-небудь насолода її не може повністю уподібнитись другій, хоч би вона і слідувала за другою різночасно або вони були би сумісні і одночасні; у всякому випадку не можуть бути однією і тією ж. При всім тим, все ж, всі, в особливості, насолоди однієї людини, все нею любиме відноситься до одної головної любові її, яка і називається головуючою. Всі вони разом утворюють ту любов і складають з нею одне ціле. Так само і всі насолоди взагалі відносяться до однієї головної і пануючої любові: на небесах – любові до Господа, а в пеклі – до любові до себе, і самолюбства.

487. В які саме духовні насолоди перетворюються після смерті природні насолоди кожного, це взнати можна тільки по науці відповідностей, яка взагалі вчить, що немає природного предмету, якому би не відповідав предмет духовний, а в особливості вказує, що саме і чому відповідає. Тому, хто знає науку цю той може знати стан свій після смерті, аби знав головуючу любов свою

і яке місце вона займає в тій головній і загальній царствуючій любові, до якої, як перед тим пояснено було, відноситься будь-яка інша любов або почуття. Але поки хто сам перебуває в самолюбстві, той не може знати пануючої любові своєї, тому що любить тільки своє, самість свою, яка би вона не була, називаючи зло своє благом, а неправду, яка потакає тому злу і стверджується в нім, -- істиною. Звичайно, такі люди могли б взнати все це від других, більш мудрих людей, які бачать то, чого перші бачити не можуть, але і це ними не робиться, тому що вони до того наповнені самолюбством, що відкидають всяке слово розумної людини. Навпаки, ті що живуть в небесній любові приймають наставляння і бачать через істини це вроджене зло своє, коли до нього тягнуться, бо істини виявляють зло. По істинах, які витікають із блага, кожен може бачити зло і відповідну з ним неправду, але ніхто не може із зла або по злу пізнавати добро і істину. Причина тому та, що неправда по злу – темнота і духовно відповідає темноті, тому ті, хто живе в неправді по злу сліпі і не тільки не бачать того, що в яскравому світлі, а тікають від світла як сови. Навпаки, істини по благу – світло і духовно відповідає світлу (див. № 126-134), тому ті, що живуть в істині по благу бачать все, і очі їх відкриті, правильно відрізняючи, що є світло, а що темнота. У всьому тому мені дано було переконатися досвідом. Ангели небесні бачать і чують в собі всяке зло і неправду, якщо в них що-небудь часом таке виникає; бачать також зло і неправду, в яких живуть духи в світі духів, приєднані до пекла. Але самі духи ці не можуть бачити свого зла і неправди, вони взагалі не розуміють, що значить благо небесної любові, що совість, що простота і правда, якщо не перекручувати все це в свою користь; не розуміють, що значить бути керованим Господом, а відкидають все це як нісенітницю. Все це говориться щоб людина дослідила самого себе, пізнала би із насолод своїх свою головуючу любов, а по ній, наскільки зуміє примінити науку відповідностей, взнала би стан свій після смерті.

488. Хоч із науки відповідностей і можна бачити, яким чином радості життя кожного перетворюються після смерті в відповідності свої, але як і сама наука ця в невідомості, то я поясню це декількома прикладами. Всі, хто живе в злі, утвердився в неправді проти істин церкви, в особливості ж відкидаючи Слово, уникають небесного світла, ховаються і скриваються в печерах з темними виходами і в щілинах скал, тому що любили неправду і ненавиділи істину. Такі печери і щілини, як і сама темнота, відповідають неправді, а світло – істині; потіха тих духів являється в тому, щоб жити в таких місцях, їм противно і не виносимо жити у відкритому полі. Так само поступають ті, чиєю насолодою було скрито ставити сіті і будувати таємно інтриги. Ці духи також живуть в норах і печерах, і при тому до того темних, що вони один другого не бачать, а зустрівшись по кутах, один одному нашіптують у вуха; от в який стан перетворюється втіха любові їх. Хто старанно вивчав науки, але з однією тільки метою, щоб прославитись вченим, а потім і не створив тим шляхом розуму свого і насолоджувався гордо широтою даних пам’яті своєї, той любить місця сумні і вибирає їх з більшим бажанням, ніж пишні поля і сади; піски відповідають такій некорисній вченості.

Ті, хто вивчав догмати церковні, свого і інших віросповідань, а не прикладали їх до життя, вибирають місця каменисті, завалені камінням, а місць оброблених і родючих уникають, ненавидять їх. Хто визнавав у всьому тільки природу, а не Творця або хто все приписував своєму розуму, притому різними хитростями досяг пошани і багатств, той віддається в майбутньому житті використанням для зла Божественного порядку, займається чародійством і в цьому знаходить найвищу потіху життя. Хто Божі істини перекручував, прилаштовуючи їх до пожадливостей своїх, той любить місця насичені тваринною сечовиною, тому що вона відповідає втіхам такої любові. Брудно скупі, живуть в підвалах, серед свинячого гною і смородів від неправильного перетравлення їжі. Ті, що жили в одних тілесних насолодах, в розкоші і багатстві, ненажери і ласощолюбці, які догоджали шлунку своєму, вважаючи в цьому найвищу насолоду, люблять в тому житті гній і кал, і місця їх зберігання. Це перетворюється в насолоду їх, тому, що така насолода є духовна нечистота: такі духи уникають місць акуратних, не забруднених нечистотами, тому що вони їм неприємні. Хто шукав і знаходив втіху свою в розпусті, живе і там в таких же домах, де все брудно, гидко і мерзенно. Такі житла для них, а від сімей або домів моральних вони тікають, навіть завмирають, приближаючись до них. Вважаючи

першу насолоду життя роз'єднувати подружжя. Хто пристрасно віддавався помсті і через це став лютий і жорстокий, той любить близькість здохлятини і трупів і живе в таким місцях і т. д. 489. Навпаки втіха людей, які жили в любові небесній, перетворюється в небесні відповідності, які походять від небесного сонця і світла його, а це світло представляє зору такі предмети, які внутрішньо наповнені Божественною засадою. Явища, які виходять від того, вражають внутрішність духу ангелів і в той же час зовнішність, або тілесні почуття їх; а як Божественне світло, або божественна істина, впливає на дух їх, відкритий небесною любов'ю, то і в зовнішності проявляється все те, що відповідає любові їх. Вище було показано, що все видиме на небесах відповідає внутрішньому стану ангелів, вірі і любові їх, а отже, і розуму і мудрості (див. № 170-176 про зображення і видимості на небесах і № 265-275 про мудрість небесних ангелів). Почавши підкріплювати доводи ці тими прикладами досвіду для кращого пояснення істин, викладених на основі одних відсторонених засад, зроблю тут те ж і скажу декілька слів про ті небесні насолоди або радості, в які перетворюються втіхи природні, земні для людей, які жили тут в небесній любові. Хто любив Божественні істини і Слово внутрішнім бажанням, або по одній любові до істини і заради неї, той в тому світі живе серед яскравого світла в місцях підвищених, ніби на горах, під вічним сяйвом небесного світла, не знаючи зовсім наших сутінок або нічної темноти. В них і вічна весна, і їм навколо представляються ниви, косовиці, виноградники. В житлах їх кожна річ блищить і сяє, як дорогоцінні камені; вікна просвічують як кришталь. Такі утіхи зору їх, але вони внутрішньо перетворюються в насолоду духовну по відповідності з Божественно – Небесними предметами; шановані і любимі істини Слова відповідають врожайним нивам, виноградникам, дорогоцінним каменям, вікнам і кришталю. Дальше ті, що вчення церкви по Слову тут же прикладають до справи, поступають в самі внутрішні небеса, або тайник небесний, і більше інших перебувають в насолоді мудрості. У всіх предметах вони бачать Божественну засаду, вони бачать і самі предмети, а і в той же час і відповідні їм Божі засади впливають на дух їх і наповнюють його блаженством, яке вражає всі почуття їх, тому в очах їх все ніби усміхається, грає і живе (див. № 270). Хто любив науки і через них розвивав розумові здібності свої, збагачував таким чином розум свій, і при тому визнавав Божественну засаду, в того насолоди наукою і втіха розумом на тому світі перетворюються в насолоду духовну, в пізнання благ і істин. Такі духи живуть в садах, де квітники і луки гарно розміщені і опоясані рядами дерев, які утворюють криті ходи сквери; дерева і квіти щоденно міняються. Вид всього того служить втіхою для духу взагалі, а різновидність в деталях безперервно обновлює це задоволення. Так, як всі явища ті відповідають засадам Божественним, а ті що любуються ними володіють наукою відповідностей, то вони і набувають завжди нові знання, чим вдосконалюється духовний розум їх. Всі радості і втіхи ці даються їм тому, що сади, квітники, сквери, клумби і дерева відповідають науці і навчанню, а потім і розумінню. Хто по переконанню все відносив до Божества, а природу порівняно вважав мертвою і тільки знаряддям для досягнення духовних цілей, той перебуває в світлі небесному, і все видиме ними при тому світлі сяє. В цьому блиску бачаться всі кольори і відтінки світла і з насолодою негайно поглинаються внутрішнім зором спостерігачів; все, що в домі їх ніби алмазне і розливає таке ж світло. Мені сказано, що і стіни палат їх ніби кришталеві, світлі і прозорі, а всередині їх являються ніби біжучі представницькі образи небесних предметів в безкінечній різновидності. Все це основано на тому, що прозорий блиск відповідає просвітленому від Господа розуму, з усуненням всякої тіні від природної віри і любові до природного. Тепер зрозуміло, чому говориться про тих які відвідали небеса, що вони бачили ніким не бачене, чули (по даному їм розумінню Божественних явищ тих) то, що поки нічиє вухо не чуло. Хто нічого не робив скрито, а завжди бажав, щоб всі помисли його були відомі, наскільки життя громадянське це допускає, той за то, що думав по Божому, про одне просте і правдиве, являється на небесах з лицем, сяючим від світла, і в лиці його світло це виявляє всі почуття і думки, так сказати, в образі. В мові своїй і діях своїх люди ці ніби самі являються образами любові і почуттів своїх; таких людей люблять там більше всіх. Під час розмови їх лице їх дещо хмурніє, але за то потім все, що було сказано ними, являється на лиці їх в повній ясності своїй. Все, що навколо таких духів, відповідає стану внутрішніх засад їх і

являється в такому виді, що кожен ясно розуміє значення і вираз тих предметів. Духи, які жили в любові діяти скрито, тікають від перших, тільки побачивши їх і, здається, ніби відповзають від них, як змії. Хто вважав розпусту огидою і жив в непорочному подружжі, переважно перед іншими перебуває в порядку і в образі небес, а тому і в повній красоті і вічно юному віці. Насолоди любові його невиразимі і ростуть в віки віків: на цю любов впливають всі насолоди і втіхи небес, бо вона виходить із союзу Господа з небесами і церквою і взагалі із союзу благ і істин; союз же цей утворює небеса як в цілому, так і в особливості в кожному ангелі (№ 366-386). Зовнішні насолоди подібних духів такі, що їх словами описати неможливо. Ось, для прикладу, про відповідності насолод духів, які живуть в небесній любові.
490. Із того видно, що насолода або втіха будь-кого після смерті перетворюється у відповідність свою, а сама любов, остається навіки, як наприклад, любов подружня, любов до правди, простоти, блага, істини, любов до навчання і знань, до розуму і мудрості і іншого. Із такої любові витікають, як струмочки із свого джерела, насолоди або втіхи, які також залишаються при людині, але ростуть і підвищуються до вищої степені, переходячи із насолод природних в духовні.

Про перший стан людини після смерті

491. До переходу в небеса або в пекло людина після смерті своєї повинна пройти через три стани: перший – стан зовнішності її, або зовнішнє; другий – стан внутрішності її; третій – підготовчий. Ці три стани людина проходить в світі духів. Деякі, все ж, не проходять через ці три стани, а просто або піднімаються в небеса, або сходять в пекло. Просто в небеса піднімаються духи відроджені, які приготовилися в небеса ще на землі. Хто до того відродився і приготовився, що потребує в відкинені разом з тілом природного бруду, той просто з ангелами піднімається на небеса; я бачив піднятих на небеса через годину після смерті їх. Люди внутрішньо підступні, а зовнішньо добрі для одного виду, тобто які живили злобу свою лукавством і надівали для того оболонку добродушності як засіб обману, тут же після смерті кидаються в пекло. Я бачив таких людей, тут же скинутих після смерті в пекло, і, між іншим, одного самого підступного і лукавого, який летів туди стрімголов; другі падали інакше, дивлячись по стану. Деякі тут же закриваються в печери і тим відділяються від світу духів, вони поперемінно випускаються звідти і знову кидаються в ув'язнення . Це ті люди, які злобно переслідували других під громадянськими приводами. Але, взагалі, дуже небагато іде, подібно тим, просто в дорогу, а більша частина духів утримується в світі духів і там по законах Божественного порядку приготовляється для небес або для пекла.
492. В перший стан, тобто зовнішності, людина вступає тут же після смерті своєї. У кожної людини відносно духу свого є зовнішність і внутрішність. Зовнішністю духу людина приготовляє тут тіло своє, особливо лице, мову і рухи, до суспільного життя. Внутрішність духу її складається із того, що власне належить волі і думкам її і що рідко виявляється лицем, мовою і рухами тіла, тому що людина привикає змалку виказувати приязнь, радість і відкритість, а думки волі своєї скриває. Таким чином, кожен по привичці веде життя моральне і громадянське в зовнішності, яким би він не був по внутрішніх засадах. По тій привичці людина сама навряд чи коли знає про свої внутрішні засади і навіть рідко про них піклується.
493. Перший стан після смерті досить близький до земного, тому що людина залишається в зовнішності своїй і навіть подібна на себе лицем, мовою і характером, а отже, і моральним і громадянським життям. Тому вона і вважає, що все ще продовжує те ж земне життя, якщо тільки не зверне належної уваги на все що зустрічає і на переконання ангелів, які сказали при воскресінні її, що вона тепер дух (№ 450). Таким чином, одне життя продовжується в другому, і смерть служить тільки переходом.
494. По всьому тому прибулого із цього світу новачка друзі його і взагалі бувші знайомі тут же пізнають не тільки по обличчю і по мові, а і по життєвій сфері його, коли вони до неї

наближаються. Якщо на тому світі хтось думає про другого, то уявляє собі подумки зовнішність його, а разом з тим і різні обставини його життя; від цього подумки прикликаний являється в виді своєму, ніби притягнутий. Такий порядок в духовному світі, тому що там спілкуються подумки, а віддалів в розумінні природного світу немає (№ 191-199). Тому всі прибуваючи на той світ або в те життя пізнаються товаришами, рідними і знайомими, розмовляють з ними і товаришують знову по земній приязні. Я багато раз бачив і чув радість новоприбулих, які знайшли там старих друзів своїх, також і радість останніх при тій зустрічі. Подружні завжди відшуковують одне одного і тішаться побаченню, вони навіть залишаються жити разом більш довгий або короткий час дивлячись по задоволенню подружнього життя в світі. Якщо ж вони не були поєднані істинною подружньою любов'ю, тобто союзом духовним по небесній любові, то скоро знову розходяться, а якщо подружні по духу були взагалі різнорідні і внутрішньо противні один одному, то між ними виникає відкрита ворожнеча і нерідко бійка. При всьому тому вони не розлучаються до вступу в другий стан, про що говориться нижче.

495. Таким чином, життя новоприбулих духів мало відрізняється від життя в світі, вони притому майже не знають про посмертне життя своє. Також немає в них правильного поняття про небеса і пекло, крім того тільки, що могли заключити із буквального змісту Слова і із проповідей, на цьому змісті основаних. Тому вони, надивувавшись, що бачать себе і там в тілесному образі і з всіма почуттями, з якими жили на землі, що навіть бачать подібні предмети, виражають бажання взнати, що таке небо і пекло і де вони. Друзі наставляють їх про побут вічного життя і водять їх по різних місцях і в різні общини, іноді по містах, по садах і райських насадженнях, показуючи їм прекрасні види, які тішать зовнішність, в якій духи ці перебувають. Потім вони поперемінно впадають в попередні земні думки свої про стан душі після смерті, про небеса і пекло і на кінець виказують незадоволення, що нічого про це не знали і що навіть сама церква того не знає. Всі майже прагнуть взнати, чи попадуть вони на небеса. Багато хто надіються, що повинні попасти, тому що жили в світі по моральних і громадських законах, не думаючи, що злі і добрі іноді в світі по зовнішньому живуть однаково. Вони однаково роблять другим добро, відвідують храми, слухають проповіді, моляться, але не знають, що зовнішні дії і зовнішня богопошана самі по собі взагалі незначні, а важливий стан внутрішніх засад, з яких зовнішнє витікає. Із числа багатьох тисяч навряд чи один знає, що таке внутрішні засади людини і що в них заключаються небеса і церква. Вони ще менше того розуміють, що зовнішні діла такі, які наміри і помисли, які залежать від любові і віри. Навіть при наставлені вони не розуміють, щоб помисли і бажання що-небудь значили, а важливим вважають то , що говориться і робиться. Така більша частина людей, які приходять сьогодні на той світ із християнського світу.

496. Добрі духи роблять допит над новачками, які вони, на що є різні способи, тому що в тому першому стані злі однаково з добрими промовляють істини і роблять добро, як пояснено було вище, -- тобто тому, що вони, нарівні з іншими, жили в зовнішній моральності, підчиняючись загальному порядку і законам, чим старались заслужити славу людей правдивих і правосудних: лицемірство давало їм пошану і багатство. Але злі духи пізнаються особливо тим, що пожадливо прислуховуються до будь-якої розмови про зовнішність, а про внутрішні засад людини, тобто про істини і блага церкви і небес, хоч і слухають, але без уваги і задоволення. Друга ознака: вони часто звертаються до відомої сторони світу (по відповідності) і, покинуті одні, ідуть по тих напрямках. То і друге повернення до відомої сторони лицем і хода по ведучих туди дорогах виявляють головуючу любов.

497. Всі прибуваючі із світу духи пов'язані вже з якою-небудь общиною небес або пекла, але зв'язані по внутрішніх засадах, а внутрішні засади закриті, поки вона сама ще в зовнішності. Зовнішність покриває і скриває внутрішність, особливо в тих хто жив в внутрішньому злі, але потім, в другому стані духу, внутрішність стає явною, тому що відкривається, а зовнішність, навпаки присипляється.

498. Цей перший стан людини після смерті тягнеться для деяких по декілька днів, для других по місяцях або навіть цілий рік, але вже рідко більше одного року. Різниця та в кожного залежить від степені однорідності внутрішнього його з зовнішнім. Зовнішність і внутрішність

кожного повинні співпадати і складати одне, тому нікому і недозволено в світі духів думати і хотіти одно, а говорити і робити інше. Там кожен повинен бути образом любові або почуттів своїх, а тому і однаковим по внутрішніх засадах своїх і по зовнішності. Внаслідок того зовнішність духу перш за все виявляється і приводиться в належний порядок, щоб служити внутрішнім засадам відповідним засобом або основою дії.

Про другий стан людини після смерті

499. Другий стан людини після смерті називається станом внутрішніх засад, або внутрішнім, тому що вона переходить тоді у внутрішній, або духовний побут свій, в життя по волі і помислах, а зовнішність, в якій перебуває вона в продовж першого стану присипляється. Кожен, хто зверне увагу на життя людини на слова і діла її, переконається, що в кожній людині є зовнішність і внутрішність, або зовнішні і внутрішні цілі і помисли. Це видно із слідуючого: в громадянському житті кожен думає про другого, судячи по тому, що чув і знав про нього по слухах або в бесідах, але ніхто не стане виказувати йому в лице такого роду переконання свої, а поводиться з ним ввічливо і пристойно, як би погано про нього не думав. Так в особливості поступають лицеміри і підлесники, які говорять і роблять зовсім не то, що думають і чого хочуть; також ханжі, які розмовляють про Бога, про небеса, про спасіння душі, про істини церкви, про благо вітчизни і про ближнього ніби по вірі і по любові, а насправді вони серцем вірують зовсім в інше і люблять тільки себе самих. Із цього виходить, що думки бувають двоякі, зовнішні і внутрішні; що згідно перших люди говорять одне, а згідно другим відчувають зовсім інше. Ті і другі думки роздільні, і людина остерігається, щоб внутрішня думка її не перейшла в зовнішню і як-небудь не виявилась. Людина створена так, щоби внутрішні помисли її по відповідності складали одне і те ж з зовнішніми; вони і складають одно у людей, які живуть в добрі, тому що вони думають і говорять тільки про добре. Але у людей, які живуть в злі, внутрішні думки відрізняються від зовнішніх, тому що такі люди думають про зло, а говорять про добро. У них порядок перевернутий, добро ззовні , а зло всередині, -- тому зло і панує над добром, підчиняючи його собі, як раба, який служить йому тільки засобом для відомих цілей згідно любові його. При такій цілі добра на словах і на ділі ясно, що добро в людях тих зовсім не є добро, тому що воно заражене злом, хоч по зовнішності своїй і в очах людей, які не знають внутрішніх бажань воно і приймає вид добра. Інша справа, коли людина сама живе в добрі: тут порядок не перевернутий; добро тече із внутрішніх помислів в зовнішні і таким чином переходить в слова і діла. Для цього порядку людина створена: тоді внутрішні засади духу її перебувають в небесах і в небесному світлі; а як небесне світло є Божественна істина, яка виходить від Господа, або є сам Господь в небесах (№ 126-140), такі люди керуються Господом. Все це сказано тут для пояснення, що в людини є думки двох родів: внутрішні і зовнішні, що ті і другі між собою різні. Під думками тут розуміється також і воля, із якої думки виходять, тому що ніхто не може думати без участі волі своєї. Ясно тепер, що розуміється під станом людини зовнішнім і внутрішнім.

500. Коли говориться про волю і помисли, то під волею розуміється також почуття і любов, а потім і всяка втіха і насолода тих почуттів і любові, бо вони відносяться до волі як до свого належного: чого людина хоче, то і любить, то вважає втіхою і насолодою своєю; і навпаки, що людина любить, чим тішиться і насолоджується , того і хоче. Думками в тому випадку називається все те, чим людина виправдовує і стверджує почуття свої або любов свою; думка є не що інше, як вид або образ волі, або зовнішній прояв її. Образ цей встановлюється різними прийомами розсудку, які походять від духовного світу і властиві духу людини.

501. Треба знати, що людина цілком така, які внутрішні засади її, а не така, яка зовнішність її окрема від внутрішніх засад, тому що внутрішні засади людини – дух її, а життя людини – життя цього духу, яким живе і тіло. Тому і людина залишається навіки такою, які внутрішні засади її. Зовнішність же, як належна тілу, після смерті відпадає, а частина її приліплюється до духу,

присипляється, слугуючи тільки як би основою для внутрішніх засад, як пояснено було вище в главі про память , яка залишається після смерті. Із цього слідує, що саме складає власне людини і що за тим не є власним її; тобто у дурних людей всі зовнішні помисли, як вони виявляються в словах, і зовнішня воля, яка вона в поступках, не складають власності їх, а то, що належить внутрішнім думкам і волі людини.

502. По проходженні першого стану, про який сказано було вище , тобто стану зовнішності, людина – дух вступає в другий – в стан внутрішніх засад своїх, або внутрішнє, тобто в стан внутрішньої волі своєї і думок по ній, в якому була і в світі, коли думала сама по собі, вільно, без всякого сорому. В стан цей вона впадає несвідомо, не зауважуючи того, як бувало в світі, коли, зосередивши всередину зовнішні думки, на яких основується мова, вона перебувала в одних внутрішніх помислах. Впадаючи в такий стан, людина – дух перебуває в собі і в самому житті своєму, бо вільне мислення по своїх почуттях є власне життя людини, є сама людина.

503. В цьому стані дух мислить цілком з волею своєю, а отже, і по почуттях або по любові своїй, а тому думки його і воля зливаються в одно, до такої степені в одно, що в ньому майже не помітно думок, а видно тільки, що він бажає або хоче. Те ж робиться, якщо він говорить, з тою різницею, що помітне якесь переживання, як би не проговоритися, не виявити думок волі, тому що ця обережність по привичці в світському, цивільному житті також ввійшла в бажання або волю його.

504. В стан цей приводяться всі без винятку люди по смерті своєї, тому що він властивий духу їх. Перший же стан є побут духу людини в спільному житті, а тому і не є справжній власний стан її. Що це перший після смерті, або зовнішній, стан людини, про який сказано було вище, не є справжній власний стан її, ясно по багатьох доводах, а саме: дух не тільки думає, а і говорить по почуттях своїх, бо сама мова витікає із тих останніх, як пояснено в главі про мову ангелів (№ 234-245). Людина в світі думала точно тим же порядком, коли входила в себе; вона тоді не роздумувала при допомозі тілесної мови, а просто ніби бачила все перед собою, і притому бачила на протязі однієї хвилини значно більше, ніж могла би розказати за пів години. Що зовнішній стан не є власний стан людини або духу її, видно також із того, що, перебуваючи тут в товаристві, людина розмовляє по правилах життя морального і громадянського; притому внутрішнє мислення керує зовнішнім, як іноді людина керує людиною, спостерігаючи, щоб всі умови ввічливості і пристойності були дотримані. Це ясно ще із того, що людина, роздумуючи сама в собі, обдумує, як її говорити і поступати, щоб подобатись, ввійти в дружбу або в прихильність і милість другого. Для цього вона придумує чужі її самій засоби і, отже, діє проти внутрішньої, власної волі своєї. Ясно після того, що стан внутрішній, в який ставиться дух, є власний стан його, а отже, і дійсний власний стан людини, поки вона жила в світі.

505. Якщо дух знаходиться у внутрішньому стані своєму, то він для всіх відкрито являється таким, якою людина була в світі, тому що діє вже по внутрішній волі, або по власному своєму. Хто був добрий по внутрішніх засадах своїх, той діє розумно і мудро, навіть мудріше, ніж на землі, тому що відділений від матеріальних речей і взагалі від всього земного, яке затемнювало видіння ніби хмарою. Ті, що були в злі діють, навпаки, глупо і нерозумно, навіть більше не розумно, як на землі, тому що волі їх дано повний простір, нічим не обмежений. В світі така людина була здорова розумом у зовнішності і тим засобом могла приймати облік розумної людини, але як скоро зовнішність та віднята, то дурість виявляється. Злий, який, притворяючись, приймав зовнішність доброї людини, подібний посудині, ззовні гладкій і блискучій, між тим як в ній під накривкою, зібрані всякого роду нечистоти; до чого вживаються слова Господа: „Уподібнюєтесь помальованим гробам, які ззовні здаються гарними, а всередині повні костей мертвих і всякої нечистоти”(Матвія 23:27).

506. Всі, хто жив на землі в добрі і по совісті, а отже, визнавав Божественну засаду і любив Божественні істини, а особливо хто прикладав їх до діла, будучи приведеними в стан внутрішніх засад своїх, ніби раптово пробуджуються від сну або ніби виходять із тіні на сонце, бо вони тоді думають при допомозі небесного світла, отже, по внутрішній мудрості, і поступають по благу, отже по внутрішньому почуттю своєму. Небесна засада впливає на помисли і бажання їх і, поєднуючи їх з ангелами небесними, розливає всередині їх насолоду і блаженство, якого вони

перше не знали. Вони тоді визнають Господа шанують Його самим життям своїм, тому що, перейшовши у внутрішній стан, вони живуть справжнім, властивим їм життям (див. № 505). Вони визнають і шанують Господа по вільній волі своїй, тому що свобода належить внутрішньому почуттю. Таким чином, вони віддаляються від благочестя зовнішнього і звертаються до благочестя внутрішнього, яке і являється істинною богопошаною. Такий стан християн, які жили по закону Слова; але протилежний тому стан тих, хто жив на землі в злі і в яких не було совісті, внаслідок чого вони заперечували все Божественне, бо всі хто живе в злі внутрішньо заперечують Божественну засаду, хоч зовнішньо і думають що не заперечують а визнають її. Але визнавати Бога і жити в злі – одне другому протилежне. Такі люди, коли входять на тому світі в стан внутрішніх засад своїх, по мові і поступках своїх зі сторони здаються помішаними, тому що дурні нахили втягують їх в злочини, ведуть до зневаги інших, до образ, принижень, ненависті, помсти. Вони придумують підступність іноді з таким лукавством і злобою що з трудом віриться, які злі наміри можуть скриватися в людині. Вони тоді знаходяться в стані повної свободи дій і думок волі своєї, тому що відділені від зовнішності, яка неволила і обмежувала їх в світі; словом, хоч вони вважали себе розумнішими і мудрішими від всіх, та, все ж, вони позбавлені розуму, тому що в земному їх житті розум перебував не у внутрішніх засадах їх, а в одній тільки зовнішності. По тих причинах такі духи із другого стану свого приводяться поперемінно і на короткий час знову в перший стан, або побут зовнішній, і разом з тим в пам'яті їх повторюються слова їх і поступки. Деякі встидаються і признаються, що божеволіли, другі не знають ніякого сорому, ще деякі жаліють, що їм не можна залишатися назавжди в стані зовнішності (як в світі). Але тим останнім пояснюється, чим би на кінець вони стали, якби постійно перебували в тому стані, а саме: що вони би продовжували скрито будувати злі замисли свої і спокушувати простих серцем і вірою, приймаючи обманливий вид блага, простоти і правди, а потім погубили би повністю і самих себе, тому що зовнішність їх на кінець загорілася би таким же вогнем, як і внутрішні засади, що знищило би все їхнє життя.

507. Коли духи перебувають в тому другому посмертному стані, то являються точно такими, якими були по внутрішніх засадах своїх в світі, проголошуючи більше того все, що скрито робили і говорили, тому що тоді вони не соромляться зовнішнім і відкрито говорять і навіть намагаються робити те ж саме, не боячись розголосу, як було на землі. Вони в цей час також приводяться до особистих станів зла свого, щоб вони явились ангелам і добрим духам в істинному виді своєму, які є. Таким чином, скрите стає явним і тайне розкривається, по словах Господа: „Немає нічого скритого, що не відкрилось би, і тайного, чого не взнали би. Тому, що ви сказали в темноті, то почується при світлі; і що говорили на вухо всередині будинку, то буде проголошено на дахах" (Лука 12:2,3). „Говорю ж вам, що за всяке слово лихе, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь в день суду" (Матвія 12:36).

508. Які дурні духи в тому стані неможливо розказати коротко: кожен дуріє по своєму, по своїх пристрастях, а їх багато. Тому я і маю намір згадати тут тільки про деякі особливості, із яких можна зробити висновок про все. Ті, що любили самі себе більше всього, а в службі і в посадах ганялися тільки за почестями, обов'язок же свій виконували не заради довгу, а на втіху свою, заради слави, -- щоб показатися більше достойними перед іншими і насолоджуватися славою почестей, -- такі духи в другому стані бувають дурніші всіх інших, бо наскільки хто сам себе любить, настільки він віддаляється від небес, настільки ж він далекий від розуму і мудрості. Якщо ж до самолюбства приєднувалась ще підступність, а знатність досягалася хитрістю, то такі духи приєднуються до самих дурних, займаються чародійством, тобто перекручуванню і використанню для зла Божественного порядку, і такими засобами мучать і карають всякого, хто не хоче їм підчинитися. Вони будують пастки, займаються справами ненависті, згоряють нетерпінням помсти і прагнуть скаженіти проти всякого, хто їм не піддається. Всьому тому віддаються вони настільки, наскільки натовп злих духів тому сприяє, і на кінець задумують, як би взяти їм небеса приступом і знищити їх або поселитись там і бути визнаними за богів. От до якої степені доходить їх дурість. Ті із людей такого типу, які належали до римо - католицького віросповідання, дурніші всіх інших: вони переконані, що небеса і пекло їм підвладні і що

можуть відпускати гріхи по своїй волі: вони привласнюють собі все Божественне і називають себе Христом. Це переконання в них таке сильне, що воно впливом своїм вселяє тривогу в душі других і зажурює їх навіть до болючого почуття. Ці духи майже однакові в обох станах, а в другому взагалі позбавлені розуму. Про безумство їх і наступній долі говориться в творі „Про страшний суд і розвалений Вавілон". Хто створення світу приписує природі і тому, якщо не словами то серцем, заперечує Божественну засаду, а потім і все, що відноситься до небес і церкви, той збирає собі подібних в один натовп, який із середовища свого називає Богом всякого, хто більш лукавий від інших, і віддає йому дійсно Божі почесті. Я бачив натовп таких духів, які обожнювали чарівника, і вели раду про сили природи і поступали при тому до того нерозумно, що були подібні до тварин в образі людини. Між ними були люди знатні, сановні і навіть такі, яких вважали в світі вченими і мудрими. Те саме буває і з другими. Із тих небагатьох прикладів можна бачити, які взагалі ті, в яких внутрішні засади духу закриті до небес, що буває у кожного, хто визнанням Бога і життям в вірі не прийняв ніякого небесного впливу. Кожен може розважити сам по собі, який би він був, якби при таких внутрішніх якостях йому можна було робити, що він захоче, не боячись ні кари законів, ні самої смерті, ні якої - небудь зовнішньої неволі, такої як: страху втратити добру славу, позбутися пошани, вигоди, доходів, а разом з тим і насолод. При всьому тому безумство таких духів обмежується Господом, щоб воно не могло перейти за межі певної служби або користі, бо навіть і такі духи несуть службу на загальну користь, а саме: добрі духи бачать в них, що таке зло, яке воно і що виходить із людини, яка відказалась від керівництва Господнього. Служба або користь від них ще та, що вони збирають всі собі подібних в один натовп, відокремлюючи їх від добрих духів; також, що істини і блага, які дурні люди неправдиво виказували в зовнішності, від них відбираються, а самі вони остаються в своєму життєвому злі і в неправді того зла, готуючись до пекла, бо ніхто не замикається в пекло перше, ніж буде поставлений в життєве зло своє і в відповідну йому неправду, тому і нікому не дозволяється там розділяти дух свій, тобто думати і говорити одне, а хотіти друге. Там кожен вимушений думати неправду згідно злу своєму і говорити неправду згідно злу тому. При тому то і друге по своїй волі, тобто по власній любові своїй і згідно втіхи і насолоди її, так само, як людина робить це духом своїм на землі, коли думає в собі по внутрішній волі, тому що воля людини є сама людина, а думка може бути ним в тій тільки степені, в якій вона узгоджується з волею; воля є і природа і характер людини. Тому перебувати в волі своїй – значить бути в своїй природі, в вдачі своїй і, на кінець, в житті своєму (по роду її), так як життя людини узгоджується з природою її, і після смерті вона перебуває такою, яку вдачу або природу вона засвоїла собі життям на землі. Цієї вдачі недобрий дух вже не в силах виправити або змінити, як на землі, шляхом роздумування або розуміння істини.

509. Знаходячись в другому стані, злі духи часто бувають під суворим покаранням, тому що впадають в будь якого роду зло або злочин. Кари ці в світі духів різні, на особистість або звання при тому не звертається ніяка увага: чи то король, чи то слуга – все одно. Кожне зло неминуче вслід за собою приносить і кару; то і друге пов'язано нероздільно, а тому хто в злі той і в покаранні. Ніхто, все ж, не карається там за зло, зроблене тут, а за злочини, в які впадають там; а, по суті, все одно сказати, що там карають за зло, зроблене в світі, або карають за зло, зроблене в тому житті, бо кожен після смерті продовжує жити на тому світі своїм земним життям і, отже, остається і в своєму злі, своїх гріхах. Вище було пояснено, що людина і там буває такою, якою була в тілесному житті своєму. Кара там необхідна тому, що в тому стані, крім страху покарання, немає іншого засобу для загнуздання зла: переконання і навчання безсильні, страху законів і боязні втрати доброї слави немає, бо свавілля по природі своїй таке, що нічим не може бути подавлене або зламане, крім кари. Але добрі духи ніколи не караються, хоч і робили що-небудь дурне в цьому житті, тому що вони там не впадають знову в своє зло. Мені також дано було знати, що зло їх іншого роду або властивості: в них не було наміру проти істин або закостенілості, а тільки спадкове зло від батьків, яке вони і допускали по сліпій пристрасті своїй, коли знаходились в стані зовнішності, відділеної від внутрішніх засад.

510. Кожен приєднується до такої общини, в якій був дух його ще в земному житті, бо кожна людина по духу своєму зв'язана з якою-небудь общиною, пекельною або небесною: злий з

пекельною, добрий з небесною, про що говориться в № 438. Дух зближується з общиною своєю поступово і на кінець входить в неї. Злий дух, перебуваючи в стані внутрішніх засад своїх, поступово звертається до своєї общини і на кінець направляється просто туди ще до закінчення того (другого або внутрішнього) стану. При закінченні його злий дух сам кидається в пекло до рівних собі і товаришів своїх. Сама дія ця являється глядачу, ніби хтось падає вниз головою і вверх ногами. Видимість ця основана на тому, що дух цей знаходиться в оберненому порядку, любить пекельне і відкидає небесне. Деякі злі духи в тому другому стані безперервно входять в пекло і знову звідти виходять, але в тому випадку вони не здаються падаючими стрімголов, як духи, над якими здійснено спустошення, про яке сказано вище. Сама община, в якій вони знаходились по духу своєму, ще перебуваючи в світі, показується їм, коли вони бувають в зовнішності, щоб вони знали, що знаходились в пеклі ще в земному житті своєму, -- в стані, все ж, в не зовсім пекельному, а який уподібнювався більше до світу духів. Про цей побут порівняно з пекельним буде сказано нижче.

511. В тому другому стані здійснюється відділення злих духів від добрих, тоді як в першому стані, поки дух в зовнішньому побуті своєму, всі перемішані разом, як на землі: злі з добрими і добрі з злими. Інакше буває, коли дух вже перенесений у внутрішній стан свій і наданий вдачі своїй і волі. Відокремлення добрих від дурних робиться по різному, звичайно ж, не кажучи про інші способи, таким чином: злі духи обходять ті общини, з якими вони входили в спілкування по добрих думках і почуттях своїх, коли були ще в першому (зовнішньому) стані, і яких вони обдурювали зовнішністю своєю, намагаючись показати себе добрими; найчастіше носяться вони в широкому колі і всюди показуються добрим духам, щоб ті бачили, які вони; при погляді на них добрі духи відвертаються, а потім і самі відвідувачі їх, тобто дурні духи ці, відвертаються від них лицем в ту сторону, де знаходиться їх пекельна община, тобто туди де їм кінцево необхідно прибути.

Про третій стан людини після смерті, який є стан настанови для для тих хто вступає в небеса

512. Третій стан людини після смерті, або духу її, є стан настанови. Він властивий тільки тим, які ідуть в небеса і проводиться ангелами, а тих що ідуть в пекло не стосується, тому що вони не можуть прийняти ніякої настанови. Тому для тих останніх другий побут або стан є також і третій, який закінчується тим, що вони повністю повертаються до любові своєї і, отже, до пекельної общини, яка живе в однаковій з ними любові. Дальше, вони хочуть і думають по тих почуттях, тобто по пекельній любові, а тому і хочуть одно зло і задумують одну неправду: ось насолода і втіха їх, бо це відповідає їх любові. Разом з тим вони явно відрікаються від всякого блага і істини, хоч перше і приймали те і друге, але тільки у вигляді засобів на служіння своїм пристрастям. Добрі ж духи приводяться через другий стан в третій, в підготовчий побут, для настанови і вступу в небеса, бо ніхто не може бути інакше пристосований в небожителі, як пізнанням благ і істин, тобто настановою. Нікому без того не дано взнати, що таке духовне благо і істина і що таке протилежні їм зло і неправда. Що таке благо і істина громадянські і моральні і що називається правдою і простотою, це людина може взнати і в світі, тому що там є громадянські закони, які вчать, що таке правосуддя, і є суспільство, в якому людина навчається жити по законах моральних, які відносяться до простоти і правди. Але знанню духовних благ і істин вчать не на землі, а в небесах. Звичайно, людина може знати їх із Слова, але вони не можуть злитися з самим життям її, поки вона внутрішніми засадами духу свого не вознесеться в небеса. Людина тоді живе в небесах, коли, визнаючи Божественну засаду, живе в правді і простоті заради того, що так велить Слово Боже, тобто живе в правді і простоті заради Божественної засади, а не заради себе самого і світу. Але поступати так ніхто без настанови не може: він повинен знати для того, що є Бог, є небеса і пекло, є посмертне життя; що Бога

необхідно любити більше всього , а ближнього – як самого себе; що треба вірити в Слово, бо воно Божественне. Без знання і визнання всього того людина не може думати духовно, а без думок тих не може і хотіти того. Чого людина не знає про те не може і думати, того не може і хотіти. Якщо ж людина захоче благ і істин, то небеса впливають на неї, тобто Господь через небеса впливає на життя людини, бо Господь впливає на волю людини, а через неї і на помисли її; через обидва ж шляхи ці – на саме життя її, так як все життя людини складається із волі і думок. Із цього слідує, що духовному благу і істині навчаються не від світу, а від небес і що ніхто не може бути приготовлений до небес інакше як через настанови. Наскільки Господь впливає на чиєсь життя, настільки ж Він і наставляє людину, бо настільки ж Він запалює волю її любов'ю до істин і просвічує розум її на їх пізнання. В тій же мірі відкриваються і внутрішні засади людини і в неї вносяться небеса; і, на кінець, в тій же мірі Божественна і небесна засада впливає на правдиві діла її морального життя і на праведні діла її громадянського життя, піднімаючи діла ці до духовної степені, тому що людина виконує їх тоді по засаді Божественній і заради неї. Простота і правда морального і громадянського життя, якщо вони витікають із такого джерела, являються вже як наслідки духовного життя, бо суть всякого наслідку залежить від діючої причини: яка причина, такий і наслідок її.

513. Настановою взагалі займаються ангели різних общин, особливо ангели сторін північних і південних, тому що ті ангельські общини перебувають в розумі і мудрості по знанню благ і істин. Місця настанов тих розміщені біля півночі і дуже різні; вони влаштовані і поділені по родах і видах небесних благ, щоб всі і кожен міг бути наставлений по нахилах своїх і по здібностях. Місця ці поширюються навколо на величезні простори. Туди переносяться Господом для настанов добрі духи по прожиттю ними другого стану в світі духів, але не всі. Хто прийняв вже на землі добру настанову просто готуються Господом в небеса, куди піднімаються іншими шляхами: деякі тут же після смерті своєї, другі після короткого перебування з добрими духами для очищення і відкинення грубих думок і почуттів, які вони прийняли на землі по земних поняттях про почесті і багатства. Деякі спочатку підлягають спустошенню, що робиться під ступнями, в місці , названому нижньою землею. Деякі при тому сильно страждають, а саме люди, які засвоїли собі неправдиві переконання, хоч і жили в добрі. Неправдиві переконання глибоко вкорінюються, а, не розсіявши їх, людина не в силі зрозуміти і засвоїти собі істину, тому що не бачить її. Але, про це спустошення і про способи його говорилося вже в творі „Тайни небесні".

514. Всі в місцях настанов живуть окремо, і кожен внутрішніми засадами своїми зв'язаний з тою небесною общиною, до якої призначений; а як небесні общини влаштовані по небесному образу (див. № 200-212), то і місця настанов приймають той же образ; тому при огляді їх з небес вони являються ніби небесами, але в зменшеному вигляді. Вони поширюються в довжину зі сходу на захід, а в ширину з півдня на північ, але ширина по виду коротша від довжини. Порядок там взагалі такий: попереду розміщені померлі немовлятами, виховані наставницями в небесах до юнацького віку і перенесені потім Господом в ці місця для навчання. За ними знаходяться померлі в повному віці і які жили в світі в любові до істини і блага. За ними мусульмани, які жили в добрій моральності, визнавали одну Божественну засаду і вважали Господа першим пророком; відрікаючись від Магомета, в якому не бачать, на кінець, ніякої користі, вони навертаються до Господа, поклоняються Йому, визнають Його Божественність і тоді наставляються в християнському вченні. За ними ще дальше на північ, місця настанов різних язичних народів, які жили в добрі по вірі своїй і набули тим щось вроді совісті і поступали правдиво і просто не заради законів громадянських, а заради законів віри, які дотримувались ними свято і непорушно. Всі ці люди по навчанню легко навертаються до визнання Господа, бо вони берегли в серці своєму то переконання, що Бог не є особа невидима, а, навпаки, видима в образі людини. Таких народів більше, чим всіх інших, і кращі з них – жителі Африки.

515. Але не всі наставляються однаковим чином і одною і тою ж небесною общиною. Виховані з самого дитинства свого в небесах отримують в наставники ангелів внутрішніх небес, тому що не пройнялись неправдою із неправдивого вчення і віри і не забруднили духовного життя свого

грубою прив'язаністю до світської пошани і багатств. Ті ,хто померли дорослими переважно поступають на навчання до ангелів нижчих небес, більше їм відповідним, ніж ангели вищих. Тому що в останніх мудрість внутрішня, яку духи ці ще не можуть сприйняти. Мусульмани ж навчаються ангелами, бувшими одновірцями своїми, навернутими в християнство, а язичники – своїми ангелами.

516. Настанови даються там згідно вченню, взятому із Слова, а не по одному тільки Слову Божому без вчення а бо науки. Християн вчать по вченню небесному, у всьому відповідному з внутрішнім змістом Слова; інших же, як мусульман і язичників, наставляють вченням, доступним їх поняттям, які тим тільки відрізняється від вчення небесного, що вчить духовному життю через життя моральне, відповідне з добрими догмами віри їх, по якій вони жили на землі.

517. Спосіб навчання на небесах тим відрізняється від земного, що відомості або знання там передаються не пам'яті, а просто життю. Пам'ять духів заключається в самому житті їх: вони приймають і засвоюють собі все, що відповідне з їх життям, а відкидають і майже не сприймають все що не підходить, бо духи є уособленням любові або почуттів і знаходяться в людському образі, почуттям тим подібному. Внаслідок того любов до істини прививається їм для служби життя, і Господь піклується про то, щоб кожен любив службу, відповідну властивостям і здібностям своїм; ця любов ще підсилюється надією з часом стати ангелом. А як вся служба на небесах відноситься до служби суспільної, тобто до царства Господнього, спільній вітчизні ангелів, і як будь-яка окрема і особлива служба тим вище, чим більше і ближче відноситься до служби суспільної, то кожна окрема і особлива служба, види якої незліченні, називається благою і небесною. Для того то в кожному дусі любов до істини так поєднується з любов'ю до служби, що складають одно; через це істина переходить в службу (в діло) і самі істини, яким навчаються духи, стають істинами служби (діла). От яким чином навчаються ангельські духи, готуючись до небес. Любов до істини, яка прикладається до служби, вселяється різними способами, деякими зовсім не відомими на землі; особливо ж з допомогою зображень такої служби, що робиться в духовному світі на тисячі способів, і притому доставляє таке задоволення, що пронизує людину від самої внутрішності духу її до самої зовнішності тіла її і таким чином пронизує всю. Через те дух ніби весь перетворюється в службу свою і, коли приходить в свою общину, куди він вводиться через ті настанови, знаходиться в своєму житті, якщо тільки виконує свою службу. Із цього ясно, що знання, тобто зовнішні істини, нікого не вводять в небеса, а робить це само життя, тобто життя служби, як наслідок тих знань.

518. Були духи, які принесли з собою переконання, що вони повинні ввійти в небеса переважно перед іншими, тому що славились вченістю, добре вивчили Слово і вчення церкви і вважали себе мудрими. Вони розуміли себе під словами пророка Даниїла: „І розумні будуть сяяти, як світила на тверді, і навернувші багатьох до правди – як зірки, навіки, назавжди". 12.3. Але найперше зроблено над ними було дізнання, чи в одній тільки пам'яті їх заключаються знання їх чи в самому житті: духи, які виявились в дійсній любові до істини, заради служби, відокремленої від всього тілесного і світського, тобто заради служби духовної, прийняті були після належного наставляння в небеса і їм дано було зрозуміти, що саме сяє на небесах, тобто Божественна істина, яка там є світло небесне в службі або в ділі. Їм показано було, що служба ця є основа, яка приймає промені цього світла і відбиває їх різнокольоровим блиском. Протилежне буває з людьми, знання яких заключалися в одній тільки пам'яті, з допомогою якої вони набули собі здатність судити про істини і доказувати ті із них, які були вільно прийняті ними, спочатку за перші засади, а потім і за самі істини, хоч би вони були і неправдиві. Такі люди, які ніскільки не жили в небесному світлі, а в гордій самовпевненості, переконані, що, переважаючи других вченістю, вони повинні поступати в небеса, де ангели будуть їм служити. Внаслідок того, щоб розбудити таких духів в їх гордовитій впевненості, їх возносили до першого, або нижчого, неба, і вводили яку небудь ангельську общину; там при самому вході під впливом небесного світла зір їх починав згасати, розсудок мішався і на кінець дихання переривалося, як в людей вмираючих, а відчувши небесне тепло, тобто небесну любов, вони страждали внутрішніми муками. Тому вони були звідти забрані і потім наставлені в тому, що не знання утворюють ангела, а саме

життя, яке набувається знаннями, тому що знання або відомості самі по собі знаходяться поза небесами, а життя, основане на знаннях, -- всередині небес.
519. Коли духи через дані їм в описаних місцях настанови вже готові до небес, що здійснюється в короткий час, бо вони в духовному побуті своєму легко і багато за раз засвоюють, тоді одіваються вони в ангельські одежі, звично білі, ніби тонко полотняні. Після того вони направляються по шляху, який іде вверх, до небес, і передаються ангелам охоронникам тих небес, потім приймаються другими ангелами і вводяться в різні общини, де пізнають різного роду насолоди, і на кінець кожен переноситься Господом в свою общину: це також робиться різними шляхами, і нерідко досить окружними. Шляхи ці невідомі ні одному ангелу, а самому тільки Господу. По приходу кожного в свою общину внутрішні засади його відкриваються і так як вони повністю узгоджуються з внутрішніми засадами ангелів тої общини, то прибувши тут же пізнаються і з радістю приймаються.
520. До цього я додам дещо інтересне про шляхи, або дороги, якими вводяться туди ангели новачки. Доріг тих вісім – по дві із кожного місця наставляння. Одна із них піднімається на схід, друга – на захід. Ті, що ідуть в небесне царство Господнє вводяться туди по східному шляху, а призначені в духовне царство – по західному. Чотири дороги, які ведуть в небесне царство, являються ніби прикрашені маслинами і іншими плодовими деревами, а ці що ведуть до духовного царства обсаджені виноградом і лавром. Це основано на відповідності: виноград і лавр відповідають любові до істини і службам її. А маслина і плодові дерева – любові до добра і службам її.

Ніхто не може ввійти в царство небесне по одному тільки безпосередньому милосердю Господньому

521. Ті, що не отримали належної настанови про небеса, і дорогу до них і про небесне життя людини вважають, що прийняття в небеса є діло одного тільки милосердя до віруючих і до тих за кого клопочеться Господь, або ніби небеса доступні тільки по благодаті або милості Божій; що, отже, будь-яка людина без винятку може бути спасенна по милості Господній. Деякі ж думають, що навіть самі обивателі пекла можуть бути спасенними. Але люди такої думки нічого не розуміють про людину, яка взагалі вся така, яке життя її, а життя її таке, яка любов її, не тільки по внутрішній засаді своїй, по волі і по розуму, а і по зовнішності своїй, по тілу або образу: тілесний образ не що інше, як зовнішній вид або образ, в якому внутрішні засади її проявляються на ділі, тому і вся людина є представник любові своєї, № 363. Люди ці не знають, що тіло живе не від себе і не собою, а духом своїм, що дух людини є любов, або почуття її, а духовне тіло – не що інше, як любов ця в людському образі, в якому і являється вона по смерті, № 453-460. Хто всього того не знає, той може вважати, що спасіння людини залежить від однієї тільки доброї волі Божої, яку називають милосердям і благодаттю.
522. Найперше пояснимо, що саме треба розуміти під Божим милосердям. Це є чисте милосердя до всього роду людського на спасіння його. Воно однакове і постійне до кожної людини і ніколи ні від кого не відступається, тому кожен хто може тільки бути спасенний, спасається. І ніхто не може бути спасенним інакше, як Божими засобами, показаними Господом в Слові. Божественні засоби ці називаються Божественними істинами. Вони вчать, яким чином людина може жити для спасіння свого. Ними Господь веде людину до небес і з допомогою їх насаджує в ній небесне життя: це Господь однаково творить кожному. Але він може насадити небесне життя в тому тільки, хто утримується від зла, бо інакше зло заважає.

Таким чином, наскільки людина утримується від зла, настільки Господь по єдиному і чистому милосердю своєму керує нею Божественними засобами своїми, керує від самого дитинства до кінця життя на тому світі і дальше у вічності. От що розуміється під іменем Божественного милосердя, із чого і ясно, що милосердя Господнє, є чисте милосердя, а не безпосереднє, тобто не таке, яке могло би спасати кожного, як би хто не жив по одному благодіянню.

523. Господь ніколи і нічого не робить проти порядку, тому що він сам є порядок. Божа істина, що виходить від Господа, утворює собою порядок, а Божественні істини є закони того порядку, по яких Господь водить людину. Тому спасіння людини по безпосередньому милосердю було би противно Божественному порядку і, отже, Божественній засаді взагалі. Божественний порядок утворює в людині небеса, які вона спотворює в собі життям противним законам цього порядку, тобто противним Божественним істинам. До цього то порядку людина повертається знову по чистому милосердю Господньому і по законах порядку: наскільки людина повертається до нього, настільки вона приймає в себе небеса, а хто небеса в себе приймає, той і сам в них входить. Із всього того виходить знову те ж, тобто що Боже милосердя є милосердя чисте, а не безпосереднє, не свавільне.
524. Якби люди могли бути спасенні безпосереднім милосердям, то були би спасенні всі, без винятку, навіть і перебуваючі в пеклі. Мало того, тоді би не могло бути і самого пекла, тому що Господь є само милосердя, сама любов, само благо. Внаслідок того противно Божественності його говорити, що він міг би спасти всіх, а не спасає. Відомо із Слова, що Господь хоче спасіння всіх і кожного, а не загибелі.
525. Багато із християнського світу, прибувши на той світ, приносять з собою переконання, що можуть бути спасенні безпосереднім милосердям, про яке і привикли молитися: при обстеженні їх виявилось, що по їх переконанню, посісти небесне царство значить бути туди допущеним і що кожен, кому дозволяється ступити туди, насолоджується небесним блаженством. Очевидно, вони взагалі не розуміли, що таке небеса і небесне блаженство. Їм пояснили, що вхід на небеса нікому від Господа не заборонений і що не тільки всі, якщо бажають, можуть бути туди допущені, а що навіть вони можуть там і залишатися. Потім бажаючі вільно туди допускалися, але на самому порозі зустрічав їх потік небесного тепла, тобто любові, в якій перебувають ангели, і промені небесного світла, тобто Божественні істини. Від цього на них нападав такий сум, що вони підпадали замість очікуваного блаженства пекельним мукам. Вражені тим, вони спішно кидалися геть і таким чином живим досвідом пізнавали, що нікому не може бути дано небесне царство по одному милосердю.
526. Я нерідко говорив про це з ангелами, кажучи, що багато тих, що живуть в світі в злі, стверджують, говорячи про небеса і вічність, що ніби досягти небесного царства значить бути туди допущеним по одному милосердю. В це вірять особливо ті, які віру вважають єдиним шляхом і засобом до спасіння. Вони по засадах віри своєї не звертають уваги на життя і на діла любові (що складає саме життя), тобто не шукають окрім віри ніяких других засобів, якими Господь міг би поселяти в них небеса і робити їх здатними до прийняття небесного блаженства.

Заперечуючи. таким чином, будь який дієвий засіб для досягнення бажаної цілі, такі люди, як неминучий наслідок прийнятої ними засади, повинні стверджувати, що людина поступає в небеса по одному тільки милосердю, до якого схиляється Бог- отець по клопотанню сина. На все це ангели мені відповідали, що їм відома необхідність такого догмату із прийнятої засади про спасіння одною вірою як догмату головного, але що таке неправдиве вчення ніяк не може бути проникнуто небесним світлом: воно є причина такої неосвіченості, в якій сьогодні знаходиться церква, відносно понять про Господа, про небеса, про посмертне життя, про небесне блаженство, про суть любові і благостині, взагалі про благо в союзі його з істиною, а отже, і про саме життя людини, про те, що воно таке і звідки; що думки самі по собі ніколи і ні в кому не утворюють життя, а воля і діла її з участю в тому думок настільки, наскільки самі вони відповідають волі, що, отже, віра утворює життя тільки в тій мірі, наскільки сама віра витікає із любові. Ангели співчували, що такі люди не знають зовсім, що одної віри самої по собі і бути не може, тому що віра без свого джерела, без любові є одно тільки знання або якесь переконання під видом віри, №482. Переконання яке засвоюється життям людини, а остається поза нею, бо воно взагалі відділяється від людини, якщо не зв'язується з її любов'ю.

Дальше ангели говорили, що люди, які прийняли таке неправильне переконання про суттєвий засіб до спасіння душі, по неволі повинні вірити в безпосереднє милосердя, бо вони розуміють і бачать по природному здоровому змісту, що відділена від всього віра не складає життя людини, бо таких же думок і переконань можуть бути і люди самого дурного життя, внаслідок чого їм і

приходиться вірити, що добрі і злі однаково можуть бути спасенними, аби тільки вони в смертний час з повною надією говорили про заступництво Господнє і про прояв внаслідок того милосердя. Ангели стверджували, що до цього не бачили ще ні одної душі, яка, не дивлячись на дурне земне життя своє, була би прийнята на небеса по безпосередньому милосердю, скільки би такі люди не говорили в світі про таке переконання або надію свою, як називали віру в вищому значенні. На питання про Авраама, Ісака, Якова, Давида і Апостолах, чи не були вони прийняті на небеса по безпосередньому милосердю, ангели відповідали: ні один із них, а кожен -- по ділах життя свого в світі. Знаємо де вони тепер, і знаємо, що вони там не в більшій повазі, як і всі інші. Якщо ж про них з особливою пошаною згадується в Слові, то тому тільки, що під їх іменами у внутрішньому змісті розумівся сам Господь: під іменем Авраама, Ісака, Якова – Господь в Божественності своїй і його Божественна людяність; під іменем Давида відносно Божественної царственості своєї; під Апостолами – Господь в відношенні до Божественних істин. Потім вони сказали, що при читанні Слова вони зовсім не думають про ці особи, тому що самі імена ці не доходять до небес, а замість них розуміється Господь в тих значеннях, як вище пояснено. Тому і в Слові Божому, яке зберігається на небесах, № 259, мужі ці ніде не названі, так як Слово це є внутрішній зміст Слова, яке в нас на землі.

527. Можу підтвердити багатьма досвідами, що неможливо дарувати небесне життя тому, хто жив наперекір йому на землі. Деякі вважали, що легко приймуть після смерті Божественні істини, почувши їх від ангелів, і що, повіривши в них, змінять рід життя і потім будуть прийняті на небеса. Це було випробувано над багатьма, хто був в такій впевненості, і допущено було для того, щоб переконати їх, що після смерті нема покаяння. Деякі з них при цьому досвіді розуміли істини і, очевидно, приймали їх, але лиш тільки вони звертались до життя по любові своїй, то відкидали істини ті і навіть починали говорити проти них, деякі тут же відвертались від них, не бажаючи і слухати їх; другі вимагали, щоб життя по любові і пристрастях, прийнятих в світі, було відняте від них і на місце його дане було життя ангельське, небесне. І це зроблене було над ними по бажанню, але як тільки життя по любові було у них відняте, то вони тут же падали, ніби мертві, без почуттів і більше собою не володіли.

Тими і подібними досвідами переконано було простих, але добрих духів, що життя людини не може змінитися після смерті і що дурне або пекельне життя не може бути перетворене в добре або ангельське, а будь який дух, від голови до п'ят, такий, яка любов його, тобто яке його життя, і що перетворити його в протилежне значить знищити цього духа зовсім. Ангели оголосили, що легше перетворити сову в голубку або філіна в райську пташку, ніж пекельного духа – в небесного ангела. Що людина по смерті остається такою, якою була по житті на землі, див. № 470 – 484. Із всього того ясно слідує, що ніхто не може бути прийнятий на небеса по безпосередньому милосердю.

Не таке трудне, як вважають, життя що веде до небес

528. Деякі вважають, що вести життя яке приводить людину до небес, яке називають життям духовним, досить трудно. Люди ці чули, що людина повинна відказатися від світського, від так званих пожадливостей матеріальних і тілесних і жити духовно, тобто, як вони розуміють, що все світське повинно бути відкинене, особливо багатства і пошани; що необхідно постійно віддаватися благочестивим помислам про Бога, про спасіння душі, про вічність, проводити весь час в молитвах, в читанні Слова і спасаючих книг: це вони називають відреченням від світу і життям духовним, а не тілесним. Але мені дано було пізнати багатьма досвідами і розмовами з ангелами, що це зовсім не так, навпаки, ці, що відрікаються від світу і живуть духовно по цьому способу готують собі життя печальне, не здатне до прийняття небесного блаженства, тому що життя кожного залишається при ньому назавжди. Щоб пристосувати себе до небесного життя, людина, навпаки, повинна жити в світі, в посадах, заняттях і спілкуваннях з людьми, піднімаючись до духовного життя через життя моральне і громадянське. Інакше не може

утворитися в людині духовне життя або дух її приготуватися до небес, а жити одним тільки внутрішнім життям, не живучи в той же час і зовнішнім, значило би жити в будинку, побудованому без основи, тому він або сідає, або тріскаючи, розвалюється, або хилиться туди і сюди і розвалюється.

529. Якщо розглянути життя людське розумним поглядом, то виявляється, що воно трояке – духовне, моральне і громадянське – і що кожне із них різне: є люди які живуть одним громадянським життям, відкинувши моральне і духовне; другі живуть життям моральним, а не духовним; а інші – життям громадянським, моральним і духовним. Останні живуть життям небесним, а попередні всі – життям природним або світським, але перше з'єднане з другим, як душа з тілом, і якщо роз'єднати їх, то це, як сказано вище, стало би подібним до проживання в будинку без основи, бо життя моральне і громадянське є діяльність життя духовного; до останнього відноситься всяке благе бажання волі, до перших – виконання його на ділі. Якщо ж відділити одно від другого, то духовне життя буде складатись із одних тільки роздумів і розмов, а волі не буде, тому що не має для неї опори, саме воля і утворює всю сутність духовної людини.

530. Із наступного можна переконатись, що не так вже і трудно жити небесним життям, як переважно вважають. Хто ж не може жити належним громадянським і моральним життям, коли кожен з самого дитинства знайомиться з ним і воно вводиться йому? І майже кожна людина, дурна або добра, живе тим життям, тому що кожен бажає щоб його вважали чесним і правдивим; майже кожен, по зовнішності, старається поступати, відкрито і справедливо, і до того, що здається прямим і правдивим від душі і ніби діє по самій простоті і правді. Так же само повинна жити і духовна людина, що на ділі її не трудніше, ніж людині природній, з тою тільки різницею, що духовна людина вірує в Божественну засаду і живе чесно і правдиво, не тільки заради законів громадянських і моральних, а і заради законів Божих. Хто при виконанні діл своїх думає про закони Божі, той спілкується через це з небесними ангелами і, по мірі того, що він так поступає і думає, поєднується з ними; через те саме відкривається його внутрішня людина, яка сама по собі і є людина духовна. Якщо ж людина така то вона приймається і керується Господом, сама того не знаючи; тоді простота і справедливість її хоч і відносяться до життя морального і громадянського, виходять із духовного джерела, а жити в простоті і правді по духовному джерелу – значить жити так, заради самої простоти і правди або жити так по серцю. Правда і простота такої людини по зовнішньому виду своєму нічим не відрізняється від правди і простоти людей природних, навіть дурних і пекельних, а по внутрішніх засадах своїх властивості ці зовсім різні: люди дурні діють правдиво і правильно тільки заради себе і заради світу і тому, якщо б не боялись законних покарань, втрати доброї слави, почестей, вигод і самого життя, то стали би діяти неправильно і неправдиво, не боячись ні Бога, ні законів Божеських; їх не стримують ніякі внутрішні узи і тому, якщо би можна було безпечно обдурювати і шахраювати, красти і грабувати, то вони робили би це з великим задоволенням. Істина ця проявляється на тому світі, де зовнішність віднімається, а внутрішність кожного відкривається на вічне життя, див. № 499-511. Діючи тоді без всяких зовнішніх уз, без страху законів, без боязні втрати слави, честі і багатства і самого життя, такі люди в поступках своїх не розумні, а над простотою і правдою насміхаються. Навпаки, ті що жили в простоті і правді, заради законів Божих, відділившись від зовнішності і залишившись при внутрішніх засадах своїх, діють мудро, тому що поєднуються з небесними ангелами, від яких і отримують мудрість свою. Із всього того слідує, що людина духовна по життю громадянському і моральному може діяти однаково з людиною природною, аби внутрішніми засадами, тобто волею і помислами була в союзі з Богом.

531. Закони життя духовного громадянського і морального дані нам і в десяти заповідях: В трьох перших закони життя духовного, в трьох слідуючих – закони життя громадянського, а в чотирьох останніх – закони життя морального.

Чисто природна людина в зовнішності своїй живе по тих же правилах, як і людина духовна: вона так само поклоняється Богу, відвідує храми, слухає проповіді, дивиться благочестиво; вона не вбивця, не злодій, не блудник; не свідчить неправдиво і не обдирає свого товариша, але так

вона поступає заради себе самої і щоб показати себе таким в світі; внутрішність же його зовсім не подібна на цей зовнішній образ, тому що вона серцем відкидає Бога, при вияві Богоповаги лицемірить і сама про себе сміється святості церкви, вважає її тільки уздою для черні. Така людина цілком відлучена від небес і, не являючись духовною людиною, не може бути ні моральною, ні громадянською. Не вбиваючи в буквальному розумінні, вона, все ж, ненавидить кожного противника і горить помстою цієї ненависті; якби вона не була зв'язана громадянськими законами і зовнішніми узами і взагалі страхом кари, то відважилась би і на вбивство, а як в ній є таке бажання, то вона і вбиває безперервно. Якщо вона і не займається розпустою, то по суті своїй все таки блудниця, тому що вважає це дозволеним і робить кожен раз, коли вважає можливим і безпечним. Вона також не краде, але в душі все-таки злодій, тому що прагне чужого багатства і вважає лукавство і каверзні справи дозволеними. Таким же чином вона веде себе і відносно заповідей життя морального: не свідчи неправдиво, не пожадай добра ближнього свого.

Така кожна людина, яка заперечує Божественну засаду, в якої совість не основана на вірі, такі люди виявляються в посмертному житті, при позбавленні їх зовнішності своєї і залишенні при одному внутрішньому життю: будучи від'єднанні від небес, вони діють заодно з пеклом, тому туди і направляються.

Зовсім інакше буває з тими, які визнають всім серцем Божественну засаду, в ділах своїх слідують Божественним законам і живуть згідно перших трьох і всім десяти заповідям: вони, втративши зовнішність і залишившись при одному внутрішньому житті, стають більш розумними, ніж були на землі. Коли вони вступають у внутрішнє життя своє, то ніби несподівано переходять із тіні на сонячне світло, від неосвіченості до мудрості із під тіні на сонячне світло, від незнання до мудрості, від життя сумного і печального до життя блаженного, тому що вони живуть тоді в Божественній засаді, а отже, і в небесах. Все це сказано тут для пояснення, яка одна людина і яка друга, хоч обидві вони по зовнішньому життю однакові.

532. Кожному зрозуміло, що думки направляються туди, куди направляються наміри, або до мети, яку людина хоче досягнути; мислення є внутрішній зір і подібно йому звертається туди і зупиняється там, куди людина його направляє. Якщо внутрішній зір або мислення повернуте до світського і на ньому зупиняється, то родяться думки світські; якщо він звертається людиною на себе і на пошану свою, то думки родяться плотські; якщо ж до небес, то і думки бувають небесні. Тому, звертаючись до небес, думки піднімаються; звертаючись до себе, до людини, відриваються від небес і занурюються в тілесне; а звертаючись до світу, також відхиляються від небес і розпливаються на тому, що перед очами. Наміри людини, бажання її є наслідок любові її або почуттів, тому любов та і направляє внутрішній зір або мислення до відомого предмету, а саме: самолюбство направляє думки до себе самого і до свого; любов до світу направляє їх до світського; любов до небес – до небес. По тому і можна бачити, в якому стані внутрішні засади духу людини, коли вже відома її любов; хто любить небеса, у того внутрішні засади повернуті до небес і зверху відкриті; хто любить світ і себе самого, у того внутрішні засади зверху закриті, а ззовні відкриті.

Із того можна зробити висновок, що коли внутрішні засади людини зверху закриті, то людина не може бачити предметів небес і церкви і вони для неї в непроглядній темноті, а що в темноті, то або відкидається, або взагалі не сприймається. Тому, хто любить себе і світ більше всього і в кого потім внутрішні засади зверху закриті, той серцем заперечує Божественні істини; якщо ж він говорить про них на память, то сам нічого не розуміє, судить про них як про предмети світські і тілесні. Таких людей інтересує тільки те, що доступно п'яти почуттям, і одним тим вони насолоджуються: до цього належить багато брудного, розпусного, блюзнірського і злочинного; і подібні думки не можуть бути усунені від них, тому що тут не може бути ніякого небесного впливу на дух їх, який, як було пояснено вже, зверху закритий.

Намагання або намір людини, який направляє внутрішній зір або мислення її, є воля її: чого людина хоче, до того вона поривається, а до чого поривається, про це думає: якщо вона поривається до небес, то туди ж направляє і думки свої, а з ними і весь дух свій, який, таким чином, знаходиться в небесах, і потім він дивиться на все земне ніби зверху вниз. Тому людина,

в якої внутрішні засади духу відкриті, може бачити в собі зло і неправду, бо вони розміщені ніби під духовною її засадою; і навпаки, людина, в якої внутрішнє закрито, не може сама бачити зло своє і неправду, тому що вона не вище них, а, так би мовити, занурилась в них сама. Із того видно, звідки дається людині розум і мудрість і звідки дурість; зразу ж видно, якою людина повинна бути після смерті, коли її дається хотіти і думати, а потім діяти і говорити згідно внутрішніх засад своїх. Все це пояснюється тут для того, щоб відома була різниця між внутрішньою і зовнішньою людиною, хоч би один і здавався подібним до другого.

533. Зрозуміло після цього, що жити небесним життям не так трудно, як вважають: для цього тільки необхідно при появі в думках чогось противного правді і простоті, хоч би душа до того і поривалася, пам'ятати і думати, що того робити не треба, бо це противне Божим заповідям. Якщо людина привчиться до такого роздумування і воно стане його звичкою, то вона мало – помалу поєднується з небесами, і по мірі того поєднання відкриваються внутрішні засади духу її: наскільки ж засади ці відкриваються, настільки бачить і відрізняє вона все противне простоті і правді, а наскільки вона це бачить, настільки зло і неправда можуть бути віддалені і розсіяні, але ніяке зло не може бути віддалене, якщо його не бачиш і не знаєш. В такий стан кожен може ввійти по своїй вільній волі, тому що кожен думає по своїй волі і, бувши раз наставленим на шлях цей, людина керується Господом на всяке благо: її дається не тільки бачити зло, а і не хотіти його і, на кінець, воно стає її противним. От що розуміється під словами Господа: „Бо ярмо моє благо, і тягар Мій легкий". Матвія,11.30. Але необхідно зауважити, що трудність таких помислів зростає, так само, як і трудність протистояти злу по мірі того, як людина робить зло по волі, по любові; від цього зло перетворюється в звичку, людина сама вже його не бачить і, на кінець, полюбивши його, насолоджується ним, вибачає його і стверджується в ньому всякого роду неправдивими судженнями; вона рахує зло не тільки дозволеним, а і називає його благом. Це, між іншим, стається з тим тільки, хто в юному віці, втративши розум, кидається в пропасть зла і в той же час серцем відрікається від Божественної засади.

534. Одного разу показалась мені дорога, що вела в рай і пекло: це була широка дорога, яка пролягала вліво або на північ; багато духів ішли по ній, а на деякій віддалі, там, де дорога закінчувалась, виднівся великий камінь, за яким шлях розходився надвоє: наліво і направо. Наліво ішла дорога тісна, вузька і вела через захід на південь, до небесного світла; дорога направо була широка простора і вела навскіс вниз, в пекло. Спочатку всі йшли одним спільним шляхом до каменя на роздоріжжі, а там розділялись: добрі повертали наліво, на вузьку дорогу до небес; злі, не бачачи каменя на роздоріжжі, падали через нього і вдарялись, а скочивши на ноги, спішили дальше бігом по широкій дорозі просто в пекло. Мені пояснено було значення того видіння: спільний широкий шлях, по якому однаково і разом ідуть добрі і злі, розмовляючи дружньо і не проявляючи на вид ніякої різниці, зображає всіх людей, які живуть по зовнішності однаково в простоті і правді і тому не різних на вигляд: камінь спотикання, або краєугольний, через який падали злі, які спішили бігом по шляху до пекла, зображає Божественну істину, яку відкидають люди, які повернули до пекла, а в вищому значенні камінь цей представляє Божественну людськість Господа; тому ті, що бачать і визнають Божественну істину і Божественність Господа направляються по небесному шляху. Із цього також слідує, що злі і добрі по зовнішності ідуть одним і тим же шляхом і що одному це ніскільки не тяжче, ніж другому, але ті що визнають серцем Божественну засаду, особливо ж християни, які визнають Божественність Господа, направляються до небес, а ті що не визнають – до пекла.

Думки людські, що виходять із намірів або волі, являються на тому світі шляхами, дорогами, які зображають вид, який у всій точності відповідає думкам і задумам, і кожна людина іде своєю дорогою, згідно думкам і намірам своїм; тому духи відносно якостей і думок своїх легко пізнаються по шляхах, якими ідуть. Все сказане тут пояснює слова Господа: „Входіть тісними воротами; тому що широкі ворота і просторий шлях, веде в загибель, і багато ідуть ним. Тому що тісні ворота і вузький шлях веде в життя, і небагато знаходить їх". Матвія 7.13; 14. Шлях життя вузький не тому, що трудний, а тому що небагато знаходять і проторують його, як сказано було вище. Камінь краєугольний в кінці загальної широкої дороги, звідки роздоріжжя іде в дві протилежні сторони, пояснює слова Господа: „Камінь, який відкинули будівничі, той

самий став наріжним каменем.” Луки 20.17. Камінь – Божественна істина; камінь ізраїльський – Господь в Божественній чоловічності; знаходячи – люди церкви; наріжний камінь – роздоріжжя; впасти і побитись – заперечувати і гинути.
535. Мені дано було розмовляти на тому світі з людьми, які віддалилися від світської суєти заради благочестивого, святого життя; також з людьми, які накладали на себе страждання різного роду, вважаючи, що тим від’єднуються від світу і загнуздують плоть. Велика частина із них, які засудили себе по привичці до життя нудного і сумного і які віддалились від життя любові, для якої необхідно залишатися в світі, не могла бути приєднана до ангелів; життя яких – радісне і блаженне, яке складається все із добрих справ, із діл благостині, крім того, ті , хто жив в світі таким відокремленим життям запалюються заслугами своїми, безперервно прагнуть небес і вважають небесне блаженство належною собі платою або нагородою, взагалі не розуміючи суті небесного блаженства. Якщо вони після того переносяться в середовище ангелів, які живуть в радості, тобто блаженстві безкорисному, не в виді нагороди і заслуги, а яке складається в виконанні довгу і обов’язків і в блаженстві по мірі зробленого добра, то дивуються, що бачать зовсім не то чого чекали; не будучи в стані насолоджуватися таким блаженством, вони віддаляються, і приєднуються до своїх, тих що жили однаково з ними на землі. Ті, що жили в зовнішній Богопошані, постійні відвідувачі храмів і безперервні богомольці, які обтяжали душу свою печаллю і притому завжди багато думали про себе в бажанні більшої поваги і пошани, навіть святості по смерті, на тому світі не знаходяться в небесах, тому що вони все це робили заради себе самих і опоганювали Божественні істини, топлячи їх в самолюбстві. Деякі з них такі нерозумні, що вважають себе Богами, тому і поступають до подібних собі в пекло. Другі лукаві і каверзні, а тому ідуть і в пекло лукавих: це саме ті, які з допомогою хитрих задумів обманного життя спокушували натовп, який вважав в них Божественну святість. В такому стані багато із числа святих Римського віросповідання: з багатьма дано мені було розмовляти, і все життя їх в світі і після того було мені показано.
Все це пояснюється тут для переконання, що життя, яке веде до небес, не є життя відірване від світу, а життя в світі і що богомольне життя без діяльного життя любові, яке можна знайти тільки в світі, не веде до небес, а веде до них життя діяльної любові, тобто пряме, чесне і правдиве виконання будь –якої посади або обов’язку, будь якої справи і відношення з людьми по внутрішній і, отже, небесній засаді. Із тієї засади витікає таке життя, коли людина поступає просто і чесно заради Божественних законів. Життя це не трудне, а навпаки, тяжке відокремлене від діяльної любові життя богомола, яке більше того настільки віддаляє від небес, наскільки, на думку людей, повинно би вести до них.

ПРО ПЕКЛО

Господь керує пеклом

536. Коли вище цього говорилося про небеса, всюди було показано, що Господь є Бог небес, особливо від №2 до №6, і що, таким чином, все управління небесами належить Господу, а як відношення небес до пекла і пекла до небес таке, як між двома протилежними одна другій діючими засадами, від дії і протидії яких походить рівновага, в якій все інше повинно існувати, так от чому для утримання всього існуючого в рівновазі необхідно, щоб той, хто керує однією частиною, керував і другою, бо якби той самий Господь не стримував поривань пекла і не покоряв його жорстокості, то рівновага би порушилась, а з нею і все інше.
537. Скажу наперед декілька слів про рівновагу: відомо, коли дві засади взаємно діють одна проти другої і дія і тиск з однієї сторони, рівний протидії і опору -- з другої, то обидві сили по випадку рівності своєї знищуються, і тоді обидві вони можуть бути рухомими по дії третьої сили, бо коли дві засади внаслідок рівної протидії позбавляються всякої сили, то третя засада робить все так легко, ніби немає ніякого опору. Така рівновага між небесами і пеклом; а все ж це

не така рівновага, як між двома особами що змагаються, сили яких рівні між собою, це рівновага духовна, тобто неправди і істини, зла і добра: пекло постійно дихає неправдою, яка походить від зла; небеса ж постійно дихають істиною що походить від блага. Внаслідок цієї духовної рівноваги людина знаходиться в свободі думки і волі, бо все, що людина думає і хоче, відноситься або до зла і потім до неправди, або до добра і потім до істини; отже, коли вона в рівновазі, вона вільна – чи допустити і прийняти зло, а потім неправду, що іде від пекла, чи допустити і прийняти добро, а потім істину, що іде з небес. Кожна людина утримується в тій рівновазі Господом, тому що Господь керує і небесами і пеклом. Але для чого людина через рівновагу утримується в свободі і чому Божественною всемогутністю не забрано від неї зло і неправда і не наповнена вона одним благом і істиною – це буде сказано нижче, на своєму місці.
538. Мені декілька раз дано було відчути, як сфера неправди, що походить від зла, витікає із пекла; це було ніби постійне зусилля знищити всяке благо і всяку істину, зусилля, яке супроводжувалось гнівом, і ніби люттю внаслідок невдачі; зусилля являлось в особливості в тому, щоб розвалити і знищити Божественність Господа тому саме, що від нього виходить всяке благо і всяка істина. Із небес же, навпаки, я відчував, як витікала сфера істини , що походить від блага; ця сфера приборкувала лють зусилля, що виходило із пекла, і наслідком того була рівновага. Я відчував, що сфера, яка витікала з небес, походила від одного Господа, хоч вона і здавалась що ніби виходить від ангелів небесних; вона тому відчувалась, що виходить від одного Господа, а не від ангелів, що кожен ангел на небесах визнає, що ніскільки блага і істини не належать йому самому, а що все виходить від Господа.
539. В духовному світі вся сила належить істині по благу, неправда ж, що виходить із зла повністю безсильна. Всяка сила належить істині, що виходить від блага, тому що сама Божественна засада на небесах є Божественне благо і Божественна істина і що Божественній засаді належить всяка сила, а неправда, що виходить від зла, повністю безсильна, тому що всяка сила належить істині, що виходить із блага, і що в неправді із зла немає цієї сили аніскільки. Внаслідок того вся сила належить небесам, а в пеклі немає її зовсім, бо кожен на небесах перебуває в істині по благу і кожен в пеклі перебуває в неправді по злу: ніхто не допускається на небеса, якщо він не живе в істині по благу, і ніхто не кидається в пекло, якщо він не в неправді по злу. Що це так, видно в главах, в яких було сказано про перший і третій стан людини після смерті, див. № 491-520; а що всяка сила належить істині, що виходить від блага, це видно в главі про могутність ангелів на небесах, див. № 228-233.
540. І так, от яка рівновага між небесами і пеклом. Жителі світу духів знаходяться в тій рівновазі, бо світ духів займає середину між небесами і пеклом, потім і всі люди на землі утримуються в такій же рівновазі, бо Господь керує людьми на землі через духів, які знаходяться в світі духів. Про це буде сказано нижче в окремій главі. Така рівновага не могла би існувати, якби Господь не керував як небесами так і пеклом і не зрівноважував ту і другу сторону, інакше неправда брала би верх і заражала добрих духів, які знаходяться на останніх границях небес і які можуть бути легше зведені, ніж ангели; таким чином, загинула би рівновага, а з нею і свобода в людях.
541. Пекло так як і небеса, поділяється на общини і навіть на стільки общин, скільки їх на небесах, бо в кожної общини на небесах є протилежна їй община в пеклі, і це внаслідок рівноваги. Але общини в пеклі розрізняються по різного роду зла і неправди що з нього виходить, тому що небесні общини розділяються по благах і істинах своїх. Що в кожного блага є протилежне йому зло і в кожної істини -- протилежна її неправда, це можна знати із того, що немає речі, яка би не відносилась до чого – небудь протилежного; що із тої протилежності пізнаються речі відносно якостей і степенів своїх і що на тому основано взагалі розуміння і відчуття. От чому Господом передбачується, щоб в кожної небесної общини була своя протилежна і в пеклі і щоб між ними була рівновага.
542. Якщо пекло ділиться на стільки общин, скільки їх на небесах, то, отже, пекл стільки ж, скільки небесних общин, бо кожна небесна община утворює небеса в малому виді, внаслідок чого і кожна община в пеклі є пекло в малому виді. Як взагалі троє небес, так взагалі і три пекла:

нижче – протилежне самим внутрішнім, або третім, небесам; середнє – протилежне середнім, або другим, небесам; вище, яке протилежне останнім небесам.
543. Скажу також в декількох словах яким чином Господь керує пеклом. Пекло взагалі керується загальним впливом Божественного блага і Божественної істини, що ідуть з небес, і якими спільне зусилля пекельне втихомирюється і стримується; і більше того, особливим впливом кожної небесної общини. В особливості ж, пекло управляється ангелами, яким доручено наглядати за пеклом і гасити його чванство і буйність; інколи ангели навіть посилаються туди і присутністю своєю втихомирюють його. Але взагалі всі, що знаходяться в пеклі, керуються страхом, який в деяких вроджений і привитий ще тут, а якщо цей страх недостатній і потрохи пропадає, то вони управляються страхом покарань їх, в особливості вони утримуються від зла: покарання в пеклі чисельні – деякі легші, другі тяжчі, в залежності від вчиненого зла. Взагалі над другими духами ставляться самі злі, які, переважаючи інших підступністю і хитрістю, можуть покараннями і страхом утримувати їх в підкорені і покорі, а самі начальники ці не сміють переступати визначених їм границь. Необхідно знати, що єдиний засіб стримувати насилля і жорстокість жителів пекла є страх страти, другого засобу немає.
544. До цього часу вірять в світі, що на чолі пекла стоїть диявол, який спочатку був створений ангелом світла, а після повстання свого разом з полчищем своїм був скинутий в пекло. Ця віра вийшла із того, що в Слові Говориться про диявола і сатану а також про Люципера і що в тих виразах Слово було зрозуміле в буквальному його змісті, тоді як тут під дияволом і сатаною розуміється пекло. Під дияволом то пекло, яке позаду і в якому знаходяться самі злі духи, яких називають злими геніями; а під сатаною – то пекло, яке попереду і в якому знаходяться духи не такі злі і яких називають просто духами; під Люципером розуміються духи, які належать до Вавілону, тобто ті, які мріють про поширення панування свого навіть до небес. Що нема ніякого диявола, якому би пекло було підвладне, це зрозуміло із того, що всі що знаходяться в пеклі, так як і всі що знаходяться на небесах, походять із роду людського, див. № 311-317; і ще із того, що від самого створення світу до сьогоднішнього дня там знаходяться міріади міріад духів, із яких кожен є диявол в тій самій степені, наскільки він, живучи на землі, сам став таким, ідучи проти Божественної засади.

Господь нікого не кидає в пекло а це робиться самим духом

545. В деяких людях вкоренилося поняття, що Господь відвертає лице своє від людини, відкидає її від себе і в гніві своєму за вчинене нею зло скидає її в пекло; деякі ідуть ще дальше і думають, що Бог наказує людину і робить її зло. Люди утверджуються в тому понятті внаслідок буквального змісту Слова, в якому знаходяться подібні вирази, не знаючи що духовний зміст Слова, який пояснює зміст буквальний, цілком від нього відмінний і що, отже, справжнє вчення церкви, основане на духовному змісті слова, вчить іншому, а саме тому, що ніколи Бог не відвертає лиця свого від людини і не відкидає її від себе, що він ніколи нікого не кидає в пекло і не гнівається. Так і будь-яка людина, якої розум при читанні Слова хоч трохи просвічений, розуміє це із одного того, що Бог є саме благо, сама любов і саме милосердя, що само благо не може нікому зробити зло і що сама любов і само милосердя не можуть відкинути людину, бо це було би противно самій суті милосердя і любові, а отже, і противно самій Божественній засаді. Тому люди з розумом просвіченим ясно розуміють, читаючи слово, що Господь ніколи не відвертається від людини, а якщо не відвертається то поступає з ним по благу, по любові і по милосердю, тобто що він бажає її блага, любить її і змилосерджується над ним; з того люди ці бачать також, що буквальний зміст Слова, в якому знаходяться подібні вирази, заключає в собі зміст духовний, згідно якому повинні бути пояснені ці вирази, які в буквальному змісті своєму пристосовані були до розуміння людини і узгоджені з її початковими і загальними поняттями.

546. Людина просвітлена бачить, крім того, що благо і зло є дві протилежних засади, і такі ж протилежні, як небеса і пекло, що всяке благо іде з небес, а всяке зло – з пекла, а як Божественна засада Господа утворює небеса, див. №7-12, то від Господа впливає на людину одне тільки благо, а із пекла – одно зло, що таким чином, Господь постійно відхиляє людину від зла і нахиляє її до добра, а пекло постійно схиляє її до зла. Якби людина не знаходилась між тим і другим, вона була би позбавлена всякого мислення і всякої волі і ще більше – всякої свободи і всякого вибору, бо людина обдарована всім тим внаслідок рівноваги між добром і злом, тому якби Господь відвернувся від людини і людина була би представлена одному злу, то вона би не стала більше людиною. Із цього ясно, що Господь впливає благом на кожну людину, як на злого, так і на доброго, але з тою різницею, що злу людину Він постійно відхиляє від зла, а добру людину постійно схиляє до добра і що причина такої різниці в самій людині, бо вона є приймач.
547. Із того видно, що людина робить зло по впливу з пекла, а добро – по впливу від Господа, але як людина думає, що вона все робить сама від себе, то і зло, яке вона робить належить її як власне, із того слідує, що виною всього зла є сама людина, а ніяк не Господь: зло в людині є пекло в ній, бо все рівно сказати – зло чи пекло. Таким чином, якщо сама людина є виною свого зла, то , отже, вона сама собою кидається в пекло, а не Господом; Господь такий далекий від цього, що він звільняє людину із пекла, як тільки людина не хоче і не любить більше залишатися в своєму злі. Вся воля і вся любов людини після смерті її остається при ній, № 470-484; хто хоче і любить зло на землі, той хоче і любить те ж саме зло і в тому житті і не терпить, щоб її тоді розлучали з ним, тому людина, яка знаходиться в злі, прив'язана до пекла і духом своїм дійсно перебуває в пеклі, а після смерті своїй нічого більше не бажає, як бути там, де її зло. Із того слідує, що людина після смерті сама собою кидається в пекло, а не Господом.
548. Скажу також як це робиться. Коли людина вступає в то життя, вона спочатку приймається ангелами, які надають її всякі послуги, говорять з ним про Господа, про небеса, про ангельське життя і навчають її істинам і благам, але якщо людина, яка вже стала духом, така, що вона ще в світі чула про те ж, але серцем заперечувала і ненавиділа це, то після деякої розмови з ними, бажає залишити їх і шукає, як би відійти: тоді ангели зауважують це, вони залишають її. Після деякого перебування з другими, вона на кінець приєднується до тих, які живуть в однаковому з нею злі, див. № 445-452; коли це здійснюється вона відвертається від Господа і повертається лицем до пекла, з яким вона була поєднана ще на землі і в якому знаходяться всі, які живуть в однаковому з нею злі. Із того ясно, що Господь прихиляє до себе кожного духа через ангелів і небесний вплив, але що духи, які знаходяться в злі, зовсім тому противляться , відриваються, так би мовити, від Господа і злом своїм, як ланцюгом, тягнуться в пекло; а якщо вони таким чином тягнуться і по любові до зла піддаються тягненю, то ясно, що вони самі і по добрій волі кидаються в пекло. В світі не вірять, щоб це було так внаслідок поняття, яке склалося тут про пекло, і навіть в тому житті тим, які не знаходяться в пеклі, здається ніби це здійснюється таким же чином. Але інакше здається це тим, які самі кидаються в пекло, бо вони ідуть туди добровільно, і ті які вступають туди з гарячою любов'ю до зла, здається, навіть ніби кидаються вниз головою і вверх ногами; внаслідок такої видимості другим здається, що вони кидаються в пекло силою Божественною (див. детальніше про це нижче, в № 574). Із всього того можна тепер бачити, що Господь нікого не кидає в пекло, а що кожен кидається туди сам, не тільки поки живе на землі, а навіть і після смерті, коли став духом.
549. Господь по Божественній суті своїй, яка є благо, любов і милосердя, не може поступати однаково з кожною людиною, тому що різного роду зло і неправда перешкоджають і не тільки ослабляють, а і відштовхують Божественний вплив: зло і неправда подібні чорним хмарам, які стають між сонцем і оком людини, закриваючи від неї блиск і ясність світла; сонце ж постійно намагається розігнати хмари, що заступають і в той же час з різних сторін -- то тут, то там – кидає на людину хоч трошки світла. Так само і в духовному світі: сонце там є Господь і його Божественна любов, (№ 116-140); світло є Божественна істина, (№ 126-140); чорні хмари – це неправди, що походять від зла; око є розум. Наскільки хто знаходиться там в неправді по злу, настільки він огорнутий хмарою, чорною і густою по степені свого зла. Із цього порівняння

можна бачити, що Господь постійно присутній в кожному, але приймається по різному.
550. Злі духи в світі духів суворо караються з тою метою, щоб вони боялися покарань і утримувалися від зла; при тому здається, ніби і караються вони Господом, але, все ж, ні одне покарання не йде від Господа, а всі вони походять від самого зла, тому що зло до того поєднано зі своєю карою, що одно від другого не може бути відділено. Пекельне сонмище нічого більше не бажає і не любить так, як робити зло, і особливо накладати покарання і мучити, а тому і робить зло і піддає покаранню кожного, хто не знаходиться під охороною Господа; коли зло здійснене ким небудь від злого серця, то усуває будь- який захист зі сторони Господа, тоді злі духи нападають на винного і карають його. Це може бути дещо пояснено злочинами і покараннями їх в нашому світі, де вони також нерозлучно поєднані: тут для кожного злочину, або зла, закон визначає покарання, внаслідок чого, хто здійснює злочин, той піддається і покаранню, різниця тільки в тому, що в світі зло може бути скрито, тоді як в тому житті це неможливо. Із того легко переконатися, що Господь нікому не робить зла і що в тому житті так же само, як і тут, цар суддя і закон не причини в тому, що карається винний, бо ніхто із них не був причиною зла, здійсненого злочинцем.

Всі жителі пекла перебувають в злі і потім в неправді, по любові до себе і до світу

551. Всі жителі пекла перебувають в злі і потім в неправді, немає там нікого, хто би знаходився в той же час в злі і в істині. Більша частина злих людей в світі знайомі з істинами духовними, тобто з істинами церкви, бо в дитинстві вони вчили їх, потім узнавали їх із проповідей і читання Слова, і внаслідок того самі говорили про них: навіть деякі з них, могли говорити від імені істини з вдаваним почуттям і поступати при цьому щиро, ніби по вірі духовній, вміли запевняти других, що вони в душі християни, але ті з них, які внутрішньо думали проти тих істин і від зла, яке в думках бажали, утримувались тільки заради громадянських законів, слави, честі і вигод, -- всі ці люди по серцю злі, перебувають в істині і потім в благу тільки по дії тіла, а не духу. Тому, коли в тому житті їх зовнішнє відкидається, а внутрішня, духу їх належна, засада розкривається, то вони цілком перебувають в злі і в неправді, і ніскільки не в благу або в істині; ясно, що істини і блага ці, як знання наукові, перебували в одній пам'яті їх і що вони тільки витягували їх звідти, коли говорили про них або коли показували добро своє, таке, що ніби виходить від любові і віри духовної. Коли подібні духи передаються своїй внутрішній засаді і, отже, своєму злу, вони не можуть більше говорити істини, а говорять одну неправду, тому що вони говорять по злу своєму, а кажучи по злу, неможливо сказати істину, бо тоді дух є не що інше, як своє зло; від зла ж виходить одна неправда. Кожен злий дух, перше ніж бути йому вкинутим в пекло, приводиться в цей стан, див. № 499-512; це називається відкинути і відректися істин і благ; це відкинення є не що інше, як введення у внутрішні засади людини, тобто у її власне, або, на кінець, в самий дух її.
552. Коли людина після смерті приходить в цей стан, вона вже більше не дух, який здається людиною, як це було в першому її стані, про який було сказано в № 491-498, а вона дійсно стає духом, бо справжній дух лицем і тілом відповідає внутрішнім, духу належним засадам, і, отже, зовнішній вид її є відбиток її внутрішніх засад. Такий дух після першого і другого станів, про які було сказано вище: в цей час, дивлячись на нього, тут же бачиш не тільки по лицю і тілу, а і по мові і рухах його, який він. Будучи тоді в собі самому, він не може бути в іншому місці.
В духовному світі всі почуття і думки що від них походять всіляко спілкуються, тому дух, ніби від себе самого, тягнеться до собі подібних, бо він тягнеться тоді своїм почуттям і задоволенням того почуття; він навіть сам повертається в ту сторону, бо він тоді вдихає в себе життя своє і дихає вільно, чого не буває з ним, коли він повертається в другу сторону. Необхідно знати, що в світі духовному спілкування з другими здійснюється через повернення обличчя, що ті хто живе в подібній любові постійно повернуті один до другого лицем і що це буває завжди, як би тіло їх не поверталось, див. № 151. От чому відбувається, що всі пекельні

духи повертаються в протилежну від Господа сторону – до темноти і мороку, які в духовному світі займають місце сонця і місяця природного світу, і що, навпаки, ангели повертаються до Господа, як до небесного сонця і місяця. Із того тепер видно, що всі хто живе в пеклі знаходяться в злі і в неправді і що вони повернуті до своїх любовей.

553. Всі духи в пеклі, розглядувані при деякому світлі небесному, являються в образі свого зла, тому що кожен із них є зображення свого зла, бо в кожному внутрішнє і зовнішнє складає одне, і внутрішнє видимо, проявляється в зовнішньому, тобто в лиці, тілі, мові і рухах: таким чином, при першому погляді можна взнати, якої вони властивості. Взагалі їх образи виражають презирство до других, загрозу тим, які не поважають їх, різного роду ненависть і помсту; в тих образах злість і жорстокість проглядаються із внутрішніх засад, але, коли другі їх хвалять, поважають і поклоняються їм, лице їх змінюється, і в ньому виражається ніби радість від задоволення. Неможливо описати в декількох словах, чим здаються всі ці образи, бо ні один із них не подібний другому; тільки між тими, які в однаковому злі і які тому знаходяться в одній пекельній общині, є загальна подібність, внаслідок якої ніби від спільного джерела всі обличчя тої общини здаються дещо подібними. Взагалі їх обличчя жахливі і, подібно трупам, позбавлені життя: в деяких вони чорні, в других вогняні, подібно факелам; в других потворні від прищів, наривів і язв; в досить багатьох обличчя не видно, а замість нього щось волосате і кістляве, у деяких стирчать одні тільки зуби. Тіла їх так же само потворні, і мова їх звучить ніби гнівом, ненавистю або помстою, бо кожен із них говорить по своїй неправді, і звук його голосу відповідає злу його – словом, вони всі є образи свого пекла.

Мені дано було бачити, який образ самого пекла взагалі; мені тільки було сказано, що як небеса в сукупності зображають одну людину, № 59-67, так і пекло в сукупності зображає одного диявола і так само може і представитись у вигляді одного диявола, див. № 544. Але мені часто дано було бачити, який образ пекла частково або окремих пекельних общин, тому що при отворах, які ведуть до них, або при так званих воротах пекла, звичайно являється чудовище, в якому видно образ загальний всіх жителів того пекла, при тому і лютість їх зображається в жорстоких діях.

Слід, все ж, знати, що пекельні духи здаються такими тільки при небесному світлі, а між собою вони здаються людьми; Божественним милосердям Господа допущено, щоб вони між собою не здавалися такими противними, як перед ангелами. Але та видимість обманлива, тому що якщо тільки трохи небесного світла проникне до них, то їх людські образи перетворюються в чудовища, які, як було сказано вище, їм дійсно належать, бо при небесному світлі все показується таким, яким воно є в собі самому. От чому вони біжать від небесного світла і повертаються до свого, більш грубого світла, яке здається ніби світлом від розжареного вугілля, а іноді ніби світлом від палаючої сірки, але і це слабе світло перетворюється в цілковиту темноту, коли до нього торкнеться хоч би один промінь небесного світла. На цій підставі сказано, що пекло знаходиться в темноті і мороці, а темнота і морок означають всякого роду неправду, що виходить від зла.

554. Із огляду тих жахливих образі пекельних духів, які всі, як було сказано вище, виражають крайнє презирство до других, погрози проти тих, які не шанують і не поважають їх, ненависть і помста, направлені проти тих, які їм не потурають, мені стало ясно, що всі вони взагалі є образи любові до себе і любові до світу і що різне зло, яке вони, в особливості, зображають, походить від тих двох видів любові. Мені також було сказано з небес і, крім того, показано декількома прикладами, що ці два роди любові, тобто любов до себе і любов до світу, царюють в пеклі і утворюють його; що любов до Господа і любов до ближнього царюють на небесах і утворюють їх і що, на кінець, ці обидва роди любові, як пекельний так і небесний один другому діаметрально протилежні.

555. Спочатку я дивувався тому, що любов до себе і любов до світу до того диявольські і що ті що живуть в тій любові являються на вид такими чудовиськами, тому що в світі мало думають про любов до себе, а більше про ту зовнішню пихатість духу, яка називається гордістю і яка, являючись видимою для ока, одна і приймається за любов до себе; а та любов до себе або то самолюбство, яке таким чином не виявляється, вважається в світі душею життя; нею людина

спонукається до заняття посади і служби, і якщо вона не шукає в них честі і слави, то говорять що дух її черствіє. Хиба не кажуть: хто зробив що-небудь доброго, корисного і достопам'ятного, якщо не з тою метою, щоб здобути пошану і славу між людьми або піднятися в очах інших? Звідки, кажуть, походить це поривання, якщо не від запалу любові до слави і честі і, отже, від любові до себе? Із цього виходить, що в світі не відомо, що любов до себе, розглянута в собі самій, є та любов, яка царює в пеклі і створює в людині пекло. Внаслідок того я спочатку скажу, що таке любов до себе, а потім, що від тої любові як від загального джерела витікає всякого роду зло.

556. Любов до себе являється в тому, щоб бажати добра собі одному, а не другим, і навіть не церкві і не батьківщині або якомусь людському товариству, якщо і тут знову не заради себе самого, або ще в тому, щоб робити добро другим заради почесті і слави для себе самого. Якщо людина не бачить тих вигод в службі, яку він несе, то він внутрішньо говорить собі: „Що мені з цього? Для чого я буду це робити? Яка мені від цього користь? – і потім кидає цю справу. Із цього ясно, що хто відданий любові до себе, той не любить ні церкви, ні батьківщини, ні товариства і ніякої служби, а лише себе одного: його задоволення є тільки задоволення своєї любові, а так як задоволення що від любові походить складає саме життя людини, то, отже, її життя є життя самого себе, а життя самого себе є життя, що походить від власного людини, а власне людини є в собі самому не що інше, як зло. Хто любить самого себе і своїх, тобто дітей і внуків своїх, і взагалі всіх тих, які складають з ним одно і яких він називає своїми; любити тих і других значить те ж саме, що любити себе. В числі тих , яких він називає своїми, знаходяться і всі ті, які його хвалять, шанують і поважають.

557. Із порівняння з небесною любов'ю можна бачити, в чому являється любов до себе. Небесна любов являється в тому, щоб любити службу заради служби або благо заради блага; і людина несе ту службу і творить це благо для церкви, для вітчизни, для суспільства і для співгромадян своїх: Це значить любити Бога і любити ближнього, тому що всяка служба і всяке благо виходять від Господа і складають того ближнього, якого ми повинні любити. А хто любить службу і благо заради себе самого і вигоди, той любить їх не інакше як слуг за то, що вони йому служать; із цього виходить, що хто живе в любові до себе хоче, щоб церква, вітчизна, людське суспільство і його громадяни служили йому, а сам не хоче служити їм; він ставить себе вище їх, а їх ставить нижче себе. Тому наскільки хто відданий любові до себе, настільки він віддалений від небес.

558. Дальше, наскільки хто живе небесною любов'ю, яка являється в тому, щоб любити всякого роду службу і благо і проникатися сердечним задоволенням, коли творить їх заради церкви, вітчизни, , людського суспільства і співгромадян, настільки та людина ведеться Господом, бо в тій любові перебуває сам Господь і сама вона виходить від Господа. Навпаки тому: наскільки хто живе в любові до себе, яка являється в тому, щоб нести службу і творити благо для самого себе, настільки він ведеться самим собою, а наскільки людина веде саму себе, настільки вона не ведеться Господом. Із того слідує і то, що чим більше хто любить себе, тим більше він віддаляється від Божественної засади, і отже від небес. Вести себе самому – значить бути веденим своїм власним, а власне людини є не що інше, як зло, бо її спадкове зло являється в тому, щоб любити себе більше Бога і світ – більше небес. Людина занурюється у власне своє і потім в своє спадкове зло кожен раз, як вона бачить себе в благу, яке вона творить, бо вона тоді дивиться від блага на себе, а не від себе на благо, тому і бачить в благу свій образ, а не образ Бога. Що це так, я переконався в тому і на досвіді: є злі духи, яких житла знаходяться в середній області між північчю і заходом, під небесами, і які володіють мистецтвом занурювати добрих духів в своє власне і, отже, в різного роду зло; для того вони занурюють їх в думки про себе самих, діючи при тому відкрито, лестощами і повагою, або таємно, спрямовуючи їх почуття до себе самих; по мірі того як вони працюють над тим, вони відвертають від небес обличчя добрих духів, а потім їх розум і викликають із власного їх різного роду зло.

558а. Що любов до себе протилежна любові до ближнього, це можна бачити по походженню і суті тої і другої. Любов до ближнього в тих, які живуть в любові до себе, починається з себе; вони говорять що кожен є сам собі ближній, і від себе, як від центру, вони ідуть до тих, які

утворюють з ними одно, зменшуючи круг, дивлячись по степені, в якій другі поєднані з ними любов'ю: ті що знаходяться поза тим зближенням вважаються нізащо, а ті, які діють проти них і проти їх зла, вважаються ворогами, хоч би вони і були людьми мудрими, чесними, щирими і правдивими. Напроти тому, духовна любов до ближнього починається від Господа і від Господа, як від центру, іде до всіх тих, які поєднані з Господом любов'ю і вірою, і поширюється до них по якості любові і віри в них. Із цього ясно, що любов до ближнього, яка починається з людини, протилежна любові до ближнього, яка починається від Господа, і що перша виходить від зла, бо виходить від власного людини, між тим як друга виходить від блага, бо виходить від Господа, який є само благо; ясно і то, що любов до ближнього, яка походить від людини і її власного, тілесна, а любов до ближнього, що виходить від Господа, -- небесна. Любов до себе в тій людині яка її віддана, утворює голову, а небесна любов – ноги, якими вона стоїть і якими вона навіть попихає її, якщо тільки вона не потрібна її; ось чому відбувається, що падаючі в пекло здаються, ніби кидаються туди головою вниз, а ногами вверх.

559. Любов до себе така, що чим більше її послабляється, тобто чим більше її відпускаються зовнішні узди – страх закону і накладуваних ним покарань, страх втратити добре ім'я, честь і вигоду, посаду або життя, -- тим більше вона посилюється і, на кінець, доходить до бажання не тільки царювати над всією землею, а і над небесами і над самим Богом: ні границь, ні кінця вона не знає. Така пристрасть, яка скривається в кожній людині, що живе в любові до себе, хоч вона і не виявляється в світі, де людину стримують ті узди, про які було сказано вище. Що це так, кожен може бачити це із дій царів і сильних світу цього, які, не знаючи таких перешкод і узд, ідуть на чужі землі і по мірі успіху заволодівають ними, пориваючись до без граничної слави і могутності. Це саме ще ясніше доказує Вавілон теперішнього часу, який простер своє панування навіть до небес, Всю Божественну владу Господа привласнив собі постійно намагається іти дальше. Коли такі люди після смерті приходять в те життя, вони постають зовсім проти Бога і небес і переходять на сторону пекла. Див. твір „Про останній суд і розвалений Вавілон".

560. Уявіть собі суспільство, яке складається із таких людей, який кожен любить тільки одного себе, а других тільки в тій мірі, наскільки вони з ним складають одно, і побачите, що любов їх та ж, що між злодіями, які між собою обнімаються і кличуть один одного друзями, поки діють заодно, а як тільки розходяться і не признають свого начальства, нападають один на одного і ріжуться. Якщо розглянути їх внутрішні засади або заглянути в їх дух, виявиться що вони повні непримиримої один до одного ненависті, що вони внутрішньо сміються над всім, що чесно і правдиво, і навіть над Богом, якого вони відкидають, як річ пусту; це стає ще видніше із подібних общин в пеклі.

561. Внутрішні засади думок і почуттів тих людей, які більше всього люблять самих себе, повернуті до них самих і до світу, тобто в протилежну сторону від Господа і небес, тому вони повні всякого роду зла, і Божественна засада не може впливати на них, бо як тільки вона починає впливати, вона занурюється в їх помисли про себе самих, опоганюється і в той же час занурюється в різне зло, що від їх особистого походить. От чому всі такі люди в тому житті дивляться в протилежну від Господа сторону, в напрямку того центру тьми, який займає там місце тутешнього сонця і повністю протилежний небесному сонцю. Тьма означає зло, а тутешнє сонце – любов до себе.

562. Різне зло, властиве тим, які живуть в любові до себе, являється взагалі в презирстві до других, в заздрості, в неприязні до тих, які не потакають їм у ворожості, яка від того виникає у всякого роду ненависті, помсті, хитрості і обмані, немилосерді і в жорстокості. Що стосується віри, то вони не тільки відчувають ненависть до Бога і Божественних засад, тобто до істин і благ церкви, а і повні гніву проти них; коли ж людина стає духом, гнів цей перетворюється в ненависть, і тоді вона не тільки терпіти не може, щоб говорили перед ним про Божественні предмети, а навіть палає ненавистю проти всіх тих, які визнають Божественну засаду і поклоняються Йому.

Я говорив з одним духом, який в світі був із числа сильних і надзвичайно любив себе; коли він почув, що я говорив про Бога і особливо коли я вимовив ім'я Господа, він до того прийшов в лють від ненависті, що горів бажанням вбити його; цей же самий дух, коли узди любові його

послаблялись, бажав бути дияволом, що він міг по любові своїй до себе постійно чинити напасть на небеса. Це саме бажання виражається багатьма із тих, які належать до римо-католицького віросповідання, коли вони зауважують що всяка влада належить Господу, а в них немає її ніскільки.

563. Я побачив на західній стороні, до півдня, декілька духів, які говорили, що, коли були в світі, вони займали високі посади, внаслідок чого тепер заслуговують переваги перед іншими і повинні ними керувати; ангели обстежили, які вони були всередині, і знайшли, що вони в світських посадах своїх мали на увазі не службу свою, а самих себе і що, отже, надавали перевагу собі а не службі. Але тек як вони сильно бажали і домагались того, щоб керувати другими, то їм дано було зайняти місце між духами, які радились про предмети високої важності: тоді виявилось що вони взагалі не могли уважно судити про справи, про які ішла мова, ні бачити предмет зсередини, в собі самому; що вони говорили не думаючи про службу речі, а по власному своєму і, крім того, що вони хотіли діяти як їм заманеться, дивлячись по особистій приязні; тому вони були відсторонені від цієї посади і відправлені шукати собі другої в іншому місці. Вони продовжували дальше шлях свій на захід і в деяких місцях були прийняті, але їм всюди було сказано, що вони думають тільки про себе самих і ні про що інше, як про себе, що, отже, вони глупі і тільки подібні тілесним почуттєвим духам. Тому їх відсилали звідусіль, де вони приходили, а через деякий час їх бачили в крайній бідності, вони просили милостиню. Із цього мені стало ясно, що хто живе в любові до себе, хоч в захваті любові своєї і здаються в світі, ніби говорять мудро, але що, все ж, вони говорять так тільки по пам'яті, а не по якому небудь світлу розуму; от чому в тому житті, коли тому що міститься в їх природній пам'яті не дозволено більше відновлюватися, вони стають дурніші других – по тій причині, що вони відлучені від Бога.

564. Панування буває двоякого роду: одно належить любові до ближнього, друге – любові до себе. Ці обидва роди панування, в суті, цілком один другому протилежні: хто панує із любові до ближнього, той всім бажає блага і нічого так не любить, як службу, і, отже, служить другим (служити другим – значить бажати блага другим і нести службу, для церкви, батьківщини, вітчизни, суспільства і громадян); от в чому являється любов і сердечна насолода такої людини. Тому, коли вона заняттям почесних посад возноситься над другими, вона радується, але не заради самої посади, а заради тих високих служб, які вона тоді може виконувати в більшій кількості. Таке панування на небесах. Таж людина, навпаки, яка панує по любові до себе, нікому не хоче блага, як тільки самій собі, служби, які вона несе, виконуються нею тільки із-за честі і слави, які одні визнаються нею службами; вона служить другим заради того тільки, щоб її служили, щоб її поважали і щоб панувати; вона домагається високих посад не заради добра, яке вона повинна принести вітчизні і церкві, а заради того, щоб бути на виду і в славі і потім насолоджуватися своїм сердечним задоволенням. Любов до панування залишається в кожному і в тому житті; ті, які панували по любові до ближнього, отримують владу і на небесах, але тоді не вони панують, а служби, які вони люблять; а коли панують служби, то і панування належить Господу. Навпаки, ті, які в світі панували із любові до себе, перейшовши в те життя, займають там в пеклі самі низькі посади. Я бачив людей, які панували в світі із любові до себе, кинутих серед самих низьких істот пекла і навіть деяких серед тих, які живуть там в помийних ямах.

565. Що ж стосується любові до світу, то та любов не в тій же степені протилежна небесній любові, тому що не таке зло скривається в ній. Любов до світу являється в тому, щоб бажати якими небудь засобами стягувати собі чуже майно, вбачаючи серце своє в багатстві і допускаючи, щоб світ відволікав і відвертав дух від любові духовної, тобто від любові до ближнього і, отже, від небес і Бога. Між іншим та любов різна: деякі люблять багатства, щоб через них піднятися до почестей, які одні любимі; інші люблять почесті і високі посади, щоб набувати багатства; інші люблять багатства для різних служб, які приносять їм тут задоволення; другі люблять багатства для одних багатств – така любов скупих і так дальше. Мета, з якою любиш багатства, називається службою, і та мета, або служба, визначає якість любові,

бо любов така, яка мета, для якої діє людина: все інше служить її тільки засобом.

Що таке пекельний вогонь і скрегіт зубів

566. Що таке вічний вогонь і скрегіт зубів, в якому перебувають по Слову ті, що знаходяться в пеклі, навряд чи сьогодні комусь відомо, тому що людина, не знаючи духовного змісту Слова, все, що читає в ньому, приймає буквально. Ось чому деякі під словом „вогонь" розуміють матеріальний вогонь, деякі – страждання взагалі, деякі – докори сумління, а інші, щоб про цей вогонь говорилось тільки, щоб сіяти жах до зла; а під скреготом зубів деякі розуміють дійсно такий скрегіт, другі тільки жах, який ми відчуваємо, коли чуємо скрегіт зубів. Але кому відомий духовний зміст Слова, той може знати, що таке вічний вогонь і скрегіт Зубів: в Слові Божому, в кожному слові і в кожному виразі його є духовний зміст, бо Слово всередині духовне, а духовне інакше не може бути зрозуміло виражено людині, як природним чином, тому що людина живе в світі природному і думає по тих же предметах, які знаходяться в цьому світі. Таким чином, вслід за тим буде сказано, що таке вічний вогонь і скрегіт зубів, в яких знаходяться або якими мучаться після смерті своєї злі люди або дух їх.

567. Засада тепла двояка: одна від небесного сонця, тобто від Господа, друга від земного сонця. Тепло, яке виходить від небесного сонця, тобто від Господа, є тепло духовне, яке по суті своїй є любов, див. № 126-140; тепло ж, що виходить від сонця нашого світу, є тепло природне, яке в суті не є любов, а тільки служить приймачем духовного тепла або любові. Що любов в суті своїй є тепло, це видно із того, що дух, а потім і тіло зігріваються присутністю любові, навіть згідно її степені і якості; це явище здійснюється в людині так же само зимою, як і літом і підтверджується таким же явищем в крові. Що тепло природне, яке виходить від земного сонця, служить приймачем теплу духовному, це видно із теплоти тілесної, яка збуджується теплотою духу і ніби заміняє її; особливо це видно із дії весняного і літнього тепла на всякого роду тварин, які щорічно в цю пору повертаються до любові: не то щоб це тепло наповнювало їх любов'ю, але воно прихиляє їх тіла до прийняття того тепла, яке на них діє з духовного світу, бо духовний світ впливає на духовний, як причина на наслідок.

Хто думає, що любов тварин породжується природним теплом, той помиляється, тому що вплив іде від духовного світу на природний, а не природного на духовний, і будь-яка любов як приналежність самого життя духовна; також хто думає що в світі природному хоч що-небудь існує без впливу із духовного світу, той також помиляється, тому що все природне живе і існує тільки в силу духовної засади.

Всі зародиші рослинного царства також починаються із впливу із духовного світу; природне ж тепло в весняну і літню пору тільки налаштовує насіння в їх природних формах, наливаючи і відкриваючи їх, щоб, таким чином, вплив із духовного світу як причина міг би проявити в них свою дію.

Все попереднє сказано, щоб було відомо, що тепло двоякого роду – духовне і природне: що духовне тепло виходить від небесного сонця; що вплив першого на останній і потім їх сумісна дія виконує ті явища, які в світі нашому видимі для ока.

568. Духовне тепло в людині є тепло її життя, тому що по суті воно є любов, як і було сказано вище: це саме тепло і розуміється в Священному писанні під словом „вогонь"; любов до Господа і любов до ближнього – під небесним вогнем, а любов до себе і любов до світу – під пекельним вогнем.

569. Вогонь або любов пекельна, походить від тієї ж засади, від якої походить і вогонь або любов небесна, тобто небесного сонця або Господа, але цей вогонь стає пекельним через тих, які приймають його. Бо всякий вплив, що сходить із духовного світу, змінюється в залежності від того, як він приймається, або в залежності від образів, в які він сходить; так само як це буває з теплом і світлом, що виходить від природного сонця. Дією цього тепла на ліси і трави

розвивається рослинність, яка розливає приємні запахи, але це ж саме тепло, діючи на дохлятину і викиди, створює гниль і сморід.

Таким же чином і світло, що виходить із цього ж сонця, створює в одному предметі кольори прекрасні і приємні, а в другому – негарні і противні. Це ж саме повторюється і з теплом і світлом що виходять від небесного сонця, тобто від любові; коли тепло і любов впливають звідти на благо, яке знаходиться в добрих людях і також в ангелах, то воно оплодотворює це благо; коли ж це тепло, або любов, діє на злих, то створює зворотню дію, бо зло душить або перекручує його: таким же чином і небесне світло, впливаючи на істини блага, породжує розуміння і мудрість, а впливаючи на неправду зла, перетворюється в дурість і всякого роду фантазії.

570. Пекельний вогонь, який є не чим іншим, як любов'ю до себе і світу, є, отже, і всякою пристрастю, що належить тій любові, тому що пристрасть є любов в її постійній дії: що людина любить, вона того і бажає постійно. Пристрасть є також і задоволення, тому, що коли людина отримує бажане, вона знаходить в цьому задоволення; її духовна насолода не від другого джерела.

Таким чином, пекельний вогонь є пристрасть і задоволення, що виходить із тих обидвох видів любові як із своїх джерел; види зла, які належать тій любові, є: ненависть до других, неприязнь і ворожість до тих, які нам не потакають; заздрість, ненависть і помста, а потім насильство і жорстокість; відносно ж Бога – заперечення і потім зневага, осміювання і зневага всіх самих священних, до церкви належних предметів; так само після смерті коли людина стає духом, перетворюється в гнів і ненависть проти них, див. № 562.

Так як ті види зла постійно дихають бажанням знищити і умертвити тих, яких люди цього зла вважають за ворогів своїх і проти яких вони палають ненавистю і помстою, то і задоволення їх життя являється в бажанні знищувати і вбивати противників своїх, а коли вони того не можуть, то – в бажанні псувати, шкодити їм і скаженіти проти них. От що розуміється під вогнем в Слові, коли мова іде про злих людей і про пекло. Щоб підтвердити це Словом, я приведу звідти декілька речень „ ...Всі вони лицеміри і злодії, і вуста всіх говорять нечестиво; ...беззаконня, як вогонь розгорілось, пожирає терен і колючі кущі, і горить в хащах лісу, і піднімаються стовпи диму. Лютість Господа Саваофа опалить землю, і народ зробиться ніби їжею вогню; не пожаліє людина брата свого. Ісаї 9:17, 18, 19. Не буде гаснути ні вдень ні вночі; вічно буде підніматись дим її. Ісаї 34:20. І покажу знамення на небі і на землі: кров і вогонь і стовпи диму. Йоіл. 2:30. Бо от, прийде день, палаючий як піч; тоді всі горді і поступаючі нечестиво будуть як солома, і попалить їх наступаючий день, говорить Господь... Малахії 4: 1. Вавілон ... став житлом бісів; і , побачивши дим від пожежі ... закричали; і дим її піднімався у віки віків. Апокаліпсис 18: 2,18; 19: 3. ... Із рота їх (коне) виходив вогонь, дим і сірка ... І від тих трьох язв, від вогню диму і сірки, що виходили із роту їх, померла третя частина людей. Апокаліпсис 9:17,18. Хто поклоняється звіру ... той буде пити вино цільне, приготовлене в чаші гніву його, і буде мучений у вогні і сірці ... Апок. 14: 9,10. Четвертий ангел вилив чашу свою на сонце: і дано було йому палити людей вогнем. І палила людей сильна спека ... Апок. 8,9. ...Кинуті в озеро вогненне, що горить сіркою. Апок. 19: 20; 20: 14,15; 21: 8. Всяке дерево, що не приносить доброго плоду, зрубують і кидають в вогонь. Матв. 3: 10; Лук. 3: 9. Пошле Син Людський Ангелів Своїх, і зберуть із Царства Його всі спокуси і тих що роблять беззаконня. І кинуть їх в піч вогняну; там буде плач і скрегіт зубів". Матв. 13:41,42,50. Тоді скаже і тим, які по ліву сторону; „...Ідіть від Мене, прокляті, в вогонь вічний, приготовлений дияволу і ангелам його". Матв. 25: 41. Багатий в пеклі сказав Аврааму: „Я мучусь в полум'ї цьому". Лук.16: 24. В тих виразах і багатьох інших під вогнем розуміється пристрасть, що походить від любові до себе і любові до світу. А під димом розуміється неправда, що виходить від зла.

571. Так як пекельний вогонь означає пристрасть робити зло від любові до себе і до світу і та пристрасть властива всім жителям пекла (див. попередню главу), то від цього і відбувається, що коли пекло розкривається, то видніється щось вогняне з димом, як це буває при пожежі; густий вогонь видно в тому пеклі, де царює любов до себе, а полум'ям – в тому пеклі, де царює любов до світу. Коли пекло закрито то вогню не видно, а на його місці видніється щось темне, ніби

згущений дим, але всередині пекла вогонь цей все таки горить, що можна зауважити по жару, який звідти виходить і який іноді подібний на жар від розпеченого горна або від гарячого пару розжареної бані. Коли жар цей впливає на людину, він збуджує в злих людях ненависть і помсту, а в хворих блуд. Такий вогонь або таке тепло відчувається людьми, які живуть в любові до себе і до світу, тому що дух їх, навіть поки вони живуть на землі, невидимими уздами прив'язаний до того пекла де царює така любов. Необхідно, все ж, знати, що ті що в пеклі не знаходяться в вогні, а що вогонь є тільки одна видимість, бо вони не відчувають там ніяких опіків, а тільки жар, як бувало перше в світі; вогонь бачиться по відповідності, тому що любов відповідає вогню, а все що представляється в духовному світі, представляється там по відповідності.

572. Необхідно знати, що цей вогонь або це пекельне тепло переходить в сильний холод, коли небесне тепло впливає на нього. Коли це стається, тоді жителі пекла трясуться ніби змерзли і, разом з тим, внутрішньо мучаться; це відбувається тому, що вони по духу своєму цілком протилежні Божественній засаді і що небесне тепло, тобто Божественна любов, знищує в них пекельне тепло, тобто любов до себе, а разом з тим сам вогонь їх життя. От звідки цей холод, дрижання і муки, яким піддаються пекельні духи; при такому холоді вони залишаються і в глибокій темноті, від якої поняття їх приходять в замішання і запаморочення. Але це буває рідко і тільки в тому випадку, коли їх обурення виходять із належних меж і вимагають втихомирення.

573. Так як під пекельним вогнем розуміється всяка пристрасть робити зло від любові до себе, то під тим же вогнем розуміються і пекельні муки, тому що у пекельних жителів пристрасть, породжувана цією любов'ю, являється в тому, щоб шкодити всім тим, хто не поважає їх і не поклоняється їм; і чим сильніший тоді гнів їх, і чим сильніша їх ненависть і бажання помсти, тим пристрасніше бажають вони лютувати проти противників своїх.

Коли подібна лють загориться у всіх членах однієї общини і їх не стримують ніякі зовнішні узди – якийсь страх закону або втрати доброї слави, честі, вигоди і життя, тоді кожен по впливу свого зла кидається на другого і по мірі сил своїх заволодіває ним; які не піддаються йому, з задоволенням лютує. Це задоволення до того невід'ємне від любові до влади, що іде з нею поряд, бо задоволення шкодити невіддільне від ворожнечі, ненависті. заздрості, помсти і інших якостей, які, як було сказано вище, невіддільні від любові до панування.

Всі пекла складаються із таких общин, внаслідок чого кожен дух в серці своєму відчуває ненависть до других і по мірі ненависті і сил своїх творить жорстокості. Ці жорстокості і страждання, які вони приносять, також розуміються під пекельним вогнем, бо є наслідками пануючих там пристрастей.

574. Вище було сказано, № 548, що злий дух кидається в пекло по власній волі своїй, тому я в декількох словах скажу, яким чином це відбувається, не дивлячись на то що його в пеклі чекають такі муки. Із кожного пекла поширюється особлива сфера від пристрастей, властивих його жителям: коли та сфера відчувається духом, в якому панує та ж сама пристрасть, вона проникає в його серце і наповняє його задоволенням, бо пристрасть і задоволення пристрасті складають одно; кожен знаходить своє задоволення в тому, чого бажає. Внаслідок того дух цей звертається до того пекла і по задоволенню серця свого бажає там оставатися; він ще не знає про ці муки, які чекають його в пеклі, але і ті, які знають їх, все-таки бажають залишатися там: ніхто в духовному світі не може встояти проти своїх пристрастей, тому що пристрасть людини належить її любові, любов – її волі, а воля – її природі або натурі; живе там всякий по своїй натурі. Внаслідок того, коли дух по добрій волі своїй, або в повній свободі, прибуває в своє пекло і входить туди, вона спочатку приймається як друг і тому впевнена, що знаходиться між друзями; але це продовжується декілька годин. В цей час розглядають в якій степені він хитрий і сильний. Після того починають нападати на нього, що здійснюється різним способом і поступово з більшою силою і жорстокістю. Для того його заводять всередину і в глибину пекла, бо чим дальше всередину і в глибину тим духи зліші; після нападів починають мучити його жорстокими карами і не залишають цього до тих пір, поки нещасний не стане рабом. Але так як спроби до повстання безперервні, внаслідок того що кожен хоче бути більшим других і палає до них ненавистю, то виникають нові обурення. Таким чином одне видовище змінюється другим:

підкорені в рабство звільняються і помагають якому-небудь новому дияволу заволодіти другими, а ті, які не піддаються і не слухаються наказів переможця, знову піддаються різним мукам – і так дальше постійно. От в чому являються пекельні муки, які називаються пекельним вогнем.
575. Що ж стосується скреготіння зубів, то під тим необхідно розуміти постійні суперечки і свари між різними видами неправди і, отже, між тими духами які живуть в таких родах неправди; до тих суперечок і сварок приєднується зневага до других, ворожість, осміювання, приниження, богозневага, які так же само причиняють різного роду жорстокі сутички, бо кожен доказує свою неправду і говорить, що це істина. Ці суперечки і свари чути поза пеклом ніби скрегіт зубів і навіть переходять в дійсний скрегіт, коли істина діє на них з небес. В такому пеклі живуть всі ті, які признавали природу і відкидали Бога, а в самому глибокому всі ті, які утвердилися в такому розумінні: так як вони аніскільки не можуть прийняти до себе небесного світла, ані хоч трохи бачити істину всередині самих, себе то вони в більшій частині тілесні і почуттєві, тобто вірять в то тільки, що бачать очами і відчувають руками; тому всякий обман почуттів є для них істина, а із того виникає нова суперечка. Їх суперечки тому чути ніби скрегіт зубів, що всяка неправда в духовному світі видає звук, подібний скреготінню, і що зуби відповідають як останнім нижчим засадам в природі, так і останнім, тобто почуттєво – тілесним, засадам в людині. Що в пеклі є скрегіт зубів, див. Матв. 8: 12; 13: 42, 50; 24: 51; 25: 30. Лук. 13: 28.

Про підступність і жахливі хитрощі пекельних духів

576. Хто думає внутрішньо і дещо знайомий з діянням свого духу, той може бачити і зрозуміти, яка велика перевага духу над людиною, бо людина може в розумі своєму за одну хвилину передумати, зрозуміти і вирішити значно більше, ніж виразити за пів години словами або на письмі. Із того видно, наскільки людина переважає себе, коли вона діє одним духом і наскільки, отже, вона буде вище, коли стане повністю духом, бо то, що думає в ній, є дух, а тіло є тільки знаряддя, через яке дух передає думки свої письмом або мовою. Тому саме людина, ставши після смерті своєї ангелом, володіє розумінням і мудрістю невимовною в порівнянні з тим розумінням і мудрістю, з якими вона жила на землі: коли вона жила в світі, дух її був прив'язаний до тіла і тому знаходився в світі природному, тому то, що він думав тоді духовно, переходило в поняття природні, які порівняно з духовними звичайно грубі і темні. Ті поняття зовсім не вміщують тих незліченних предметів, які належать духовному мисленню, а якщо щось в них і вміщується, то це окутується в густу пітьму, породжувану земними клопотами. Зовсім інша справа, коли дух від'єднується від тіла і приходить в свій духовний стан, що стається, коли він переходить із природного світу в духовний, який є його власний. Із вищесказаного ясно, що тоді стан його відносно думок і почуттів незрівнянно вищий його попереднього стану і що, отже, думки ангельські містять в собі то, що не може бути ні вимовлено, ні передано і що тому не може ввійти в природні думки людини, хоч кожен ангел і родився і жив людиною і тоді не здавалося йому, щоб в ньому було більше мудрості, ніж в другій, подібній йому людині.
577. Як багато мудрості і розуміння в ангелах, так же багато підступності і хитрості в пекельних духах: степені однакові, тому що дух людини, після від'єднання від тіла, віддається або своєму благу, або своєму злу: ангельський дух віддається своєму благу, а пекельний – своєму злу. Бо кожен дух, як образ любові своєї, є і образ свого блага або свого зла, що вже не раз було сказано і доказано, отже, як ангельський дух думає, хоче, говорить і діє по своєму благу, так само і пекельний дух думає і діє по своєму злу: думати, хотіти, говорити і діяти по своєму злу – значить думати, хотіти, говорити і діяти від повноти зла. Інакше було коли дух цей жив ще в тілі: тоді зло, яке належало духу людини, стримувалося уздами, які на кожну людину накладаються законом, авторитетом, честю, славою і страхом втратити їх, тому духовне зло його не могло прорватися і проявитись, яким воно було по собі. Крім того зло, яке належало

духу людини, таїлося тоді і ховалося під оболонкою честі, щирості, справедливості і любові до істини і блага: все це людиною визнавалося вустами і виявлялося в ділах заради світу, а зло під тією зовнішністю до того було затаєне і скрите в пітьмі, що сама людина навряд чи знала, що в дусі її стільки підступності і хитрості і що, отже, вона була вже в собі тим дияволом, яким вона стає після смерті. Коли дух її надається самому собі і своїй природі, тоді виявляється в ньому така підступність, що вона переважає всяку уяву: зло його тоді проявляється на тисячу ладів; деяке такого роду, що нема слів ні на якій мові описати його.

В чому воно являється, мені дано було багатьма досвідами взнати і побачити, тому що мені дано було Господом в один і той же час бути духом в світі духовному, а тілом – в світі природному. Я можу засвідчити, що підступність злих духів така велика, що навряд чи один випадок із тисячі може бути описаний; можу також засвідчити, що без опіки Господньої ні одна людина ніколи не могла би спастися від пекла, тому що при кожній людині стільки ж пекельних духів, скільки небесних ангелів, див. № 292-293.

Господь не може оберігати людину, якщо людина не визнає Божественної засади і не живе життям віри і благостині, бо в противному випадку, відвертаючись від Господа, вона повертається до пекельних духів і, отже, дух її наповнюється пекельною підступністю. Та все ж Господь постійно відвертає людину від зла, яке нахиляє і притягує до себе; відвертає ж її Господь якщо не внутрішніми, совісті належними, уздами, яких вона не визнає, коли відкидає Божественну засаду, то, по крайній мірі, уздами зовнішніми, тобто як було сказано вище, страхом закону і його покарань, страхом позбутися вигоди, честі і слави. Така людина, хоч, правда, і може бути відхилена від зла з допомогою задоволень любові до себе і страхом втрати їх, але не може бути приведена до духовного блага, бо, по мірі того як вона до нього приводиться, вона придумує хитрощі і обмани, показує і прикидається, ніби робить добро по правді і справедливості, бажаючи переконати в цьому других і, отже, обдурити їх: ця хитрість додається до зла духу її, додає її образ і робить її тим злом, яким вона і є по природі своїй.

578. Самі гірші із всіх духів ті, які жили в злі, яке походило від любові до себе, і які, разом з тим, внутрішньо поступали обманливо, тому що обман пронизує глибше в думки і наміри, заражує їх отрутою і, отже, знищує всяке духовне життя в людині; більша частина таких духів живе в пеклі, який знаходиться позаду, і називається геніями. Тут їх задоволення являється в тому, щоб робитися невидимими, літати подібно привидам, біля других і вводити в них таємно зло, яке розливається навколо них, як отрута зміїна. Ті ж, які не обманювали і не насичувались злими хитрощами, але були, все ж, в злі по любові до себе, також знаходяться в пеклі, позаду, але не в такому глибокому. Ті ж, навпаки, які жили в любові до світу, знаходяться в пеклі, який по переду, і називаються духами: зло, яким вони наповнені, не такого роду, тобто це не така ненависть і бажання помсти, як в тих які жили по любові до себе, отже, в них немає ні такої підступності, ні такої хитрості. От чому і пекло їх не таке жорстоке.

579. Мені дано було на досвіді взнати, яка підступність так званих геніїв: вони діють і впливають не на думки, а на почуття, вони зауважують і чують їх, як пес чує звіра в лісі. Як тільки вони зауважують добрі почуття, вони тут же перетворюють їх в дурні, направляючи і схиляючи їх дивним чином – через задоволення самої людини і так таємно, і з таким лукавим мистецтвом, що вона нічого про те не знає, тому що вони з таким же мистецтвом усувають в людині всяку думку про їх втручання: без тієї остороги вона замітила би їх дію. Місце їх перебування в людині – потилиця. Ці генії, будучи в світі, належали до числа тих людей, які обманом заволодівали розумами других, направляючи їх і переконуючи через задоволення їх почуттів і пристрастей. Все ж Господь відсторонює тих геніїв від тієї людини, на відродження якої є надія, бо вони такі, що не тільки можуть знищити совість, а навіть розбудити в людині то спадкове її зло, яке інакше залишалось би скритим. Тому, щоб людина не втягувалася в таке зло, Господом передбачено, що це пекло було повністю замкнене, а коли яка небудь людина, яка по праву своєму є такий геній, приходить після смерті своєї в те життя, вона тут же вкидається в те пекло. Ці генії, коли вони розглядаються по обманах і хитрощах своїх, здаються зміями.

580. Яка підступність пекельних духів, видно із їх жахливих хитрощів, які такі чисельні, що одне перечислення їх заповнило би книгу, а описання потребувало би декількох томів: ці

хитрощі майже всі невідомі в світі. Один із видів їх являється в зловживанні відповідностей; другий – в зловживанні останніх степенів Божественного порядку; третій – в приєднанні і впливу думок і почуттів, перебуваючи біля людини, дивлячись на неї і діючи або через других духів на віддалі, або просто через посланих від себе; четвертий – в дії через фантазії; п'ятий в тому, що вони ніби виходять із себе і через це виявляють свою присутність там, де їх немає; шостий вид складається із прикидань, завірень і обману. Дух такої людини по відділенні своєму від тіла сам приходить до тих хитрощів, тому що вони властиві природі того зла, в якому він тоді перебуває. Тими хитрощами жителі пекла мучать один одного, але як всі ці прийоми, крім прикидань, спокутувань і обманів, не відомі в світі, то я і не буду описувати їх тут в деталях тому, що вони останутся не зрозумілими, так і тому що вони гидкі.

581. Пекельні муки допускаються Господом, тому що зло не могло би інакше бути стримано і подавлено; єдиний засіб стримувати і заспокоювати його і також загнуздувати пекельне сонмище – страх покарання; другого засобу немає: без страху кари і мук зло перейшло би в лють і все би розвалилося, як царство на землі, в якому би не було ні закону, ні кари.

Про види, місцезнаходження і чисельність пекла

582. В духовному світі, або в тому світі, де живуть ангели і духи, видно ті ж предмети, що і в природному світі, в якому живуть люди, і до того такі ж, що по зовнішньому вигляду немає між ними різниці; там видно рівнини і гори, горби і скали з долинами між ними; також і води, і багато іншого що на землі. Але, все ж, всі ті предмети духовного походження, тому і видимі вони для духів і ангелів, а не для людей, які живуть в природному світі; духовні істоти бачать предмети духовного походження. От чому людина ніяк не може бачити очами своїми предметів, які знаходяться в духовному світі, якщо її не дано бути в дусі поки вона сама після смерті не стане цілком духом; в свою чергу, ангели і духи нічого не можуть бачити в природному світі, якщо тільки вони не знаходяться з такою людиною, якій дано говорити з ними, бо очі людини пристосовані до сприйняття світла природного світу, а очі духів і ангелів – до сприйняття світла духовного світу, хоч на вигляд очі тих і других цілком однакові.

Що такий духовний світ, цього не може зрозуміти людина природна, ні тим більше людина чуттєва, тобто та, яка вірить тільки тому, що бачить своїми тілесними очами і відчуває своїми тілесними руками, отже, тому тільки, що вона зрозуміла зором і дотиком; от на чому основано її мислення, тому і думки її матеріальні, а не духовні. Внаслідок такої подібності духовного світу з природним людина після смерті своєї ледве зауважує, що вона не в тому світі, де вона народилася і який вона покинула; по тій же причині смерть називається іноді переходом із одного світу в другий, йому подібний. Про таку подібність між тим і другим світом див. що було сказано вище, про зображення і видимості на небесах, № 170-176.

583. В вищих областях духовного світу знаходяться небеса, нижче них – світ духів, а під тим і другим пекло. Небеса невидимі для духів, які знаходяться в світі духів, хиба що в тому випадку, коли відкрито в них внутрішній зір; іноді вони бувають видимі ніби легкий туман або світлі хмарки. Це відбувається тому, що небесні ангели знаходяться в більш внутрішньому стані відносно розуміння і мудрості і, отже, поза зором тих, які знаходяться в світі духів. Ті духи, які живуть в долинах і рівнинах, бачать один одного, а коли вони тут розділяються, що буває при вступі їх в життя внутрішніх засад своїх, тоді злі духи не бачать добрих;добрі ж духи хоч і можуть бачити їх, але відвертаються від них, а дух стає невидимим.

Що ж стосується пекла, то його не видно, тому що воно закрите; тільки входи, які називають воротами, бувають видимі в той час, коли вони розкриваються для пропуску таких же духів, як пекельні. Всі ворота які ведуть до пекла, відкриваються з сторони світу духів, і ні одні з сторони небес.

584. Пекла є всюди: як під горами, горбами і скалами, так і під рівнинами і долинами. Отвори або ворота, які ведуть до пекла, які розміщені під горами, горбами і скалами, здаються на вигляд проваллями або ущелинами в скалах, з яких деякі широкі і просторі, другі тісні і вузькі і майже

всі обривисті. Всі вони коли дивишся на них, здаються темними і хмурими, але пекельні духи, які знаходяться всередині, бачать світло, яке подібне ніби на світло від розжареного вугілля: очі їх пристосовані до прийняття такого світла внаслідок того, що коли жили в світі і заперечували Божественні істини, вони були відносно них в темноті, а відносно неправди, підтверджуючи її, були ніби в світлі. От чому в них утворився такий зір і світло небесне здається їм темнотою, так що, коли вони виходять із печер своїх, вони нічого не бачать. Із цього стало для мене як ніколи ясніше, що наскільки людина приходить до небесного світла, настільки вона признає Божественну засаду і утверджується в тому, що відноситься до небес і церкви; і навпаки, що наскільки вона приходить до пекельної темноти, настільки заперечує Божественну засаду і утверджується в тому, що противно відноситься до небес і церкви.

585. Отвори, або ворота, які ведуть до пекла, знаходяться під рівнинами і долинами, на вигляд різні: деякі подібні тим які знаходяться під горами, горбами і скалами; другі подібні печерам або норам; треті подібні проваллям і западинам; інші подібні на болота, а деякі на озера стоячої води. Всі вони зверху закриті і відкриваються в той час, коли злі духи скидаються туди із світу духів. Коли вони відкриваються, звідти виривається ніби вогонь з димом, як це буває при пожежі, або ніби полум'я без диму, або ніби сажа, що вилітає із розжареного горна, або ніби туман або темна хмара. Я взнав, що пекельні духи не бачать і не відчувають того вогню, диму і іншого, тому що серед всього того вони ніби в своїй атмосфері і, отже, в задоволенні свого життя. Це відбувається тому, що ці речі відповідають злу і неправді, в яких вони живуть, а саме: вогонь ненависті і помсти; дим і сажа – неправді, що від того зла походить; полум'я – злу любові до себе, а туман і густа хмара – неправді, що від того зла походить.

586. Мені також дано було заглянути в пекло і бачити, яке воно всередині, бо коли на то воля Господня, духи і ангели, які знаходяться зверху, можуть зором проникнути в саму глибину пекла і розглянути, які вони, не дивлячись на то що вони закриті; таким же чином і мені дано було бачити їх всередині. Деякі з них здавалися мені на вид ніби печерами або вертепами в скалах, які спочатку направляються всередину, а потім навскіс або обривисто в глибину; деякі пекла здавались мені ніби норами і барлогами диких звірів в лісі; другі – ніби печерами і підземними ходами, які бувають в шахтах, з заглибленнями всередину.

Більша частина пекла – в три яруси: верхні здаються всередині темними, тому що тут пекельні жителі в неправді свого зла; нижні ж яруси здаються вогненними, тому що тут духи живуть в самому злі; темнота відповідає неправді, що походить від зла, а вогонь самому злу: в самому глибокому пеклі живуть ті, які внутрішньо поступали по злу, а в менше глибокому – ті, які поступали так більше зовнішнім чином, тобто по неправді від зла.

В деяких пеклах видніються ніби розвалини будинків і міст після пожежі: тут живуть і ховаються пекельні духи. В менше жорстоких пеклах видніються ніби хатинки, подекуди суцільні на подобу міста, з вулицями і площами: в тих будинках живуть пекельні духи, які перебувають постійно в сварках, криках, бійках і мученнях; на вулицях і майданах здійснюються крадіжки і грабунки. В деяких пеклах одні розпусні огидні на вигляд будинки, повні всякого роду нечистот і викидів. Є там і темні ліси, в яких пекельні духи блукають, як дикі звірі, і в яких також є підземні печери, які служать схованками для переслідуваних. Є там і пустині, в яких немає нічого крім піску; де-не-де тут попадаються круті скали з печерами, а іноді і хатинки: в ці пустинні місця виганяються з пекла ті, які перенесли крайні муки, а особливо ті, які в світі перевершили других мистецтвом обману і видумками хитрощів; таке на кінець їх життя.

587. Що ж стосується місцезнаходження пекла конкретно, ніхто цього не може знати, ні навіть ангели на небесах; це відомо одному Господу. Але їх загальне місцезнаходження відомо по сторонах світу, в напрямку яких вони знаходяться, тому що пекла відносно сторін світу розміщені, як і небеса; сторони ж світу розміщуються в духовному світі по роду любові.

Всі сторони світу починаються на небесах від Господа, як сонця, тобто з сходу; а як пекла протилежні небесам, то їх сторони світу починаються з протилежної сторони, тобто з заходу, див. про це главу про чотири сторони світу на небесах № 141-153. Від цього виходить, що пекла на західній стороні самі жорстокі і жахливі, ніж більше віддалені на схід. В тих пеклах

знаходяться ті, які в світі жили в любові до себе і потім в ненависті до других, в ворожості до тих, які їм не сприяють, в ненависті і помсті проти тих, які не поважали їх і не поклонялися їм. В самих віддалених місцях того пекла знаходяться ті, які належали до римо- католицького віросповідання і бажали, щоб їм поклонялись як богам, і внаслідок того загорялись ненавистю і помстою проти всіх тих, які не визнавали їх права над людськими душами і над небесами; вони і після смерті своєї наповнені тим же духом, тобто тою ж ненавистю і пристрастю помсти проти тих, які противляться їм: їх найбільше задоволення в жорстокостях. Але в тому житті ці пристрасті повертаються проти них самих, тому що в тих пеклах їх, якими повна вся західна сторона, кожен повстає проти того, хто не визнає в нім Божественної влади. Але про це буде сказано більше в творі „Про останній суд і розвалений Вавілон."

Яким чином пекла розміщені в тій стороні, цього знати не можна, крім того, що самі жорстокі з них розміщуються по краях до північної сторони, а менше жорстокі – до південної. Таким чином, жорстокість пекла убуває від північної сторони до південної і так само поступово до сходу. На сході знаходяться ті, які були високомірні і не вірили в Божественну засаду, але які, все ж, не перебували ні в такій ненависті, ні в такій помсті, ні в таких обманах, як ті, які знаходяться в самих глибоких місцях західної сторони.

В даний час в східній стороні немає пекла; ті які були тут, перенесені в передню частину західної сторони. Пекла в північній і південній стороні чисельні; в тих пеклах знаходяться ті, які, коли жили на землі віддавалися любові до світу і потім різного роду зла, такого як: неприязні, ворожнечі, затаєння, крадіжки, хитрості, скупості, немилосердю. Самі жорстокі пекла цього розряду на північній стороні, а менше жорстокі – на південній; жорстокість їх збільшується по мірі наближення їх до західної сторони і по мірі віддалення їх від південної.

Позаду пекла західної сторони – темні ліси, в яких злі духи тиняються як дикі звірі. Є також ліси і позаду пекла північної сторони, а позаду пекла південної сторони знаходяться пустині, про які тільки що було сказано вище. От все, що можна сказати про місцезнаходження пекла.

588. Що ж стосується їх чисельності, то їх стільки ж, скільки ангельських общин на небесах, тому що кожній небесній общині відповідає по протилежності пекельна община. Що небесні общини чисельні і що вони всі розділяються по благах любові, благостині і віри, див. про це главу про общини, із яких складаються небеса, № 41-50, і главу про неосяжність небес, №415-420.

Те ж саме можна сказати і про пекельні общини. Вони розрізняються по роду зла, благу протилежного. Всяке зло, як і всяке благо, нескінченно розмаїте: того не можуть зрозуміти ті, які мають одне тільки просте поняття про кожне зло, наприклад про презирство, про ворожнечу, про ненависть, про помсту, про обман і тому подібне. Але хай буде відомо, що кожне таке зло містить в собі стільки особливих відтінків і потім кожен із них стільки нових особливих або окремих відтінків, що цілої книжки було би недостатньо для їх перечислення.

Пекла так чітко і по порядку розміщені, згідно відтінку кожного роду зла, що в нічому не може бути більшого порядку або чіткості. Із цього можна бачити, що пекла незліченні, біля або на віддалі одне від другого, дивлячись по відмінності видів зла взагалі, частково і в особливості. Є також пекла під пеклами; деякі із них з'єднуються між собою через проходи, але в більшій частині з них через випари, і це робиться так же само – по подібності одного роду і виду зла з другим.

Яка велика кількість пекла, мені дано було взнати із того, що вони знаходяться під кожною горою, під кожним горбом, під кожною скалою і також під кожною рівниною і долиною духовного світу і що вони під ними поширюються в довжину, ширину і глибину. Одним словом, всі небеса і весь світ духів ніби знизу виритий, і під ними суцільне пекло. От що можна сказати про чисельність пекла.

Про рівновагу між небесами і пеклом

589. Для існування чого би то не було необхідно, щоб все було в рівновазі; без рівноваги немає ні дії, ні протидії, тому що рівновага має місце між двома силами, із яких одна діє, а друга протидіє: стан спокою, внаслідок однакової дії і протидії, називається рівновагою.

В природному світі є рівновага у всьому і в кожній речі, також і в самих атмосферах, в яких нижчі шари протидіють і чинять опір, наскільки верхні діють і натискають. В природному світі є також рівновага між теплом і холодом, між світлом і темнотою, між сухим і вологим – середня температура є рівновага. Є також рівновага і у всіх предметах всіх трьох царств природи, тобто мінерального, рослинного і тваринного, тому що без рівноваги в них нічого не живе і не існує; всюди є ніби зусилля, діюче з одної сторони і протидіюче – з другої.

Всяке буття, або проявлення, здійснюється в рівновазі, але здійснюється внаслідок того, що одна сила діє, а друга дає на себе діяти або що одна сила, впливаючи, діє, а друга приймає належним чином уступає. В природному світі то, що діє і протидіє називається силою і зусиллям, а в духовному світі то, що діє і протидіє, називається життям і волею: там життя є жива сила, а воля – живе зусилля; сама ж рівновага називається свободою. Таким чином, духовна рівновага, або свобода, утворюється і існує між благом, яке діє, з одної сторони, і злом, яке протидіє, -- з другої; або між злом, яке діє, з однієї сторони, і благом, яке протидіє, -- з другої.

В добрій людині рівновага утворюється між благом, яке діє, і злом, яке протидіє; а в злій людині рівновага утворюється між злом діючим і благом протидіючим.

Духовна рівновага утворюється між благом і злом внаслідок того, що все, що належить життю людини, відноситься до блага або до зла і що воля служить тому приймачем.

Є також рівновага між неправдою і істиною, але ця рівновага залежить від рівноваги між добром і злом. Рівновага між істиною і неправдою подібна рівновазі між світлом і темнотою, які діють на предмети рослинного царства тільки по мірі присутності в них тепла і холоду: світло і темнота самі по собі нічого не створюють, а тепло діє через них. Це можна бачити із того, що зимою є таке ж світло і темнота, як і весною.

Порівняння істини і неправди з світлом і темнотою основано на відповідності, бо істина відповідає світлу, темнота – неправді, а тепло благу любові; крім того, духовне світло є істина, духовна темнота є неправда, а духовне тепло – благо любові. Див. про це главу, в якій було сказано про світло і тепло на небесах, № 126-140.

590. Між небесами і пеклом існує постійна рівновага; із пекла постійно дихає і виникає зусилля робити зло, а з небес постійно дихає і сходить зусилля робити добро: посеред цієї рівноваги знаходиться світ духів, який займає середину між небесами і пеклом.

Світ духів знаходиться в рівновазі внаслідок того, що кожна людина після смерті своєї приходить спочатку в світ духів і утримується тут в такому ж точно стані, в якому вона була і на землі, що не могло би бути, якби не було тут повної рівноваги; при такій тільки рівновазі всі духи можуть бути розглянуті відносно якостей своїх, бо вони тоді надані тій же свободі, якою вони користувались і на землі.

Духовна рівновага як для людини так і для духу, є свобода, як вже і було сказано вище № 589. Ангели на небесах взнають якість свободи кожного духу через спілкування його внутрішніх почуттів і думок, що від них походять. Ця якість стає видимою для ангельських духів із того шляху, по якому ідуть ті, що знаходяться в світі духів. Добрі духи ідуть по шляхах які ведуть до небес, а злі духи – по шляхах, які ведуть до пекла. Шляхи в тому світі являються в дійсності, тому шляхи в Слові означають істини, які ведуть до блага, а в протилежному змісті – неправду, яка веде до зла, тому також вирази: іти, ходити, їхати означають в Слові успіхи, або хід і розвиток життя. Мені неодноразово дано було бачити такі дороги і як вільно духи ходили по них, в залежності від внутрішніх почуттів своїх і думок, що від них виходять.

591. Зло постійно дихає і піднімається з пекла, а благо постійно дихає і опускається з небес, тому що кожна людина окружена духовною сферою, яка виходить і витікає із життя її внутрішніх почуттів і породжуваних ними думок, а так як та сфера життя виходить із кожної людини, то вона виходить і із кожної небесної і із кожної пекельної общини, отже і із всіх общин разом, тобто із всіх небес і із всього пекла. Благо виходить від небес, тому що всі там

живуть в благу, а зло виходить від пекла, тому що всі там живуть в злі: все благо, що витікає з небес, виходить від Господа, бо всі ангели на небесах відхиляються від свого власного і утримуються у власному Господа, яке є саме благо, між тим як всі духи, які живуть в пеклі, знаходяться в своєму власному, а власне кожного є не що інше, як зло і внаслідок того – пекло. Із того видно, що рівновага, в якій утримуються ангели на небесах і духи в пеклі, не подібна рівновазі в світі духів: рівновага ангелів співрозмірна тому, наскільки вони хотіли бути в благу або наскільки жили в ньому, перебуваючи на землі, і, отже, наскільки зло було для них противне; рівновага ж духів в пеклі співрозмірна тому, наскільки вони хотіли бути в злі або наскільки жили в ньому, ще перебуваючи в світі, а отже, і наскільки вони були серцем і душею проти блага.

592. Якби Господь не управляв як небесами, так і пеклом, то ніякої би не було рівноваги, а без неї не стало би небес і пекла, тому що все в світі, як в природному так і в духовному, утримується рівновагою: кожна людина з розсудком може зрозуміти, що це так; якщо положити вагу тільки з однієї сторони, нічого не положити з другої, хиба не загине та і друга? Те ж саме було би і в духовному світі, як би благо не протидіяло злу і не стримувало постійно його повстань. Якби це не робилося єдино Божественною засадою, то загинули би небеса і пекло, а з ними і весь рід людський. Я сказав: „Якби це не робилось єдино Божественною засадою", тому що власним кожного ангела і духу є не що інше, як зло, див. вище № 591, внаслідок чого ніколи ні один дух і ні один ангел не можуть противитись злу, яке постійно дихає із пекла, бо по власному своєму вони всі схиляються до нього. Із цього ясно, Що якби Господь не управляв один як небесами, так і пеклом, то ніхто би не міг спастися. Крім того всі пекла діють як одна сила, бо всі роди зла в пеклі сукупні, як всі роди блага на небесах, а протидіяти всім пеклам, які незліченні і діють разом проти небес і проти всіх хто живе там, можливо одній тільки Божественній засаді, що єдино від Господа виходить.

593. Рівновага між небесами і пеклом зменшується і збільшується, дивлячись по числу тих хто прибуває на небеса і в пекло, а їх щоденно прибуває туди багато тисяч; ні один ангел не може ні знати, ні відчувати зменшення або збільшення рівноваги, ні стримувати або рівняти чаші ваги. Один Господь може це робити, тому що Божественна, що від Господа виходить засада, всюдисуща і все бачить, де що - небудь коливається; ангел бачить тільки то, що біля нього, і навіть не зауважує в собі того, що робиться в його общині.

594. Яким чином на небесах і в пеклі все так розміщено, що все там, як в загальному так і в деталях, знаходиться в своїй рівновазі, це може бути дещо видно із того, що вище сказано і показано про небеса і пекло, а саме із того, що всі небесні общини розміщені в найвищому порядку, по благах і по родах і видах блага, а всі пекельні общини – по злу і різних родах і видах зла; дальше із того, що під кожною небесною общиною є протилежна відповідна її пекельна община і що із тої протилежної відповідності походить рівновага, тому Господь і передбачає постійно, щоб пекельна община, яка знаходиться під небесною, не здобула над нею верх, а якщо вона начинає переважати, то вона різними засобами утримується і приводиться до належної рівноваги.

Ці засоби чисельні. Із них згадаю тільки про деякі: вони являються або в більш сильній присутності Господа, або в більш тісному спілкуванні і поєднанні одного або декількох общин з другими, або в тому, щоб відкинути в пустиню надлишок пекельних духів, або в тому, щоб переселити декілька пекельних духів із одного пекла в друге, або в тому , щоб тих хто знаходиться в пеклі, привести до порядку, що також робиться різними засобами, або в тому, щоб сховати деякі пекла під більш щільним покровом, або ще в тому, щоб їх опустити на більшу глибину, не кажучи про другі засоби і ті, які вживаються в небесах що знаходяться над ними.

Все це було сказано, щоб можна було хоч дещо зрозуміти, що Господь один передбачає, щоб всюди була збережена рівновага між благом і злом і, отже, між небесами і пеклом, бо на такій рівновазі тримається спасіння всіх на небесах і на землі.

595. Необхідно знати, що пекло постійно нападає на небеса і старається знищити їх, і що Господь постійно охороняє небеса, відвертаючи їх жителів від зла, що виходить від їх власного свого, і утримуючи їх в благу, що виходить від нього самого. Мені часто дано було відчувати

атмосферу, що витікає із пекла, вона вся складалася із зусиль знищити Божественну засаду Господа, а отже, і небеса; я також бачив деколи закипання деякого пекла: це були зусилля, щоб себе звільнити і все знищити. Небеса ж, навпаки, ніколи не нападають на пекло, тому що Божественна, що від Господа виходить сфера, є постійне зусилля спасти всіх, а так як ті що в пеклі не можуть бути спасенні, тому що вони занурюються в зло і противляться Божественній засаді Господа, то по можливості обурення і лють їх подавляються і стримуються, щоб вони нападаючи одні на одних не переступили допустимих границь; і на це також є чисельні засоби, які залежать від Божественної всемогутності.

596. Небеса поділяються на два царства: небесне і духовне, див. № 20-28. Подібним чином і пекло поділяється на два царства: одне з них протилежне небесному царству, а друге духовному. Протилежне небесному царству знаходиться на західній стороні, і ті що живуть там називаються геніями; друге ж пекельне царство, протилежне духовному, знаходиться в північних і південних сторонах, і ті що живуть там називаються духами. Всі, хто знаходиться в небесному царстві, живуть в любові до Господа, а всі, що знаходяться в пеклі, протилежному тому царству, живуть в любові до себе; всі, хто знаходиться в духовному царстві, живуть в любові до ближнього, а всі, що знаходяться в пеклі, протилежному цьому царству, живуть в любові до світу. Із цього мені стало ясно, що любов до Господа і любов до себе протилежні, як любов до ближнього і любов до світу. Господь постійно передбачує, щоб із пекла, протилежному небесному царству Господа, нічого не впливало на тих, які знаходяться в духовному царстві: якби це сталося, то духовне царство загинуло би, а чому, див. вище, № 578, 579. Ось в чому являється та і друга загальна рівновага, порушення якої постійно Господом запобігається.

Людина вільна внаслідок рівноваги між небесами і пеклом

597. Вище було сказана про рівновагу між небесами і пеклом і було показано, що ця рівновага є рівновагою між благом, що сходить з небес, і злом, що виходить із пекла, що, отже, це є духовна рівновага, яка по суті своїй є свобода, тому що вона знаходиться між благом і злом і між істиною і неправдою і що ці речі духовні; ось чому мати можливість хотіти блага або зла, думати істину або неправду, вибрати одно перед другим є та свобода, про яку тут говориться. Та свобода надана Господом кожній людині і ніколи в неї не забирається, хоч вона по походженню своєму належить не людині, а Господу, від якого вона виходить, і все ж, вона разом з життям дається людині як щось своє, і це з тією метою, щоб людина могла відродитись і спастись; без свободи не може бути ніякого відродження і ніякого спасіння.

Кожен хто тільки обдарований розсудком, бачить, що людина вільна думати благо або зло, щиро і не щиро, справедливо чи несправедливо; що вона вільна говорити і поступати добре, чесно і справедливо, але не вільна поступати недобре, нечесно і несправедливо, внаслідок законів духовних, моральних і громадянських, якими зовнішня людина її пов'язана. Із цього ясно, що дух людини, тобто то, що в ній думає і хоче, обдарований свободою, і що зовнішнє в людині, тобто то, що говорить і діє, не вільне, якщо не відповідає законам духовним, громадянським і моральним.

598. Людина не може відродитися, не будучи вільною, тому що вона народжується в злі всякого роду, яке, щоб спастись людині, повинно бути усунене, але усунене воно бути не може, якщо людина не бачить його в собі, не усвідомлює його, не перестає хотіти його і, на кінець, бридитись його: тоді тільки зло усувається. Цього не могло би бути, якби сама людина не знаходилась як в благу, так і в злі, тому що через благо вона може бачити зло, але через зло не може бачити блага: духовне благо, про яке людина може думати, нею взнається ще з дитинства, із читання Слова і слухання проповідей, а благо моральне і громадянське взнається нею живучи в світі. От чому, по-перше людина повинна бути вільною; по-друге ж, тому що людині присвоюється тільки то, що робиться нею по внутрішньому почуттю, яке належить любові. Багато що, правда, може ввійти в дух її, але власне тільки в думку, а не в волю її, а що не

входить в саму волю людини, то не стає її власністю, тому що думка витягує все своє із пам'яті, а воля витягує все своє із самого життя.

Ніколи не має свободи в тому, що не виходить від волі, або, що теж, від почуття, що належить любові. Все, що людина хоче і любить, вона робить вільно, із того слідує, що свобода людини і почуття, що любові або волі її належить, складають одно. Таким чином, людині дана свобода на то, щоб вона могла любити істину і благо, щоб таким чином істина і благо могли стати її власністю. Словом все , що не входить в людину вільно, не остається в ній, тому що воно не належить її любові або її волі, а що не належить її любові або її волі, то не належить її духу, бо сама суть духу людського є любов або воля: сказано любов або воля, бо що любить людина то вона і хоче. От причина, по якій людина не може відродитися не будучи вільною.

599. Для того щоб людина була вільною і могла через це відродитися, вона поєднана – відносно духу свого – з небесами і пеклом, бо при кожній людині є пекельні духи і небесні ангели: через пекельних духів людина знаходиться в своєму злі, а через небесних ангелів вона знаходиться в благу, що виходить від Господа; таким чином, вона знаходиться в духовній рівновазі, тобто в свободі. Що пекельні духи і небесні ангели знаходяться при кожній людині, це видно в главі „Про поєднання небес з родом людським", № 291-302.

600. Необхідно знати, що поєднання людини з небесами і пеклом не безпосереднє, а посереднє через духів які знаходяться в світі духів; ці то духи знаходяться при людині, але при ній немає ні одного духу із самого пекла або із самих небес. Через злих духів, які знаходяться в світі духів, людина з'єднується з пеклом, а через добрих, які знаходяться в тому ж світі духів, вона з'єднується з небесами, внаслідок того світ духів і займає середнє місце між небесами і пеклом і утворює тут між ними рівновагу. Що світ духів є середнє місце між небесами і пеклом, див. про це главу про світ духів, № 589-596. Із цього тепер видно звідки походить людська свобода.

601. Скажу ще декілька слів про духів, приставлених до людини: ціла община може спілкуватися з другою общиною, або з одним духом, де б він не був, через посланого від себе духа; цей дух називається послом. Так само і спілкування людини з общинами на небесах і з общинами в пеклі здійснюється через духів, приставлених до людини із світу духів.

602. Необхідно під кінець згадати про вроджене людині поняття, яке утворюється внаслідок небесного на неї впливу: декілька духів із простого люду, які жили в світі в благу віри, були приведені в той духовний стан, в якому вони жили на землі, що, по волі Божій, може бути зроблено з кожним, і тоді було показано, в чому являлося їх поняття, про стан людини після смерті. От що сказали ці прості духи: коли розумні люди питали нас в світі, що думаємо ми про нашу душу після земного її життя, ми відповідали їм, що не знаємо, що таке душа. Що ж ви думаєте, продовжували вони, про ваш стан після смерті? Ми відповідали їм, що будемо жити , як духи. Тоді вони спитали: що ж, по вашому, дух? Ми відповідали: дух є людина. На питання їх, звідки ми це знаємо? Відповідь наша була: ми знаємо це тому, що воно так є. Розумні дивувались, що така віра живе в народі, а що в них її немає. Із того ясно, що в кожній людині, не від'єднаній від небес, є вроджене поняття про життя її після смерті. Це вроджене поняття не від іншого джерела, як від впливу з небес, тобто від Господа через небеса і через посередництво тих духів які в світі приставлені до людини. Це поняття властиве тим, в яких свобода мислення не подавлена наперед прийнятими, потім утвердженими поняттями про душу людську, на подобу тих, що вона одна думка або якась одухотворена засада, місце перебування якої в тілі, між тим як тільки душа є життя людини, а дух є сама людина; земне ж тіло, в яке вона одіта на землі, є тільки знаряддя, через яке дух цей, тобто сама людина, прилаштовуючись до світу природного, діє в ньому.

603. Все, що в цьому творі сказано про небеса, про світ духів і про пекло, покажеться темним для тих, які не знаходять задоволення в пізнанні істин духовних, але ясним для тих, які знаходять в цьому задоволення, і в особливості для тих, які люблять істину заради істини, тобто за то, що вона є істина, бо все, що людина любить, входить разом з світлом в поняття духу її, в особливості ж коли любимий предмет є істина, бо всяка істина є світло.